

Risale-i Nur'dan Seçme Metinler
**RİSALE-İ NUR'A
İLK ADIM**

Risale-i Nur'dan Seçme Metinler

RİSALE-İ NUR'A İLK ADIM

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2013

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş. 'ye aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Haydar YILDIRIM

Yücel BOZCU

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Kapak

İhsan DEMİRHAN

Mizanpaj

Mustafa KAYAN

DİJİTAL ISBN

978-605-5119-23-2

Yayın Numarası

31

Şahdamar Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1

34696 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.sahdamaryayinlari.com

TAKDİM YERİNE

Bedüzzaman; üzerinde titizlikle durulup düşünülmesi, araştırılıp insanlığa tanıtılması gerekli bir simadır. O, İslâm âleminin, inanç, morâl ve vicdanî enginliğini en katıksız ve etkin şekilde ortaya koyan çağın en önde gelen âlimlerindendir. O, bütün ömrünü, Kitap ve Sünnet çizgisinde, tecrübe ve mantık kanatları altında, derin bir aşk ve heyecanla, hep bir muhakeme insanı olarak sürdürmüştür.

Bedüzzaman'ın, yüksek ideali, yaşadığı çağı ve ötesini düşünüp söyleme sadeliği, insânî enginliği, vefâsı, dostlarına bağlılığı, iffeti, tevâzuu ve istiğnâsı üzerine şimdiye kadar pek çok şey yazıldı, söylendi. Aslında, her biri başlı başına birer kitaba konu olacak olan yukarıdaki özellikler, onun da kitaplarında sıkça üzerinde durduğu konulardır...

Dünya hayatı itibarıyla sade ve basit yaşamayı tercih eden Bedüzzaman, konu düşünce hayatı ve aksiyona gelince çok az insanda bulunan engin bir karakter sergiledi. Onun, insanlık için en hayatî meselelerde bütün insanlığı kucaklayışı, küfür, zulüm ve dalâlete karşı tiksinti duyusu, zorbalığa karşı savaş ilan etmesi, bu uğurda hayatı hafife alması, vefası ve yiğitliği dost-düşman herkesin takdir ettiği hususiyetlerdi. Ölümü gülerek karşılamak, onun için normal bir davranıştı. O, davranışları itibarıyla, iki boyutlu bir görünüm sergilerdi. Biri, engin bir vicdan eri, derin bir aşk ve heyecan timsali ve olabildiğince mert bir insan görünümü; diğeri de fevkalâde dengeli, çağdaşlarının çok önünde ileri görüşlü, büyük plân ve projeler üretebilen sağlam bir kafa yapısına sahip mütefekkir bir görünüm. Bedüzzaman ve onun davasına bu zaviyeden yaklaşmak, onu, gelenekten gelen İslâm büyüklerinin bir devamı olarak görmek, içinde bulunduğumuz çağda bizim ifade ettiğimiz manayı anlamamız bakımından çok önemlidir.

Bedüzzaman hazretleri bizlere koskoca bir külliyyat bıraktı. Bu külliyyatta, asırlardır biriken ve inancımıza tuzak kuran sorulara birer birer cevap verdi. Allah'ın yardımıyla ortaya koyduğu eserlerle inançsızlığı adeta kökünden kazıdı ve bizlere iman ışığında, cennet gibi bir hayatın yolunu gösterdi.

Ortaya koyduğu 6.000 sayfalık külliyyat, kucağını açmış vefalı ve şefkatli bir anne gibi bizleri bekliyor. Fakat bazı sebeplerden dolayı, bizler kendimizi o şefkatli annenin kucağına atamıyoruz. İşte yayınevimiz bu 'buluşma'yı engelleyen sebepleri ortadan kaldırmak için, okuyucularının ısrarlı isteklerini göz önünde bulundurarak Risale-i Nur'dan bir derleme hazırladı. Bu derleme Risale-i Nur'a bir giriş bir ilk adım olma hususiyeti taşıyor. Elinizde bulunan bu eser elbette ki Külliyyattan bir damla. Ama damla deryadan haber verir. İstifade edebilmemiz temennisiyle.

ŞAHDAMAR YAYINLARI

Önsöz

[Bu Önsöz, Medine-i Münevvere’de bulunan mühim bir âlim tarafından yazılmıştır.]

Büyük İkbâl’e ait olan önsözde demiştim ki: “Büyüklerin tarih-i hayatları okunurken, ulvî menkıbeler söylenip aziz hâtıraları anılırken, insan başka bir âleme girdiğini hissediyor. Gönülünü, ter temiz sevgi hislerinin ulvî ateşi yakıyor ve ilâhî feyzi sarıyor. Tarih öyle büyük insanlar kaydeder ki, birçok büyükler, onlara nisbetle küçük kalır.

*Tarihe şerefler veren erler anılırken,
Yükselmede ruh, en geniş âlemlere yerden.
Bin rayihanın feyzi sarar ruhu derinden,
Geçmiş gibi cennetteki gül bahçelerinden.*

Bu derin hakikati, önsözü yazarken bütün azamet ve ihtişamıyla idrak etmiş bulunuyorum. Zira, aziz ve muhterem okuyucularımıza en derin bir ihlâs ve samimiyetle takdim ettiğimiz bu eser, hemen bir asra yaklaşan uzun ve bereketli ömrünün her safhası binlerle harikaya sahne olan gönüller fâtihî büyük Üstad Bediüzzaman Said Nursî’ye, onun yüz otuz parçadan ibaret olan Risale-i Nur Külliyyatı’na ve ahlâk ve faziletleri, ihlâs ve samimiyetleri, iman ve irfanlarıyla hayatın her safhasında sadece bir ülkeye değil, bütün insanlık âlemine ter temiz örnekler vermekte devam eden Nur talebelerine aittir.

Bir kitabın mukaddemesini, o kitabın hülâsasını diye tarif ederler. Halbuki, her mevzuu müstakil bir esere sığmayacak kadar derin ve geniş olan bu muazzam kitabın muhteviyatını böyle birkaç sayfalık mukaddemeye sığdırmak kabil midir?

Bugüne kadar âcizane yazdığım manzum ve mensur yazılarımdan hiçbirisinde bu kadar acz ve hayret içerisinde kalmamıştım. Binaenaleyh, bu eseri derin bir zevk, ilâhî bir neş’e ve coşkun bir heyecanla okuyacak olanlar, hayranlıkla görecekler ki, Bediüzzaman, çocukluğundan beri müstesna bir şekilde yetişen ve bütün ömrü boyunca ilâhî tecellilere mazhar olan bambaşka bir âlim ve mümtaz bir şahsiyettir.

Azamet: Büyüklük, ululuk

Feyz: Bereket, ihsan, lütuf.

Hülâsa: Özet, sözün özü.

Muhteviyat: İçindekiler.

Mukaddeme: Giriş, önsöz.

Tarih-i hayat: Ömür.

Tecellî: İlâhî kudretin meydana çıkması.

Ulvî: Yüce.

Ben, bu büyük zatı, eserlerini ve talebelerini inceden inceye tetkik edip de o nur âleminde hissen, fikren ve ruhen yaşadıktan sonra, büyük ve eski bir Arap şairinin, bir beytiyle çok derin bir hakikati

ifade ettiğini öğrendim: “Bütün âlemi bir şahsiyette toplamak Cenab-ı Hakk’a zor gelmez.”

* * *

Gayesinin ulviyetinden, dâvâsının ihtişamından ve imanının azametinden feyiz ve ilham alan bu kutbun câzibesine takılanların adedi günden güne çoğalmaktadır.

Akıllara hayret veren bu ulvî hadise, münkirleri kahrettiği gibi, mü’minleri de şâd ve mesrur eylemekte devam edip gidiyor.

İmanlı gönüllerde mânevî bir rabıta halinde yaşayan bu ilâhî hâdiseyi, büyük bir mücahid, kalbleri vecd içinde bırakan bir üslûpla, bakınız, nasıl ifade ediyor:

“Ahlâksızlık çirkefinin bir tufan halinde her istikamete taşıp uzanarak her fazileti boğmaya koyulduğu kara günlerde, onun, yani Bediüzzaman’ın feyzini bir sır gibi kalbden kalbe mukavemeti imkânsız bir hamle halinde intikal eder görmekle tesellî buluyoruz. Gecelerimiz çok karardı; ve çok kararan gecelerin sabahları pek yakın olur.”

Evet, bir sır gibi kalbden kalbe mukavemeti imkânsız bir halde yayılıp dağılan bu nurun, memleketin her köşesinde feyiz ve tesirini görenler, hayret ve dehşetler içinde sormaya başladılar: “Şöhreti memleketimizin her tarafını kaplayan bu zat kimdir? Hayatı, eserleri, meslek ve meşrebi nedir? Tuttuğu yol bir tarikat mı, bir cemiyet mi, yoksa siyasî bir teşekkül müdür?”

Bununla da kalmadı; derhal gerek idarî ve gerek adlî çok mühim takipler ve pek ciddî tetkikler, uzun ve müselsel mahkemeler cereyan etti. Neticede, bu ilâhî tecellînin gönüller ülkesine kurulan bir iman ve irfan müessesesinden başka birşey olmadığı tahakkuk edince, adaletin ilâhî bir surette tecellîsi şu şekilde zuhur etti: Bediüzzaman Said Nursî ve bütün Risale-i Nur eserlerinin beraati kararı resmen ilân edildi. Ve artık, ruhun maddeye, hakkın bâtıla,

Berâet: Beraat.

Feyiz: Mânevî haz, lütuf, bereket.

Mesrur: Sevinçli, mutlu.

Mukavemet: Karşı koyma, dayanma.

Müselsel: Silisle halinde, zincirleme uzayıp giden.

Râbıta: Bağ, ilgi, münasebet.

Tahakkuk: Gerçekleşme, ortaya çıkma.

Tecellî: Cenâb-ı Hakk’ın isimlerinin, sıfatlarının eşyada görünmesi.

Teşekkül: Şekillenme, oluşum.

Tetkik: İnceleme, araştırma.

Ulviyet: Üstünlük, yücelik.

Vecd: İnsan benliğini bütünüyle iştiağın sarması; hâlin, akıl, mantık ve muhakemenin önüne geçmesi.

Zuhur etmek: Görünmek, ortaya çıkmak.

nurun zulmete, imanın küfre her zaman galebe çalacağı, ezelden ebede değişmeyecek olan ilâhî kanunların başında gelen bir hakikat olduğu güneşler gibi belirdi.

Herhangi bir iklimde zuhur eden bir ıslahatçının mahiyet ve hakikatini, sadakat ve samimiyetini gösteren en gerçek miyar, dâvâsını ilâna başladığı ilk günlerle, muzaffer olduğu son günler arasında ferdî ve içtimaî, uzvî ve ruhî hayatında vücuda gelen değişiklik farklarıdır, derler.

Meselâ, o adam ilk günlerde mütevazî, âlicenap, feragat ve mahviyetkâr, hülâsa, bütün ahlâk ve fazilet bakımından cidden örnek olan gayet temiz ve son derece mümtaz bir şahsiyetti. Bakalım, cihadında muzaffer olup hislerde, emellerde, gönüllerde yer tuttuktan sonra, yine o eski temiz ve örnek halinde kalabilmiş mi? Yoksa, zafer neş’esiyle, birçok büyük sanılan kimseler gibi yere göğe sığmaz mı olmuş?

İşte, büyük küçük herhangi bir dâvâ ve gaye sahibinin mahiyet ve hakikatini, şahsiyet ve hüviyetini en hakikî çehresiyle aksettirecek olan en berrak ayna budur.

Tarih boyunca, bu müthiş imtihanı kazanmanın şaheser misalini, evvelâ peygamberler ve bilhassa Sultanu’l-Enbiya Sallâllahu Aleyhi ve Sellem Efendimiz, sonra O’nun halife ve sahabeleri ve daha sonra onların nurlu yolunda yürüyen büyük zatlar vermişlerdir.

* * *

Peygamber Efendimiz, şu ¹ **الْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ** yani, “Âlimler, peygamberlerin varisleridirler” hadis-i şerifleriyle, âlim olmanın pek kolay birşey olmadığını, i’câzkâr belâğatlarıyla beyan buyuruyorlar.

Zira, madem ki bir âlim, peygamberlerin varisidir; o halde, hak ve hakikatin tebliğ ve neşri hususunda, aynen onların tutmuş oldukları yolu takip etmesi lâzımdır. Her ne kadar bu yol, bütün dağ, taş, çamur, çakıl, uçurum, daha beteri, takip, tevkif, muhakeme, hapis, zindan, sürgün, tecrid, zehirlenme, idam sehpaları ve daha akıl ve hayale gelmeyen nice bin zulüm ve işkencelerle dolu da olsa...

Berâet: Beraat.

Feyiz: Mânevî haz, lütuf, bereket.

Mesrur: Sevinçli, mutlu.

Mukavemet: Karşı koyma, dayanma.

Müselsel: Silisle halinde, zincirleme uzayıp giden.

Râbta: Bağ, ilgi, münasebet.

Tahakkuk: Gerçekleşme, ortaya çıkma.

Tecellî: Cenâb-ı Hakk’ın isimlerinin, sıfatlarının eşyada görünmesi.

Teşekkül: Şekillenme, oluşum.

Tetkik: İnceleme, araştırma.

Ulvîyet: Üstünlük, yücelik.

Vecd: İnsan benliğini bütünüyle iştîyakın sarması; hâlin, akıl, mantık ve muhakemenin önüne geçmesi.

Zuhur etmek: Görünmek, ortaya çıkmak.

İşte, Bediüzzaman, yarım asırdan fazla o mukaddes cihadı ile bütün ömrü boyunca bu çetin yolda yürüyen ve karşısına çıkan binlerle engeli bir yıldırım sür’atiyle aşan ve Peygamberlerin vârisi olan bir âlim olduğunu amelî bir surette ispat eden bir zattır.

Kendisinin ilmî, ahlâkî, edebî, birçok fazilet ve meziyetleri arasında, beni en çok meftun eden şey, onun, o dağlardan daha sağlam, denizlerden daha derin, semalardan daha yüksek ve geniş olan imanıdır.

Rabbim, o ne muazzam iman! O ne bitmez ve tükenmez sabır! O ne çelikten irade! Hayal ve hatıralara ürpermeler veren bunca tazyik, tehdit, tâzip ve işkencelere rağmen, o ne eğilmez baş, ne

boğulmaz ses ve nasıl kısılmaz nefestir!

Büyük İkbâl'in heyecanlı şiirlerinden aldığım coşkun bir ilham neş'esiyle vaktiyle yazdığım "Mücahid" ünvanını taşıyan bir manzumede, aşağıdaki mısraları okuyanlardan, belki şâirane bir mübalâğada bulunduğumu söyleyenler olmuştur.

Lâkin şu mukaddemesini yazmakla şeref duyduğum şaheseri okuyanlar, vecdle dolu bir hayranlıkla anlayacaklar ki, Allah'ın ne kulları varmış! Eğer bir iman, kemâlini bulursa, neler yapar ve ne harikalar doğururmuş!

*Bir azm, eğer iman dolu bir kalbe girerse,
İnsan da, o imandaki son sırra ererse,
En azgın ölümler ona zincir vuramazlar;
Volkan gibi coşkun akıyor, durduramazlar...
Rabbimden iner azmine kuvvet veren ilham,
Peygamberi rüyada görür belki her akşam.
Hep nur onun iman dolu kalbindeki mihrap,
Kandil olamaz ufkuna dünyadaki mehtap.
Kar, kış demez, irkilmez, üzülmez, acı duymaz;
Mevsim, bütün ömrünce ılık gölgeli bir yaz.*

Azm: Azim, gayret, kararlılık.

Meftun: Düşkün, tutkun.

Mukaddeme: Giriş, önsöz.

Tâzip: Acı çekirtme, eziyet etme.

Tazyik: Sıkıştırma, zorlama, baskı.

Tecrid: Tek başına bırakma, kimseyle görüştürmeme

Tevkif: Tutuklama.

Vecd: İnsan benliğini bütünıyla iştiağın sarması; hâlin, akıl, mantık ve muhakemenin önüne geçmesi.

*Cennetteki âlemleri dünyada görür de,
Mahvolşa eğilmez sıra dağlar gibi derde.
En sarp uçurumlar gelip etrafını sarsa,
Ay batsa, güneş sönse, ufuklar da kararsa,
Gökler yıkılıp çökse, yolundan yine dönmez,
Ruhundaki imanla yanan meş'ale sönmez!
Kalbinde yanardağ gibi, iman ne mukaddes!
Vicdanına her an şunu haykırmada bir ses:
Ey yolcu! Şafaklar sökecek, durma, ilerle,
Zulmetlere kan ağlatacak meşalelerle...
Yıldızlara bas, çık yüce âlemlere, yüksel,
İnsanlığı kurtarmaya Cennetten inen el!*

Sanki bu mısralar iman kahramanı, büyük mücahid Bediüzzaman Hazretleri için yazılmış. Zira bu

yüksek sıfatlar, hep onun sıfatlarıdır. Cenab-ı Hak şu âyet-i kerime, bakınız, mücahidlere neler vaad ediyor:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

Meâl-i şerifi: “Bizim uğrumuzda mücahede edenlere mutlaka yollarımızı gösteririz. Ve hiç şüphe yok ki, Allah muhsinlerle (Allah’ı görür gibi ibadet eden mücahidlerle) beraberdir.” (Ankebut, 30/69)

Demek ki, iman ve Kur’ân uğrunda candan ve cihandan geçen mücahidlere, büyük Allah, hakikat ve hidayet yollarını göstereceğini vaad buyuruyor. Hâşâ, Cenab-ı Hak vaadinde hulf etmez! Yeter ki, bu azîm vaad-i ilâhîyi icap ettirecek şartlar tahakkuk etsin.

Bu âyet-i kerime, Üstad’ın karakter ve şahsiyetini tahlil hususunda bize nurdan bir rehber oluyor ve o nurun billûr ışığı altında artık en ince çizgileri ve en hassas noktaları görüp sezebiliyoruz.

Zira, madem ki bir insan Cenab-ı Hak’ın hıfz ve himayesinde bulunmak nimetine mazhar olmuştur; artık onun için korku, endişe, üzüntü, yılma, usanma ve saire gibi şeyler bahis mevzuu olamaz.

Hıfz: Tehlikelerden korunma, muhafaza

Himaye: Koruma, gözetme.

Hulf etmek: Sözünde durmamak.

İhtiras: Aşırı istek, şiddetli hırs.

Mücahede: Gayret etme. Bütün olumsuzluklara karşı koyup İslam’ı yaymak için var gücüyle çalışma.

Teveccüh: Yönelme, yakınlık gösterme.

Allah’ın nuruyla nurlanan bir gönlün semasını hangi bulutlar kaplayabilir? Her an huzur-u ilâhîde bulunmak bahtiyarlığına eren bir kulun ruhunu, hangi fânî emel ve arzular, hangi zavallı teveccüh ve iltifatlar ve hangi pespâye gaye ve ihtiraslar tatmin, teskin ve tesellî edebilir?

Allah’tır onun yârı, mürebbîsi, velîsi;

Andıkça bütün nur oluyor duygusu, hissi.

Yükselmededir mârifet iklimine her an,

Bambaşka ufuklar açıyor ruhuna Kur’ân...

Kur’ân ona yâd ettiriyor “Bezm-i Elest”i.

Âşık, o tecellînin ezelden beri mesti...

İşte, Bediüzzaman, böyle harikalar harikası bir inayete mazhar olan mübarek bir şahsiyettir. Ve bunun içindir ki, zindanlar ona bir gülistan olmuş; oradan ebediyetlerin nurlu ufuklarını görür. İdam sehpaları, birer vaiz ve irşad kürsüsüdür. Oradan insanlığa ulvî bir gaye uğrunda sabır ve sebat, metanet ve celâdet dersleri verir. Hapishaneler birer Medrese-i Yusufiyyeye inkılâp eder. Oraya girerken, bir profesörün üniversiteye ders vermek için girdiği gibi girer. Zira oradakiler, onun feyiz ve irşadına muhtaç olan talebeleridir. Her gün birkaç vatandaşın imanını kurtarmak ve cânileri melek gibi bir insan haline getirmek, onun için dünyalara değişilmez bir saadettir.

Böyle bir yüksek iman ve ihlâs şuuruna malik olan insan, hiç şüphesiz ki, zaman ve mekân mefhumlarının fânîler üzerinde bıraktığı yaldızlı tesirleri kesif madde âleminde bırakarak, ruhuyla mâneviyat âleminin pırıl pırıl nurlar saçan ufuklarına yükselmiş bir haldedir.

Büyük mutasavvıfların (r.anhum) fena fillâh, bekabillâh diye tarif ve tavsif

Bekâ billah: Kulun, kendi nefsi dahil bütün eşyayı –onların zâtları ve nefisleri itibarıyla– yok kabul edip, canlı-cansız her nesneyi Cenab-ı Hakk’ın ziyâsının bir tecellisi ve bir gölgesi olarak vicdanında müşahede etmesi. Yani Cenab-ı Hakk’ın vücûd, bekâ, hayat, ilim, sem, basar gibi sıfatla-rıyla kendi varlığını ve varlığının devamlılığını, canlılığını, ilim sahibi olmasını, işitip görmesini vicdanında görmesidir.

Bezm-i Elest: Elest Meclisi. Cenab-ı Hak ruhları yarattığında “Ben Rabbiniz değil miyim?” diye sorduğunda, ruhların “Evet Rabbimizsin” şeklinde cevap vermeleri.

Celâdet: Yiğitlik, kahramanlık, metânet.

Fenafillah: Kulun fiilleri, sıfatları ve varlığı itibarıyla, Hakk’ın fiil, sıfât ve Zâtında fâni olması.

Înâyet: Cenab-ı Hakk’ın yardımı, yardım etmesi.

Kesif: Yoğun, katı.

Mârifet: Allah’ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb ve vicdan kültürü.

Medrese-i Yusufiye: Hz. Yusuf’un (aleyhi’s-selâm) zulüm, iftira, haksızlık neticesi olarak senelerce zindanda kalmasından kinâyeye olarak, aynı kaderi paylaşanların hapsedildiklere yere verilen isim.

Mürebbi: Terbiye eden, yetiştiren, eğiten.

Pespâye: Seviyesiz, aşağılık, alçak.

Tavsif: Sıfatlarını belirtme, anlatma.

buyurdıkları yüksek mertebe, işte bu kudsî şerefe nail olmaktadır.

Evet, her mü’minin kendine mahsus bir huzur, huşû, tefeyyüz, tecerrüd ve istiğrak hali vardır. Ve herkes, iman ve irfanı, salâh ve takvâsı, feyiz ve mâneviyatı nisbetinde bu ilâhî hazdan feyizyâb olabilir. Lâkin bu güzel hal, bu tatlı visal ve bu emsalsiz haz, geçen âyet-i kerimedeki ihsan erbabı olan o büyük mücahidlerde her zaman devam ediyor. Ve işte onlar, bu sebepten dolayısıdır ki, Mevlâyı unutmak gafletine düşmüyorlar. Nefisleriyle, arslanlar gibi bütün ömürleri boyunca çarpışıyorlar. Ve hayatlarının her lâhzası, en yüksek terakki ve tekâmül hatıraları kaydediyor. Ve bütün varlıkları, o cemâl, kemâl ve celâl sıfatlarıyla muttasıf olan Rabbü’l-Âlemînin rızasında erimiş bulunuyorlar.

Mevlâ, bizleri de o bahtiyarlar zümresine ilhak eylesin. Âmin.

* * *

Yukarıdaki sayfalarda, büyük Üstad’ın, dostlarını meftun ve hayran ettiği kadar da, düşmanlarını dehşetler içerisinde bırakan azametli imanından bahsettik. Biraz da mümtaz şahsiyeti nurdan bir hâle halinde sarmakta olan üstün meziyetlerinden, ahlâk ve kemâlâtından bahsedelim.

Malûm ya, her şahsiyeti, muhtelif ve muayyen meziyetler çerçeveler. Binaenaleyh, Üstad’ın şahsiyetini tekvin eden başlıca sıfatlar şunlardır:

Feragati:

Bir dâvâ sahibinin ve bilhassa ıslahatçının muvaffakiyet şartlarının en mühimmi feragattir. Zira gözler ve gönüller, bu mühim noktayı en ince bir hassasiyetle tetkik ve takibe meyyaldirler. Üstad’ın büyük hayatı ise, baştan başa feragatın şaheser misalleriyle dolup taşmaktadır.

Binaenaleyh: Bunun üzerine, bundan dolayı.

Celâl: Cenâb-ı Hakk’ın birliğini, yüceliğini, kahrını ve bütün eşyadaki umumi tecellilerini ifade eden bir sıfatı.

Cemâl: Cenâb-ı Hakk’ın güzelliğini, bütün güzelliklerin yaratıcısı olduğunu ve her bir varlıktaki hususi tecellilerini ifade eden sıfatı.

Huşû: Alçak gönüllülük, tevazu.

Islahatçı: Reformcu.

İlhak eylemek: Katmak, eklemek.

İrfan: Eşyayı incelikleriyle, derinliğine bilme, marifet.

İstiğrak: Kendinden geçme, dünyayı kalben unutma, kalbini dünyevî endişelerden temizleyip bütünüyle Hakk’a yönelme

Kemâl: Cenâb-ı Hakk’ın her türlü kusurdan, eksiklikten münezzeh olduğunu, bütün mükemmel, kusursuz fiil ve sıfatların sahibi olduğunu ifade eden sıfatı.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler, erdemler.

Meziyet: Ayırıcı vasıf, üstün özellik, güzel huy.

Muttasıf: Vasıflı, söz konusu sıfata sahip olan.

Muvaffakiyet: Allah’ın yardımıyla elde edilen başarı.

Mümtaz: Seçkin, üstün.

Rabbü’l-Âlemîn: Âlemlerin sahibi, hâkimi.

Salâh: Düzelme, iyileşme.

Takvâ: Dinin emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı olma. Allah’a karşı gelmekten korunma.

Tecerrüd: Bütün beşerî benlik, arzu, istekler ve dünyanın fâni yüzünden kalben sıyrılma.

Te feyyüz: Feyiz alma, ilahi lütuflara mazhar olma.

Tekâmül: Olgunlaşma, kemâle erme.

Terakkî: Yükselme, mertebe kat etme.

Visâl: Kavuşma, ulaşma.

Allâme Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi merhumdan, ferâgate ait şöyle bir söz işitmiştim: “İslâm bugün öyle mücahitler ister ki, dünyasını değil, âhiretini dahi feda etmeye hazır olacak.”

Büyük adamdan sâdır olan bu büyük sözü tamamen kavrayamadığım için, mutasavvıfların istiğrak hallerinde söyledikleri esrarlı sözlere benzeterek, herkese söylememiş ve olur olmaz yerlerde de açmamıştım.

Vaktâ ki aynı sözü Bediüzzaman’ın ateşler saçan heyecanlı ifadelerinde de okuyunca anladım ki, büyüklere göre feragatin ölçüsü de büyüyor... Evet, İslâm için bu kadar acıklı bir feragate katlanmaya razı olan mücahidleri, Erhamürrâhimîn olan Allah u Zü’l-Kerem Tealâ ve Tekaddes Hazretleri bırakır mı? O fedaî kulunu lütuf ve kereminden, inayet ve merhametinden mahrum etmek, şânına-hâşâ-yakışır mı?

İşte, Bediüzzaman, bu müstesna tecellînin en parlak misalidir. Bütün ömrü boyunca mücerred yaşadı. Dünyanın bütün meşru lezzetlerinden tamamen mahrum kaldı. Bir yuva kurmak ve orada mes’ut bir aile hayatı geçirmek sevdasına düşmeye vakit ve fırsat bulamadı. Fakat Cenab-ı Hak kendisine öyle şeyler ihsan etti ki, fâni kalemlerle tarif olunamayacak kadar muazzam ve muhteşemdir.

Bugün dünyada hangi bir aile reisi, mânen Bediüzzaman Hazretleri kadar mes’uttur? Hangi bir baba milyonlarla evlâda sahip olmuştur?

Hem de nasıl evlâtlar!.. Ve hangi bir üstad bu kadar talebe yetiştirebilmiştir?

Bu kudsî ve ruhî rabıta, biiznillâhi teâlâ, dünyalar durdukça duracak ve nurdan bir sel halinde ebediyetlere kadar akıp gidecektir. Çünkü bu ilâhî dâvâ, Kur’ân-ı Kerîm’in nur deryasında tebellür eden bir varlık olduğu gibi, Kur’ân’dan doğmuş ve Kur’ân’la beraber yaşayacaktır...

Şefkat ve merhameti:

Büyük üstad, hak ve hakikati tâ çocukluğunda bulmuştu. Kalbinin feryadını ve ruhunun münâcâtını dinlemek için mağaralara kapandığı günlerde

Biiznillâhi Teâlâ: Yüce Allah’ın izniyle.

Erhamürrâhimîn: Merhametlilerin en merhametlisi Cenâb-ı Hakk.

İstiğrak: Kendinden geçme, dünyayı unutma, kalbini dünyevî endişelerden temizleyip bütünüyle Hakk’a yönelme.

Kudsî: Mukaddes, kutlu.

Mutasavvıf: Tasavvuf erbabı, âlimleri.

Mücerred: Maddi-mânevi meşru bütün nimetlerden, lezzetlerden uzak, sıyrılmış olan.

Münâcât: Yakarış, sessizce, içten içe duâ etme.

Râbıta: Bağ, ilgi, münasebet.

Tebellür: Billurlaşma, parıldama.

Tecellî: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin, sıfatlarının eşyada görünmesi.

bile ibadet ve taatten, tefekkür ve murakabelerden, feyiz ve huzur almanın zevkine ermiş olan bir ârif-i billâh idi.

Lâkin, karanlık gece dalgalarını andıran korkunç küfür ve ilhad kâbusunun Müslüman dünyasını ve dolayısıyla memleketimizi kaplamak üzere olduğu o tehlikeli günlerde, yatağından fırlayan bir arslan gibi, yanardağları andıran bir kükreyişle cihad meydanına atıldı. Bütün rahat ve huzurunu bu mukaddes dâvâyâ feda etti. Ve işte bu hikmete mebnidir ki, o günden beri her sözü bir dilim lâv, her fikri bir ateş parçası olmuş, düştüğü gönülleri yakıyor; hisleri, fikirleri alevlendiriyor.

Büyük Üstad'ın tam bir uzlet ve inzivadan sonra tekrar irşad ve cemiyet hayatına atılması, aynen İmam-ı Gazâlî'nin hayatında geçirmiş olduğu o mühim ve tarihî merhaleye benzemektedir.

Demek ki, Cenab-ı Hak, büyük müşşidleri böyle bir müddet inzivada terbiye, tasfiye ve tezkiye ettikten sonra tenvir ve irşad vazifesiyle mükellef kılıyor. Ve bu sebeptendir ki, bir mâ-i mukattardan daha temiz ve berrak olan yüreklerinden kopup gelen nefesler, kalblere akseder etmez bam başka tesirler icra ediyor.

Arz ettiğim gibi, İmam-ı Gazâlî'nin bundan dokuz yüz sene evvel ahlâk ve fazilet sahasında yapmış olduğu fütuhâtı, bu asırda Bediüzzaman, iman ve ihlâs vâdisinde başarmıştır.

Evet, Hazret-i Üstad'ı bu müthiş cihad meydanlarına sevk eden, hep bu eşsiz şefkat ve merhameti olmuştur. Ve bunu bizzat kendisinden dinleyelim:

“Bana ‘Sen şuna buna niçin sataştın?’ diyorlar. Farkında değilim. Karşımda müthiş bir yangın var; alevleri göklere yükseliyor. İçinde evlâdım yanıyor, imanım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye, imanımı kurtarmaya koşuyorum. Yolda birisi beni kösteklemek istemiş de, ayağım ona çarpmış; ne ehemmiyeti var? O müthiş yangın karşısında bu küçük hâdise bir kıymet ifade eder mi? Dar düşünceler, dar görüşler!..”

Ârif-i billâh: Cenâb-ı Hakk'ın isim ve sıfatlarının tecellilerini görüp sezebilen ve bu tecellilerle aralanan sır kapısının arkasında sıfatların hayret verici ikliminde seyahat edebilen, kendini bu huzûrun gel-gitlerine salabilen, ilâhî marifete ermiş veli.

İrşad: Doğruyu gösterme, rehberlik etme.

Mâ-i mukattar: İmbikten geçip, damla damla akan berrak su.

Murakabe: Kontrol, denetim.

Mürşid: İrşad eden, doğruyu gösteren.

Tasfiye: Saflaştırma, arıtma.

Tenvir: Aydınlatma, nurlandırma.

Tezkiye: Arındırma veya temize çıkarma.

Uzlet ve İnziva: Bir kenara çekilip insanlardan uzak yaşama.

İstiğnası:

Üstad'ın, hayatı boyunca cemiyetimizin her tabakasına vermekte olduğu binlerle istiğna örnekleri,

dillere destan olmuş bir ulviyeti haizdir.

Mâsivâdan tam mânâsıyla istiğna ederek, uzvî ve ruhî bütün varlığıyla Rabbü'l-Âlemînin bitmez ve tükenmez hazinesine dayanmayı, müddet-i hayatında bir itiyad değil, âdeta bir mezhep, meşrep ve meslek olarak kabul etmiştir. Ve bunda da ne pahasına olursa olsun sebat eylemekte hâlâ devam etmektedir.

İşin orijinal tarafı: Bu meslek, kendi şahsına münhasır kalmamış, talebelerine de kudsî bir mefkûre halinde intikal etmiştir. Nur deryasında yıkanmak şerefine mazhar olan bir Nur talebesinin istiğnasına hayran olmamak kabil değildir.

Bakınız, Üstad, *Mektubat* ünvanını taşıyan şaheserin ikinci mektubunda, bu mühim noktayı altı vecihle ne kadar asil bir iman ve irfan şuuruyla izah eder:

“*Birincisi:* Ehl-i dalâlet, ehl-i ilmi, ilmi vasıta-i cer etmekle itham ediyorlar; ilmi ve dini kendilerine medar-ı maişet yapıyorlar deyip insafsızcasına onlara hücum ediyorlar. Binaenaleyh bunları fiilen tekzip lâzımdır.

İkincisi: Neşr-i hak için enbiyaya ittibâ etmekle mükellefiz. Kur’ân-ı Hakîmde hakkı neşredenler

إِنْ أَخْبَرَنِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ * إِنْ أَخْبَرَنِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ 2

diyerek, insanlardan istiğna göstermişler...”

İşte, Risale-i Nur Külliyyatı’nın mazhar olduğu ilâhî fütuhât, hep bu enbiya mesleğinde sebat kahramanlığının şaheser misali ve harikulâde neticesidir. Ve bu sayede Üstad, izzet-i ilmiyesini, cihan-kıymet bir elmas gibi muhafaza eylemiştir.

Cihan-kıymet: Dünyalar kadar, çok değerli.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan ayrılanlar, sapık ve kâfirler.

Ehl-i ilim: İlim adamları.

Enbiyâ: Peygamberler (aleyhimü’s-selâm).

İstiğna: Bir şey istememe, tenezzül etmeme, tok gözlülük.

İtiyad: Bir şeyi âdet, alışkanlık hâline getirme.

İttibâ: Tabi olma, uyma, arkasında olma.

İzzet-i ilmiye: İlmin izzeti, onuru.

Kudsî: Kutsal, vahiy kaynaklı.

Mâsivâ: Allah’tan başka bütün varlıklar.

Medar-ı maişet: Geçim vasıtası.

Mefkûre: İdeal, ülkü.

Müddet-i hayat: Ömür boyu.

Münhasır: Sınırlı, çevrili, mahsus.

Neşr-i hak: Gerçeği yaymak.

Ruhî: Mânevi.

Uzvî: Maddî, bedenî.

Vasıta-i cer: Menfaat sağlama aracı.

Artık, herkesin, uğrunda esir olduğu maaş, rütbe, servet ve daha nice bin şahsî ve maddî menfaatlerle asla alâkası olmayan bir insan, nasıl olur da gönüller fatihi olmaz? İmanlı gönüller, nasıl onun feyiz ve nuruyla dolmaz?

İktisatçılığı:

İktisat, bundan evvel bahsettiğimiz “istiğna”nın tefsir ve izahından başka bir şey değildir. Zaten iktisat sarayına girebilmek için, evvelâ istiğna denilen kapıdan girmek lâzımdır. Bu sebeple iktisatla istiğna, lâzımla mülzem kabilindendir.

Üstad gibi, istiğna hususunda peygamberleri kendine örnek kabul eden bir mücahidin iktisatçılığı, kendiliğinden husule gelecek kadar tabiî bir haslet halini alır ve artık ona günde bir tas çorba, bir bardak su ve bir parça ekmek kâfi gelebilir. Zira bu büyük insan, büyük ve munsif Fransız şairi Lâ Martin’in dediği gibi: “Yemek için yaşamıyor, belki yaşamak için yiyor.”

Üstad’ın meşrep ve mesleğini tamamen anladıktan sonra, artık onun yüksek iktisatçılığını böyle yemek içmek gibi basit şeylerle mukayese etmeyi çok görüyorum. Zira, bu büyük insanın yüksek iktisatçılığını mânevî sahalarda tatbik etmek ve maddî olmayan ölçülerle ölçmek lâzım gelir.

Meselâ, Üstad, bu yüksek iktisatçılık kudretini sırf yemek, içmek, giymek gibi basit şeylerle değil; bilâkis fikir, zihin, istidat, kabiliyet, vakit, zaman, nefis ve nefes gibi mânevî ve mücerred kıymetlerin israf ve heder edilmemesiyle ölçen bir dâhidir. Ve bütün ömrü boyunca bir karakter halinde takip ettiği bu titiz muhasebe ve murakebe usulünü, bütün talebelerine de telkin etmiştir. Binaenaleyh bir Nur talebesine olur olmaz eseri okutturmak ve her sözü dinlettirmek kolay bir şey değildir. Zira, onun gönlünün mihrak noktasında yazılı olan şu “Dikkat!” kelimesi, en hassas bir kontrol vazifesi görmektedir.

Binaenaleyh: Bunun üzerine, bundan dolayı.

Haslet: Tabiat, huy, mizaç.

İstiğnâ: İstememe, tenezzül etmeme, ihtiyacının farkında olmama.

Mihrak noktası: Hareket, çıkış noktası.

Munsif: İnsaflı.

Murakabe: İnsanın kendini kontrolü, denetimi. Tas.: Allah’tan başka her şeyden alâkayı keserek kalben Cenâb-ı Hakk’a yönelmek, ilâhî ilmin her şeyi kuşatmış olduğu inanç ve mülâhazasıyla nefsinin yasaklara karşı gemleyip ve hayatını Allah’ın emirleri ışığı altında dizayn edip yaşamak.

Mücerred: Maddi bir cismi olmayan, soyut.

Mülzem: Lazımın gerektirdiği şey.

Tefsir: Açıklamak.

İşte Bediüzzaman, kudretli bir ıslahatçı ve harikalar harikası bir pedagog (mürebbî) olduğunu, yetiştirdiği ter temiz nesille fiilen ispat etmiş ve iktisat tarihine nurdan pırıltılarla yazılan bir atlas sayfa daha ilâve eden bir nâdire-i fitrattır.

Tevazuu ve mahviyetkârlığı:

Nur Risalelerinin bu kadar harikulâde bir şekilde cihana yayılmasında, bu iki hasletin çok faydası olmuş ve pek derin tesirleri görülmüştür.

Çünkü, Üstad, sohbet ve teliflerinde kendine bir “kutbu’l-ârifîn” ve bir “Gavsü’l-vâsılîn” süsü vermediği için, gönüller ona pek çabuk ısınmış, onu ter temiz bir samimiyetle sevmiş ve derhal ulvî gayesini benimsemiştir.

Mesela, ahlâk ve fazilete, hikmet ve ibrete ait olan birçok sohbet ve telkinlerini, doğrudan doğruya nefesine tevcih eder. Keskin ve âteşîn hitabelerinin ilk ve yegâne muhatabı, öz nefsidir. Oradan, merkezden muhite yayılırcasına, bütün nur ve sürura, saadet ve huzura müştak olan gönüllere yayılır.

Üstad, hususî hayatında gayet halim-selim ve son derece mütevazıdır. Bir ferdi değil, hiçbir zerreyi incitmemek için âzamî fedakârlıklar gösterir. Sayısız zahmet ve meşakatlere, ızdırıp ve mahrumiyetlere katlanır fakat imanına, Kur’ân’ına dokunulmamak şartıyla...

Artık o zaman bakmışsınız ki, o sâkin deniz, dalgaları semâlara yükselen bir tufan, sahillere heybet ve dehşet saçan bir umman kesilmiştir. Çünkü o, Kur’ân-ı Kerîm’in sâdık hizmetkârı ve iman hudutlarını bekleyen kahraman ve fedai bir neferidir. Kendisi bu hakikati veciz bir cümleyle şu şekilde ifade eder:

“Bir nefer nöbette iken, başkumandan da gelse, silâhını bırakmayacak. Ben de Kur’ân’ın bir hizmetkârı ve bir neferiyim. Vazife başındayken karşıma kim çıkarsa çıksın, hak budur derim, başımı eğmem...”

Vazife başında ve cihad meydanındayken şu mısralar lisan-ı hâlidir:

Âteşîn: Ateşli, coşkun.

Gavsu’l-vâsılîn: Allah’ın izniyle sıkışanlara, darda kalanlara –Hızır gibi– imdâd eden; velilere de mânevi seyahatlerinde karşılaştıkları vartalarda hususi yardımda bulunan büyük veli.

Haslet: Tabiat, huy, mizaç.

Kutbu’l-ârifîn: Âriflerin, velilerin kutbu, rehberi.

Mahviyetkâr: Alçak gönüllü, mütevazı.

Nâdire-i fitrat: Yaratılış hârikası, eşi-benzeri az görülen kimse.

Sürur: Sevinç, neşe.

Telkin: Fikir aşılama, kabul ettirme.

Tevcih etmek: Yönlendirmek, yöneltmek.

*Şahlanan bir ata benzer, kırarım kanlı gemi,
Sinsi düşmanlara, hâşâ, satamam benliğimi.*

*Benliğimden uzak olmaktır esaret bence,
Böyle bir zillete düşmek ne hazin işkence!*

*Ebedî vuslatın aşkıyla geçer her ânım,
Dest-i kudretle yapılmış kaledir imanım,*

*Bu mukaddes emelimden ne kadar dilşâdım,
Görmek ister beni cennette şehid ecdadım.*

*Ruhum oldukça müebbed, ebedîdir ömrüm,
En büyük vuslata Allah’a çıkan yoldur ölüm.*

* * *

Kitaba girmezden evvel, Üstad’ı ilmî, fikrî, tasavvufî ve edebî cepheleriyle de mütâlaa etmek isterdim. Fakat çok derin ve pek şümüllü olan bu mevzuların birkaç sayfayla hülâsa edilemeyeceğini kat’î bir surette idrak ettikten sonra, artık adı geçen mevzulara birkaç cümleyle temas etmeyi münasip gördüm.

Rabbim imkânlar lûtfederse, bu derin mevzuları, Risale-i Nur Külliyyatı ve Nur talebeleri ile birlikte, büyük ve müstakil bir eserle, tahlilî bir surette tetkik ve mütâlaa etmeyi bütün ruhumla arzu

ediyorum. Bu hususta, büyük Üstadımızın ve aziz kardeşlerimin kıymetli dualarını niyaz eylerim.

Üstad'ın ilmî cephesi:

Merhum Ziya Paşa, şu;

Âyinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz,

Şahsın görünür rütbe-i aklı eserinde

beytiyle nesilden nesile bir düstur halinde intikal edecek olan çok büyük bir hakikatı ifade etmiştir.

Âyine: Ayna.

Dest-i kudret: Kudret eli. Cenâb-ı Hakk'ın her şeye yeten kudreti.

Dilşâd: Sevinçli, neşeli.

İhtiyar: Seçme, tercih etme.

Müebbed: Ebedî, dâimî, sonsuz.

Mümtaz: Seçkin, ayrıcalıklı, üstün.

Mütâlaa: İnceleme, araştırma, etüt etme.

Rütbe-i akıl: Akıl seviyesi.

Tahlîlî: Çözümüne dayalı, analitik.

Tasavvuf: Belirli bir ölçüde beşerî sıfatlardan sıyrılarak, melekî vasıflar ve ilâhî ahlaka bürünerek, mârifet, muhabbet ve zevk-i rûhânî yürüngeli yaşama disiplini.

Tetkik: İnceleme, araştırma.

Evet, Müslüman ırkımıza Risale-i Nur Külliyyatı gibi muazzam bir iman ve irfan kütüphanesini hediye eden, gönüller üzerinde mukaddes bir nur müessesesi kuran mümtaz ve müstesna zâtın kudret-i ilmiyesi hakkında tafsilâta girişmek, öğle vakti güneşi tarif etmek kadar fuzulî bir iştir.

Yalnız, yanık bir şairimizin,

Hüsn olur kim seyrederken ihtiyâr elden gider

dediği gibi, hayatının her lâhzasında ilâhî tecellilere mazhar bulunan bu mübarek zâtın, ilim ve irfanından, ahlâk ve kemâlâtından bahsetmek, insana bambaşka bir zevk ve ilâhî bir haz veriyor. Bunun için sözü uzatmaktan kendimi alamıyorum.

Üstad, Risale-i Nur Külliyyatı'nda dinî, içtimaî, ahlâkî, edebî, hukukî, felsefî ve tasavvufî en mühim mevzulara temas etmiş ve hepsinde de harikulâde bir surette muvaffak olmuştur.

İşin asıl hayret veren noktası, birçok ulemanın tehlikeli yollara saptıkları en çetin mevzuları gayet açık bir şekilde ve en kat'î bir surette hallettiği gibi, en girdaplı derinliklerden, Ehl-i Sünnet ve Cemaat'ın tuttuğu nurlu yolu takip ederek sâhil-i selâmete çıkmış ve eserlerini okuyanları da öylece çıkarmıştır.

Bu sebeple, Risale-i Nur Külliyyatı'nı aziz milletimizin her tabakasına kemâl-i emniyet ve samimiyetle takdim etmekle şeref duyuyoruz. Nur Risaleleri, Kur'ân-ı Kerîm'in nur deryasından alınan berrak katreler ve hidayet güneşinden süzülen billûr huzmelerdir. Binaenaleyh, her Müslümana düşen en mukaddes vazife, imanı kurtaracak olan bu nurlu eserlerin yayılmasına çalışmaktır. Zira, tarihte pek çok defalar görülmüştür ki, bir eser nice fertlerin, ailelerin, cemiyetlerin ve sayısız insan kitlelerinin hidayet ve saadetine sebep olmuştur. Ah, ne bahtiyardır o insan ki, bir mü'min kardeşinin imanının kurtulmasına sebep olur!

Burhan: Delil.

Cihanşümül: Dünya çapında, evrensel.

Hüs-n: Güzellik.

İçtimâî: sosyal, toplumsal.

Kat’î: Kesin.

Katre: Damla.

Kemâl-i emniyet: Tam bir güven içinde olması.

Kudret-i ilmiye: İlmî gücü, iktidarı.

Mukaddeme: Giriş, önsöz.

Sahil-i selâmet: Güvenli sahil.

Ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk’ın kainattaki mutlak hakimiyeti, her varlığı kendine itaat ettirmesi.

Üstad’ın fikrî cephesi:

Malûm ya, her mütefekkirin kendine mahsus bir tefekkür sistemi, fikrî hayatında takip ettiği bir gayesi ve bütün gönlüyle bağlandığı bir ideali vardır. Ve onun tefekkür sisteminden, gaye ve idealinden bahsetmek için uzun mukaddemeler serd edilir. Fakat Bediüzzaman’ın tefekkür sistemi, gaye ve ideali, uzun mukaddemelerle filân yorulmaksızın, bir cümleyle hülâsa edilebilir:

Bütün semavî kitapların ve bilumum peygamberlerin yegâne dâvâları olan “Hâlık-ı kâinatın ulûhiyet ve vahdaniyetini ilân” ve bu büyük dâvâyı da ilmî, mantıkî ve felsefî delillerle ispat eylemektir.

O halde Üstad’ın mantık, felsefe ve müspet ilimlerle de alâkası var?

Evet, mantık ve felsefe, Kur’ân’la barışıp hak ve hakikate hizmet ettikleri müddetçe, Üstad en büyük mantıkçı ve en kudretli bir filozoftur. Mukaddes ve cihanşümül dâvâsını ispat vâdisinde kullandığı en parlak delilleri ve en kat’î burhanları, Kur’ân-ı Kerîm’in Allah kelâmı olduğunu hergün bir kat daha ispat ve ilân eden müsbet ilimdir.

Zaten felsefe, aslında hikmet mânâsına geldikçe, Vacibü’l-Vücud Tealâ ve Tekaddes Hazretlerini, Zât-ı Bâri’sine lâyük sıfatlarla ispata çalışan her eser en büyük hikmet ve o eserin sahibi de en büyük hakîmdir.

İşte Üstad, böyle ilmî bir yolu, yani Kur’ân-ı Kerîm’in nurlu yolunu takip ettiği için, binlerle üniversitelinin imanını kurtarmak şerefine mazhar olmuştur. Hazretin bu hususta hâiz olduğu ilmî, edebî ve felsefî daha pek çok meziyetleri vardır. Fakat onları, eserlerinden misaller getirerek inşaallah müstakil bir eserde arz etmek emelindeyim. Ve minallahi’t-tevfik.

Tasavvuf cephesi:

Nakşibendî meşâyihinden, her harekâtını Peygamber-i Zîşan Efendimiz Hazretlerinin harekâtına tatbik etmeye çalışan ve büyük bir âlim olan bir zâta sordum:

“Efendi Hazretleri, ulema ile mutasavvife arasındaki gerginliğin sebebi nedir?”

Hâiz olmak: Bir şeye sahip olmak, elde etmek.

Hâlık-ı Kâinat: Kainatın Yaratıcısı.

Minallahi’t-tevfik: “Başarı, muvaffakiyet Allah’tandır!”

Mutasavvife: Tasavvuf ilminin daha çok nazarî, teorik yönünü inceleyen kimseler.

Mütefekkir: Tefekkür eden; geniş, derin ve sistemli düşünen.

Ulemâ: Âlimler, bilginler.

Vacibü’l-Vücûd: Varlığı kendinden ve kesin olan Hz. Allah (c.c.).

Vahdaniyet: Allah’ın birliği.

Zât-ı Bâri: Her şeyi yoktan var eden; birbirine uygun, en mükemmel şekilde, kusursuz yaratan Zât.

“Ulema, Resul-i Ekrem Efendimizin ilmine, mutasavvıflar da ameline vâris olmuşlar. İşte bu sebepten dolaydır ki, Fahr-i Cihan Efendimizin hem ilmine ve hem ameline vâris olan bir zâta ‘zülcenaheyn,’ yani ‘iki kanatlı’ deniliyor. Binaenaleyh, tarikattan maksat, ruhsatlarla değil, azîmetlerle amel edip ahlâk-ı peygamberî ile ahlâklanarak bütün mânevî hastalıklardan temizlenip Cenab-ı Hakk’ın rızasında fani olmaktır. İşte bu ulvî dereceyi kazanan kimseler, şüphesiz ki ehl-i hakikattirler. Yani, tarikattan maksud ve matlub olan gayeye ermişler demektir. Fakat bu yüksek mertebeyi kazanmak, her adama müyesser olamayacağı için, büyüklerimiz matlub olan hedefe kolaylıkla erebilmek için muayyen kaideler vaz eylemişlerdir. Hülâsa, tarikat, şariat dairesinin içinde bir dairedir. Tarikattan düşen şeriata düşer, fakat-maazallah-şeriattan düşen ebedî hüsranda kalır.”

Bu büyük zatın beyanatına göre, Bediüzzaman’ın açtığı nur yolu ile, hakikî ve şâibesiz tasavvuf arasında cevherî hiçbir ihtilâf yoktur. Her ikisi de rıza-yı Bârî’ye ve binnetice cennet-i âlâya ve dîdar-ı Mevlâ’ya götüren yollardır.

Binaenaleyh, bu asîl gayeyi istihdaf eden herhangi mutasavvıf bir kardeşimizin, Risale-i Nur Külliyyatı’nı seve seve okumasına hiçbir mani kalmadığı gibi, bilâkis Risale-i Nur, tasavvuftaki “murakabe” dairesini Kur’ân-ı Kerim yoluyla genişleterek, ona bir de tefekkür vazifesini en mühim bir vird olarak ilâve etmiştir.

Evet, insanın gözüne gönlüne bambaşka ufuklar açan bu tefekkür sebebiyle, sadece kalbinin murakebesiyle meşgul olan bir sâlik, kalbi ve bütün letâifiyle birlikte, zerrelere kürelere kadar bütün kâinatı azamet ve ihtişamıyla seyir ve temaşa, murakabe ve müşahede ederek, Cenab-ı Hakk’ın o âlemlerde binbir

Azimet: Normal şartlar altında herkesin uymakla yükümlü olduğu dinî hüküm ve emir.

Binnetice: Sonuçta, netice olarak.

Cennet-i âlâ: Yüce cennet.

Cevherî: Asla, öze ait.

Dîdar-ı Mevlâ: Allah’ın cemâli.

Ehl-i hakikat: Daima hak ve hakikat peşinde olanlar.

İstihdaf: Hedef, gâye edinme.

Letâif: İncelikler, güzellikler, latifeler.

Maâzallah: “Allah korusun!”

Maksud: Maksat, arzu, gâye.

Matlub: Aranan, arzulanan.

Muayyen: Belirli, belli.

Murakabe: İnsanın kendini kontrolü, denetimi. Allah’tan başka her şeyden alâkayı keserek kalben Cenâb-ı Hakk’a yönelmek, ilâhî ilmin her şeyi kuşatmış olduğu inanç ve mülâhazasıyla nefsinin yasaklara karşı gemleyip ve hayatını Allah’ın emirleri ışığı altında dizayn edip yaşamak.

Müşahede: Görme, şahit olma.

Müyesser olmak: Kısmet, nasip olmak.

Rıza-yı Bârî: Allah rızası.

Ruhsat: İzin, müsaade. Dini hü-kümlerde yine dinin belirlediği mazeretlerle yükümlülük dışına çıkabilme izni.

Sâlik: Bir yol tutup o yolda giden kimse. Allah’ın rızasını kazanma hedefine bağlı, belli bir disiplin içinde O’na yürüyen; yürüyerek tabiatındaki uzaklaşma temayüllerini nötrale eden veya kendi uzaklığını aşmaya çalışan hak yolcusu.

Temâşâ: Seyir, seyretme.

Vaz’ eylemek: Koymak, yerleştirmek.

Vird: Belli aralıklarla devamlı okunan dua, zikir.

bin bir şekilde tecellî etmekte olan esmâ-yı hüsnâsını, sıfât-ı ulyâsını kemâl-i vecd ile görerek, artık sonsuz bir mâbedde olduğunu aynelyakîn, ilmelyakîn ve hakkalyakîn derecesinde hisseder. Çünkü, içine girdiği mabed öyle ulu bir mâbeddir ki, milyarlarca sığmayan cemaatin hepsi aşk ve şevk, huşû ve istiğraklar içinde Hâlîkını zikrediyor. Yanık, tatlı ve güzel lisanları, şive, nâğme, ahenk ve besteleriyle bir ağızdan

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ

diyorlar.

Risale-i Nur'un açtığı iman ve irfan ve Kur'ân yolunu takip eden, işte böyle muazzam ve muhteşem bir mâbede girer. Ve herkes de iman ve irfanı, feyiz ve ihlâsı nisbetinde feyizyâb olur.

Edebî cephesi:

Eskiden beri, lâfız ve mânâ, üslûp ve muhteva bakımından, edipler ve şairler, mütefekkirler ve âlimler ikiye ayrılmışlardır. Bunlardan bazıları, sadece üslûp ve ifadeye, vezin ve kafiyeyle kıymet vererek, mânâyı ifadeye feda etmişlerdir. Ve bu hal de kendini en çok şiirde gösterir.

Diğer zümre ise, en çok mânâ ve muhtevaya ehemmiyet vererek, özü söze kurban etmemişlerdir.

Artık Bediüzzaman gibi büyük bir mütefekkirin edebî cephesi, bu küçük mukaddeme ile kolayca anlaşılır sanırım. Zira Üstad o kıymetli ve bereketli ömrünü, kulaklarda kalacak olan sözlerin tanzim ve tertibiyle değil, bilâkis kalblerde, ruhlarda, vicdan ve fikirlerde kudsî bir ideal halinde insanlıkla beraber yaşayacak olan din hissinin, iman şuurunun, ahlâk ve fazilet mefhumunun asırlara, nesillere telkiniyle meşgul olan bir dâhidir. Artık bu kadar ulvî bir gayenin tahakkuku için candan ve cihandan geçen bir mücahid, pek tabîîdir ki, fânî şekillerle meşgul olamaz.

Esmâ-yi Hüsnâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Hakka'l-yakîn: Meselenin hakikatine, özüne ulaşarak edinilen, bizzat yaşanarak elde edilen kesin bilgi.

Huşû: Alçak gönüllülük, tevazu.

İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek, delillere dayanarak elde edilen bilgi.

İstiğrak: Kendinden geçme, dünyayı unutma, kalbini dünyevî endişelerden temizleyip bütünüyle Hakk'a yönelme.

Kemâl-i vecd: İlâhî aşkın insan benliğini bütünüyle saran mânevi bir coşkunluk.

Kudsî: Kutsal, mukaddes.

Sıfât-ı ulyâ: Yüce sıfatlar.

Tecellî etmek: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin eşyada görünmesi.

Bununla beraber, Üstad, zevk inceliği, gönül hassasiyeti, fikir derinliği ve hayal yüksekliği bakımından harikulâde denecek derecede edebî bir kudret ve melekeyi hâizdir. Ve bu sebeple, üslûp ve ifadesi, mevzua göre değişir. Meselâ, ilmî ve felsefî mevzularda mantıkî ve riyaî delillerle aklı ikna ederken, gayet veciz terkipler kullanır. Fakat gönlü mest edip ruhu yükselteceği anlarda ifade o kadar berraklaşır ki, tarif edilemez. Meselâ, semalardan, güneşlerden, yıldızlardan, mehtaplardan ve bilhassa bahar âleminde ve Cenab-ı Hakk'ın o âlemlerde tecellî etmekte olan kudret ve azametini tasvir ederken üslûp o kadar lâtif bir şekil alır ki, artık her teşbih, en tatlı renklerle çerçevelenmiş bir levhayı andırır; ve her tasvir, harikalar harikası bir âlemi canlandırır.

İşte bu hikmete mebnîdir ki, bir Nur talebesi Risale-i Nur Külliyyatını mütâlaasıyla –üniversitenin herhangi bir fakültesine mensup da olsa– hissen, fikren, ruhen, vicdanen ve hayalen tam mânâsıyla

tatmin edilmiş oluyor.

Nasıl tatmin edilmez ki, Risale-i Nur Külliyyatı, Kur’ân-ı Kerîm’in cihanşûmul bahçesinden derilen bir gül demetidir. Binaenaleyh, onda, o mübarek ve ilâhî bahçenin nuru, havası, ziyası ve kokusu vardır.

*Ruhun bu ihtiyacını söyler akan sular,
Kur’ân’a her zaman beşerin ihtiyacı var.*

Ali Ulvi Kurucu (Rahimehullah) (Tarihçe-i Hayat’tan)

* * *

Azamet: Büyüklük, ululuk.

Cihanşûmul: Dünya çapında, evrensel.

Hâiz: Sahip, elde etmiş.

Mebni:den dolayı, ...den ötürü.

Teşbih: Benzetme.

Ziya: Işık.

[1](#) Tirmizi, ilim 19.

[2](#) Benim mükafatımı verecek olan yalnız Allah’tır.” (Hud, 11/29)

Tarihçe-i Hayat (İlk Hayatı)

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ (Rumî 1293) tarihinde Bitlis vilâyetine bağlı Hizan Kazasının İsparit Nahiyesi'nin Nurs Köyünde doğmuştur. Babasının adı Mirza, anasının adı Nuriye'dir. Dokuz yaşına kadar peder ve validesinin yanında kaldı. O esnada bir hâlet-i ruhiye, tahsilde bulunan büyük biraderi Molla Abdullah'ın, ilimden ne derece feyizyâb olduğunu tetkike sevketti. Molla Abdullah'ın gittikçe tekâmül ederek köydeki okumamış arkadaşlarından okumakla tezahür eden meziyetini düşünüp hayran kaldı. Bunun üzerine ciddî bir şevk ile tahsili gözüne aldı ve bu niyetle nahiyeleri İsparit Ocağı dahilinde bulunan Tağ Köyünde Molla Mehmed Emin Efendi'nin medresesine gitti. Fakat fazla duramadı. Hâlet-i fitriyeleri icabı, daima izzetini (**Hâşiye-1**) koruması ve hattâ âmirâne söylenen küçük bir söze dahi tahammül edememesi; medreseden ayrılmasına sebep oldu. Tekrar Nurs'a döndü. Nurs'da ayrıca bir medrese olmadığından dersini büyük biraderinin haftada bir defa sılaya geldiği günlere hasrederdi. Bir müddet sonra Pirmis karyesine, sonra Hizan şeyhinin yaylâsına gitti. Burada da tahakküme tahammülsüzlüğü, dört talebe ile geçinmemesine sebep oldu. Bu dört talebe birleşip, kendisini daima tâciz ettiklerinden bir gün Şeyh Seyyid Nur Muhammed Hazretlerinin huzuruna çıkıp, izhar-ı acz ile arkadaşlarını şikâyet etmeyerek şöyle dedi:

– Şeyh efendi, bunlara söyleyiniz, benimle dövüştükleri vakit, dördü birden olmasınlar, ikişer ikişer gelsinler.

Seyyid Nur Muhammed, küçük Said'in bu mertliğinden hoşlanarak:

– Sen benim talebemsin, kimse sana ilişemez, buyurdu.

Bu hâdiseden sonra “Şeyh Talebesi” diye yâdedildi. Burada bir müddet kaldıktan sonra, biraderi Molla Abdullah ile beraber Nurşîn köyüne geldiler. Yaz olması dolayısıyla, ahali ve talebelerle birlikte Şeyhan yaylasına gittiler.

Âmirâne: Âmir gibi, emreder tarzda.

Hâlet: Hal, durum.

Hâlet-i ruhiye: Psikolojik durum.

İzhâr-ı acz: Güçsüzlüğünü ifade etmek, sergilemek.

İzzet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün yüceliklerin, şereflerin mutlak sahibi ve yaratıcısı olduğunu ifade eden sıfatı.

Meziyet : Üstün özellik, fazilet.

Peder: Baba.

Tahakküm: Baskı, baskı altına alma.

Tahammül: Yüklenme.

Tekâmül: Olgunlaşma, kemâle erme.

Tetkik: İnceleme, araştırma.

Tezahür etmek: Görünmek, belirlemek, ortaya çıkmak.

Vâlîde: Anne.

Orada, biraderi Molla Abdullah ile bir gün döğüşmüş. Tâgî Medresesi Müderrisi Mehmed Emin Efendi, küçük Said'e:

– Ne için kardeşinin emrinden çıkıyorsun, diye işe karışmış.

Bulundukları medrese, meşhur Şeyh Abdurrahman Hazretlerinin olması dolayısıyla, hocasına şu yolda cevap verir:

– Efendim, şu tekyede bulunmak hasebiyle, siz de benim gibi talebesiniz. Şu halde burada hocalık hakkınız yoktur diyerek, gündüz vakti bile herkesin güçlkle geçebileceği cesim bir ormandan geceleyin geçerek Nurşîn’e gelir.

Şarkî Anadolu’da medrese teşkilâtındaki hususiyetlerden birisi şudur ki: İcazet almış bir âlim, istediği köyde hasbetenlillâh bir medrese açar; medrese talebelerinin ihtiyacı, iktidarı olursa medrese sahibi tarafından, iktidarı yoksa halk tarafından temin edilir; hoca meccanen ders verir, talebelerin iâşe ve levazımâtını da halk deruhte ederdi. Bunların içinde yalnız Molla Said, hiçbir suretle zekât almıyordu. Zekât ve başkasının eser-i minneti olan bir parayı katiyen kabul etmiyordu. **(Hâşiye-2)**

Nurşîn’de bir müddet kaldıktan sonra Hizan’a döndü. Sonra medrese hayatını terkederek pederinin yanına geldi ve bahara kadar evde kaldı. O sırada şöyle bir rüya görür:

Kıyamet kopmuş, kâinat yeniden dirilmiş. Molla Said, Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmı nasıl ziyaret edebileceğini düşünür. Nihayet sırat köprüsünün başına gidip durmak hatırına gelir. “Herkes oradan geçer, ben de orada beklerim” der ve sırat köprüsünün başına gider. Bütün Peygamberân-ı İzam hazarâtını birer birer ziyaret eder, Peygamber Efendimizi de ziyarete mazhar olunca uyanır.

Artık bu rüyadan aldığı feyiz, tahsil-i ilim için **(Hâşiye-3)** büyük bir şevk uyandırır. Pederinden izin alarak, tahsil yapmak üzere Arvâs nahiyesine gider. Burada icra-yı tedris eden meşhur Molla Mehmed Emin Efendi, kendisine ders vermeye tenezzül etmeyip, talebelerinden birisine okutmasını tavsiye edince, izzetine ağır gelir. Bir gün bu meşhur müderris camide ders okutmakta iken, Molla Said itiraz ederek:

Deruhte: Üstüne alma, yüklenme.

Hazerat: Hazretler.

İ’caz: Benzerini yapmaktan aciz bırakma, Mu’cize olma.

İâşe: Besleme, yedirip içirme.

Levâzımât: Gerekli olan her şey..

Tekye: Tekke, zikirhâne.

Meccanen: Bedava.

– Efendim, öyle değil!

Hitabında bulunur. Okutmasına tenezzül etmediğini hatırlatır. Orada bir müddet kaldıktan sonra, Mir Hasan-ı Veli Medresesi’ne gitti. Aşağı derecede okuyan yeni talebelere ehemmiyet verilmemek bu medresenin âdeti olduğunu anlayınca, sıra ile okunması icabeden yedi ders kitabını terkederek, sekizinci kitaptan okuduğunu söyledi.

Birkaç gün sonra Vastan kasabasına gitti ise de, orada tebdil-i hava için ancak bir ay kadar kaldı, bilâhare Molla Mehmed isminde bir zatın refakatinde Erzurum Vilâyetine tâbi Bayezid’e hareket etti. Hakikî tahsiline işte bu tarihte başlar. Bu zamana kadar hep “Sarf” ve “Nahiv” mebâdileriyle meşgul olmuştu ve “İzhar” a kadar okumuştı.

Bayezid’de Şeyh Mehmed Celâlî Hazretlerinin nezdinde yaptığı bu hakikî ve ciddî tahsili, üç ay kadar devam etmiştir. Fakat pek gariptir. Zira Şarkî Anadolu usûl-ü tedrisiyle, “Molla Câmi” den nihayete kadar ikmal-i nüsah etti. Buna da her kitaptan bir veya iki ders, nihayet on ders tederrüs etmekle muvaffak oldu ve mütebakisini terkeyledi. Hocası Şeyh Mehmed Celâlî Hazretleri ne için

böyle yaptığını suâl edince Molla Said cevaben:

– Bu kadar kitabı okuyup anlamaya muktedir değilim. Ancak, bu kitaplar bir mücevherat kutusudur, anahtarı sizdedir. Yalnız sizden şu kutuların içinde ne bulunduğunu göstermenizin istirhamındayım, yâni bu kitapların neden bahsettiklerini anlayayım da, bilâhare tab’ına muvafık olanlara çalışırım, demiştir.

Maksadı ise, esasen kendisinde fitraten mevcut bulunan icad ve teceddüd fikrini medrese usullerinde göstermek ve bir teceddüd vücuda getirmek (**Hâşiye-4**) ve bir sürü hâşiye ve şerhlerle vakit zâyî etmemekti. Bu suretle, alelusûl yirmi sene tahsili lâzım gelen ulûm ve fûnunun zübde ve hülâsasını üç ayda tahsil ve ikmal etmiştir.

Bunun üzerine hocalarının; “hangi ilim tab’ına muvafık” olduğu suâline cevaben:

Abd: Kul.

Bilâhare: Daha sonra, sonradan.

Fûnun: Fenler, bilimler.

Hâşiye: Sayfa kenarına veya altına düşülen dipnot, açıklama.

Hülâsa: Öz, özet.

Mebâdi: Başlangıçlar, esaslar.

Muvafık: Uygun, yerinde bulan, benimseyen.

Mütebâki: Geriye kalan, artan.

Şerh: açmak, izah etmek.

Tab’: Fıtrat.

Tebdil-i hava: Hava değişimi.

Teceddüd: Yenilenme.

Ulûm: İlimler.

– Bu ilimleri birbirinden tefrik edemiyorum. Ya hepsini biliyorum veyahut hiçbirisini bilmiyorum, der.

Herhangi bir kitabı eline alırsa, anlardı. Yirmi dört saat zarfında “Cem’ül-Cevâmi”, “Şerh-ül-Mevâkıf”, “İbn-ül-Hacer” gibi kitapların ikiyüz sahifesini, kendi kendine anlamak şartıyla mütâlaa ederdi. O derece ilme dalmıştı ki, hayat-ı zahirî ile hiç alâkadar görünmezdi. Hangi ilimden olursa olsun sorulan suâle tereddütsüz derhal cevap verirdi.

(Hâşiye-1): Molla Sait’te küçük yaşta görülen bu izzet, nefse muhabbetten gelmiyordu. Kader-i ilâhî, istikbalde îlâ-yı kelimetullah vazifesini inayetiyle vereceği bir abdine, o vazifeyi bihakkın ifası için lâzım olacak hasletlerden biri olan izzet-i ilmiyeyi vermişti. Molla Said, henüz o zaman bunun mahiyet ve hikmetini belki bilemiyordu; fakat zaman gösterdi ki; şimdi muhteşem bir ağaç mahiyetini alan Risale-i Nur’un muazzam ve geniş hizmetinin levazımatından olan izzet-i ilmiyeyi Cenab-ı Hak, Molla Said’in ruhunda, ta o zaman küçük bir çekirdek olarak dercetmişti.

(Hâşiye-2): Zekât ve sadaka ve mukabilsiz hiç bir şey almadığının sebep ve hikmeti, Risale-i Nur’dan ikinci mektub ve sair risalelerde beyan edilmiştir. Evet, Molla Saidin istikbalde Risale-i Nur’la göreceği hizmet-i imaniyeyi kemâl-i ihlâsla ifası ve bu hizmetin meydana gelebilmesi için “Uhrevî hizmetin mukabilinde hiçbir şey talep etmemek” olan kudsî düsturun icmâlî bir fihristesi, daha küçük yaşında iken rahmet-i ilâhiye tarafından ruhunda yerleştirilmişti.

(Hâşiye-3): Tarihçe-i hayatında yazılmamış, o rüyada mazhar olduğu bir hakikatı sonradan şöyle

anladık ki: Molla Said, Hazret-i Peygamberden ilim talebinde bulunmasına karşılık; Hazret-i Resul-ü Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, ümmetinden suâl sormamak şartıyla ilm-i Kur’ân’ın tâlim edileceğini tebşir etmişler. Aynen bu hakikat hayatında tezahür etmiş.

Celb etmek: Çekmek, sebep olmak.

Hizmet-i imaniye ve Kur’âniye: Kur’ân-ı Kerim’e ve imana hizmet.

İcmâl: Özet,kısaca ifade etmek.

Îfâ: Yerine getirme.

Îlâ-yı kelimetullah: Allah’ın dinini yüceltme.

İlm-i kelâm: İslâm inanç esaslarını konu edininp, onları savunan ve aklî yönden ispatlamaya çalışan ilim dalı.

İzzet: Yücelik, ululuk, üstünlük.

İzzet-i ilmiye: İlmin izzeti, onuru.

Kemâl-i ihlâs: Tam, mükemmel bir samimiyet, ihlâs.

Mâkul: Anlaşılabilir, akla uygun.

Mütâlâa etmek: İncelemek, tetkik etmek.

Nazar-ı dikkat: Dikkatli, inceden inceye, ilgiyle bakma.

Rahmet-i İlâhiye: Cenâb-ı Hak’ın merhameti.

Talim: Öğretme, bilgilendirme.

Tebşir: Müjde verme, müjdeleme.

Tefrik etmek: Ayırmak, ayıklamak.

Zuhur etmek: Görünmek, ortaya çıkmak.

Daha sabavetinde iken bir allâme-i asır olarak tanınmış ve kat’iyen kimseye suâl sormamış, fakat sorulan bütün suâllere mutlaka cevap vermiştir.

(Hâşiye-4): Yirmi üç senede te’lifi tamamlanan ve yüz otuz kitabdan müteşekkil “Risale-i Nur” adlı eserleriyle, İlm-i Kelâm sahasında bir teceddüd yaptığı görülmüştür. Evet, kendisi, on beş sene tahsili lâzım gelen ilmi üç ayda elde etmesi, gaybî bir işarettir ki: “Bir zaman gelecek, on beş sene değil, bir sene bile ilm-i iman dersini alacak medreseler ele geçmeyecek. İşte o zamanda müştaklara on beş senelik dersi on beş haftada ellere verebilecek Kur’ânî bir tefsir çıkacak ve Said onun hizmetinde bulunacak.” Evet tam zuhur etti ve aynen görüldü. Risale-i Nur, otuz senelik müdhiş bir zamanda gizli dinsiz ve ifsad komitelerinin hücumlarına rağmen iman hakikatları derslerini yüzbinler nüshalarıyla her tarafda neşrettiler ve binler kalemlerin gayretleriyle matbaalara ihtiyaç bırakmadan Kur’ân’ın bu yeni dersleri yayıldı; milyonlarca insanın imanlarının takviyesine vesile oldu. Anadolu’daki Risale-i Nur’un faaliyeti, iman hizmeti ve mâkul yüksek dersleri, herkesin nazar-ı dikkatini celbetti; mahkemeler ve tetkikler yoluyla Cenab-ı Hak, Nurları, ehl-i siyaset ve hükûmete de okutturdu; ve mektebliler arasında yayıldı, genç milyonlarca insanın imanlarının takviyesine vesile oldu. Anadolu’daki Risale-i Nurun faaliyeti, iman hizmeti ve mâkul yüksek dersleri, herkesin nazar-ı dikkatini celbetti; mahkemeler ve tetkikler yoluyla Cenab-ı Hak, Nur’ları, ehl-i siyaset ve hükûmete de okutturdu; ve mektebliler arasında yayıldı, genç İslâm ve iman fedakârları çoğaldı; ve bunun büyük bir neticesi olarak, küfr-ü mutlakın ve dalâletin hücumu önlendi, geri çekildi. Yer yer bütün vatanda din lehinde cereyanlar başladı. İzn-i ilâhî ile âlem-i islâm ve insaniyete, doğmaya başlayan islâmî saadetin fecr-i sâdıkını gösterdi, Elhamdülillâhi Rabb-il-Âlemin...

Allâme-i asır: Çağın üstâdı, büyük âlimi.

Delâlet: İspat etme, gösterme.

Ehl-i siyaset: İdareciler, yöneticiler.

Fecir: Sabah namazının vakti, güneş doğmadan önceki alacakaranlık.

Gaybî: Gayba ait, görünmeyen, bilinmeyen.

İzn-i İlâhî: Cenâb-ı Hakk'ın izni.

Küfr-i mutlak: Bütünüyle inkar.

Müştak: Sevgiliye vuslat arzusuyla yanıp tutuşan.

Teceddüd: Yenilenme.

Birinci Söz

“*Bismillâh*” her hayrın başıdır.³ Biz dahi başta ona başlarız. Bil ey nefsim! Şu mübarek kelime, İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudatın lisân-ı hâl ile vird-i zebânıdır.

“*Bismillâh*” ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle... Şöyle ki:

Bedevî Arap çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabile reisinin ismini alsın ve himayesine girsin. Tâ, şakîlerin şerrinden kurtulup hâcâtını tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacâtına karşı perişan olacaktır.

İşte böyle bir seyahat için iki adam sahraya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevâzi idi, diğeri mağrur. Mütevâzii, bir reisin ismini aldı, mağrur almadı... Alanı her yerde selâmetle gezdi. Bir kâtu’-t-tarîka rast gelse, der: “*Ben, filân reisin ismiyle gezerim.*” Şakî def olur, ilişemez. Bir çadıra girse, o nâm ile hürmet görür. Öteki mağrur, bütün seyahatinde öyle belâlar çeker ki, tarif edilmez. Dâima titrer, dâima dilencilik ederdi. Hem zelîl, hem rezîl oldu.

İşte ey mağrur nefsim! Sen o seyyahsın. Şu dünya ise, bir çöldür. Aczin ve fakrın hadsizdir. Düşmanın, hâcâtın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî’si ve Hâkim-i Ezelîsi’nin ismini al.. tâ, bütün kâinatın dilencilüğinden ve her hâdisâtın karşısında titremeden kurtulasın.

Acz: Âcizlik, bir şeye güç yetirememe hâli.

Bedevi: Medenî olmayan, şehirden uzak.

Fakr: Fakirlik, ihtiyaç duyma.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Hâdisât: Hâdiseler, olaylar.

Hâkim-i Ezelî: Ezelden beri hükümran olan (Allah c.c.)

İhtiyacat: İhtiyaçlar.

Kâtu’-t-tarîk: Yol kesen.

Lisân-ı hâl: Hâl dili, davranışların ifade ettiği anlam.

Mağrur: Gururlu, kendini beğen-miş.

Mâlik-i Ebedî: Sonsuza kadar mülkün sahibi olan (Allah c.c.)

Mevcudat: Varlıklar.

Mütevâzi: Alçak gönüllü, göste-riş sevmeyen

Nâm: İsim, ün.

Nişan: Alâmet, iz, belirti.

Şakî: Eşkıya, haydut, soyguncu.

Temsilî: Sembolik.

Vird-i zebân: Dilden düşmeyen, devamlı tekrarlanan dua, zikir.

Zelîl: Aşağılanan, hor, hakir.

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki; senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete raptedip Kadîr u Rahîm’in dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaathçi yapar.

Evet, bu kelime ile hareket eden, o adama benzer ki; askere kaydolur, devlet nâmına hareket eder. Hiçbir kimseden pervâsı kalmaz. “Kanun nâmına, devlet nâmına” der, her işi yapar, her şeye karşı dayanır.

Başta demiştik: “Bütün mevcudat, lisân-ı hâl ile ‘*Bismillâh*’ der.” Öyle mi?

Evet, nasıl ki görsen; bir tek adam geldi. Bütün şehir ahâlisini cebren bir yere sevk etti ve cebren işlerde çalıştırdı. Yakînen bilirsin; o adam kendi nâmıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki, o bir askerdir. Devlet nâmına hareket eder, bir padişah kuvvetine istinad eder.

Öyle de: Her şey Cenâb-ı Hakk’ın nâmına hareket eder ki; zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar. Demek her bir ağaç “*Bismillâh*” der; hazine-i rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor. Her bir bostan “*Bismillâh*” der; matbaha-yı kudretten bir kazan olur ki, çeşit çeşit pek çok muhtelif lezîz taamlar, içinde beraber pişiriliyor. Her bir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar, “*Bismillâh*” der; rahmet feyzinden birer süt çeşmesi olur. Bizlere, Rezzâk nâmına en latîf, en nazif, âb-ı hayat gibi bir gıdayı takdim ediyorlar. Her bir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, “*Bismillâh*” der; sert olan taş ve toprağı deler geçer. “*Allah nâmına, Rahman nâmına*” der, her şey ona musahhar olur.

Âb-ı hayat: Bengisu. İçene ölümsüzlük kazandırdığına inanılan hayat suyu.

Bismillah: Allah’ın adıyla.

Bostan: Sebze bahçesi.

Cebren: Zorla.

Feyz: Bereket, bolluk, verimlilik.

Hazine-i rahmet: Cenab-ı Hakk’ın merhametinin hazinesi.

İstinad etmek: Dayanmak.

Kadîr u Rahîm: Her şeye gücü yeten ve merhameti geniş olan (Allah c.c.)

Latif: Hoş, güzel, nazik.

Lisân-ı hâl: Hâl dili, davranışların ifade ettiği anlam.

Makbul: Kabul olunan, hoş karşılanan.

Matbaha-yı Kudret: Cenab-ı Hakk’ın kudret mutfağı.

Muhtelif: Çeşitli, farklı farklı.

Musahhar: Emrine âmâde, emrine girmiş, boyun eğmiş.

Nazif: Temiz.

Nebat: Bitki.

Pervâ: Korku, çekinme.

Rahman: Merhameti bütün varlıkları kapsayan (Allah c.c.)

Raptetmek: Bağlamak, irtibatlı kılmak.

Rezzak: Bütün varlıkların rızkını veren (Allah c.c.)

Şefaâtçi: Aracılık yapan.

Taam: Yiyecek.

Tablacı: Tabla ile satış yapan satıcı.

Yakînen: Kesin olarak.

Evet, havada dalların intişârı ve meyve vermesi gibi, o sert olan taş ve topraktaki köklerin kemâl-i sühûletle intişâr etmesi ve yer altında yemiş vermesi, hem şiddet-i hararete karşı aylarca nâzik, yeşil yaprakların yaş kalması; tabiiyyûnun ağzına şiddetle tokat vuruyor. Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki:

“En güvendiğin salâbet ve hararet dahi, emir tahtında hareket ediyorlar ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Mûsâ (aleyhisselâm) gibi;

فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ 5 emrine imtisâl ederek, taşları şakk eder. Ve o sigara kâğıdı gibi ince nâzenîn yapraklar, birer âzâ-yı İbrahim (aleyhisselâm) gibi ateş saçan hararete karşı, يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ 5

âyetini okuyorlar.”

Madem her şey mânen “*Bismillâh*” der. Allah nâmına, Allah’ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar. Biz dahi “*Bismillâh*” demeliyiz. Allah nâmına vermeliyiz, Allah nâmına almalıyız. Öyle ise, Allah nâmına vermeyen gafil insanlardan almamalıyız.

Suâl: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiyat veriyoruz. Acaba asıl mal sahibi olan Allah, ne fiyat istiyor?

Elcevap: Evet, o Mün’im-i Hakikî, bizden o kıymettar nîmetlere, mallara bedel istediği fiyat ise, üç şeydir.

Biri zikir, biri şükür, biri fikirdir. Başta “*Bismillâh*” zikirdir. Âhirde “*Elhamdülillâh*” şükürdür. Ortada, “Bu kıymettar hârîka-yı san’at olan nîmetler; Ehad ü Samed’in mu’cize-i kudreti ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünmek ve derk etmek” fikirdir.

Âhir: Son.

Asâ-yı Musa: Hz. Musa’nın (a.s.) asâsı, değneği.

Âzâ-yı İbrahim: Hz. İbrahim’in (a.s.) uzuvları, organları.

Emir tahtında: Emir altında.

Emre imtisal etmek: Emre uymak.

Harika-yi san’at: Sanat harikası.

İntişar: Yayılma.

Kemâl-i sühûletle: Gayet kolay bir şekilde.

Mün’im: Nimet veren.

Nâzenin: Narin, nazlı.

Salâbet: Sertlik.

Şakketmek: Yarmak, ortadan ayırmak.

Şiddet-i hararet: Sıcaklığın şiddeti.

Tabiiyyûn: Tabiatperestler, her şeyin doğanın eseri olduğunu iddia edenler.

Zikir: (Allah’ı) anmak.

Derk etmek: Anlamak.

Ehad ü Samed: Tek olan ve her şey kendisine muhtaç olduğu hâlde kendisi hiçbir şeye ihtiyaç duymayan (Allah c.c.)

Hediye-i rahmet: Merhametinin eseri olan hediye.

Mu’cize-i kudret: Kudretinin eseri olan mucize.

Bir padişahın kıymettar bir hediyesini sana getiren bir miskin adamın ayağını öpüp, hediye sahibini tanımamak ne derece belâhet ise, öyle de; zâhirî mün’imleri medih ve muhabbet edip, Mün’im-i Hakikî’yi unutmak ondan bin derece daha belâhettir.

Ey nefis! Böyle ebleh olmamak istersen; Allah nâmına ver.. Allah nâmına al.. Allah nâmına başla.. Allah nâmına işle.. vesselâm.

Belâhet: Ahmaklık.

Ebleh: Ahmak.

Kıymettar: Değerli, kıymetli.

Mün’im: Nimet veren.

Zâhirî: Görünürdeki, görünen.

* * *

[4](#) “(Bir zaman da Mûsâ, kavmi için su arayıp Allah’a yalvarmıştı.) Biz de: ‘Asânı taşa vur!’ demiştik.” (Bakara sûresi, 2/60)

[5](#) “(Ateşe şöyle ferman ettik Biz:) Ey ateş! Dokunma İbrahim’e! Serin ve selâmet ol ona!” (Enbiyâ sûresi, 21/69)

İkinci Söz

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ 6

İmanda ne kadar büyük bir saadet ve nîmet ve ne kadar büyük bir lezzet ve rahat bulunduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki adam, hem keyif, hem ticaret için seyahate giderler. Biri hodbin, tâli'siz, bir tarafa; diğeri, hudâbîn, bahtiyar, diğeri tarafa sülûk eder, giderler.

Hodbîn adam, hem hodgâm, hem hodendîş, hem bedbin olduğundan, bedbinlik cezası olarak nazarında pek fenâ bir memlekete düşer. Bakar ki; her yerde âciz bîçâreler, zorba müthiş adamların ellerinden ve tahribatlarından vâveylâ ediyorlar. Bütün gezdiği yerlerde böyle hazîn, elîm bir hâli görür. Bütün memleket bir mâtemhâne-i umumî şeklini almış. Kendisi, şu elîm ve muzlim hâleti hissetmemek için sarhoşluktan başka çâre bulamaz. Çünkü; herkes ona düşman ve ecnebi görünüyor. Ve ortalıkta dahi, müthiş cenazeleri ve me'yûsâne ağlayan yetimleri görür. Vicdanı, azab içinde kalır.

Diğeri; hudâbîn, hudâperest ve hakendîş, güzel ahlâklı idi ki; nazarında pek güzel bir memlekete düştü. İşte bu iyi adam, girdiği memlekette bir umumî şenlik görüyor. Her tarafta bir sürûr, bir şehriyân, bir cezbe ve neş'e içinde zikirhâneler... Herkes ona dost ve akraba görünür. Bütün memlekette yaşasınlar ve teşekkürler ile bir terhisât-ı umûmiye şenliği görüyor. Hem tekbir ve tehlil ile mesrûrâne ahz-ı asker için bir davul, bir mûsîka sesi işitiyor. Evvelki bedbahtın hem kendi, hem umum halkın elemi ile müteallim olmasına bedel; şu bahtiyar, hem kendi, hem umum halkın sürûru ile mesrur ve müferrah olur. Hem güzelce bir ticâret eline geçer, Allah'a şükreder.

Sonra döner, öteki adama rast gelir, hâlini anlar. Ona der: “Yahu sen divâne olmuşsun. Bâtınındaki çirkinlikler, zâhirine aksetmiş olmalı ki; gülmeyi ağlamak, terhisâtı soymak ve talan etmek tevehhüm etmişsin. Aklını başına al, kalbini temizle. Tâ, şu musibetli perde senin nazarından kalksın. Hakikati görebilesin. Zîrâ nihayet derecede âdil, merhametkâr, raiyet-perver, muktedir, intizam-perver, müşfik bir Melik'in memleketi, hem bu derece göz önünde âsâr-ı terakkiyât ve kemâlât gösteren bir memleket, senin vehminin gösterdiği sûrette olamaz.”

Sonra o bedbahtın aklı başına gelir. Nedamet eder. “Evet, ben işretten divâne olmuşum. Allah senden razı olsun ki, cehennemî bir hâletten beni kurtardın.” der.

Ey nefsim! Bil ki; evvelki adam kâfirdir. Veya fâsık, gafildir. Şu dünya onun nazarında bir mâtemhâne-i umûmiyedir. Bütün zîhayat, firâk ve zevâl sillesiyle ağlayan yetimlerdir. Hayvan ve insan ise, ecel pençesiyle parçalanmış kimsesiz başıbozuklardır. Dağlar ve denizler gibi büyük mevcudat, ruhsuz, müthiş cenazeler hükmündedirler. Daha bunun gibi çok elîm, ezici, dehşetli evhâm, küfründen ve dalâletinden neş'et edip, onu mânî tâtib eder.

Diğeri adam ise mü'mindir. Cenâb-ı Hâlık'ı tanır, tasdik eder. Onun nazarında şu dünya bir zikirhâne-i Rahman, bir ta'lîmgâh-ı beşer ve hayvan ve bir meydan-ı imtihan-ı ins ü cândır. Bütün vefiyât-ı hayvaniye ve insâniye ise terhisattır.

Ahz-ı asker: Asker alımı.

Bedbîn: Kötümser, fena gören.

Cezbe: Ruhî coşkunluk, Allah aşkıyla kendinden geçme.

Ecnebi: Yabancı.

Hakendiş: Hak düşüncesine sahip, hak düşünen.

Hâlet: Hâl, durum.

Hodbîn: Yalnız kendini gören, kendini düşünen, bencil, kibirli.

Hodendiş: Yalnızca kendini düşünen, kendi için endişelenen.

Hodgâm: Yalnızca kendi keyfini düşünen.

Hudâbîn: Hakkı ve hakikati görüp gözeten, Cenab-ı Hakk'ı tanıyan.

Hudaperest: Allah'a ibadet eden.

Matemhane-i umumî: Genel yas evi.

Me'yusâne: Ümitsizce.

Mesrurane: Sevinçli bir şekilde.

Mûsîka: Musıkî, müzik

Muzlim: Karanlık.

Sülûk etmek: Yol tutup gitmek.

Sürur: Sevinç, mutluluk.

Şehrâyin: Şenlik, eğlence.

Tali'siz: Talihsiz, bahtsız.

Tehlil: "Lâilâhe illâllah" deme.

Temsilî: Sembolik.

Terhisat-ı umumiye: Genel terhis.

Vâveylâ etmek: Feryat etmek.

Zikirhane: Allah'ın anıldığı yer.

Evvelki bedbahtın hem kendi, hem umum halkın elemi ile müteallim olmasına bedel; şu bahtiyar, hem kendi, hem umum halkın sürûru ile mesrur ve müferrah olur. Hem güzelce bir ticâret eline geçer, Allah'a şükreder.

Sonra döner, öteki adama rast gelir, hâlini anlar. Ona der: "Yahu sen divâne olmuşsun. Bâtınındaki çirkinlikler, zâhirine aksetmiş olmalı ki; gülmeyi ağlamak, terhisâtı soymak ve talan etmek tevehhüm etmişsin. Aklını başına al, kalbini temizle. Tâ, şu musibetli perde senin nazarından kalksın. Hakikati görebilesin. Zîrâ nihayet derecede âdil, merhametkâr, raiyet-perver, muktedir, intizam-perver, müşfik bir Melik'in memleketi, hem bu derece göz önünde âsâr-ı terakkiyât ve kemâlât gösteren bir memleket, senin vehminin gösterdiği sûrette olamaz."

Sonra o bedbahtın akli başına gelir. Nedamet eder. "Evet, ben işretten divâne olmuşum. Allah senden razı olsun ki, cehennemî bir hâletten beni kurtardın." der.

Ey nefsim! Bil ki; evvelki adam kâfirdir. Veya fâsık, gafildir. Şu dünya o-nun nazarında bir mâtemhâne-i umûmiyedir. Bütün zîhayat, firâk ve zevâl sillesiyle ağlayan yetimlerdir. Hayvan ve insan ise, ecel pençesiyle parçalanmış kimsesiz başıbozuklardır. Dağlar ve denizler gibi büyük mevcudat, ruhsuz, müthiş cenazeler hükmündedirler. Daha bunun gibi çok elîm, ezici, dehşetli evhâm, küfründen ve dalâletinden neş'et edip, onu mânen tâzib eder.

Diğer adam ise mü'mindir. Cenâb-ı Hâlık'ı tanır, tasdik eder. Onun nazarında şu dünya bir zikirhâne-i Rahman, bir ta'lîmgâh-ı beşer ve hayvan ve bir meydan-ı imtihân-ı ins ü cândır. Bütün vefiyât-ı hayvaniye ve insâniye ise terhisattır.

Âsâr-ı terakkiyat ve kemâlât: Terakki ve mükemmellik belirtileri, eserleri.

Bâtın: İç, görünmeyen.

Dalale't: Doğru yoldan çıkmak, sapıtmak.

Divâne: Deli, budala.

Evham: Vehimler, kuruntular.

Fâsık-ı gafil: Allah'ın emirlerinden çıkan gafil insan.

Firak: Ayrılık.

İntizam-perver: İntizama düşkün, düzeni seven.

İşret: İçki içme, içkili âlem.

Melik: Hükümdar.

Mesrur: Mutlu, sevinçli.

Mevcudat: Varlıklar.

Meydan-ı imtihan-ı ins ü cânn: İnsanlar ve cinlerin imtihan meydanı.

Muktedir: İktidarlı, güç-kudret sahibi.

Müşfik: Şefkatli, merhametli.

Müteellim: Acı çeken, elem hissedem.

Nedamet etmek: Pişman olmak.

Neş'et etmek: Meydana gelme, ileri gelme.

Raiyet-perver: Tebaasına, halkına iyi bakan.

Talimgâh-ı beşer ve hayvan: İnsan ve hayvanların talim ve eğitim yaptıkları yer.

Tazib etmek: Azap vermek.

Tevehhüm etmek: Kuruntuya ve evhama kapılma. Meseleyi kafasında büyütme veya farklı algılama.

Vefiyat-ı hayvaniye ve insaniye: İnsan ve hayvanların ölümleri.

Vehim: Kuruntu, yersiz korku, şüphe.

Zeval: Göçüp gitmek.

Zîhayat: Canlı.

Zikirhâne-i Rahman: Rahman olan Allah'ın zikredildiği yer.

Vazife-i hayatını bitirenler bu dâr-ı fâniden, mânen mesrûrâne, dağdağasız diğer bir âleme giderler. Tâ, yeni vazifedârlara yer açılsın, gelip çalışsınlar.

Bütün tevellüdât-ı hayvaniye ve insaniye ise, ahz-ı askere, silâh altına, vazife başına gelmektir. Bütün zîhayat birer muvazzaf mesrur asker, birer müstakîm memnun memurlardır. Bütün sadâlar ise, ya vazife başlamasındaki zikir ve tesbih ve paydostan gelen şükür ve tefrîh, veya işlemek neş'esinden neş'et eden nağamâttır. Bütün mevcudat, o mü'minin nazarında, Seyyid-i Kerîm'inin ve Mâlik-i Rahîm'inin birer mûnis hizmetkârı, birer dost memuru, birer şirin kitabıdır. Daha bunun gibi pek çok latîf, ulvî ve lezîz, tatlı hakikatlar, imanından tecelli eder, tezahür eder.

Demek, iman bir mânevî Tûbâ-yı Cennet çekirdeğini taşıyor. Küfür ise mânevî bir Zakkum-i Cehennem tohumunu saklıyor.

Demek selâmet ve emniyet, yalnız İslâmiyet'te ve îmândadır. Öyle ise, biz dâima : [7](#)
demeliyiz..

Dağdağa: Gürültü, patırtı, beyhude telâş.

Dâr-ı fânî: Fani, geçici diyar.

Latîf: Hoş, güzel, nazik.

Mâlik-i Rahîm: Merhameti pek engin sahibi, Hz. Allah.

Mûnis: Cana yakın, sevimli, yadırganmayan.

Muvazzaf: Vazifeli, görevli.

Müstakim: Doğru, namuslu.

Nağamât: Nağmeler, sesler.

Seyyid-i Kerim: Çok cömert olan efendi, Hz. Allah.

Tecelli etmek: Görünmek, ortaya çıkmak.

Tefrih: Ferahlama, ferahlatma.

Tevellüdat-ı hayvaniye ve insaniye: İnsan ve hayvanların doğumları.

Tezahür etmek: Meydana çıkma, belirme, gözükme.

Tûbâ-yı cennet: Cennette bulunan saadet ağacı.

Ulvî: Yüksek, yüce.

Vazifedar: Vazifeli, görevli.

Vazife-i hayat: Hayat vazifesi.

Zakkum-i cehennem: Cehennemde bulunan bir ağaç.

[6](#) “O müttakîler ki görünmeyen âleme inanırlar.” (Bakara sûresi, 2/3)

[7](#) “Bize ihsan ettiği din-i İslâm ve kemâl-i iman nimeti sebebiyle Rabbimize hamd olsun.”

Üçüncü Söz

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا

8

İbadet, ne büyük bir ticaret ve saadet; fışk ve sefâhet, ne büyük bir hasâret ve helâket olduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki asker, uzak bir şehire gitmek için emir alıyorlar. Beraber giderler, tâ yol ikileşir. Bir adam orada bulunur. Onlara der: “Şu sağdaki yol, hiç zararı olmamakla beraber, onda giden yolculardan ondan dokuzu büyük kâr ve rahat görür. Soldaki yol ise, menfaati olmamakla beraber, on yolcusundan dokuzu zarar görür. Hem ikisi, kısa ve uzunlukta birdirler. Yalnız bir fark var ki; intizamsız, hükümeteşiz olan sol yolun yolcusu çantasız, silâhsız gider. Zâhirî bir hiffet, yalancı bir rahatlık görür. İntizam-ı askerî altındaki sağ yolun yolcusu ise, mugaddî hülâsalardan dolu dört okkalık bir çanta ve her adüvvü alt ve mağlûp edecek iki kıyyelik bir mükemmel mîrî silâhı taşımağa mecburdur.”

O iki asker, o muarrif adamın sözünü dinledikten sonra, şu bahtiyar nefer sağa gider. Bir batman ağırlığı omuzuna ve beline yükler. Fakat kalbi ve ruhu binler batman minnetlerden ve korkulardan kurtulur.

Öteki bedbaht nefer ise askerliği bırakır. Nizama tâbi olmak istemez. Sola gider. Cismi, bir batman ağırlıktan kurtulur. Fakat kalbi, binler batman minnetler altında ve ruhu, hadsiz korkular altında ezilir. Hem herkese dilenci, hem her şeyden, her hâdiseden titrer bir sûrette gider. Tâ mahall-i maksûda yetişir. Orada, âsî ve kaçak cezasını görür.

Adüvv: Düşman.

Batman: Yaklaşık 8 kiloluk bir ağırlık ölçüsü.

Fışk: Allah'ın emirlerinden çıkma.

Hasaret: Zarar, ziyan.

Helâket: Mahvolma, perişan olma.

Hiffet: Hafiflik.

Hülâsa: Öz.

İntizam-ı askerî: Askerî düzen.

Kıyye: Okka.

Mahall-i maksud: Gidilmek istenen, hedeflenen yer.

Minnet: Kendisine yapılan bir iyiliğe karşı kişinin kendini borçlu hissetmesi (ve) iyilik yapanın bu iyiliğini başa kakması.

Mîrî: Devlet hazinesine ait.

Muarrif: Tarif eden.

Mugaddî: Gıdalı, besleyici.

Okka: Eskiden kullanılan, 1,2828 kg. ağırlığında bir tartı birimi.

Sefâhet: Zevk ve eğlenceye aşırı derecede düşkünlük, akılsızlık.

Temsilî: Sembolik.

Zahirî: Görünürdeki, görünen.

Askerlik nizamını seven, çanta ve silâhını muhafaza eden ve sağa giden nefer ise; kimseden minnet almayarak, kimseden havf etmeyerek, rahat-ı kalb ve vicdan ile gider. Tâ o matlûp şehire yetişir. Orada, vazifesini güzelce yapan bir nâmuslu askere münâsib bir mükâfat görür.

İşte ey nefsi-i serkeş!

Bil ki: O iki yolcu, biri; mutî-i kanun-i ilâhî, birisi de; âsî ve hevâyâ tâbî insanlardır. O yol ise, hayat yoludur ki; âlem-i ervâhdan gelip kabirden geçer, âhirete gider. O çanta ve silâh ise, ibadet ve takvâdır. İbadetin çendan zâhirî bir ağırlığı var. Fakat, mânâsında öyle bir rahatlık ve hafiflik var ki, tarif edilmez. Çünkü; âbid, namazında der: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ Yâni; “Hâlık ve Rezzâk, O’ndan başka yoktur! Zarar ve menfaat, O’nun elindedir. O hem Hakîm’dir; abes iş yapmaz. Hem Rahîm’dir; ihsanı, merhameti çoktur.” diye îtikat ettiğinden, her şeyde bir hazine-i rahmet kapısını bulur, dua ile çalar. Hem her şeyi kendi Rabbisinin emrine musahhar görür. Rabbisine iltica eder. Tevekkül ile istinad edip, her musibete karşı tahassun eder. Îmânı, ona bir emniyet-i tâmmeye verir.

Evet, her hakikî hasenât gibi cesâretin dahi menbaı; îmândır, ubûdiyet tir. Her seyyiât gibi cebânetin dahi menbaı; dalâlettir!

Evet, tam münevverü’l-kalb bir âbidi, küre-i arz bomba olup patlasa, ihtimâldir ki; onu korkutmaz. Belki; harika bir kudret-i samedâniyeyi, lezzetli bir hayret ile seyredecek. Fakat, meşhur bir münevverü’l-akıl denilen kalbsiz bir fâsık feylesof ise; gökte bir kuyruklu yıldızı görse, yerde titrer. “Acaba bu serseri yıldız arzımıza çarpmasın mı?” der, evhâma düşer. (Bir vakit böyle bir yıldızdan koca Amerika titredi. Çokları gece vakti hânelerini terk ettiler.)

Abes: Boş, manasız iş.

Âbid: İbadet eden.

Âlem-i ervah: Ruhlar âlemi.

Cebânet: Korkaklık.

Çendan: Gerçi.

Emniyet-i tâmmeye: Tam bir güven hissi.

Fâsık: Allah’ın emirlerinin dışına çıkan.

Feylesof: Filozof, felsefe ile uğraşan.

Hakîm: Her işini hikmetli yapan (Allah c.c.)

Hâlık: Yaratıcı.

Hasenat: İyi, güzel, hayırlı iş.

Havfetmek: Korkmak.

Hazine-i rahmet: Rahmet hazinesi.

Hevâyâ tâbî: Arzularına uyan, nefsine düşkün.

İstinad etmek: Dayanmak, arkasını vermek.

İtikat etmek: İnanmak

Kudret-i samedâniye: Cenab-ı Hakk’ın kudreti.

Küre-i arz: Yerküre, dünya.

Matlup: Hedeflenen.

Menba: Kaynak.

Musahhar: Boyun eğmiş, itaat etmiş.

Mutî-i kanun-i ilâhî: Allah’ın (c.c.) kanunlarına itaat eden, uyan.

Münevverü’l-akıl: Akli aydın, aklen aydınlanmış.

Münevverü’l-kalb: Kalbi aydın, kalben aydınlanmış.

Nefs-i serkeş: Dikbaşı, itaatsiz nefis.

Rezzak: Rızık veren.

Rahîm: Merhameti çok engin olan.

Seyyiât: Kötülük, kabahat, kötü haslet.

Tahassun etmek: Sığınmak.

Takva: Cenab-ı Hakk’ın yasaklarından kaçınıp emirlerini yerine getirmek.

Evet, insan nihayetsiz şeylere muhtaç olduğu hâlde, sermayesi hiç hükmünde... Hem nihayetsiz musibetlere maruz olduğu hâlde, iktidarı hiç hükmünde bir şey... Âdeta sermaye ve iktidarının dâiresi, eli nereye yetişirse o kadardır. Fakat emelleri, arzuları ve elemeleri ve belâları ise; dâiresi, gözü, hayâli nereye yetişirse ve gidinceye kadar genişir.

İşte bu derece âciz ve zaîf, fakir ve muhtaç olan rûh-i beşere ibadet, tevekkül, tevhid, teslim; ne kadar azîm bir kâr, bir saadet, bir nîmet olduğunu, bütün bütün kör olmayan görür, derk eder.

Malûmdur ki; zararsız yol, zararlı yola –velev on ihtimâlden bir ihtimâl ile olsa– tercih edilir. Halbuki meselemiz olan ubûdiyet yolu, zararsız olmakla beraber, ondan dokuz ihtimâl ile bir saadet-i ebediye hazinesi vardır. Fısk ve sefâhet yolu ise –hattâ fâsıkın itirafıyla dahi– menfaatsiz olduğu hâlde, ondan dokuz ihtimâl ile şekâvet-i ebediye helâketi bulunduğu, icmâ ve tevâtür derecesinde, hadsiz ehl-i ihtisasın ve müşâhedenin şehâdetiyle sabittir ve ehl-i zevkin ve keşfin ihbarâtıyla muhakkaktır.

Elhâsıl: *Âhiret gibi dünya saadeti dahi, ibadette ve Allah’a asker olmaktadır. Öyle ise, biz dâima:* ² *الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الطَّاعَةِ وَالْتَّوْفِيقِ* demeliyiz ve Müslüman olduğumuza şükretmeliyiz.

* * *

Âciz: Gücü bir şeye yetmeyen.

Azîm: Büyük.

Derk etmek: Anlamak.

Ehl-i ihtisas ve müşahede: Mânevî âlemlerle ilgili bazı şeyleri gören ve hisseden Hak dostları.

Ehl-i zevk ve keşf: İlâhî hakikatleri yaşayarak, tadararak bilen ve kalb gözü açık olan Hak dostları.

Evham: Vehimler, kuruntular.

İcmâ: Bir devirdeki bütün âlimlerin bir mesele üzerinde aynı şekilde görüş bildirmeleri, ittifak etmeleri.

İhbârat: Haberler, bildirmeler.

İktidar: Güç, kudret.

Ruh-i beşer: İnsan ruhu.

Saadet-i ebediye: Ebedî mutluluk, ahiret saadeti.

Şekavet-i ebediye: Sonsuza kadar bedbaht olma, Ahirette Allah’ın rahmetinden mahrum olma.

Teslim: Allah’ın emrine boyun eğme.

Tevâtür: Yalanda birleşmeleri mümkün olmayan birçok insanın aynı şeyi haber vermeleri.

Tevhid: Allah’ın bir ve tek olduğuna inanma ve bunu ilân etme.

⁸ “(Ey insanlar! Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz.” (Bakara sûresi, 2/21)

⁹ “Bize tâat ve muvaffakiyet nasip eden Rabbinize hamd olsun.”

Dördüncü Söz

10 الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ

Namaz, ne kadar kıymetli ve mühim, hem ne kadar ucuz ve az bir masraf ile kazanılır; hem namazsız adam, ne kadar divâne ve zararlı olduğunu, iki kere iki dört eder derecesinde kat’î anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, gör...

Bir zaman bir büyük hâkim, iki hizmetkârını –her birisine yirmi dört altın verip– iki ay uzaklıkta has ve güzel bir çiftliğine ikamet etmek için gönderiyor. Ve onlara emreder ki: “Şu para ile yol ve bilet masrafı yapınız. Hem oradaki meskeninize lâzım bâzı şeyleri mübâyaa ediniz. Bir günlük mesafede bir istasyon vardır. Hem araba, hem gemi, hem şimendifer, hem tayyâre bulunur. Sermayeye göre binilir.”

İki hizmetkâr, ders aldıktan sonra giderler. Birisi bahtiyar idi ki, istasyona kadar bir parça para masraf eder. Fakat o masraf içinde, efendisinin hoşuna gidecek öyle güzel bir ticaret elde eder ki, sermayesi birden bine çıkar.

Öteki hizmetkâr, bedbaht, serseri olduğundan istasyona kadar yirmi üç altınını sarf eder. Kumara-mumara verip zâyî eder. Bir tek altın kalır. Arkadaşı ona der: “Yahu, şu liranı bir bilete ver. Tâ bu uzun yolda yayan ve aç kalmayasın. Hem bizim efendimiz kerîmdir; belki merhamet eder, ettiğin kusuru affeder. Seni de tayyâreye bindirirler. Bir günde mahall-i ikametimize gideriz. Yoksa, iki aylık bir çölde aç, yayan, yalnız gitmeye mecbur olursun.”

Acaba şu adam inad edip, o tek lirasını bir define anahtarı hükmünde olan bir bilete vermeyip, muvakkat bir lezzet için sefâhete sarf etse; gayet akılsız, zararlı, bedbaht olduğunu, en akılsız adam dahi anlamaz mı?

İşte ey namazsız adam! Ve ey namazdan hoşlanmayan nefsim!

Hâkim: Hükümdar.

Kerim: Güzel huylu, asil, cömert.

Mahall-i ikamet: İkamet edilen, oturlan yer.

Mesken: Oturlan, ikamet edilen yer.

Muvakkat: Geçici.

Mübâyaa etmek: Satın almak.

Sefâhet: Zevk ve eğlenceye aşırı derecede düşkünlük, akılsızlık.

Şimendifer: Tren.

Temsilî: Sembolik.

O hâkim ise; Rabbimiz, Hâlık‘ımızdır. O iki hizmetkâr yolcu ise; biri: Mütedeyyin, namazını şevk ile kılar. Diğeri: Gafil, namazsız insanlardır. O yirmi dört altın ise; yirmi dört saat her gündeki ömürdür. O has çiftlik ise; Cennet’tir. O istasyon ise; kabirdir. O seyahat ise; kabre, haşre, ebede gidecek beşer yolculuğudur. Amele göre, takvâ kuvvetine göre, o uzun yolu mütefâvit derecede kat’ederler. Bir kısım ehl-i takvâ berk gibi, bin senelik yolu bir günde keser. Bir kısmı da hayâl gibi, elli bin senelik bir mesafeyi bir günde kat’eder. Kur’ân-ı Azîmüşşân şu hakikate iki âyetiyle işaret eder. O bilet ise; namazdır. Bir tek saat, beş vakit namaza abdestle kâfi gelir.

Acaba, yirmi üç saatini, şu kısacık hayat-ı dünyeviyeye sarf eden ve o uzun hayat-ı ebediyeye bir

tek saatini sarf etmeyen; ne kadar zarar eder, ne kadar nefesine zulmeder, ne kadar hilâf-ı akıl hareket eder! Zîrâ, bin adamın iştirak ettiği bir piyango kumarına yarı malını vermek, akıl kabul ederse; halbuki kazanç ihtimâli binde birdir. Sonra yirmi dörtten bir malını, yüzde doksan dokuz ihtimâl ile kazancı musaddak bir hazine-i ebediyeye vermemek; ne kadar hilâf-ı akıl ve hikmet hareket ettiğini, ne kadar akıldan uzak düştüğünü, kendini âkıl zanneden adam anlamaz mı?

Hâlbuki: Namazda; ruhun ve kalbin ve aklın büyük bir rahatı vardır, hem cisme de o kadar ağır bir iş değildir.

Hem, namaz kılanın diğer mübah dünyevî amelleri, güzel bir niyet ile ibadet hükmünü alır. Bu sûrette bütün sermâye-i ömrünü, âhirete mâl edebilir. Fânî ömrünü bir cihette ibkâ eder.

* * *

Âkıl: Akıllı.

Amel: İşlenen fiiller.

Berk: Şimşek.

Beşer: İnsan.

Ehl-i takva: Takvalı insanlar, haramlardan sakınan kimseler.

Hâlık: Yaradan.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Hayat-ı ebediye: Ebedî hayat, ahiret hayatı.

Hazine-i ebediye: Ebedî hazine.

Hilâf-ı akıl: Akılsızca, akla ters.

İbkâ etmek: Ebedîleştirmek.

Musaddak: Doğruluğu tasdik edilmiş, kesin olan.

Mübah: İşlenmesi günah veya sevap olmayan işler.

Mütedeyyin: Dindar, dine bağlı.

Mütefâvit: Birbirinden farklı, çeşitli.

Sermaye-i ömür: Ömür sermayesi.

Takva: Cenab-ı Hakk'ın yasaklarından kaçınıp emirlerini yerine getirmek.

[10](#) “Namaz, dînin direğidir.”: el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru 'l-usûl* 3/135,136.

Beşinci Söz

11 إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ

Namaz kılmak ve büyük günahları işlememek, ne derece hakikî bir vazife-i insâniye ve ne kadar fitrî, münâsib bir netice-i hilkat-i beşeriye olduğunu görmek istersen; şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Seferberlikte bir taburda, biri muallem vazifeperver; diğeri acemi nefisperver iki asker beraber bulunuyordu. Vazifeperver nefer, ta'lîme ve cihâda dikkat eder, erzak ve tâyinâtını hiç düşünmezdi. Çünkü anlamış ki; onu beslemek ve cihâzâtını vermek, hasta olsa tedavi etmek, hattâ indel-hâce lokmayı ağzına koymaya kadar devletin vazifesidir. Ve onun asıl vazifesi ta'lîm ve cihâddır. Fakat bâzı erzak ve cihâzât işlerinde işler. Kazan kaynatır, karavanayı yıkar, getirir. Ona sorulsa: “Ne yapıyorsun?” “Devletin angaryasını çekiyorum.” der. Demiyor: “Nafakam için çalışıyorum.”

Diğer şikem-perver ve acemi nefer ise, ta'lîme ve harbe dikkat etmezdi. “O devlet işidir. Bana ne!” derdi. Dâim nafakasını düşünüp onun peşinde dolaşır, taburu terk eder, çarşıya gider, alışveriş ederdi.

Bir gün muallem arkadaşı ona dedi: “Birâder, asıl vazifen ta'lîm ve muharebedir. Sen onun için buraya getirilmişsin. Padişaha itimat et. O seni aç bırakmaz. O, O'nun vazifesidir. Hem sen âciz ve fakirsin, her yerde kendini beslettiremezsin. Hem mücâhede ve seferberlik zamanıdır. Hem sana ‘âsidir’ der, ceza verirler. Evet, iki vazife peşimizde görünüyor. Biri; padişahın vazifesidir. Bazen biz onun angaryasını çekeriz ki, bizi beslemektir. Diğeri; bizim vazifemizdir. Padişah bize teshîlât ile yardım eder ki, ta'lîm ve harptir.”

Angaryasını çekmek: Gönülsüz iş görmek.

Cihâzât: Cihazlar, âlât ü edevat.

Fitrî: Tabîî, insanın fitratına uygun.

İndel-hâce: İhtiyaç anında.

Muallem: Eğitim görmüş, eğitilmiş.

Mücâhede: Cihad, savaş.

Nefisperver: Nefsini, kendini seven.

Netice-i hilkat-i beşeriye: İnsanlığın yaratılışının neticesi, gayesi.

Şikemperver: Obur, midesine düşkün.

Ta'lîm: Eğitim, idman.

Temsilî: Sembolik.

Teshilat: Zorlukları kaldırma, kolaylaştırma.

Vazife-i insaniye: İnsanlık görevi.

Vazifeperver: Vazifesini seven, vazife düşküni.

Acaba o serseri nefer, o mücâhid mualleme kulak vermezse, ne kadar tehlikede kalır, anlarsın!

İşte ey tenbel nefsim! O dalgalı meydan-ı harb, bu dağdağalı dünya hayatıdır. O taburlara taksim edilen ordu ise, cemiyet-i beşeriyedir. Ve o tabur ise, şu asrın cemaat-i İslâmiye'sidir. O iki nefer ise; biri: Ferâiz-i dîniyesini bilen ve işleyen ve kebâiri terk ve günahları işlememek için, nefis ve şeytanla mücâhede eden müttakî Müslüman'dır. Diğeri: Rezzâk-ı Hakikî'yi ittiham etmek derecesinde derd-i maîşete dalıp, ferâizi terk eden ve maîşet yolunda rast gele günahları işleyen fâsık-ı hâsirdir. Ve o ta'lîm ve talimat ise –başta namaz– ibadettir. Ve o harb ise, nefis ve hevâ, cin ve ins

şeytanlarına karşı mücâhede edip, günahlardan ve ahlâk-ı rezîleden, kalb ve ruhunu helâket-i ebediyeden kurtarmaktır. Ve o iki vazife ise; birisi: Hayatı verip beslemektir. Diğer: Hayatı verene ve besleyene perestîş edip yalvarmaktır. O’na tevekkül edip emniyet etmektir.

Evet, en parlak bir mu’cize-i san’at-ı samedâniye ve bir hârika-yı hikmet-i rabbâniye olan hayatı kim vermiş, yapmış ise, rızıkla o hayatı besleyen ve idâme eden de O’dur. O’ndan başka olmaz! Delil mi istersin? En zayıf, en aptal hayvan, en iyi beslenir –meyve kurtları ve balıklar gibi–. Hem en âciz, en nâzik mahlûk, en iyi rızık o yer –çocuklar ve yavrular gibi–.

Evet, vâsıta-yı rızık-ı helâl, iktidar ve ihtiyâr ile olmadığını; belki, acz ve zaaf ile olduğunu anlamak için balıklar ile tilkileri, yavrular ile canavarları, ağaçlar ile hayvanları muvâzene etmek kâfidir.

Demek, derd-i maîşet için namazını terk eden, o nefere benzer ki; ta’lîmi ve siperini bırakıp çarşıda dilencilik eder. Fakat, namazını kıldıktan sonra Cenâb-ı Rezzâk-ı Kerîm’in matbaha-yı rahmetinden tâyinâtını aramak –başkalara bâr olmamak için– kendisi bizzat gitmek güzeldir, mertliktir; o dahi bir ibadettir.

Acz: Güçsüzlük, gücü yetmeme.

Ahlâk-ı rezile: Kötü huy ve davranışlar.

Bâr: Yük.

Cem’iyet-i beşeriye: İnsan topluluğu.

Cemaat-ı İslâmiye: İslâm topluluğu.

Cenab-ı Rezzak-ı Kerim: Bütün varlıkların rızıklarını veren cömert, yüce Allah (c.c.).

Dağdağa: Gürültü, patırtı, telâş.

Derd-i maişet: Geçim derdi.

Ferâiz-i diniye: Dinî açıdan kişinin üzerine düşen sorumluluklar, farzlar.

Fâsık-ı hâsir: Allah’ın emirlerinin dışına çıktığı için zararda olan.

Harika-yı hikmet-i rabbaniye: Cenab-ı Hakk’ın hikmetinin ortaya koyduğu harikulade şey.

Helâket-i ebediye: Ebedî olarak mahvolma.

Heva: Arzular, nefsin istekleri.

İdâme etmek: Devam ettirmek, sürdürmek.

İns: İnsanlar.

İhtiyar: Tercih, seçim.

İktidar: Güç-kudret sahibi olma.

İttiham etmek: Suçlamak.

Kebâir: Büyük günahlar.

Matbaha-yı rahmet: Cenab-ı Hakk’ın rahmet mutfağı.

Meydan-ı harb: Savaş alanı.

Mu’cize-i san’at-ı samedaniye: Cenab-ı Hakk’ın san’at mucizesi.

Muvazene etmek: Karşılaştırmak, kıyaslamak.

Mücahid: Cihad eden, savaşçı.

Müttakî: Takva sahibi, Cenab-ı Hakk’ın yasaklarından uzak durup emirlerini yerine getiren.

Perestîş etme: İbadet etme, kullukta bulunma.

Rezzak-ı Hakikî: Asıl rızık veren.

Vasıta-yı rızık-ı helâl: Helâl rızık kazanma yolu, vasıtası.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

Hem, insan ibadet için halk olunduğunu, fitratı ve cihâzât-ı mâneviyesi gösteriyor. Zîrâ, hayat-ı dünyeviyesine lâzım olan amel ve iktidar cihetinde; en ednâ bir serçe kuşuna yetişmez. Fakat, hayat-ı

mâneviye ve uhreviyesine lâzım olan ilim ve iftikar ile tazarrû ve ibadet cihetinde hayvanâtın sultânı ve kumandanı hükmündedir.

Demek ey nefsim! Eğer hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i maksad yapsan ve ona dâim çalışsan, en ednâ bir serçe kuşunun bir neferi hükmünde olursun. Eğer hayat-ı uhreviyeyi gaye-i maksad yapsan ve şu hayatı dahi ona vesile ve mezraa etsen ve ona göre çalışsan, o vakit hayvanâtın büyük bir kumandanı hükmünde ve şu dünyada Cenâb-ı Hakk’ın nazlı ve niyazdar bir abdi, mükerrem ve muhterem bir misafiri olursun.

İşte sana iki yol. İsteddiğini intihâb edebilirsin. Hidâyet ve tevfiği Erhamürrâhimîn‘den iste...

* * *

Abd: Kul.

Amel: İşlenen fiiller.

Cihazat-ı mâneviye: Mânevî donanımlar.

Ednâ: En küçük, en aşağı.

Erhamürrâhimîn: En yüce merhamet sahibi (Allah c.c.).

Gaye-i maksad: En büyük hedef, amaç.

Halk olunmak: Yaratılmak.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Hayat-ı mâneviye ve uhreviye: Mânevî hayat ve ahiret hayatı.

İftikar: İhtiyacını açığa vurmak, fakrını itiraf etmek.

İntihap etmek: Seçmek.

Mezraa: Tarla, kazanç yeri.

Muhterem: Saygıdeğer, hürmet gösterilen.

Mükerrem: Saygı gösterilen, el üstünde tutulan.

Niyazdar: Niyazlı, rağbetli, ihtiyaç sahibi.

Tazarru’: Yalvarma.

Tevfik: Yardım, başarılı kılma.

[11](#) “Allah fenâlıktan korunanlar ve hep güzel davrananlarla beraberdir.” (Nahl sûresi, 16/128)

Dokuzuncu Söz

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ *

12 وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ *

Ey birâder! Benden, namazın şu muayyen beş vakte hikmet-i tahsisini soruyorsun. Pek çok hikmetlerinden yalnız birisine işaret ederiz.

Evet her bir namazın vakti, mühim bir inkılâb başı olduğu gibi, azîm bir tasarruf-i ilâhî'nin âyinesi ve o tasarruf içinde ihsânât-ı külliye-i ilâhiye'nin birer ma'kesi olduğundan, Kadîr-i Zülcelâl'e o vakitlerde daha ziyâde tesbih ve ta'zim ve hadsiz nimetlerinin iki vakit ortasında toplanmış yekûnuna karşı şükür ve hamd demek olan namaza emredilmiştir. Şu ince ve derin mânâyı bir parça fehmetmek için “Beş Nükte”yi nefsimle beraber dinlemek lâzım.

Birinci Nükte

Namazın mânâsı; Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ve ta'zim ve şükürdür. Yâni, celâline karşı, kavlen ve fiilen “*Sübhânallah*” deyip takdis etmek... Hem, kemâline karşı, lâfzen ve amelen “*Allahu Ekber*” deyip ta'zim etmek... Hem, cemâline karşı, kalben ve lisânen ve bedenlen “*Elhamdülillâh*” deyip şükretmektir.

Demek tesbih ve tekbir ve hamd, namazın çekirdekleri hükmündedirler. Ondandır ki; namazın harekât ve ezkârında bu üç şey, her tarafında bulunuyorlar. Hem ondandır ki; namazdan sonra, namazın mânâsını te'kid ve takviye

Amelen: Fiilen, fiille.

Âyine: Ayna.

Azîm: Büyük.

Bedenen: Beden ile.

Celâl: Büyüklük, haşmet, izzet.

Cemâl: Güzellik, lütuf ve ihsan.

Ezkâr: Âyet, dua, tesbih gibi Allah'ı zikir sadedinde okunan her şey. Zikirler.

Fehmetmek: Anlamak.

Harekât: Hareketler.

Hikmet-i tahsis: Tahsis edilme sebebi.

İhsanat-ı külliye-i ilâhiye: Cenab-ı Hakk'ın her şeyi kapsa-yan ihsanları, lütufları.

İnkılâp: Değişim, devrim, büyük hâdise.

Kadîr-i Zülcelâl: Celâl ve haşmet sahibi, her şeye gücü yeten (Allah c.c.)

Kalben: Kalb ile.

Kavlen: Sözle.

Kemal: Cenab-ı Hakk'ın bütün noksanlıklardan uzak ve en mü-kemmel sıfatlara sahip olması.

Lâfzan: Sözle.

Lisanen: Dil ile.

için şu kelimât-ı mübâreke, otuz üç defa tekrar edilir. Namazın mânâsı, şu mücmel hülâsalarla te'kid edilir.

İkinci Nükte

İbadetin mânâsı şudur ki: Dergâh-ı ilâhî’de abd, kendi kusurunu ve acz ve fakrını görüp kemâl-i rubûbiyet’in ve kudret-i samedâniye’nin ve rahmet-i ilâhiye’nin önünde hayret ve muhabbetle secde etmektir. Yâni, rubûbiyet’in saltanatı nasıl ki ubûdiyeti ve itaati ister; rubûbiyet’in kudsiyeti, pâklığı dahi ister ki abd, kendi kusurunu görüp istiğfar ile ve Rabbini bütün nekâisten pâk ve müberrâ; ve ehl-i dalâletin efkâr-ı bâtılasından münezzeh ve muallâ; ve kâinatın bütün kusurâtından mukaddes ve muarrâ olduğunu tesbih ile, “*Sübhânallah*” ile ilân etsin.

Hem de rubûbiyet’in kemâl-i kudreti dahi ister ki; abd, kendi zaafını ve mahlûkatın aczini görmekle kudret-i samedâniye’nin azamet-i âsârına karşı istihsan ve hayret içinde “*Allahu Ekber*” deyip huzû ile rûkûa gidip, O’na iltica ve tevekkül etsin.

Hem, rubûbiyet’in nihayetsiz hazine-i rahmeti de ister ki; abd, kendi ihtiyacını ve bütün mahlûkatın fakr ve ihtiyâcâtını suâl ve dua lisanıyla izhar ve Rabbinin ihsan ve in’âmâtını şükür ve senâ ile ve “*Elhamdülillâh*” ile ilân etsin.

Demek, namazın ef’al ve akvâli, bu mânâları tazammun ediyor ve bunlar için taraf-ı ilâhî’den vaz’edilmişler.

Abd: Kul.

Acz: Güçsüzlük, gücü bir şeye yetmeme.

Akvâl: Sözler.

Azamet-i âsâr: Eserlerinin yüceliği, büyüklüğü.

Dergâh-ı ilâhî: Cenab-ı Hakk’ın huzuru.

Ef’âl: Fiiller, işler, davranışlar.

Efkâr-ı bâtıla: Batıl, yanlış fikirler.

Ehl-i dalâlet: Dalalette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar.

Fakr: Fakirlik, hadsiz şeylere muhtaç olma.

Hazine-i rahmet: Rahmet hazinesi.

Huzû: Tevazu, mahviyet.

İhtiyacat: İhtiyaçlar.

İn’âmât: Nimetler.

İstihsan: Beğenmek, güzel bulmak, takdir etmek.

İzhar: Ortaya koymak.

Kelimât-ı mübareke: Kutlu, bereket kaynağı sözler.

Kemal-i kudret: Mükemmel, noksansız kudret.

Kemal-i rububiyet: Cenab-ı Hakk’ın, varlıkları yaratıp, onlar için tayin ettiği mükemmelliği gerçekleştirecek nimetleri en kusursuz bir biçimde vermesi.

Kudret-i samedaniye: Cenab-ı Hakk’ın kudreti.

Mücmel hülâsa: Özlü kısa söz.

Münezeh/Muallâ/Mukaddes/ Muarra/Müberrâ: (Kötü ve eksiklik ifade eden sıfatlardan) Arınmış, uzak, yüce.

Nekâis: Noksanlıklar, eksiklik sayılan sıfatlar.

Rahmet-i ilâhiye: Cenab-ı Hakk’ın rahmeti.

Rububiyet: Cenab-ı Hakk’ın, varlıkları yaratıp, onlar için tayin ettiği mükemmelliği gerçekleştirecek nimetleri vermesi..

Taraf-ı ilâhîden: Allah tarafından.

Tazammun etmek: İçermek, içine almak.

Te’kid: Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.

Ubudiyet: Kulluk.

Vaz’etmek: Ortaya koymak, (hüküm) koymak.

Üçüncü Nükte

Nasıl ki insan, şu âlem-i kebîrin bir misâl-i musağgarıdır. Ve Fâtîha-yı şerîfe, şu Kur’ân-ı Azîmüşşân’ın bir timsâl-i münevveridir. Namaz dahi bütün ibâdâtın envânı şâmil bir fihriste-i nûrâniyedir. Ve bütün esnaf-ı mahlûkatın elvân-ı ibadetlerine işaret eden bir harita-yı kudsiyedir.

Dördüncü Nükte

Nasıl ki haftalık bir saatin saniye ve dakika ve saat ve günlerini sayan milleri birbirine bakarlar, birbirinin misâlidirler ve birbirinin hükmünü alırlar.

Öyle de, Cenâb-ı Hakk’ın bir saat-ı kübrâsı olan şu âlem-i dünyanın saniyesi hükmünde olan gece ve gündüz deverânı ve dakikaları sayan seneler ve saatleri sayan tabakât-ı ömr-i insan ve günleri sayan edvâr-ı ömr-i âlem; birbirine bakarlar, birbirinin misâlidirler ve birbirinin hükmündedirler ve birbirini hatırlatırlar. Meselâ:

•***Fecir zamanı***; tulûa kadar; evvel-i bahar zamanına, hem insanın rahm-ı mâdere düştüğü âvânına, hem semâvât ve arzın altı gün hilkatinden birinci gününe benzer ve hatırlatır. Ve onlardaki şuûnât-ı ilâhiye’yi ihtar eder.

•***Zuhr zamanı ise***; yaz mevsiminin ortasına, hem gençlik kemâline, hem ömr-i dünyadaki hilkat-ı insan devrine benzer ve işaret eder. Ve onlardaki tecelliyât-ı rahmeti ve füyûzât-ı nimeti hatırlatır.

Âlem-i kebir: Büyük âlem, kâinat.

Arz: Yeryüzü, dünya.

Âvân: Zaman, anlar.

Edvâr-ı ömr-i âlem: Dünya’nın, kâinatın ömrünün çağları, devreleri.

Ef’âl: Fiiller, işler, davranışlar.

Elvân-ı ibadet: İbadet çeşitleri, değişik türdeki ibadetler.

Envâ: Neviler, çeşitler.

Esnâf-ı mahlukat: Mahlukat türleri, cinsleri.

Evvel-i bahar: Baharın başlangıcı

Fecir: Şafak vakti, sabah namazı.

Fihriste-i nuraniye: Nuranî, parlak fihrist.

Füyuzat-ı nimet: Bol, hadsiz nimetler.

Gece ve gündüz deveranı: Gece ve gündüzün birbirini takip edip durması.

Harita-yı kudsiye: Kutsal harita.

Hilkat: Yaratma, yaratılış.

Hilkat-i insan: İnsanın yaratılışı.

İbâdât: İbadetler.

Misal-i musaggar: Küçültülmüş model.

Ömr-i dünya: Dünya’nın ömrü.

Rahm-ı mader: Ana rahmi.

Saat-i kübrâ: Büyük saat.

Semavat: Gökler.

Şamil: İçine alan, kapsayan.

Şuûnât-ı ilâhiye: İlâhî tecelliler, icraatler.

Tabakat-ı ömr-i insan: İnsan ömrünün tabakaları, basamakları.

Taraf-ı ilâhîden: Allah tarafından.

Tazammun etmek: İçermek, içine almak.

Tecelliyât-ı rahmet: Cenab-ı Hakk’ın merhametinin tecellileri, yansımaları, parıltıları.

Timsal-i münevver: Nurlu, parlak sembol.

Tulû: Güneşin doğuşu.

Vaz’etmek: Ortaya koymak, (hüküm) koymak.

Zuhr: Öğle, öğle namazı.

•**Asr zamanı ise**; güz mevsimine, hem ihtiyarlık vaktine, hem Âhir zaman Peygamberi’nin (aleyhissalâtü vesselâm) asr-ı saadet’ine benzer. Ve onlardaki şuûnât-ı ilâhiye’yi ve in’âmât-ı rahmâniye’yi ihtar eder.

•**Mağrib zamanı ise**; güz mevsiminin âhîrinde pek çok mahlûkatın gurubunu, hem insanın vefatını, hem dünyanın kıyâmet iptidasındaki harâbiyetini ihtar ile, tecelliyât-ı celâliye’yi ifham ve beşeri gaflet uykusundan uyandırır, îkaz eder.

•**İşâ vakti ise**; âlem-i zulûmât, nehâr âleminin bütün âsârını siyah kefeni ile setretmesini, hem kışın beyaz kefeni ile ölmüş yerin yüzünü örtmesini, hem vefat etmiş insanın, bakiye-i âsârı dahi vefat edip nisyan perdesi altına girmesini, hem bu dâr-ı imtihan olan dünyanın bütün bütün kapanmasını ihtar ile, Kahhâr-ı Zülcelâl’in celâlli tasarrufâtını îlân eder.

•**Gece vakti ise**; hem kışı, hem kabri, hem âlem-i berzah’ı ifham ile rûh-i beşer rahmet-i Rahman’a ne derece muhtaç olduğunu insana hatırlatır.

•**Ve gecede teheccüd ise**; kabir gecesinde ve berzah karanlığında ne kadar lüzumlu bir ışık olduğunu bildirir, îkaz eder. Ve bütün bu inkılâbât içinde Cenâb-ı Mün’im-i Hakikî’nin nihayetsiz nimetlerini ihtar ile, ne derece hamd ve senâya müstahak olduğunu îlân eder.

•**İkinci sabah ise**; sabah-ı haşri ihtar eder. Evet, şu gecenin sabahı ve şu kışın baharı ne kadar mâkul ve lâzım ve kat’î ise; haşrin sabahı da, berzahın baharı da o kat’iyettir.

Âlem-i berzah: Ruhların ölümden sonra gittikleri âlem.

Âhir: Son.

Âlem-i zulûmat: Karanlıklar âlemi.

Âsâr: Eserler, izler, belirtiler.

Asr: İkinci, ikinci namazı.

Asr-ı saadet: Saadet çağı, Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) yaşadığı döneme verilen ad.

Bakiye-i âsâr: Geride kalan eserler, izler.

Celâlli tasarrufat: Haşmetli, büyük icraatlar.

Cenab-ı Mün’im-i Hakikî: Asıl nimet veren Allah (c.c.)

Dâr-ı imtihan: İmtihan diyarı.

İbtida: Başlangıç.

İfham: Anlatma, anlaşılmasını sağlama.

İfham: Anlatmak.

İn’amat-ı Rahmaniye: Rahmeti her şeyi kuşatan Cenab-ı Hakk’ın nimetleri.

İşâ: Yatsı namazı.

İnkılâbat: İnkılaplar, büyük olaylar.

Kahhâr-ı Zülcelâl: Yüce, izzet ve azamet sahibi, tek mutlak hâkim olan Allah (c.c.)

Mağrib: Güneşin batışı, akşam, akşam namazı.

Mahlukatın gurubu: Mahlukatın ölümü, göçüp gitmesi.

Mu’cizat: Mucizeler.

Nehar: Gündüz.

Nisyan: Unutma, unutulma.

Sabah-ı haşr: Haşir sabahı.

Setretmek: Örtmek.

Tecelliyat-ı celâliye: Cenab-ı Hakk’ın büyüklük, izzet ve azametinin tecellileri, parıltıları.

Teheccüd: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) devamlı kıldığı gece namazı.

Demek bu beş vaktin her biri, bir mühim inkılâb başında olduğu ve büyük inkılâbları ihtar ettiği gibi; kudret-i samedâniye'nin tasarrufât-ı azîme-i yevmiyesinin işaretiyle, hem senevî, hem asrî, hem dehrî kudret'in mu'cizâtını ve rahmet'in hedâyâsını hatırlatır. Demek, asıl vazife-i fitrat ve esâs-ı ubûdiyet ve kat'î borç olan farz namaz, şu vakitlerde lâyıktır ve enseptir.

Beşinci Nükte

İnsan, fitraten gayet zaîfdır. Halbuki her şey ona ilişir, onu müteessir ve müteellim eder. Hem, gayet âcizdir. Halbuki belâları ve düşmanları pek çoktur. Hem, gayet fakirdir. Halbuki ihtiyâcâtı pek ziyâdedir. Hem, tenbel ve iktidarsızdır. Halbuki hayatın tekâlifî gayet ağırdır. Hem, insâniyet onu kâinatla alâkadar etmiştir. Halbuki sevdiği, ünsiyet ettiği şeylerin zevâl ve firâkı, mütemâdiyen onu incitiyor. Hem, akıl ona yüksek maksadlar ve bâki meyveler gösteriyor. Halbuki eli kısa, ömrü kısa, iktidarı kısa, sabrı kısadır.

İşte bu vaziyette bir ruh, fecir zamanında bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Rahîm-i Zülcemâl'in dergâhına niyaz ile, namaz ile müracaat edip arz-ı hâl etmek, tevfik ve medet istemek, ne kadar elzem ve peşindeki gündüz âleminde başına gelecek, beline yüklenecek işleri, vazifeleri tahammül için ne kadar lüzumlu bir nokta-yı istinâd olduğu bedâheten anlaşılır.

Ve **zuhr zamanında** –ki o zaman– gündüzün kemâli ve zevâle meyli ve yevmî işlerin âvân-ı tekemmülü ve meşâgilin tazyikinden muvakkat bir istirahat zamanı ve fânî dünyanın bekâsız ve ağır işlerinin verdiği gaflet ve

Arz-ı hâl etmek: Hâlini arz etmek, durumunu bildirmek.

Asrî: Asırlık.

Âvân-ı tekemmül: Kemale erme vakti.

Bâki: Ebedî. Bitip tükenmek bilmeyen.

Bedâheten: Düşünmeye gerek kalmadan, açıkça.

Bekasız: Devamlılığı olmayan.

Dehrî: Ebedî, çok uzun zamana müteallik.

Elzem: Çok lüzumlu.

Ensep: Daha münasip, en uygun.

Esas-ı ubudiyet: Kulluğun esası, temeli.

Fecir: Şafak vakti, sabah namazı.

Fıtraten: Fıtratı, yaratılışı itibarıyla.

Firak: Ayrılık.

Hedâyâ: Hediye.

İktidarsız: Güçsüz, elinden gelmez.

Kadîr-i Zülcelâl: Celâl ve haşmet sahibi, her şeye gücü yeten (Allah c.c.).

Meşâgil: Meşgaleler, meşguliyetler, işler.

Muvakkat: Geçici.

Müteellim etmek: Acı vermek, üzme.

Mütemadiyen: Devamlı bir şekilde.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası, güvenecek, dayanacak yer.

Rahîm-i Zülcemal: Bütün güzelliklerin kendinde toplandığı, lütfu bol, rahmeti engin (Allah c.c.).

Senevî: Senelik.

Tahammül: Taşıma, yüklenme, kaldırma.

Tasarrufat-ı azîme-i yevmiye: Günlük büyük icraatlar.

Tazyik: Baskı, zorlama, sıkıntı.

Tekâlîf: Mükellefiyetler, sorumluluklar.

Tevfik: Yardım, başarılı kılma.

Ünsiyet etmek: Alışmak, dostluk kurmak.

Vazife-i fitrat: Yaradılıştan gelen görev, borç.

Yevmî işler: Günlük işler.

Zeval: Göçüp gitmek, kaybolmak.

Zuhr: Öğle, öğle namazı.

sersemlikten, ruhun teneffüse ihtiyaç vakti ve in'âmât-ı ilâhiye'nin tezahür ettiği bir andır. Ruh-i beşer o tazyikten kurtulup, o gafletten sıyrılıp, o mânâsız ve bekâsız şeylerden çıkıp, Kayyûm u Bâkî olan Mün'im-i Hakikî'nin dergâhına gidip el bağlayarak, yekûn nimetlerine şükür ve hamd edip ve istiâne etmek; ve celâl ve azametini karşı rükû ile aczini izhar etmek; ve kemâl-i bîzevâline ve cemâl-i bîmisâline karşı secde edip hayret ve muhabbet ve mahviyetini ilân etmek demek olan zuhr namazını kılmak; ne kadar güzel, ne kadar hoş, ne kadar lâzım ve münâsib olduğunu anlamayan insan, insan değil...

Asr vaktinde –ki o vakit– hem güz mevsim-i hazinânesini ve ihtiyarlık hâlet-i mahzunânesini ve âhir zaman mevsim-i elîmânesini andırır ve hatırlattırır. Hem yevmî işlerin neticelenmesi zamanı; hem o günde mazhar olduğu sıhhat ve selâmet ve hayırlı hizmet gibi niâm-ı ilâhiye'nin bir yekûn-i azîm teşkil ettiği zamanı; hem o koca güneşin ufûle meyletmesi işaretiyle, insan bir misafir memur ve her şey geçici, bîkarar olduğunu ilân etmek zamanıdır.

Şimdi, ebediyeti isteyen ve ebed için halkolunan ve ihsana karşı perestîş eden ve firâktan müteallim olan rûh-i insan; kalkıp abdest alıp, şu asr vaktinde, ikinci namazını kılmak için Kadîm-i Bâkî ve Kayyûm u Sermedî'nin dergâh-ı samedâniyesi'ne arz-ı münâcât ederek, zevâlsiz ve nihayetsiz rahmetinin iltifâtına iltica edip, hesapsız nimetlerine karşı şükür ve hamd ederek, izzet-i rubûbiyet'ine karşı zelîlâne rükûa gidip, sermediyet-i ulûhiyet'ine karşı mahviyetkârâne secde ederek; hakikî bir teselli-i kalb, bir rahat-ı ruh bulup, huzur-i kibriyâsında kemerbeste-i ubûdiyet olmak demek olan asr namazını kılmak; ne kadar ulvî bir vazife, ne kadar münâsip bir hizmet, ne kadar yerinde bir borc-i fitrat edâ etmek, belki gayet hoş bir saadet elde etmek olduğunu insan olan anlar.

Arz-ı münacat etmek: Niyaz etme, sessizce içini dökme, içten içe yalvarma.

Bîkarar: Sabit olmayan, yerinde durmayan, göçüp gidici.

Borc-i fitrat: Yaratılıştan gelen borç.

Dergâh-ı Samedaniye: Cenab-ı Hakk'ın huzuru.

Hâlet-i mahzunane: Üzüntülü durum.

Halketmek: Yaratmak.

Huzur-i kibriyası: Yüce huzuru.

În'amat-ı ilâhiye: Cenab-ı Hakk'ın nimetleri.

İzzet-i rububiyet: Cenab-ı Hakk'ın rububiyetinin izzeti.

Kadîm-i Bâki: Ezeli ve ebedî olan Allah (c.c.)

Kayyûm u Sermedî: Bütün yaratıkların idaresini bizzat yürüten, hepsinin varlığı kendisine bağlı olup, ebedî olan.

Kemerbeste-i ubudiyet olmak: Kulluk arz ederek el-pençe divan durmak.

Mahviyetkârane: Mütevazi bir şekilde.

Mevsim-i elîmane: Kederlendiren zaman.

Mevsim-i hazînane: Hüzünlü mevsim.

Niam-ı ilâhiye: Cenab-ı Hakk'ın verdiği nimetler.

Ruh-i beşer: İnsan ruhu.

Sekene: Sâkinler, bir yeri mesken tutan, orada ikamet edenler.

Sermediyet-i ulûhiyet: Cenab-ı Hakk'ın ebediyen, ibadet ve itaat edilmeye ancak kendisinin müstehak olması sıfatı.

Teselli-i kalb: Kalbi teselli edecek şey.

Tezahür etmek: Ortaya çıkmak, görünmek.

Ufûle meyletme: Kaybolmaya başlama, batmaya doğru gitme.

Yekûn-i azîm: Büyük yekûn.

Zelilâne: Küçüklüğünü, kıymetsizliğini kabul eder bir şekilde.

Zelzele-i sekerat: Ölüm anında geçirilen sarsıntılar.

Mağrib vaktinde –ki o zaman– hem kışın başlamasında yaz ve güz âleminin nâzenîn ve güzel mahlûkatının vedâ-yı hazînânesi içinde gurub etmesinin zamanını andırır. Hem, insanın vefatıyla bütün sevdiklerinden bir firâk-ı elîmâne içinde ayrılıp, kabre girmek zamanını hatırlatır. Hem, dünyanın zelzele-i sekerat içinde vefatıyla, bütün sekenesi başka âlemlere göçmesi ve bu dâr-ı imtihan lâmbasının söndürülmesi zamanını andırır, hatırlatır. Ve zevâlde gurub eden mahbublara perestiş edenleri şiddetle ikaz eder bir vakittir.

İşte akşam namazı için böyle bir vakitte fitraten bir Cemâl-i Bâkî'ye âyine-i müştak olan rûh-i beşer, şu azîm işleri yapan ve bu cesîm âlemleri çeviren, tebdil eden Kadîm-i Lemyezel ve Bâkî-i Lâyezâl'in arş-ı azametine yüzünü çevirip, bu fânilerin üstünde “*Allahu Ekber*” deyip, onlardan ellerini çekip, hizmet-i Mevlâ için el bağlayıp, Dâim ü Bâkî'nin huzurunda kıyam edip; “*Elhamdülillâh*” demekle, kusursuz kemâline, misilsiz cemâline, nihayetsiz rahmetine karşı hamd ü senâ edip; [13](#) **إِنَّكَ تَعْبُدُ وَإِنَّكَ تُسْتَعْبَدُ** demekle, muînsiz rubûbiyet'ine, şeriksiz ulûhiyet'ine, vezirsiz saltanatına karşı arz-ı ubûdiyet ve istiâne etmek; hem nihayetsiz kibriyâsına, hadsiz kudretine ve acz'siz izzetine karşı rûkûa gidip, bütün kâinatla beraber zaaf ve aczini, fakr ve zilletini izhar etmekle, [14](#) **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ** deyip, Rabb-i Azîm'ini tesbih edip; hem zevâlsiz Cemâl-i Zât'ına; tağayyürsüz sıfât-ı kudsiye'sine, tebeddûlsüz kemâl-i sermediyet'ine karşı secde edip, hayret ve mahviyet içinde terk-i mâsiva ile, muhabbet ve ubûdiyetini ilân edip; hem bütün fânilere bedel bir Cemâl-i Bâkî, bir Rahîm-i Sermedî bulup, [15](#) **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى** demekle zevâlden münezzeh; kusurdan müberrâ Rabb-i A'lâ'sını takdîs etmek...

Arş-ı azameti: Büyüklüğünün tahtı, yüce hâkimiyeti.

Arz-ı ubudiyet etmek: Kullukta bulunmak, kulluğunu arz etmek.

Âyine-i müştak: İhtiyaklı, şevkli ayna.

Azîm: Büyük.

Bâkî-i Lâyezâl: Varlığı ebedî olan Allah (c.c.)

Cemal-i Bâki: Sonsuz güzellik.

Cemal-i Zâtı: Zâtının güzelliği.

Cesîm: İri, büyük, kocaman.

Dâim ü Bâki: Varlığı ebedî olan Allah (c.c.)

Firak-ı elîmane: Acı veren ayrılık.

Hizmet-i Mevlâ: Cenab-ı Hakk'a hizmet.

İstiane etmek: Yardım istemek.

İzhar etmek: Göstermek, açığa vurmak.

Kadîm-i Lemyezel: Ezeli ve ebedî olan Allah (c.c.)

Kemal-i sermediyeti: Mutlak olarak ebedî olmak, varlığını hiç kaybetmemek.

Kibriya: Büyüklük, azamet.

Muinsiz: Yardımcısız, yardımcıya ihtiyaç duymayan.

Nazenin: Narin, nazlı.

Perestiş etme: Fevkalâde muhabbet besleme.

Rabb-i Azîm: Büyük Rab.

Rububiyet: Cenab-ı Hakk'ın, varlıkları yaratıp, onlar için tayin ettiği mükemmelliği gerçekleştirecek nimetleri vermesi.

Sıfât-ı kudsiye: Mukaddes, her türlü mükemmelliği içinde barındıran ve her türlü eksiklikten uzak bulunan sıfatlar.

Şerik: Ortak.

Takdis etmek: Her türlü eksiklikten uzak olduğunu haykırmak, dile getirmek.

Tebdil etmek: Değişiklik yapmak, değiştirmek.

Tegayyürsüz / Tebeddûlsüz: Değişmeyen, hep aynı durumunu koruyan.

Ulûhiyet: Cenab-ı Hakk'ın, ibadet ve itaat edilmeye sadece kendisinin müstehak olması.

Veda-yi hazînane: Hüzünlü veda.

Zillet: Kıymetsizlik, küçüklük.

Sonra teşehhüd edip oturup, bütün mahlûkatın tahiyyât-ı mübârekelerini ve salavât-ı tayyibelerini kendi hesabına O Cemîl-i Lemyezel ve Celîl-i Lâyezâl'e hediye edip ve Resûl-i Ekrem'ine selâm etmekle, bââtını tecdit ve evâmirine itaatini izhar edip ve îmânını tecdit ile tenvir etmek için, şu kasr-ı kâinatın intizâm-ı hakîmânesini müşâhede edip Sâni-i Zülcelâl'in vahdâniyetine şehâdet etmek...

Sonra teşehhüd edip oturup, bütün mahlûkatın tahiyyât-ı mübârekelerini ve salavât-ı tayyibelerini kendi hesabına O Cemîl-i Lemyezel ve Celîl-i Lâyezâl'e hediye edip ve Resûl-i Ekrem'ine selâm etmekle, bââtını tecdit ve evâmirine itaatini izhar edip ve îmânını tecdit ile tenvir etmek için, şu kasr-ı kâinatın intizâm-ı hakîmânesini müşâhede edip Sâni-i Zülcelâl'in vahdâniyetine şehâdet etmek...

Hem saltanat-ı rubûbiyet'in dellâlı ve mübelliğ-i marziyâtı ve kitab-ı kâinatın tercümân-ı âyâtı olan Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ın risâletine şehâdet etmek demek olan mağrib namazını kılmak; ne kadar latîf, nazîf bir vazife, ne kadar azîz, lezîz bir hizmet, ne kadar hoş ve güzel bir ubûdiyet, ne kadar ciddî bir hakikat ve bu fânî misafirhânede bâkiyâne bir sohbet ve dâimâne bir saadet olduğunu anlamayan adam, nasıl adam olabilir!..

Biatını tecdid: Bağlılığını tazelemek, sadakatini yeniden bildirmek.

Celil-i Lâyezâl: Yüceliği, azameti, haşmet ve izzeti ebedî olan Allah (c.c.)

Cemil-i Bâki: Güzelliği, lütuf ve ihsanları sonsuz ve ebedî olan.

Cemil-i Lemyezel: Güzelliği, lütuf ve ihsanları sonsuz ve ebedî olan Allah (c.c.)

Daimâne: Daimî bir şekilde.

Evamir: Emirler.

İntizam-ı hakîmane: Çok hikmetli bir şekilde kurulmuş düzen.

Kasr-ı kâinat: Kâinat sarayı.

Kitab-ı kâinatın tercüman-ı âyâtı: Kâinat kitabının âyetlerinin tercümanı.

Latif: Hoş, güzel, nazik.

Lemyezel / Lâyezâl: Geçici olmayan, devamlı, baki olan.

Mübelliğ-i marziyat: Hoşnut olunan şeyleri bildiren, tebliğ eden.

Müzeyyen: Süslü, tezyin edilmiş.

Nazif: Temiz, pak, hoş.

Rabb-i A'lâsı: En yüce olan Rabbi.

Rahîm-i Sermedî: Merhameti engin ve ebedî olan.

Risale: Peygamberlik.

Salavat: Dualar. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) için edilen dua.

Saltanat-ı rububiyetin dellâl: Bütün mahlukatı yaratıp onların her türlü ihtiyaçlarını gideren Cenab-ı Hakk’ın saltanatını ilân eden.

Sâni’-i Zülcelâl: Celâl, haşmet ve azamet sahibi Yaradan.

Şehadet etmek: Şahitlik etmek.

Tahiyat-ı mübareke: Mübarek, güzel selâm, dualar.

Tayyibe: Güzel, hoş. Güzel iş, amel-i sâlih.

Tecdid etmek: Tazelemek, yenilemek.

Tenvir etmek: Aydınlatmak, nurlandırmak.

Terk-i mâsivâ: Allah’tan (c.c.) başka her şeyi terk etmek, yalnızca O’na yönelmek.

Teşehhüd etmek: Namazda çift rekatlarda oturup belirli dualar okuma.

Vahdaniyet: Birlik.

İşâ vaktinde –ki o vakit– gündüzün ufukta kalan bakiye-i âsârı dahi kaybolup gece âlemi, kâinatı kaplar, ¹⁶مَقْلَبُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ olan Kadîr-i Zülcelâl’in, o beyaz sahifeyi bu siyah sahifeye çevirmesindeki tasarrufât-ı rabbâniyesiyle, yazın müzeyyen yeşil sahifesini kışın bârid beyaz sahifesine çevirmesindeki ¹⁷وَالْقَمَرِ مُسَيَّرِ الشَّمْسِ olan Hakîm-i Zülkemâl’in icraât-ı ilâhiye’sini hatırlatır.

Hem, mürûr-i zamanla ehl-i kubûrun bakiye-i âsârı dahi şu dünyadan kesilmesiyle, bütün bütün başka âleme geçmesindeki “Hâlık-ı mevt ve hayât”ın şuûnât-ı ilâhiye’sini andırır.

Hem, dar ve fânî ve hakir dünyanın tamamen harâb olup, azîm sekeratıyla vefat edip, geniş ve bâki ve azametli âlem-i âhiretin inkişafında “Hâlık-ı arz ve semâvât”ın tasarrufât-ı celâliyesini ve tecelliyât-ı cemâliyesini andırır, hatırlattırır bir zamandır.

Bâkiyâne: Ebedîce.

Bakiye-i âsâr: Geride kalan eserler, izler.

Bârid: Soğuk.

Ehl-i kubûr: Kabirlerdeki ölümler.

Hâdisat: Hâdiseler.

Hakîm-i Zülkemal: Her işini hikmetli ve mükemmel bir surette yapan Allah (c.c.)

Hakir: Kıymetsiz, adi, hor.

Hâlık-ı arz ve semâvât: Yeri ve gökleri yaratan (Allah c.c.)

Hâlık-ı mevt ve hayat: Ölümü ve hayatı yaratan (Allah c.c.)

İcraat-ı ilâhiye: Cenab-ı Hakk’ın icraatleri.

İnkişaf: Açılma, ortaya çıkma.

İşâ: Yatsı.

Kadîr-i Zülcelâl: Celâl ve haşmet sahibi, her şeye gücü yeten (Allah c.c.)

Kâinatın Mâlik ve Mutasarrıf-ı Hakikîsi: Kâinatın gerçek sahibi ve kâinatta gerçek anlamda tasarruf hakkı kendinde bulunan, evrene hükmeden.

Mürûr-i zaman: Zamanın geçmesi.

Sekerat: Can çekişirken gelen baygınlık, dalgınlık.

Sühûletle: Kolayca.

Şuunat-ı ilâhiye: İlâhî tecelliler, icraatler.

Tasarrufat-ı celâliye: Yüce, haşmetli, heybetli icraatler.

Tasarrufat-ı rabbaniye: Bütün varlıkları yaratıp onların bütün ihtiyaçlarını gideren Cenab-ı Hakk’ın icraatleri.

Tecelliyat-ı cemaliye: Cenab-ı Hakk’ın güzelliğinin ve engin lütuflarının tecellileri, parıltıları.

Ubudiyet: Kulluk.

Hem, şu kâinatın Mâlik ve Mutasarrıf-ı Hakikî’si, Ma’bûd ve Mahbûb-i Hakikî’si, o Zât olabilir ki; gece gündüzü, kış ve yazı, dünya ve âhiret’i bir kitabın sahifeleri gibi sühûletle çevirir, yazar, bozar, değiştirir; bütün bunlara hükmeder bir Kadîr-i mutlak olduğunu isbat eden bir vaziyettir. İşte nihayetsiz âciz, zaîf, hem nihayetsiz fakir, muhtaç, hem nihayetsiz bir istikbâl zulûmâtına dalmakta,

hem nihayetsiz hâdisât içinde çalkanmakta olan rûh-i beşer, yatsı namazını kılmak için şu mânâdaki işâda, İbrâhimvârî ¹⁸ لَا أَحِبُّ الْآفِلِينَ deyip, Ma'bûd-i Lemyezel, Mahbûb-i Lâyezâl'in dergâhına namaz ile iltica edip ve şu fânî âlemdede ve fânî ömürde ve karanlık dünyada ve karanlık istikbâlde, bir Bâkî-i Sermedî ile münâcât edip, bir parçacık bir sohbet-i bâkiye, birkaç dakikacık bir ömr-i bâki içinde dünyasına nur serpecek, istikbâlini ışıklandıracak, mevcudatın ve ahabbının firâk ve zevâlinden neş'et eden yaralarına merhem sürececek olan Rahman ü Rahîm'in iltifât-ı rahmetini ve nûr-i hidâyetini görüp istemek...

Hem muvakkaten onu unutan ve gizlenen dünyâyı, o dahi unutup, dertlerini kalbin ağlamasıyla dergâh-ı rahmette döküp, hem ne olur ne olmaz, ölüme benzeyen uykuya girmeden evvel son vazife-i ubûdiyetini yapıp, yevmiye defter-i amelini hüsn-i hâtîme ile bağlamak için salâta kıyam etmek; yâni bütün fânî sevdiklerine bedel bir Ma'bûd ve Mahbûb-i Bâkî'nin ve bütün dilencilik ettiği âcizlere bedel bir Kadîr u Kerîm'in ve bütün titrediği muzırların şerrinden kurtulmak için bir Hafız u Rahîm'in huzuruna çıkmak...

Bâkî-i Sermedî: Ebedî olan, varlığı zamanla sınırlı olmayan.

Dergâh-ı rahmet: Merhameti engin olan Allah'ın huzuru.

Hafız u Rahîm: Hiçbir şeyi ihmal etmeyen, her şeyi muhafaza eden ve merhameti engin olan.

Hüsn-i hâtîme: Güzel son, güzel bitiriş.

İbrahimvari: Hz. İbrahim (a.s.) gibi.

İltifat-ı rahmeti: Merhametinden kaynaklanan lütuf.

Kadîr u Kerîm: Her şeye gücü yeten, cömert, şanı yüce.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten (Allah c.c.)

Ma'bûd-i Lemyezel: İbadet edilmeye yalnız kendisinin lâyık olduğu varlığı ebedî olan Allah (c.c.)

Mabud ve Mahbub-i Hakikî: İbadet edilmeye ve gerçek anlamda sevmeye lâyık olan.

Mahbûb-i Lâyezâl: Ebedî sevgili.

Mevcudat: Varlıklar, kâinat.

Muvakkaten: Bir zaman için. Bir süreliğine. Geçici.

Münacat etmek: Niyaz etme, sessizce, içten içe yalvarma.

Nâkıs: Kusurlu.

Neş'et etmek: Doğmak, ortaya çıkmak.

Nur-i hidayet: Hidayet nuru.

Ömr-i bâki: Ebedî ömür.

Rahman ü Rahîm: Engin merhameti her şeyi kapsayan Allah (c.c.)

Salâte kıyam etmek: Namaza kalkmak, namaza durmak.

Sohbet-i bâkiye: Ebedî sohbet.

Vazife-i ubudiyet: Kulluk vazifesi.

Yevmiye defter-i amel: Günlük amel defteri.

Zulûmat: Karanlıklar.

Hem Fâtîha ile başlamak; yâni, bir şeye yaramayan ve yerinde olmayan nâkıs, fakir mahlûkları medih ve minnetdârlığa bedel, bir Kâmil-i mutlak ve Ganiyy-i mutlak ve Rahîm ve Kerîm olan Rabbü'l-âlemîn'i medh ü senâ etmek...

Hem ¹⁹ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ hitabına terakki etmek; yâni, küçüklüğü, hiçliği, kimsesizliği ile beraber Ezel ve Ebed Sultân'ı olan Mâlik-i yevmi'd-dîn'e intisâbıyla şu kâinatta nazdâr bir misafir ve ehemmiyetli bir vazifedâr makamına girip; ¹⁹ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ demekle, bütün mahlûkat nâmına kâinatın cemaat-ı kübrâsı ve cemiyet-i uzmasındaki ibâdât ve istiânâtı O'na takdim etmek...

Hem ²⁰ إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ demekle, istikbâl karanlığı içinde saadet-i ebediyeye giden, nurânî yolu olan sırat-ı müstakîm’e hidâyeti istemek...

Hem, şimdi yatmış nebâtât, hayvanât gibi; gizlenmiş güneşler, hüşyâr yıldızlar, birer nefer misillü emrine musahhar ve bu misafirhâne-i âlemde birer lâmbası ve hizmetkârı olan Zât-ı Zülcelâl’in kibriyâsını düşünüp “*Allahu Ekber*” deyip rükûa varmak...

Hem bütün mahlûkatın secde-i kübrâsını düşünüp, yâni şu gecede yatmış mahlûkat gibi, her senede, her asırdaki envâ-ı mevcudat, hattâ arz, hattâ dünya, birer muntazam ordu, belki birer mutî nefer gibi vazife-i ubûdiyet-i dünyeviyesinden, emr-i كُنْ فَيَكُونُ ile terhis edildiği zaman, yâni âlem-i gayba gönderildiği vakit, nihayet intizam ile zevâlde gurub seccadesinde “*Allahu Ekber*” deyip secde ettikleri...

Âlem-i gayb: Görünmeyen, duyularla bilinemeyen âlem.

Cemaat-i kübrâ: Büyük topluluk.

Cemiyet-i uzmâ: Azametli cemiyet.

Emre musahhar: Emre amade, boyun eğmiş.

Envâ’-ı mevcudat: Bütün varlıklar, her tür yaratık.

Ganiyy-i Mutlak: Hiçbir şeye muhtaç olmayan.

Hüşyar: Uyanık.

İbadat: İbadetler.

İktidâen: Uyarak, ittiba ederek.

İntisap: Bağlanma, irtibatlı olma.

İstianat: Yardım istemeler.

Kâmil-i Mutlak: Eksiklik ifade eden bütün sıfatlardan uzak, bütün mükemmellikleri kendinde toplayan.

Kıyam etmek: Kalkmak.

Kibriya: Azamet, büyüklük, ululuk.

Mâlik-i yevmi’-d-dîn: Ceza ve mükâfat gününün sahibi, hükümrânı.

Mi’rac: Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) en büyük mucizelerinden olan, Cenab-ı Hakk’ın huzuruna çıkması mucizesi.

Misillü: Gibi.

Mutî: İtaatkâr.

Nazdar: Nazlı.

Nebatat: Bitkiler.

Rabbü’l-âlemîn: Bütün âlemlerin Rabbi olan Allah (c.c.)

Rahîm ve Kerim: Merhamet-i pek engin, şanı yüce ve son derece cömert.

Saadet-i ebediye: Ebedî mutluluk, ahiret saadeti.

Secde-i kübra: Büyük, geniş dairedaki secde.

Sırat-ı müstakim: Dinin çizdiği doğru yol.

Vazifedar: Vazifeli, memur.

Vazife-i ubudiyet-i dünyeviye: Dünyadaki kulluk vazifesi.

Hem emr-i كُنْ فَيَكُونُ ²¹ ‘den gelen bir sayha-yı ihyâ ve îkâz ile yine baharda; kısmen aynen, kısmen mislen haşrolup kıyam edip kemerbeste-i hizmet-i Mevlâ oldukları gibi; şu insancık, onlara iktidâen o Rahman-ı Zülkemâl’in, o Rahîm-i Zülcemâl’in bâr-gâh-i huzurunda hayret-âlûd bir muhabbet, bekâ-âlûd bir mahviyet, izzet-âlûd bir tezellül içinde “*Allahu Ekber*” deyip sücûda gitmek; yâni, bir nevi mi’râca çıkmak demek olan işâ namazını kılmak; ne kadar hoş, ne kadar güzel, ne kadar şirin, ne kadar yüksek, ne kadar azîz, lezîz, ne kadar mâkul, münâsib bir vazife, bir hizmet, bir ubûdiyet, bir ciddî hakikat olduğunu elbette anladın.

Demek şu beş vakit; her biri, birer inkılâb-ı azîmin işârâtı ve icraât-ı cesîme-i rabbâniye’nin emârâtı ve in’âmât-ı külliye-i ilâhiye’nin alâmâtı olduklarından, borç ve zimmet olan farz namazın o zamanlara tahsisi, nihayet hikmettir.

22 سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أَرْسَلْتَهُ مُعَلِّمًا لِعِبَادِكَ لِتَعْلَمَهُمْ
كَيْفِيَّةَ مَعْرِفَتِكَ وَالْغُبُودِيَّةَ لَكَ، وَمَعْرِفًا لِكُنُوزِ
أَسْمَائِكَ وَتَرْجَمَانَا لِآيَاتِ كِتَابِ كَانِتَاتِكَ، وَمِرَاةَ بَغْيُودِيَّتِهِ
لِجَمَالِ ذُبُوبَتِكَ، وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ،

23 وَارْحَمْنَا وَارْحَمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، آمِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

Alâmât: Alâmetler, belirtiler, izler.

Emarat: Belirtiler, izler.

İn’âmât-ı külliye-i ilâhiye: Cenab-ı Hakk’ın külli nimetleri.

İcraat-ı cesîme-i rababaniye: Rabbimizin büyük, muhteşem icraatı.

İnkılâb-ı azîm: Büyük inkılâp, büyük hâdise.

İşârât: İşaretler.

Bâr-gâh-ı huzurunda: Huzurunda, önünde.

Beka-âlûd: Ebedîlikle karışık.

Hayret-âlûd: Hayretle karışık, hayret dolu.

İzzet-âlûd: İzzetle, büyüklükle karışık.

Kemerbeste-i hizmet-i Mevlâ olmak: Allah’a hizmet için el-pençe divan durmak.

Sayha-yi ihya ve ikaz: Hayat veren, uyandıran ses, sedâ.

Tezellül: Kıymetsizliğini bilmek, itiraf etmek.

12 “Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah’ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. * Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O’na mahsustur. İkinci vaktinde de, öğleye girerken de O’nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın.” (Rûm sûresi, 30/17-18)

13 “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız.” (Fâtiha sûresi, 1/5)

14 “Büyük ve yüce olan Rabbimi her türlü noksandan tenzih ederim.” Peygamber Efendimiz’in (sallallahü aleyhi ve sellem), namazın rükûunda 3 defa bunu söylediğine dair bkz.: Müslim, *salâtü ’l-müsâfirin* 203.

15 “En yüce olan Rabbimi her türlü noksandan tenzih ederim.” Peygamber Efendimiz’in (sallallahü aleyhi ve sellem), namazın secdelerinde 3 defa bunu söylediği de yukarıda belirtilen kaynaklarda geçmektedir.

16 Bu lafız, ^{*1} يَقْلِبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ âyet-i kerîmesinin ifadesidir.

^{*1} “Allah gece ile gündüzü birbirine çeviriyor, geceyi gündüze, gündüzü geceye dönüştürüyor, sürelerini uzatıp kısaltıyor.” (Nûr sûresi, 24/44)

17 Bu lafız, ^{*1} وَسَحَّرَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ âyet-i kerîmelerinin ifadesidir ki aynı husus, yakın ifadelerle (İbrahim sûresi, 14/33; Nahl sûresi, 16/12) âyetlerinde de geçmektedir.

^{*1} “(Allah O’dur ki) Güneş’i ve Ay’ı hizmet etmeleri için sizin emrinize verdi.” (Ra’d sûresi, 13/2; Ankebût sûresi, 29/61; Lokman sûresi, 31/29; Fâtır sûresi, 35/13; Zümer sûresi, 39/5)

18 “(Gece bastırınca İbrahim bir yıldız gördü, ‘(İddianıza göre) Rabbim budur!’ dedi. Yıldız sönünce de) ‘Ben öyle sönüp batanları tanrı diye sevmem’ (dedi).” (En’âm sûresi, 6/76)

19 “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız.” (Fâtiha sûresi, 1/5)

20 “Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet.” (Fâtiha sûresi, 1/6)

21 “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘ol’ der, o da olur.” Yâsîn sûresi, 36/82.

22 “(Melekler:) ‘Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkiyle bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin.’ dediler.” (Bakara sûresi, 2/32)

23 “Allahım, kullarına Seni nasıl tanıyacıklarını ve Sana nasıl kulluk edeceklerini öğretmek ve isimlerinin hazinelerini tarif etmek üzere, kitab-ı kâinatının âyetlerinin tercümanı ve ubûdiyetiyle Senin cemâl-i rubûbiyetine bir ayna olarak gönderdiğin zâta, onun bütün âl ve ashâbına salât ve selâm et. Bize ve erkek-kadın bütün mü’minlere merhamet et. Rahmetine güveniyoruz, kabul buyur ey Erhamürrâhimîn olan Rabbimiz.” Peygamber Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir beyanlarında, “muallim olarak gönderildiğini” ifade buyurmaktadır: İbn Mâce, *mukaddime* 17; Dârimî, *mukaddime* 32; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.298; İbnü’l-Mübârek, *ez-Zühd* s.488.

Onuncu Söz

İHTAR: Şu risalelerde teşbih ve temsilleri, hikâyeler sûretinde yazdığının sebebi; hem teshil, hem hakâik-ı İslâmiye ne kadar mâkul, mütenâsib, muhkem, mütesânid olduğunu göstermektir. Hikâyelerin mânâları, sonlarındaki hakikatlerdir. Kinâiyât kabilinden yalnız onlara delâlet ederler. Demek hayâlî hikâyeler değil, doğru hakikatlerdir.

فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُغِي الْأَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَمُخِي الْمَوْتِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ²⁴

Birâder, haşır ve âhiret'i basit ve avâm lisanıyla ve vâzih bir tarzda beyânını ister isen, öyle ise şu temsilî hikâyeciğe nefsimle beraber bak, dinle.

Bir zaman iki adam, cennet gibi güzel bir memlekete (şu dünyaya işarettir) gidiyorlar. Bakarlar ki; herkes ev, hâne, dükkân kapılarını açık bırakıp muhafazasına dikkat etmiyorlar. Mal ve para, meydanda sahipsiz kalır.

O adamlardan birisi, her istediği şeye elini uzatıp, ya çalışıyor, ya gasbediyor. Hevesine tebaiyet edip her nevi zulmü, sefâheti irtikâb ediyor. Ahâli de ona çok ilişmiyorlar.

Diğer arkadaşı ona dedi ki: “Ne yapıyorsun? Ceza çekeceksin; beni de belâya sokacaksın. Bu mallar mîrî malıdır. Bu ahâli çoluk çocuğuyla asker olmuşlar veya memur olmuşlar. Şu işlerde sivil olarak istihdam ediliyorlar. Onun için sana çok ilişmiyorlar. Fakat intizam şeditir. Padişah'ın her yerde telefonu var ve memurları bulunur. Çabuk git, dehâlet et.” dedi. Fakat, o sersem inad edip dedi: “Yok mîrî malı değil, belki vakıf malıdır, sahipsizdir. Herkes istediği gibi tasarruf edebilir. Bu güzel şeylerden istifadeyi men'edecek hiçbir sebep görmüyorum. Gözümlle görmezsem inanmayacağım.” dedi. Hem feylesofâne çok safsatiyâtı söyledi. İki arasında ciddî bir münazara başladı.

Dehâlet etmek: (Birinin) himayesine sığınmak.

Haşır: İnsanların öldükten sonra diriltilip Allah'ın (celle celâlüh) huzurunda toplanmaları.

Kinâiyât: Temsillerle veya üstü kapalı biçimde anlatılan mânâlar

Mîrî malı: Devlet hazinesine ait olan mal, kamu malı.

Muhkem: Sağlam esaslar üzerine kurulu.

Mütenasip: Birbiriyle uyumlu, tutarlı.

Mütesanid: Birbirini destekleyen.

Şedit: Şiddetli, kuvvetli, baskıcı.

Tebaiyet etmek: Uymak.

Teshil: Kolaylaştırma.

Evvelâ o sersem dedi: “Padişah kimdir? Tanımam!”

Sonra arkadaşı ona cevaben: “*Bir köy muhtarsız olmaz. Bir iğne ustasız olmaz, sahipsiz olamaz. Bir harf kâtipsiz olamaz, biliyorsun. Nasıl oluyor ki; nihayet derecede muntazam şu memleket Hâkim'siz olur?* Ve bu kadar çok servet ki, her saatte bir şimendifer ²⁵(Hâşiye) gâipten gelir gibi kıymettar, musanna mallarla dolu gelir. Burada dökülüyor gidiyor. Nasıl sahipsiz olur? Ve her yerde görünen ilânnâmeler ve beyannameler ve her mal üstünde görünen turra ve sikkeler, damgalar ve her köşesinde sallanan bayraklar nasıl mâliksiz olabilir? Sen anlaşıyor ki, bir parça firengî okumuşsun. Bu İslâm yazılarını okuyamıyorsun. Hem de bilenden sormuyorsun. İşte gel, en büyük fermanı sana

okuyacağım.”

O sersem döndü, dedi: “Haydi Padişah var; fakat benim cüz’î istifâdem O’na ne zarar verebilir. Hazinesinden ne noksan eder? Hem burada hapis mapis yoktur; ceza görünmüyor.”

Arkadaşı ona cevaben dedi: “Yahu, şu görünen memleket bir manevra meydanıdır. Hem sanâyi-i garîbe-i sultâniyenin meşheridir. Hem muvakkat, temelsiz misafirhâneleridir. Görmüyor musun ki, her gün bir kafilé gelir, biri gider, kaybolur. Dâima dolar boşanır. Bir zaman sonra şu memleket tebdil edilecek. Bu ahâli başka ve dâimî bir memlekete nakledilecek. Orada herkes hizmetine mukabil ya ceza, ya mükâfat görecek.” dedi.

Yine o hâin sersem, temerrüd edip: “İnanmam. Hiç mümkün müdür ki, bu memleket harâb edilsin. Başka bir memlekete göç etsin.” dedi.

Bunun üzerine emin arkadaşı dedi: “Madem bu derece inâd ve temerrüd edersin. Gel, had ve hesabı olmayan delâil içinde ‘**On İki Sûret**’ ile sana göstereceğim ki: Bir mahkeme-i kübrâ var, bir dâr-ı mükâfat ve ihsan ve bir dâr-ı mucâzât ve zindan var ve bu memleket her gün bir derece boşandığı gibi, bir gün gelir ki, bütün bütün boşanıp harâb edilecek.”

Delâil: Deliller.

Firengî: Batı ilimleri, batıyla ilgili şey.

Mahkeme-i kübrâ: Büyük, yüce mahkeme.

Mahzen-i erzak: Erzak deposu.

Musanna: Mâhirâne yapılmış, sanat eseri.

Sanayi-i garîbe-i sultaniyenin meşheri: Saltanata ait antika sanatların sergisi.

Şimendifer: Tren.

Temerrüd etmek: Dik başlılık etmek, inat etmek, kabul etmemek.

Birinci Sûret

Hiç mümkün müdür ki; bir saltanat, bâhusus böyle muhteşem bir saltanat, hüsn-i hizmet eden mutîlere mükâfatı ve isyan edenlere mucâzâtı bulunmasın. Burada yok hükmündedir.

Demek başka yerde bir mahkeme-i kübrâ vardır.

İkinci Sûret

Bu gidişata, icraâta bak! Nasıl en fakir, en zaîften tut, tâ herkese mükemmel, mükellef erzak veriliyor. Kimsesiz hastalara çok güzel bakılıyor. Hem gayet kıymettar ve şâhâne taamlar, kaplar, murassa nişanlar, müzeyyen elbiseler, muhteşem ziyâfetler vardır. Bak! Senin gibi sersemlerden başka herkes, vazifesine gayet dikkat eder. Kimse zerrece haddinden tecavüz etmez. En büyük şahıs, en büyük bir itaatle mütevâziâne bir havf ve heybet altında hizmet eder.

Demek şu saltanat sahibinin pek büyük bir keremi, pek geniş bir merhameti var. Hem pek büyük izzeti, pek celâlli bir haysiyeti, nâmusu vardır. *Halbuki kerem ise, in’âm etmek ister. Merhamet ise, ihsansız olamaz. İzzet ise, gayret ister. Haysiyet ve nâmus ise, edepsizlerin te’dibini ister.*

Halbuki şu memlekette o merhamet, o nâmusâ lâıyk binden biri yapılmıyor. Zâlim izzetinde, mazlum zilletinde kalıp buradan göçüp gidiyorlar.

Demek bir mahkeme-i kübrâya bırakılıyor.

Üçüncü Sûret

Bak! Ne kadar âlî bir hikmet, bir intizamla işler dönüyor. Hem ne kadar hakikî bir adâlet, bir mîzanla muameleler görülüyor. Halbuki hikmet-i hükümet ise, saltanatın cenâh-ı himayesine iltica eden mültecilerin taltifini ister. Adalet ise, raiyetin hukukunun muhafazasını ister; tâ hükümetin haysiyeti, saltanatın haşmeti muhafaza edilsin.

În'âm etmek: Nimet vermek, ikram etmek.

Murassa: Değerli taşlarla süslenmiş.

Mutî: İtaatkâr.

Mücâzât: Cezalandırma.

Mütevâziâne: Alçak gönüllülükle, tevâzu içinde.

Taam: Yemek, yiyecek.

Te'dib: Haddini bildirmek, edep dersi vermek, cezalandırmak.

Halbuki, şu yerlerde o hikmete, o adâlete lâayık binden biri icrâ edilmiyor. Senin gibi sersemler, çoğu ceza görmeden buradan göçüp gidiyorlar.

Demek bir mahkeme-i kübrâ'ya bırakılıyor.

Dördüncü Sûret

Bak! Had ve hesaba gelmeyen şu sergilerde olan misilsiz mücevherat, şu sofralarda olan emsâlsiz mat'ûmat gösteriyorlar ki: Bu yerlerin Pâdişâh'ının hadsiz bir sehâveti, hesapsız, dolu hazineleri vardır. Halbuki böyle bir sehâvet ve tükenmez hazineler, dâimî ve istenilen her şey içinde bulunur bir dâr-ı ziyâfet ister. Hem ister ki, o ziyâfetten telezzüz edenler orada devam etsinler. Tâ zevâl ve firâk ile elem çekmesinler. *Çünkü zevâl-i elem, lezzet olduğu gibi, zevâl-i lezzet dahi elemdir.*

Bu sergilere bak! Ve şu ilânlara dikkat et! Ve bu dellâllara kulak ver ki, mu'ciznümâ bir Padişah'ın antika san'atlarını teşkil ve teşhîr ediyorlar. Kemâlâtını gösteriyorlar. Misilsiz cemâl-i mânevîsini beyan ediyorlar. Hüsn-i mahfîsinin letâifinden bahsediyorlar.

Demek onun pek mühim hayret verici kemâlât ve cemâl-i mânevîsi vardır. Gizli kusursuz kemâl ise; takdir edici, istihsan edici, mâşâallah deyip, müşâhede edicilerin başlarında teşhir ister. Mahfî, nazirsiz cemâl ise; görünmek ve görmek ister. Yâni, kendi cemâlini iki vecihle görmek, biri, muhtelif âyinelerde bizzat müşâhede etmek; diğeri, müştak seyirci ve mütehayyir istihsan edicilerin müşâhedesini ile müşâhede etmek ister. Hem görmek, hem görünmek, hem dâimî müşâhede, hem ebedî işhâd ister. Hem o dâimî cemâl, müştak seyirci ve istihsan edicilerin devâm-ı vücutlarını ister. Çünkü dâimî bir cemâl, zâil müştaka razı olamaz. Zîrâ dönmek üzere zevâle mahkûm olan bir seyirci, zevâlin tasavvuruyla muhabbeti adâvete döner. Hayret ve hürmeti tahkire meyleder. Çünkü insan bilmediği ve yetişmediği şeye düşmandır.

Halbuki şu misafirhânelerden herkes çabuk gidip, kayboluyor. O kemâl ve o cemâlin bir ışığını, belki zayıf bir gölgesini, bir anda bakıp doymadan gidiyor.

Dâr-ı ziyâfet: Ziyâfet yurdu, ziyâfet verilen yer.

Devâm-ı vücud: Mevcudiyetin devamlı olması.

Hüs-n-i mahfi: Gizli güzellik.

İstihsan etmek: Beğenmek, güzel bulmak, takdir etmek.

İşhâd: Şahit tutmak.

Letâif: İncelikler, güzellikler.

Mat’ûmat: Yiyecekler.

Mu’ciznü mâ: Mucize gösteren, elinden harikalar çıkan.

Mütehayyir: Hayrete düşmüş, hayran kalmış.

Sehâvet: Cömertlik.

Seyrangâh: Seyran yeri, mesîre, gezi yeri.

Telezzüz etmek: Lezzet almak, keyif almak.

Teşhir: Sergilemek, göstermek, duyurmak.

Zâil: Geçip giden, devamlılık arz etmeyen.

Zevâl: Bitme, sona erme.

Halbuki şu misafirhânelerden herkes çabuk gidip, kayboluyor. O kemâl ve o cemâlin bir ışığını, belki zayıf bir gölgesini, bir anda bakıp doymadan gidiyor.

Demek, bir seyrangâh-ı dâimîye gidiliyor...

Beşinci Sûret

Bak! Bu işler içinde, görünüyor ki, o misilsiz Zât’ın pek büyük bir şefkati vardır. Çünkü, her musîbetzedenin imdadına koşturuyor. Her suâle ve matlûba cevap veriyor. Hattâ, bak! En ednâ bir hâcet, en ednâ bir raiyetten görse, şefkatle kaza ediyor. Bir çobanın bir koyunu, bir ayağı incinse, ya merhem, ya baytar gönderiyor.

Şimdi gel gidelim! Şu adada büyük bir içtima var. Bütün memleket eşrâfî orada toplanmışlar. Bak! Pek büyük bir nişanı taşıyan bir Yâver-i Ekrem bir nutuk okuyor. O şefkatli Padişah’ından bir şeyler istiyor. Bütün ahâli: “*Evet, evet biz de istiyoruz.*” diyorlar. O’nu tasdik ve te’yid ediyorlar. Şimdi dinle, bu Pâdişah’ın sevgilisi diyor ki:

“Ey bizi nimetleriyle perverde eden Sultânımız! Bize gösterdiğin nümûnelerin ve gölgelerin asıllarını, menbâlarını göster. Ve bizi makarr- ı saltanatına celbet. Bizi bu çöllerde mahvettirme. Bizi huzuruna al. Bize merhamet et. Burada bize tattırdığın lezîz nimetlerini orada yedir. Bizi zevâl ve teb’îd ile tâzib etme. Sana müştak ve müteşekkir şu mutî raiyetini başıboş bırakıp îdam etme.” diyor ve pek çok yalvarıyor. Sen de işitiyorsun.

Acaba bu kadar şefkatli ve kudretli bir Padişah, hiç mümkün müdür ki; en ednâ bir adamın en ednâ bir merâmını ehemmiyetle yerine getirsin, en sevgili bir Yâver-i Ekrem’inin en güzel bir maksûdunu yerine getirmesin? Halbuki, O sevgilinin maksûdu umumun da maksûdudur. Hem, Pâdişah’ın marzîsi, hem merhamet ve adâletinin muktezâsıdır. Hem ona rahattır, ağır değil. Bu misâfirhânelerdeki muvakkat nüzhetgâhlar kadar ağır gelmez.

Adavet: Düşmanlık.

Ednâ: En küçük, çok önemsiz.

İ’dâm etmek: Yokluğa mahkum etmek.

Kaza etmek: Yerine getirmek.

Makarr-ı saltanat: Saltanat merkezi.

Marzî: Hoşa giden, hoşnut olunan şey.

Mutî: İtaatkâr.

Nüzhetgâh: Seyir geri, gezinti yeri, eğlence yeri.

Perverde etmek: Beslemek, gıda ve iâşesini temin etmek.

Seyrangâh: Seyran yeri, mesîre, gezi yeri.

Tâzib etmek: Azap etmek, cezalandırmak.

Teb’îd: (Rahmetten) uzaklaştırma.

Madem, nümûnelerini göstermek için beş-altı gün seyrangâhlara bu kadar masraf ediyor, bu memleketi kurdu. Elbette, hakikî hazinelerini, kemâlâtını, hünerlerini makarr-ı saltanatında öyle bir tarzda gösterecek, öyle seyran-gâhlar açacak ki, akılları hayrette bırakacak.

Demek bu meydan-ı imtihanda olanlar, başıboş değiller; saadet sarayları ve zindanlar onları bekliyorlar...

Altıncı Sûret

İşte gel, bak! Bu muhteşem şimendiferler, tayyâreler, teçhizatlar, depolar, sergiler, icraâtlar gösteriyorlar ki, perde arkasında pek muhteşem bir saltanat (Haşiye) vardır, hükmediyor. Böyle bir saltanat, kendisine lâyük bir raiyet ister.

(Hâşiye) Meselâ nasıl şu zamanda manevra meydanında harp usûlünde, “Silâh al! Süngü tak!” emriyle koca bir ordu baştan başa dikenli bir meşegâha benzediği gibi; her bir bayram gününde resm-i geçit için: “Formalarınızı takıp nişanlarınızı asınız!” emrine karşı ordugâh, serâser rengârenk çiçek açmış müzeyyen bir bahçeyi temsil ettiği misillü; öyle de rûy-i zemin meydanında, Sultân-ı Ezeli’nin nihayetsiz envâ-ı cünûdundan melek ve cin ve ins ve hayvanlar gibi şuursuz nebâtât tâifesi dahi, hıfz-ı hayat cihadında emr-i ^{*}كُنْ فَيَكُونُ ile “*Müdâfaa için silâhlarınızı ve cihâzâtınızı takınız!*” emr-i ilâhî’yi aldıkları vakit, zemin baştan aşağıya bütün ondaki dikenli ağaçlar ve nebatlar, süngücüklerini taktıkları zaman, aynen süngülerini takmış muhteşem bir ordugâha benziyor.

Hem, baharın her bir günü, her bir haftası, birer tâife-i nebâtâtın birer bayramı hükmünde olduğu için, her bir tâifesi dahi kendi Sultân’ının o tâifeye ihsan ettiği güzel hediyeleri teşhir için ona taktığı murassa nişanları birer resm-i geçit tarzında o Sultân-ı Ezeli’nin nazar-ı şuhûd ve işhâdına arz ettiğinden ve öyle bir vaziyet gösterdiğinden; bütün nebâtât ve eşcâr güya: “San’at-ı rabbâniye murassaâtını ve çiçek ve meyve denilen fitrat-ı ilâhiye’nin nişanlarını takınız; çiçekler açınız!” emr-i rabbâniye’yi dinliyorlar ki, rûy-i zemin dahi gayet muhteşem bir bayram gününde, şâhâne resm-i geçitte, sürmeli formaları ve murassa nişanları parlayan bir ordugâhı temsil ediyor.

İşte şu derece hikmetli ve intizamlı teçhizat ve tezyinât, elbette nihayetsiz Kadîr bir Sultân’ın, nihayet derecede Hakîm bir Hâkim’in emriyle olduğunu kör olmayanlara gösterir.

^{*}1 “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘ol!’ der, o da olur.” (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En’âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; Meryem sûresi, 19/35; Yâsîn sûresi, 36/82; Mü’min sûresi, 40/68)

Cihâzât: Cihazlar, aletler, donanımlar.

Emr-i ilâhî: İlâhî emir, Allah’tan (celle celâlüh) gelen emir.

Emr-i rabbânî: Rabbimizin emri.

Envâ’-ı cünûd: Türlü türlü ordular.

Eşcâr: Ağaçlar.

Fitrat-ı ilâhiye: İlâhî yaratış. Cenab-ı Hakk’ın yaratması.

Hâkim: Hükümdar, hükmü geçen.

Hakîm: Yaptığı işleri hikmetli yapan.

Hıfz-ı hayat cihadı: Hayatı koruma savaşı, gayreti.

İns: İnsanlar.

Kadîr: Her şeye gücü yeten.

Meşegâh: Meşelik.

Misillü: Gibi.

Müzeyyen: Süslü.

Nazar-ı şuhûd ve işhâd: Görme ve gösterme nazarı. Gören ve gösterenin bakışı.

Nebâtât: Bitkiler.

Ordugâh: Ordunun konakladığı yer.

Resm-i geçit: Geçit töreni.

Rûy-i zemin: Yeryüzü, dünya.

Serâser: Baştan başa.

Sultan-ı Ezelî: Kâinatın ezeli ve mutlak hâkimi Allah (c.c.)

Tâife: Grup, bölük, takım.

Tâife-i nebâtât: Bitki türü, bitki grubu.

Teçhizât: Donatılar.

Tezyinât: Süslemeler, bezemeler, süsler.

Zemin: Yeryüzü.

Halbuki, görüyorsun, bütün raiyet bu misafirhânede toplanmışlar. Misafirhâne ise, her gün dolar boşanır. Hem bütün raiyet manevra için bu meydan-ı imtihanı buluyorlar. Meydan ise, her saat tebdil ediliyor. Hem bütün raiyet, Pâdişah'ın kıymettar ihsânâtının nümûnelerini ve hârîka sanatlarının antikalarını sergilerde temâşâ etmek için şu teşhîrgâhda birkaç dakika durup seyrediyorlar. Meşher ise, her dakika tahavvül ediyor. Giden gelmez, gelen gider.

İşte bu hâl, şu vaziyet kat'î gösteriyor ki: Şu misafirhâne ve şu meydan ve şu meşherlerin arkasında dâimî saraylar, müstemir meskenler, şu nümûnelerin ve sûretlerin hâlis ve yüksek asıllarıyla dolu bağ ve hazineler vardır.

Demek burada çabalamak onlar içindir. Şurada çalıştırır; orada ücret verir. Herkesin istidâdına göre orada bir saadeti var...

Yedinci Sûret

Gel, bir parça gezelim. Şu medenî ahâli içinde ne var, ne yok görelim.

İşte bak! Her yerde, her köşede, müteaddit fotoğraflar kurulmuş, sûret alıyorlar. Bak, her yerde müteaddit kâtipler oturmuşlar, bir şeyler yazıyorlar. Her şeyi kaydediyorlar. En ehemmiyetsiz bir hizmeti, en âdi bir vukûâtı zapt ediyorlar. Ha! Şu yüksek dağda Pâdişah'a mahsus bir büyük fotoğraf kurulmuş ki; ²⁶(Hâsiye) bütün bu yerlerde ne cereyan eder, sûretini alıyorlar. Demek, o Zât emretmiş ki; mülkünde cereyan eden bütün muamele ve işler zaptedilsin. Demek oluyor ki; o Zât-ı Muazzam bütün hâdisâtı kaydettirir, sûretini alır. İşte, şu dikkatli hıfz ve muhafaza, elbette bir muhasebe içindir.

Benî-beşer: İnsanoğulları.

Defter-i ekber: En büyük defter.

Hafıza-i kübrâ: En büyük hafıza.

İhsas etmek: Sezdirme, hissettirme.

İş'âr etmek: Bildirmek, haber vermek.

İşmâm etmek: Zımnî bildirme, hissettirme.

Kuvve-i hâfıza: Hafıza. Akılda tutma melekesi.

Levh-i mahfuz: Korunmuş levha. Olmuş olacak her şeyin yazılı olduğu kader levhası.

Levh-i mahfuz-i a'zam: En büyük levh-i mahfuz.

Menba: Kaynak.

Müstemir: Daimî, sürekliliği olan.

Müteaddid: Birçok, çeşitli.

Tahakkuk-i vücûd: Varlığının kesin olması.

Tahavvül etmek: Değişmek, değişim geçirmek.

Tebdil etmek: Değiştirmek, değişik hâle sokmak.

Tereşşuh etmek: Sızmak.

Tereşşuhat: Sızmalar, sızıntılar.

Şimdi, en âdi raiyetin en âdi muamelelerini ihmal etmeyen bir Hâkim ü Hafız, hiç mümkün müdür ki, raiyetin en büyüklerinden, en büyük amellerini muhafaza etmesin, muhasebe etmesin, mükâfat ve mücâzât vermesin. Halbuki, o Zât'ın izzetine ve gayretine dokunacak ve şe'n-i merhameti hiç kabul etmeyecek muameleler, o büyüklerden sudûr ediyor, burada cezaya çarpmıyor.

Demek, bir mahkeme-i kübrâya bırakılıyor...

Sekizinci Sûret

Gel, O'ndan gelen bu fermanları sana okuyacağım. Bak! Mükerrer vaad ediyor ve şiddetli tehdid ediyor ki: *“Sizleri oradan alıp, makarr-ı saltanatıma getireceğim ve mutîleri mes'ûd, âsîleri mahbus edeceğim. O muvakkat yeri harâb edip, müebbed sarayları, zindanları hâvi diğer bir memleket kuracağım.”*

Hem o vaad ettiği şeyler ona gayet rahattır. Raiyetine, gayet mühimdir. Va'dinde hulf ise, izzet-i iktidarına gayet zıttır.

İşte bak ey sersem! Sen yalancı vehmini, hezeyâncı aklını, aldatıcı nefsini tasdik ediyorsun. Ve hiçbir veçhile hulf ve hilâfa mecburiyeti olmayan ve hiçbir cihetle hilâf haysiyetine yakışmayan ve bütün görünen işler sıdkına şehâdet eden bir Zât'ı tekzîb ediyorsun. Elbette büyük bir cezaya müstahak olursun. Misâlin şuna benzer ki: Bir yolcu, güneşin ziyâsından gözünü kapıyor, hayâline bakıyor; vehmi, bir yıldız böceği gibi kafa fenerinin ışığıyla dehşetli yolunu tenvîr etmek istiyor. Madem vaad etmiş yapacaktır. Halbuki, îfâsı O'na çok rahat ve bize ve her şeye ve O'na ve saltanatına pek çok lâzımdır.

Demek bir mahkeme-i kübrâ, bir saadet-i uzmâ vardır.

Hâkim ü Hafız: Hiçbir şeyi ihmal etmeyen, her şeyi muhafaza eden hükümdar.

Mahbus etmek: Hapsetmek.

Saadet-i uzmâ: Büyük saadet.

Sıdk: Doğruluk, özü-sözü bir olmak

Şe'n-i merhameti: Merhametinin durumu, enginliği.

Vaadde hulf etmek: Verdiği sözde durmamak.

Dokuzuncu Sûret

Şimdi gel! Bu dâirelerin ve cemaatlerin bâzı rüesâlarına ki;²⁷(Hâşiyeye) her biri bizzat Pâdişah'la görüşecek husûsî birer telefonu var. Hem, bâzı onun huzuruna çıkmışlar. Ne diyorlar bak: Bunlar ittifakla ihbar ediyorlar ki; o Zât, mükâfat ve mücâzât için pek muhteşem ve dehşetli bir yer ihzâr etmiş. Gayet kavî vaad ve şiddetli tehdid ediyor. Hem onun izzet ve celâleti hiçbir vecihle, hulfü'l-va'de tenezzül edip, tezellülü kabul etmez.

Halbuki, o muhbirler hem tevâtür derecesinde çok, hem icmâ kuvvetinde bir ittifakla haber veriyorlar ki: Şu bâzı âsârı görünen saltanat-ı azîmenin medarı ve makarrı, buradan uzak bir başka memlekettedir ve şu meydan-ı imtihanda binâlar muvakkattırlar. Sonra dâimî saraylara tebdil

edilecek. Bu yerler değişecekler.

Çünkü: Eserleriyle azameti anlaşılan şu muhteşem, zevâlsiz saltanat; böyle geçici, devamsız, bîkarar, ehemmiyetsiz, mütegayyir, bekâsız, nâkıs, tekemmülsüz umurlar üzerinde kurulmaz, durulmaz... Demek; O’na lâıyık, dâimî, müstekar, zevâlsiz, müstemir, mükemmel, muhteşem umurlar üzerinde duruyor.

Demek, bir diyâr-ı âher var; elbette o makarra gidilecektir...

Âsâr: Eserler, alâmetler.

Bîkarar: Kararsız, düzensiz, yerleşik olmayan.

Diyâr-ı âher: Başka diyar.

Enbiyâ: Peygamberler.

Evliyâ: Veliler, Allah dostları.

Hulfü’l-vaad: Sözünde durmamak

İhzâr etmek: Hazırlamak.

Ma’kes-i vahy: Vahyin zuhur ettiği, ortaya çıktığı yer.

Mazhar-ı ilham: İlhamların geldiği, ortaya çıktığı yer. İlhama mazhar, ilhama nail olan.

Medâr: Yörünge, merkez.

Müstekar: İstikrarlı.

Müstemir: Devamlılığı olan, sürekli.

Mütegayyir: Değişken, oturaklaşmamış.

Nisbet-i rabbâniye: İlâhî bağ.

Rüesâ: Reisler, başkanlar, önderler.

Tevâtür: Yalan için birleşmeleri mümkün olmayan birçok insanın aynı şeyi haber vermeleri.

Tezellül: Bulunduğu konumdan aşağı inmek, hor ve hakir olmak.

Umûr: İşler, hususlar, durumlar.

Onuncu Sûret

Gel, bugün nevrûz-i Sultânî’dir. ^{28(Hâşiy e)} Bir tebeddûlat olacak; acîb işler çıkacak. şu baharın şu güzel gününde, şu güzel çiçekli olan şu yeşil sahraya gidip bir seyran ederiz.

İşte bak! Ahâli de bu tarafa geliyorlar. Bak, bir sihir var. O binalar birden harâb oldular. Başka bir şekil aldı. Bak, bir mu’cize var. O harâb olan binalar, birden burada yapıldı. Âdeta bu hâlî bir çöl, bir medenî şehir oldu. Bak, sinema perdeleri gibi her saat başka bir âlem gösterir, başka bir şekil alır.

Buna dikkat et ki; o kadar karışık, sür’atli, kesretli, hakikî perdeler içinde ne kadar mükemmel bir intizam vardır ki, her şey yerli yerine konuluyor. Hayalî sinema perdeleri dahi bunun kadar muntazam olamaz. Milyonlar mahir sihirbazlar dahi bu san’atları yapamazlar. Demek, bize görünmeyen o Pâdişah’ın çok büyük mu’cizeleri vardır.

Ey sersem! Sen diyorsun: “Nasıl bu koca memleket tahrip edilip, başka yere kurulacak?”

İşte görüyorsun ki; her saat, senin aklın kabul etmediği o tebdîl-i diyar gibi çok inkılâblar, tebdiller oluyor. şu toplanmak, dağılmak ve şu hâllerden anlaşılıyor ki; bu görünen sür’atli içtimâlar, dağılmalar, teşkilleri, tahripleri içinde başka bir maksad var... Bir saatlik içtimâ için on sene kadar bir masraf yapılıyor. Demek bu vaziyetler maksûd-i bizzat değiller. Bir temsildir, bir takliddirler. O Zât mu’cize ile yapıyor. Tâ sûretleri alınıp terkîb edilsin ve neticeleri hıfzedilip yazılsın. –Nasıl ki,

manevra meydan-ı imtihanının her şeyi kaydediliyordu ve yazılıyordu.– Demek, bir mecma-ı ekberde muamele, bunlar üzerine devam edip dönecek. Hem, bir meşher-i a’zamda dâimî gösterilecek. Demek, şu geçici, kararsız vaziyetler; sabit sûretler, bâkî meyveler veriyorlar.

Demek bu ihtifâlât; bir saadet-i uzmâ, bir mahkeme-i kübrâ, bilmediğimiz ulvî gayeler içindir...

Erzak-ı hayvaniye ve insaniye: İnsanların ve hayvanların rızıkları.

Fasl-ı bahar: Bahar mevsimi.

Fâtır-ı Hakîm-i Zülcelal: Cemal ve lütuf sahibi, her işini hikmetle yapan Yaradan.

İbtidâ: Başlangıç.

İntihâ: Son.

Kemâl-i intizam ile: Mükemmel, kusursuz bir düzen ile.

Kemâl-i rahmet ile: Mükemmel, kusursuz bir rahmet ve merhamet ile.

Masnuat-ı sayfiye: Yazın ortaya çıkan mahluklar, varlıklar.

Mat’ûmât: Yiyecekler, gıda maddeleri.

Medar: Sebep, vesile, yörünge.

Mevcudat-ı bahariye: Baharda meydana çıkan varlıklar.

Nevruz-i sultanî: Nevruz bayramı

Sâni-i Kadîr-i Zülcelâl: Celâl ve haşmet sahibi, her şeye gücü yeten Yaradan.

Tabakat: Tabakalar, dereceler.

Tebdil-i diyar: Bir diyardan başka bir diyara gitmek, göçmek.

On Birinci Sûret

Gel, ey muannid arkadaş! Bir tayyâreye –ya şarka veya garba, yâni; mâzî ve müstakbele giden bir şimendifere– binelim. Şu mu’cizekâr Zât’ın, sâir yerlerde ne çeşit mu’cizeler gösterdiğini görelim.

İşte bak! Gördüğümüz menzil ve meydan ve meşher gibi acâibler, her tarafta bulunuyor. Lâkin, san’atça, sûretçe birbirinden ayırdırlar. Fakat, buna iyi dikkat et ki; *o sebatsız menzillerde, o devamsız meydanlarda, o bekâsız meşherlerde; ne kadar bâhir bir hikmetin intizâmâtı, ne derece zâhir bir inâyetin işârâtı, ne mertebe âlî bir adâletin emârâtı, ne derece vâsî bir merhametin semerâtı görünüyor. Basîretsiz olmayan herkes yakînen anlar ki; O’nun hikmetinden daha ekmel bir hikmet ve inâyetinden daha ecmel bir inâyet ve merhametinden daha eşmel bir merhamet ve adâletinden daha ecell bir adâlet olamaz ve tasavvur edilemez.*

Eğer faraza, tevehhüm ettiğin gibi, daire-i memleketinde dâimî menziller, âlî mekânlar, sabit makamlar, bâkî meskenler, mukîm ahâli, mes’ud raiyeti bulunmazsa: Şu hikmet, inâyet, merhamet, adâletin hakikatlerine şu bekâsız memleket mazhar olamadığı malûm; ve onlara mazhar olacak, başka yerde de bulunmazsa; o vakit gündüz ortasında güneşin ışığını gördüğümüz hâlde, güneşi inkâr etmek derecesinde bir ahmaklıkla, şu gözümüz önündeki hikmeti inkâr etmek ve şu müşâhede ettiğimiz inâyeti inkâr etmek ve şu gördüğümüz merhameti inkâr etmek ve şu pek kuvvetli emârâtı, işârâtı görünen adâleti inkâr etmek lâzım gelir. Hem bu gördüğümüz icraât-ı hakîmâne ve ef’âl-i kerîmâne ve ihsânât-ı rahîmânenin sahibini –hâşâ sümme hâşâ!– sefîh bir oyuncu, gaddar bir zâlim olduğunu kabul etmek lâzım gelir. Bu ise, hakikatlerin zıtlarına inkılâbıdır.

Bâhir: Açık, parlak.

Ecell: Çok celâlli, çok heybetli, en büyük.

Ecmel: Çok güzel, en güzel.

Ef'âl: Fiiller, işler, uygulamalar.

Ekmel: Çok mükemmel, en kusursuz.

Eşmel: Çok şümullü, en engin, en kapsamlı.

İhtifâlât: Törenler, merasimler.

Muannid: İnatçı.

Mukîm: Bir yeri mesken tutan, ikamet eden.

Saadet-i uzmâ: Büyük, azîm saadet.

Vâsi: Geniş, engin.

Halbuki; inkılâb-ı hakâik, bütün ehl-i aklın ittifakiyla muhâldir, mümkün değildir. Yalnız, her şeyin vücûdunu inkâr eden Sofestâî eblehler hariçtir.

Demek, bu diyardan başka bir diyar vardır. Onda bir mahkeme-i kübrâ, bir ma'dele-i ulyâ, bir mekreme-i uzmâ vardır ki; tâ şu merhamet ve hikmet ve inâyet ve adâlet tamamen tezahür etsinler...

On İkinci Sûret

Gel, şimdi döneceğiz. Şu cemaatlerin reisleriyle ve zâbitleriyle görüşeceğiz ve teçhizatlarına bakacağız ki; o teçhizat, yalnız o meydandaki kısa bir müddet içinde geçinmek için mi verilmiştir, yahut, başka yerde uzun bir saadet hayatı tahsil etmek için mi verilmiştir, görelim. Herkese ve her teçhizata bakamayız. Fakat, nümûne için şu zâbitin cüzdan ve defterine bakacağız. Bu cüzdanda zâbitin rütbesi, maaşı, vazifesi, matlûbâtı, düstûr-i harekâtı vardır.

Bak, bu rütbe birkaç günlük için değil; pek uzun bir zaman için verilebilir. “Şu maaşı hazine-i hâssadan filân tarihte alacaksın.” yazılıdır. Halbuki o tarih, çok zaman sonra ve bu meydan kapandıktan sonra gelir. Şu vazife ise; şu muvakkat meydana göre değil, belki Pâdişah'ın kurbünde dâimî bir saadeti kazanmak için verilmiştir. Şu matlûbât ise; birkaç günlük bu misafirhânedeki geçinmek için olamaz. Belki, uzun ve mes'ûdâne bir hayat için olabilir. Şu düstûr ise, bütün bütün açığa verir ki; cüzdan sahibi başka yere namzettir, başka âleme çalışır.

Bak, şu defterlerde, âletler teçhizatının sûret-i istîmalî ve mes'ûliyetler vardır. Halbuki; eğer, yalnız bu meydandan başka âlî, dâimî bir yer bulunmazsa; şu muhkem defter, o kat'î cüzdan, bütün bütün mânâsız olur.

Hem, şu muhterem zâbit ve mükerrem kumandan ve muazzez reis; bütün ahâliden aşağı, herkesten daha bedbaht, daha bîçâre, daha zelîl, daha musibetli, daha fakir, daha zaîf bir derekeye düşer.

İşte buna kıyas et. *Hangi şeye dikkat etsen şehâdet eder ki: Bu fânîden sonra bir bâkî var...*

Düstur: Kanun, anayasa.

Ebleh: Ahmak.

Hazine-i hâssa: Padişaha ait mülklerin gelir-giderini takip eden daire.

İnkılâb-ı hakâik: Hakikatlerin tersine dönmesi.

Mâ'dele-i ulyâ: Adaletin yerini bulacağı çok yüce makam.

Matlûbât: Talep edilen şeyler, alacaklar.

Mekreme-i uzmâ: Çok büyük ziyafetgâh.

Muhkem: Kesin kaideler ihtiva eden.

Padişahın kurbünde: Padişahın yakınında.

Sofestâî: Yanıltmacı, muğâlatacı. Yanıltmak için söz söyleyen.

Ey arkadaş! *Demek, bu muvakkat memleket bir tarla hükmündedir. Bir talimgâhtır; bir pazardır. Elbette arkasında bir mahkeme-i kübrâ, bir saadet-i uzmâ gelecektir.* Eğer bunu inkâr etsen; bütün zâbitlerdeki cüzdanları, defterleri, teçhizatları, düstûrları, belki şu memleketteki bütün intizâmâtı, hattâ hükümeti inkâr etmeğe mecbur olursun ve bütün vâki olan icraâtın vücûdunu tekzib etmek lâzım gelir. O vakit sana, insan ve zîşuur denilmez. Sofestâî'lerden daha akılsız olursun.

Sakın zannetme; tebdîl-i memleket delilleri bu “**On İki Sûret**”e münhasırdır. Belki, had ve hesaba gelmez emâreler, deliller var ki; şu kararsız, mütegayyir memleket; zevâlsiz, müstekar bir memlekete tahvîl edilecektir. Hem, had ve hesaba gelmez işaretler, alâmetler var ki; bu ahâli, şu muvakkat misafirhânelerden alınacak, saltanatın makarr-ı dâimîsine gönderilecek.

Bâhusus, gel sana “**On İki Sûret**” kuvvetinden daha kuvvetli bir bürhân daha göstereceğim.

İşte gel bak! Şu uzaktaki görünen cemaat-ı azîme içinde, evvel adada gördüğümüz büyük nişan sahibi Yâver-i Ekrem bir tebliğatta bulunuyor. Gidelim, dinleyelim. Bak, o parlak Yâver-i Ekrem, bak o yüksekte ta'lîk edilmiş Fermân-ı A'zam'ı ahâliye bildiriyor ve diyor ki:

“*Hazırlanınız! Başka, dâimî bir memlekete gideceksiniz. Öyle bir memleket ki, bu memleket ona nisbeten bir zindan hükmündedir. Pâdişah'ımızın makarr-ı saltanatına gidip merhametine, ihsanlarına mazhar olacaksınız. Eğer güzelce bu fermanı dinleyip itaat etseniz... Yoksa isyan edip dinlemezseniz, müthiş zindanlara atılacaksınız.*” gibi tebliğatta bulunuyor. Sen de görüyorsun ki; o Fermân-ı A'zam'da öyle i'cazkâr bir turra var ki, hiçbir veçhile kâbil-i taklit değil. Senin gibi sersemlerden başka herkes; o ferman, Pâdişah'ın fermanı olduğunu kat'î bilir ve o parlak Yâver-i Ekrem'de öyle nişanlar var ki, senin gibi körlerden başka herkes o Zât'ı, Pâdişah'ın pek doğru tercümân-ı evâmiri olduğunu yakînen anlar.

Acaba o Yâver-i Ekrem o Fermân-ı A'zam'la beraber bütün kuvvetiyle dâvâ edip tebliğ ettikleri şu tebdîl-i memleket meselesi, hiç kabil midir ki itiraz kabul etsin? Evet kabil değil! İllâ ki, bütün bu gördüğümüz her şeyi inkâr edesin.

Muvakkat: Geçici. Daimî olmayan

Tebdîl-i memleket: Bir memlekettten başkasına gitmek, göçmek.

Mütegayyir: Değişken, istikrarsız.

Makarr-ı dâimî: Daimî olarak bulunulan, yerleşilen yer.

İ'cazkâr: Mucizevî.

Turra: Mühür. Padişah mührü, damgası.

Tercüman-ı evâmîr: Emirleri bildiren, izah eden.

Şimdi ey arkadaş! Söz senindir, söyle. Ne diyorsan de!

– Ben ne diyeceğim, daha buna karşı bir şey denilebilir mi? Gündüz ortasında güneşe karşı söz söylenebilir mi? Yalnız derim ki: “Elhamdülillâh; yüz bin defa şükür olsun ki; vehim ve hevâ tahakkümünden, nefis ve heves esâretinden kurtulup, dâimî hapis ve zindandan halâs oldum ve inandım ki; bu karmakarışık, kararsız misafirhânelerden başka ve kurb-i şâhânede bir diyar-ı saadet vardır; biz de ona namzediz.”

İşte, haşır ve âhiret’ten kinâye ve ibaret olan şu hikâye-i temsîliye burada tamam oldu. Şimdi tevfik-i ilâhî ile hakikat-i ulyâyâ geçeceğiz. Geçmiş “**On İki Sûret**”e mukabil “**On İki Mütesânid Hakikat**” ile bir “**Mukaddime**” beyan edeceğiz.

Hakikat-i ulyâ: Yüce hakikat.

Kurb-i şâhâne: Padişahın yanında, yakınında, katında.

Mütesanid: Birbirini destekleyen.

[24](#) “İşte bak, Allah’ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadirdir.” (Rûm sûresi, 30/50)

[25](#) ^(Hâşiye) Seneye işarettir. Evet bahar; mahzen-i erzak bir vagondur. Gâipden gelir.

[26](#) ^(Hâşiye) Şu Sûret’in işaret ettiği mânâların bir kısmı Yedinci Hakikat’ta beyan edilmiş. Yalnız, burada padişaha mahsus bir büyük fotoğraf işareti ve hakikatı “*levh-i mahfuz*” demektir. Levh-i mahfuz’un tahakkuk-i vücûdu “*Yirmi Altıncı Söz*”de şöyle isbat edilmiş ki:

Nasıl küçük küçük cüzdanlar, büyük bir kütüğün vücûdunu ihsâs eder ve küçük küçük senedler, bir defter-i kebîrin bulunduğunu iş’âr eder ve küçük kesretli tereşşuhatlar, büyük bir su menbainı işmâm eder.

Aynen öyle de; küçük küçük cüzdanlar hükmünde; hem birer küçük levh-i mahfuz mânâsında; hem büyük levh-i mahfuzu yazan kalemnden tereşşuh eden küçük küçük noktalar sûretinde olan benî-beşerin kuvve-i hâfızaları, ağaçların meyveleri, meyvelerin çekirdekleri, tohumları; elbette bir hâfıza-yı kübrâyı, bir defter-i ekberi, bir levh-i mahfuz-i a’zam’ı ihsâs eder, iş’âr eder ve isbat eder. Belki, keskin akıllara gösterir...

[27](#) ^(Hâşiye) Şu sûretin isbat ettiği mânâlar “*Sekizinci Hakikat*”te görünecek. Meselâ, dâirelerin reisleri şu temsilde, enbiyâ ve evliyâyâ işarettir. Ve telefon ise, ma’kes-i vahy ve mazhar-ı ilham olan, kalbden uzanan bir nisbet-i rabbâniye’dır ki, kalb o telefonun başıdır ve kulağı hükmündedir.

[28](#) ^(Hâşiye) Bu sûretin remzini “*Dokuzuncu Hakikat*”te göreceksin. Meselâ: Nevruz günü, bahar mevsimine işarettir. Çiçekli, yeşil sahra ise, bahar mevsimindeki rûy-i zemindir. Değişen perdeler, manzaralar ise, fasl-ı baharın iptidâsından, yazın intihâsına kadar, Sâni-i Kadîr-i Zülcelâl’in, Fâtır-ı Hakîm-i Zülcemâl’in kemal-i intizam ile değiştirdiği ve kemal-i rahmet ile tazelendirdiği ve birbiri arkasında gönderdiği mevcudat-ı bahâriye tabakâtına ve masnûât-ı sayfiye tâifelerine ve erzâk-ı hayvaniye ve insâniyeye medar olan mat’ûmâta işarettir.

On İkinci Söz

29 وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا

İkinci Esas

Kur’ân-ı Hakîm’in hikmeti, hayat-ı şahsiyeye verdiği terbiye-i ahlâkiye ve hikmet-i felsefenin verdiği dersin muvâzenesi:

Felsefenin hâlis bir tilmizi, bir firavundur. Fakat menfaati için en hasîs şeye ibadet eden bir firavun-i zelildir. Her menfaatli şeyi kendine “Rab” tanır. Hem o dinsiz şâkird, mütemerrid ve muanniddir. Fakat bir lezzet için, nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Şeytan gibi şahısların, bir menfaat-ı hasîse için ayağını öpmekle zillet gösterir, denî bir muanniddir. Hem o dinsiz şâkird, cebbâr bir mağrurdur. Fakat kalbinde nokta-yı istinad bulmadığı için zâtında gayet acz ile âciz bir cebbâr-ı hod-furuştur. Hem o şâkird, menfaatperest hod-endiştir ki; gaye-i himmeti, nefis ve batnın ve fercin hevesâtını tatmin ve menfaat-ı şahsiyesini, bazı menfaat-ı kavmiye içinde arayan dессas bir hodgâmdır.

- Âciz:** Gücü-kudreti olmayan.
- Acz:** Âcizlik, bir şeye güç yetiremememe hâli.
- Batn:** Karın, mide.
- Cebbâr:** Zorba.
- Denî:** Alçak, rezil, aşâğılık.
- Dessus:** Desiseci, hilekâr, entrikacı.
- Ferc:** Belden aşâğı kısım.
- Firavun:** Pek kibirli, gururlu, inatçı kimse.
- Firavun-i zelil:** Zelil, aşâğılık, hor, hakir firavun.
- Gaye-i himmeti:** Bütün gayreti, bütün çabası.
- Hâlis:** Saf, katıksız.
- Hasis:** Değersiz.
- Hevesat:** Hevesler, arzular, istekler.
- Hikmet-i felsefe:** Felsefenin gösterdiği gaye.
- Hodendiş:** Yalnızca kendini düşünen, kendi için endişelenen.
- Hodfuruş:** Kendini beğendirmeye çalışan, kendini öven.
- Hodgâm:** Yalnızca kendi keyfini düşünen. Bencil. Kendini beğen-miş.
- Kitab-ı kebir:** Büyük bir kitap olan kâinat.
- Mağrur:** Gururlu, büyüklük taslayan.
- Mânâ-yi ismi:** Her varlığın kendi kendine, tek başına ifade ettiği anlam.
- Menfaat-ı hasise:** Değersiz menfaat, çok küçük kâr.
- Menfaat-ı kavmiye:** Kişinin mensup olduğu milletin menfaati, çıkarı.
- Menfaat-ı şahsiyesi:** Şahsî menfaati, kendi çıkarı.
- Menfaatperest:** Sırf kendi menfaatini düşünen.
- Muannid:** İnatçı.
- Muvazene:** Karşılaştırma, kıyaslama.
- Müşteki:** Şikâyetçi.
- Mütemerrid:** Dik başlı.
- Nefs:** Can, kişinin biyolojik ihtiyaçları.
- Nokta-i istinad:** Dayanak noktası.
- Safsata:** Doğru gibi gösterilmeye çalışılan, gerçek dışı düşünce.

Terbiye-i ahlâkiye: Ahlâk eğitimi.

Tilmiz: Öğrenci.

Zillet: Horluk, hakirlik, aşağılık.

Amma, hikmet-i Kur’ân’ın hâlis tilmizi ise; bir abddir; fakat, a’zam-ı mahlûkata da ibadete tenezzül etmez. Hem Cennet gibi a’zam-ı menfaat olan bir şeyi, gaye-i ibadet kabul etmez bir abd-i azizdir. Hem hakikî tilmizi, mütevâzidir, selim, halimdir; fakat, Fâtır‘ının gayrına, daire-i izni hâricinde ihtiyârıyla tezellüle tenezzül etmez. Hem fakir ve zayıftır, fakr ve zaafını bilir; fakat onun Mâlik-i Kerîm‘i, ona iddihar ettiği uhrevî servet ile müstağnîdir ve Seyyid’inin nihayetsiz kudretine istinad ettiği için kavîdir. Hem yalnız livechillâh, rızâ-yı ilâhî için, fazilet için amel eder, çalışır.

İşte, iki hikmetin verdiği terbiye, iki tilmizin muvâzenesiyle anlaşılır.

Üçüncü Esas

Hikmet-i felsefe ile hikmet-i Kur’âniye’nin hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye verdiği terbiyeler:

Amma hikmet-i felsefe ise; hayat-ı içtimâiyede nokta-yı istinadı, “kuvvet” kabul eder. Hedefi, “menfaat” bilir. Düstûr-i hayatı, “cidâl” tanır. Cemaatlerin râbıtasını, “unsuriyet, menfî milliyeti” tutar. Semerâtı ise, “hevesât-ı nefsâniyeyi tatmin ve hâcât-ı beşeriyeyi tezyid”dir. Halbuki; kuvvetin şe’ni, “tecâvüz”dür. Menfaatin şe’ni, her arzuya kâfi gelmediğinden üstünde “boğuşmak”tır. Düstûr-i cidâlin şe’ni, “çarpmak”tır. Unsuriyetin şe’ni, başkasını yutmakla beslenmek olduğundan; “tecâvüz”dür. İşte bu hikmettendir ki, beşerin saadeti selb olmuştur.

A’zam-ı mahlukat: Mahlukatın en büyüğü.

A’zam-ı menfaat: En büyük menfaat, kâr.

Abd: Kul.

Abd-i aziz: İzzetli, onurlu kul.

Cidal: Kavga, mücadele.

Daire-i izni haricinde: İzni olmaksızın.

Düstur-i cidal: Mücadele prensibi.

Düstur-i hayat: Hayat prensibi.

Fakr: Fakirlik, ihtiyaç duyma.

Fâtırının gayrına: Yaradanından başkasına.

Gaye-i ibadet: İbadetin gayesi, kendisi için ibadet edilen şey.

Hâcât-ı beşeriyeyi tezyid: İnsanların ihtiyaçlarını artırmak.

Halim: Yumuşak huylu.

Hayat-ı içtimaiye-i beşeriye: İnsanın toplum hayatı.

Hevesat-ı nefsanîye: Nefsin arzuları.

Hikmet-i Kur’ân: Kur’ân’ın düşünce sistemi.

İddihar etmek: Depolamak, saklamak, hazırlamak.

İhtiyar: İstek, irade.

İstinad etmek: Dayanmak, sırtını vermek.

Kavi: Güçlü, kuvvet sahibi.

Livechillâh: Allah için, Allah namına.

Mâlik-i Kerim: Cömert, şanı yüce sahip.

Menfî milliyet: Zararlı boyutlara varan olumsuz milliyetçilik.

Müstağni: Muhtaç olmayan. Gönü tok.

Rabıta: Bağ.

Rıza-ı ilâhi: Allah’ın rızası.

Selb olmak: Çalınmak, elinden alınmak, ortadan kaybolmak.

Selim: Kusursuz, doğru.

Semerat: Semereler, ürünler, meyveler.

Seyyid: Efendi, sahip.

Şe’n: Hâl, iş. Gerek.

Tezellül: Alçalma, karşısında boyun eğme.

Uhrevi servet: Ahiretteki servet.

Unsurîyet: Irkçılık.

Zaaf: Zayıflık.

Amma hikmet-i Kur’âniye ise; nokta-yı istinadı, kuvvete bedel “hakk”ı kabul eder. Gayede menfaate bedel, “fazilet ve rızâ-yi ilâhî”yi kabul eder. Hayatta düstûr-i cidâl yerine, “düstûr-i teâvün”ü esas tutar. Cemaatlerin râbıtalarında unsurîyet, milliyet yerine “râbıta-yı dinî ve sınıfî ve vatanî” kabul eder. Gâyâtı, hevesât-ı nefsânîyenin tecâvüzâtına sed çekip, ruhu maaliyâta teşvik ve hissiyât-ı ulviyesini tatmin eder ve insanı kemâlât-ı insânîyeye sevk edip insan eder...

Hakkın şe’ni, “ittifak”tır. Faziletin şe’ni, “tesânüd”dür. Düstûr-i teâvünün şe’ni, “birbirinin imdadına yetişmek”tir. Dînin şe’ni, “uhuvvet”tir, “incizap”tır. Nefsi gemlemekle bağlamak, ruhu kemâlâta kamçılarlamakla serbest bırakmanın şe’ni, “saadet-i dâreyn”dir...

Düstur-i teavün: Yardımlaşma prensibi.

Gâyât: Gayeler, amaçlar.

Hissiyat-ı ulviye: Yüksek hisler, yüce duygular.

İncizab: Senli-benli, içli-dışlı, sarmaş-dolaş kardeş olmak.

Kemalât: Mükemmelliğe götüren özellikler.

Kemalât-ı insaniye: İnsanlara ait mükemmellikler.

Maâliyat: Yüksek hasletler, erdemler.

Rabıta-i dinî ve sınıfî ve vatanî: Din, sınıf ve vatan bağı.

Saadet-i dareyn: Dünya ve ahiret mutluluğu

Sed çekmek: Engel olmak, önlemek.

Tesanüd: Dayanışma.

Uhuvvet: Kardeşlik, kardeşçe yaşama.

[29](#) “Kime hikmet nasib edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur.” (Bakara sûresi, 2/269)

On Üçüncü Söz'ün İkinci Makamı

Câzibedâr Bir Fitne İçinde Bulunan ve Daha Aklını Kaybetmeyen Bazı Gençlerle Bir Muhaveredir

Bir kısım gençler tarafından, şimdiki aldatıcı ve câzibedâr lehviyât ve hevesâtın hücumları karşısında “*Âhiretimizi ne sûretle kurtaracağız?*” diye Risâle-i Nur’dan medet istediler. Ben de Risâle-i Nur’un şahs-ı mânevîsi nâmına onlara dedim ki:

Kabir var, hiç kimse inkâr edemez. Herkes ister istemez oraya girecek. Ve oraya girmek için de, üç tarzda “Üç Yol”dan başka yol yok.

•**Birinci Yol:** O kabir, ehl-i İman için bu dünyadan daha güzel bir âlemin kapısıdır.

•**İkinci Yol:** Âhiret’i tasdik eden, fakat sefâhet ve dalâlette gidenlere bir haps-i ebedî ve bütün dostlarından bir tecrid içinde bir haps-i münferid, yalnız başına bir hapis kapısıdır. Öyle gördüğü ve itikad ettiği ve inandığı gibi hareket etmediği için öyle muamele görecektir.

•**Üçüncü Yol:** Âhiret’e inanmayan ehl-i inkâr ve dalâlet için bir îdam-ı ebedî kapısı. Yâni; hem kendisini, hem bütün sevdiklerini îdam edecek bir darağacıdır. Öyle bildiği için, cezası olarak aynıni görecektir. Bu iki şık bedîhîdir, delil istemiyor; göz ile görünür.

Bedihî: Çok açık, delile ihtiyaç duymayan.

Cazibedar: İlgi çekici, baştan çıkarıcı.

Dalalet: Sapıklık.

Ehl-i iman: Müminler.

Ehl-i inkâr ve dalâlet: Dinsiz ve sapıklar.

Haps-i ebedî: Sonsuz hapis.

Haps-i münferid: Hücre hapsi.

Hevesat: Hevesler, arzular.

İdam-ı ebedî: Ebedî idam.

İtikad etmek: İnanmak.

Lehviyat: Meşru olmayan oyun ve eğlenceler.

Meded istemek: Yardım istemek.

Muamele görmek: Karşılık görmek.

Muhavere: Karşılıklı konuşma.

Ne suretle: Nasıl.

Sefahet: Zevk ve eğlenceye aşırı derecede düşkünlük, cahillik, beyinsizlik.

Şahs-ı manevî: Hükmî şahsiyet.

Tasdik etmek: İnanmak, kabul etmek.

Tecrid: Uzaklaştırma, yalnız bırakma.

Madem ecel gizlidir. Her vakit ölüm başını kesmek için gelebiliyor. Ve genç-ihtiyar farkı yoktur. Elbette daima gözü önünde, öyle büyük dehşetli bir mesele karşısında bîçâre insan; o îdam-ı ebedî, o dipsiz, nihayetsiz haps-i münferidden kurtulmak çaresini aramak ve kabir kapısını bir âlem-i bâkîye, bir saadet-i ebediyeye ve âlem-i nura açılan bir kapıya kendi hakkında çevirmek hâdisesi, o insanın dünya kadar büyük bir meselesidir.

Bu kat’î hakikat, bu üç yol ile bulunduğunda ve bu üç yolun da mezkûr üç hakikat ile olacağını

ihbar eden yüz yirmi dört bin muhbir-i sâdık, ellerinde nişâne-i tasdik olan mu’cizeler bulunan enbiyâlar ve o enbiyâların haber verdikleri aynı haberleri, keşf ve zevk ve şuhûd ile tasdik eden ve imza basan yüz yirmi dört milyon evliyânın aynı hakikate şehâdetleri ve hadd ü hesaba gelmeyen muhakkiklerin kat’î delilleriyle o enbiyâ ve evliyânın verdikleri aynı haberleri, aklen ilmelyakîn derecesinde^{30*} isbat ettikleri ve yüzde doksan dokuz ihtimâl-i kat’î ile “*Îdam ve zindan-ı ebedîden kurtulmak ve o yolu saadet-i ebediyeye çevirmek, yalnız İman ve itaat ile dir.*” diye ittifâken haber veriyorlar.

Acaba yüzde bir ihtimâl-i helâket bulunan bir tehlike yolunda gitmemek için, bir tek muhbirin sözü nazara alınsa ve onun sözünü dinlemeyip o yolda giden adamın endişe-i helâketten gelen elem-i mânevî, onun yemek iştihasını kaçırdığı hâlde; böyle yüz binler sâdık ve musaddak muhbirlerin: “Yüzde yüz ihtimâl ile dalâlet ve sefâhet, göz önündeki kabir darağacına ve ebedî haps-i münferidine kat’î sebep olduğunu ve iman, ubûdiyet; yüzde yüz ihtimâl ile o darağacını kaldırıp, o haps-i münferidi kapatıp, şu göz önündeki kabri, bir hazine-i ebediyeye, bir saray-ı saadete açılan bir kapıya çeviriyor.” diye ihbar eden ve emârelerini ve âsârlarını gösterdikleri hâlde, bu acîb ve garip ve dehşetli ve azametli mesele karşısında bulunan bîçâre insan ve bâhusus Müslüman, eğer iman ve ubûdiyeti olmazsa; bütün dünya saltanatı ve lezzeti bir tek insana verilse, acaba o göz önündeki her vakit oraya çağrılmasına nöbetini bekleyen bir insana verdiği o endişeden gelen elîm elemi kaldırabilir mi? Sizden soruyorum.

Aklen: Akıl gereğince.

Âlem-i bâkî: Sonsuz âlem.

Âlem-i nur: Nurlu âlem.

Bîçare: Çaresiz.

Elem-i manevî: İnsanın iç dünyasında yaşadığı elem, acı, vicdan azabı.

Enbiya: Peygamberler.

Endişe-i helâket: Mahvolma endişesi.

Evliya: Veliler, Allah dostları.

Hazine-i ebediye: Bitmez-tükenmez hazine.

İhbar etmek: Bildirmek.

İhtimal-i helâket: Mahvolma ihtimali.

İhtimal-i kat’î: Kesinlik derecesine yakın ihtimal.

İlmelyakîn: Bir şeyi görüp tatmaksızın kesin şekilde bilmek.

İttifaken: Oy birliği ile, topluca.

Keşf: Gaybî bazı hakikatlerin Cenab-ı Hakk’ın lütf u ihsanı ile bilinmesi.

Muhakkik: Gerçeği araştırıp bulanlar.

Muhbir: Haber veren.

Muhbir-i sadık: Özü-sözü doğru olan, doğru haberler veren zat.

Musaddak: Doğruluğu onaylanmış olan.

Nişane-i tasdik: Bir şeyin doğruluğunu gösteren alâmet, belirti.

Saadet-i ebediye: Sonsuz mutluluk.

Sadık: Özü-sözü doğru olan, güvenilir.

Saray-ı saadet: Mutluluk sarayı.

Şuhud: Mana âlemini seyretme.

Ubudiyet: Kulluk.

Zevk: İlâhî hakikatleri yaşayıp tatmak.

Zindan-ı ebedî: Ebedî, sonsuz. Zindan.

Madem ihtiyarlık, hastalık, musîbet ve her tarafta vefiyatlar o dehşetli elemi deşiyorlar ve ihtar ediyorlar. Elbette o ehl-i dalâlet ve sefâhet, yüz bin lezzeti ve zevki alsa da, yine o mânevî bir cehennem kalbinde yaşar ve yakar. Fakat pek kalın gaflet sersemliği muvakkaten hissettirmez.

Madem ehl-i iman ve tâat, göz önünde gördüğü kabri, bir hazine-i ebediyeye, bir saadet-i lâyezalîye kendisi hakkında bir kapı olduğunu ve o ezelî mukadderat piyangosundan milyarlar altın ve elmasları kazandıracak bir bilet dahi iman vesikasıyla ona çıkmış. Her vakit “Gel biletini al!” diye beklemesinden derin, esaslı, hakikî lezzet ve zevk-i mânevî öyle bir lezzettir ki: Eğer tecessüm etse ve o çekirdek bir ağaç olsa, o adama hususî bir cennet hükmüne geçtiği hâlde; o zevk ve lezzet-i azîmeyi terk edip, gençlik sâikasıyla, o hadsiz elemeler ile âlûde zehirli bir bala benzeyen sefihâne ve heveskârâne muvakkat bir lezzet-i gayr-i meşrûayı ihtiyâr eden, hayvandan yüz derece aşağı düşer.

Ecnebi dinsizleri gibi de olamaz. Çünkü onlar Peygamber’i inkâr etseler, diğerlerini tanıyabilirler. Peygamberleri bilmeseler de, Allah’ı tanıyabilirler. Allah’ı bilmeseler de, kemâlâta medar olacak bâzı güzel hasletler bulunabilir. Fakat bir Müslüman; hem enbiyâyı, hem Rabbini, hem bütün kemâlâtı, Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm) vasıtasıyla biliyor.

- Âlûde:** Bulaşmış, bulaşık.
- Âsâr:** Eserler, izler, belirtiler.
- Azametli:** Büyük, önemli.
- Bahusus:** Özellikle, bilhassa.
- Ecnebi:** Yabancı.
- Ehl-i dalâlet ve sefâhet:** Yoldan çıkmış, zevk ve eğlenceye aşırı derecede düşkün kişiler.
- Ehl-i iman ve taat:** Allah’a inanan ve O’nun emirlerini yerine getirenler.
- Elîm elem:** Çok acı verici, can yakıcı elem.
- Emare:** Alâmet, ipucu, belirti.
- Enbiya:** Peygamberler.
- Esasat:** Esaslar, gerekli unsurlar.
- Haslet:** Huy, meziyet.
- Heveskârane:** Hevesine düşkün kimsenin yapacağı tarzda.
- Hususî:** Özel.
- İhtar etmek:** Uyarmak, hatırlatmak.
- İhtiyar etmek:** Seçmek, tercih etmek.
- Kemalât:** Faziletler, iyilikler, ahlâk ve huy güzellikleri.
- Kemalâta medar olmak:** Mükemmelliklere vesile olmak.
- Lezzet-i azîme:** Çok büyük lezzet.
- Lezzet-i gayr-ı meşrua:** Helâl olmayan lezzet.
- Muhammed-i Arabî:** Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.s.)
- Mukadderat:** İnsanın dünya hayatını değerlendirmesine göre. ötede nâil olacağı lütuflar, ihsanlar.
- Muvakkat:** Geçici.
- Muvakkaten:** Geçici olarak.
- Saadet-i lâyezalîye:** Ebedî, sonsuz mutluluk.
- Saika:** Sebep.
- Sefihâne:** Beyinsizce, cahilce.
- Tecessüm etmek:** Gözle görünür hâle gelmek.
- Vefiyat:** Ölümler.
- Zevk-i manevî:** Mânevî zevk.

O’nun terbiyesini bırakan ve zincirinden çıkan, daha hiçbir peygamberi tanımaz ve Allah’ı da

tanımaz. Ve ruhunda kemâlâtı muhafaza edecek hiçbir esâsâtı bilemez.

Çünkü peygamberlerin en âhiri ve en büyükleri ve dini ve dâveti; umum nev-i beşere baktığı için ve mu’cizatça ve dince umuma fâik ve bütün nev-i beşere bütün hakâikde üstadlık edip on dört asırda parlak bir sûrette isbat eden ve nev-i beşerin medar-ı iftihârı bir Zât’ın terbiye-i esâsiyelerini ve usûl-i dînini terk eden; elbette hiçbir cihette bir nur, bir kemâl bulamaz. Sukut-i mutlaka mahkûmdur.

İşte, ey hayat-ı dünyeviye’nin zevkine mübtelâ ve endişe-i istikbâl ile istikbâlini ve hayatını temin için çabalayan bîçâreler! *Dünyanın lezzetini, zevkini, saadetini, rahatını isterseniz; meşrû dairedaki keyfe iktifâ ediniz. O, keyfinize kâfidir.*³⁰ *Haricinde ve gayr-i meşrû dairedaki bir lezzetin içinde bin elem olduğunu, sâbık beyânâtta elbette anladınız.*

Eğer mazi, yâni geçmiş zamanın hâdisâtını sinema ile hâl-i hazırda gösterdikleri gibi, istikbâldeki ahvâl dahi –meselâ; elli sene sonraki hâlleri– bir sinema ile gösterilse idi; ehl-i sefâhet şimdiki güldüklerine, yüz binlerce nefrin ve nefret edip ağlayacaklardır.

Dünya ve âhirette ebedî ve dâimî sürûru isteyen, İman dairesindeki terbiye-i Muhammediye’yi (aleyhissalâtü vesselâm) kendine rehber etmek gerektir.

Âhir: Sonuncu.

Ahval: Hâller, durumlar.

Daimî sürur: Sürekli, bitmez-tükenmez sevinç.

Ehl-i sefâhet: Zevk ve eğlenceye aşırı derecede düşkün olanlar, cahilce hareket edenler.

Endişe-i istikbal: Gelecek kaygısı.

Esasat: Esaslar, gerekli unsurlar.

Hâdisat: Hâdiseler, olaylar.

Hakaik: Hakikatler, gerçekler.

Halihazırda: Şu anda, şimdi.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

İktifâ edinmek: Yetinmek.

Kemâl: Olgunluk, fazilet.

Kemâlât: Faziletler, iyilikler, ahlâk ve huy güzellikleri.

Meşru: Din ve ahlâk kurallarına uygun. Yasal.

Mu’cizatça: Mucizeler açısından.

Nefrin: Beddua. Lanet okuma.

Nev’-i beşer: İnsan türü.

Nev’-i beşerin medar-ı iftiharı: İnsanlığın iftihar vesilesi.

Sâbık beyanat: Daha önce geçen açıklama.

Sukut-i mutlak: Kesin bir şekilde düşme.

Terbiye-i esasiye: Temel eğitim.

Terbiye-i Muhammediye: Efendimiz’in (s.a.s.) verdiği eğitim.

Umuma faik: Herkesten üstün

Usûl-i din: Dinin esas prensipleri.

³⁰ (*) Onlardan birisi Risâle-i Nur’dur. Meydandadır.

³¹ “Allahım, haramına karşı helâlinle bana kifâyet et” anlamındaki duâ için bkz.: Tirmizî, *deavât* 110; Müsned, 1/153.

Birkaç Bîcâre Gençlere Verilen Bir Tenbih, Bir Ders, Bir İhtardır

Bir gün yanıma parlak birkaç genç geldiler. Hayat ve gençlik ve hevesât cihetinden gelen tehlikelerden sakınmak için, te'sirli bir ihtar almak isteyen bu gençlere; ben de eskiden Risâle-i Nur'dan medet isteyen gençlere dediğim gibi dedim ki:

Sizdeki gençlik kat'iyen gidecek. Eğer siz daire-i meşrûada kalmazsanız; o gençlik zâyî olup başınıza hem dünyada, hem kabirde, hem âhirette kendi lezzetinden çok ziyâde belâlar ve elemeler getirecek. Eğer terbiye-i İslâmiye ile, o gençlik nîmetine karşı bir şükür olarak, iffet ve nâmusluluk ve tâatte sarf etseniz, o gençlik mânen bâkî kalacak. Ve ebedî bir gençlik kazanmasına sebep olacak.

Hayat ise; eğer iman olmazsa veyahut isyan ile o iman te'sir etmezse; hayat, zâhirî ve kısacık bir zevk ve lezzetle beraber, binler derece o zevk ve lezzetten ziyâde elemeler, hüznler, kederler verir. Çünkü; insanda akıl ve fikir olduğu için, hayvanın aksine olarak hâzır zamanla beraber geçmiş ve gelecek zamanlarla da fitraten alâkadardır. O zamanlardan dahi hem elem, hem lezzet alabilir.

Hayvan ise; fikri olmadığı için, hâzır lezzetini, geçmişten gelen hüznler ve gelecekte gelen korkular, endişeler bozmuyor.

İnsan ise; eğer dalâlet ve gaflete düşmüş ise, hâzır lezzetine geçmişten gelen hüznler ve gelecekte gelen endişeler o cüz'î lezzeti cidden acılaştırıyor, bozuyor. Husûsen gayr-i meşrû ise, bütün bütün zehirli bir bal hükmündedir. Demek hayvandan yüz derece, lezzet-i hayat noktasında, aşağı düşer. Belki ehl-i dalâletin ve gafletin hayatı, belki vücûdu, belki kâinatı; bulunduğu gündür. Bütün geçmiş zaman ve kâinatlar, onun dalâleti noktasında ma'dûmdur, ölmüştür. Akıl alâkadarlığı ile ona zulmetler, karanlıklar veriyor.

Gelecek zamanlar ise, itikadsızlığı cihetiyle yine ma'dûmdur. Ve ademle hâsıl olan ebedî firâklar, mütemâdiyen onun fikir yoluyla hayatına zulmetler veriyorlar.

Adem: Yokluk.

Alâkadarlık: İlgili, ilişkili olmak.

Bâki kalmak: Sonsuzlaşmak, devam etmek.

Cüz'î: Biraz. Pek az.

Daire-i meşrua: Helâl daire.

Dalâlet: Sapıklık.

Ehl-i dalâlet ve gaflet: Doğru yoldan sapmış, gerçeklerden habersiz vurdumduymaz, lâubâlî yaşayanlar.

Firak: Ayrılık.

Fitrate: Yaratılış itibariyle.

Hazır zaman: Şimdiki zaman.

Hevesat: Hevesler, arzular.

İtikadsızlık: İnançsızlık.

Lezzet-i hayat: Beden ve cisma-niyete bağlı lezzet.

Madum: Yok olan, mevcut olmayan.

Manen: Mana cihetiyle. Ruhça.

Meded istemek: Yardım istemek.

Mütemadiyen: Sürekli olarak.

Taat: Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirmek. İbadet.

Terbiye-i İslâmiye: İslâmî eğitim.

Zahirî: Görünüşteki, dış yüzü itibariyle.

Zayi' olmak: Kaybolup gitmek, telef olmak.

Zulmetler: Karanlık.

Eğer iman hayata hayat olsa; o vakit hem geçmiş, hem gelecek zamanlar, îmânın nûruyla ışıklanır ve vücûd bulur. Zaman-ı hâzır gibi ruh ve kalbine iman noktasında ulvî ve mânevî ezvâkı ve envâr-ı vücûdiye veriyor. Bu hakikatin, İhtiyar Risalesi'nde, Yedinci Ricâ'da izahı var, ona bakmalısınız.

İşte hayat böyledir... *Hayatın lezzetini ve zevkini isterseniz; hayatınızı iman ile hayatlandırınız ve ferâizle zînetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhafaza ediniz.*

Her gün ve her yerde ve her vakit vefiyatların gösterdikleri dehşetli hakikat-i mevt ise; size, başka gençlere söylediğim gibi, bir temsil ile beyan ediyorum.

Meselâ burada gözünüz önünde bir darağacı dikilmiş. Onun yanında bir piyango –fakat pek büyük bir ikrâmiye biletleri veren– dairesi var. Biz buradaki on kişi alâküllihâl, ister istemez, hiç başka çare yok, oraya davet edileceğiz. Bizi çağıracaklar ve çağırma zamanı gizli olmasından, her dakika, ya “Gel îdam biletini al, darağacına çık!” veyahut “Gel, milyonlar altın kazandıran bir ikrâmiye bileti sana çıkmış, gel, al!” demelerini beklerken; birden kapıya iki adam geldi. Biri; yarı çıplak, güzel ve aldatıcı bir kadın, elinde zâhiren gayet tatlı, fakat zehirli bir helva getirip yedirmek istiyor. Diğer biri de; aldatmaz ve aldanmaz ciddî bir adam, o kadının arkasından girdi. Dedi ki:

“Size bir tılsım, bir ders getirdim. Bunu okusanız, o helvayı yemezseniz, o darağacından kurtulursunuz. Bu tılsım ile, o emsâlsiz ikrâmiye biletini alırsınız. İşte bu darağacında zaten gözünüzle görüyorsunuz ki, bal yiyenler oraya giriyorlar ve oraya girinceye kadar, o helvanın zehirinden dehşetli karın sancısı çekiyorlar. Ve o büyük ikrâmiye biletini alanlar, çendan görünmüyorlar ve zâhiren onlar da o darağacına çıktıkları görünüyor. Fakat onlar asılmadıklarını, belki oradan kolayca ikrâmiye dairesine girmek için basamak yaptıklarını milyonlar şâhidler var, haber veriyorlar. İşte pencerelerden bakınız. En büyük memurlar ve bu işle alâkadar büyük zatlar yüksek sesle ilân ediyorlar ve haber veriyorlar ki: “O darağacına gidenleri aynelyakîn gözünüz ile gördüğünüz gibi bu ikrâmiye biletini tılsımcılar aldıklarını hiç şek ve şüphesiz gündüz gibi kat’î biliniz.” dedi.

Alâküllihal: Her durumda, mutlaka.

Aynelyakîn: Görerek bilgi sahibi olmak.

Çendan: Gerçi

Emsalsiz: Eşi, benzeri, örneği olmayan.

Envâr-ı vücudiye: Varlığa ermekle ortaya çıkan nurlar, var olmanın neş’esi.

Feraiz: Farzlar.

Hakikat-i mevt: İnkâr edilemez ölüm gerçeği.

Mânevî ezvak: İnsanın iç dünyasında duyduğu zevkler.

Şek: Şüphe.

Temsil: Misallerle anlatma.

Tılsım: Sırlı formül.

Ulvî: Yüce, yüksek.

Vefiyat: Ölüm.

Vücud bulmak: Varlığa ermek.

Zaman-ı hazır: Şimdiki zaman, şu an.

Zînetlendirmek: Süslemek.

İşte, bu temsil gibi zehirli bir bal hükmünde olan gayr-i meşrû dairedaki gençliğin sefâhetkârâne zevkleri, hazine-i ebediyenin ve saadet-i sermediyenin bileti ve vesikası olan îmânı kaybettiği için, darağacı hükmünde olan ölüm ve ebedî zulümât kapısı olan kabrin musibetine, aynen zâhiren görüldüğü gibi düşer.

Ve ecel gizli olduğu için genç-ihtiyar fark etmeyerek her vakit ecel cellâdı, başını kesmek için gelebilir. Eğer, o zehirli bal hükmünde olan hevesât-ı gayr-i meşrûayı terk edip, tılsım-ı Kur’ânî olan iman ve ferâizi elde etmekle ve fevkalâde mukadderat-ı beşer piyangosundan çıkan saadet-i ebediye hazinesi biletini alacağına, yüz yirmi dört bin enbiyâ (aleyhimüsselâm) ile beraber hadd ü hesaba gelmeyen ehl-i velâyet ve ehl-i hakikat müttefikan haber veriyorlar ve âsârını gösteriyorlar.

Elhâsıl: Gençlik gidecek... Sefâhette gitmiş ise; hem dünyada, hem âhirette, binler belâ ve elemeler netice verdiğini ve öyle gençler ekseriyetle sû-i istîmal ile, isrâfât ile gelen evhâmlı hastalıkla hastahânelere ve taşkınlıklarıyla hapishânelere veya sefaletânelere ve mânevî elemelerden gelen sıkıntılarla meyhânelere düşeceklerini anlamak isterseniz; hastahânelerden ve hapishânelerden ve kabristanlardan sorunuz. Elbette hastahânelerin ekseriyetle lisân-ı hâlinden, gençlik sâikasıyla isrâfât ve sû-i istîmalden gelen hastalıktan enînler, eyvahlar işittiğiniz gibi; hapishânelerden dahi, ekseriyetle gençliğin taşkınlık sâikasıyla gayr-i meşrû dairedaki harekâtın tokatlarını yiyen bedbaht gençlerin teessüflerini işiteceksiniz. Ve kabristanda ve mütemâdiyen oraya girenler için kapıları açılıp kapanan o âlem-i berzahta, –ehl-i keşfi‘l-kubûrun müşahedâtıyla ve bütün ehl-i hakikatın tasdikiyle ve şehâdetiyle– ekser azaplar, gençlik sû-i istîmalâtının neticesi olduğunu bileceksiniz.

Âlem-i berzah: Dünya ve ahiret arasındaki kabir hayatı.

Âsâr: Eserler, izler.

Berzah: Dünya ve ahiret arasındaki kabir hayatı.

Ehl-i hakikat: Doğru yolda olan kimseler.

Ehl-i velâyet: İman ve takvada mükemmel olanlar.

Elhasıl: Kısacası.

Enbiya: Peygamberler.

Eninler: İniltir.

Evhamlı: Vehimli, kuşkulu, kuruntulu.

Harekat: Tavrılar, davranışlar.

Hazine-i ebediye: Sonsuzluk hazinesi.

Hevesat-ı gayr-ı meşrua: Helâl olmayan arzular.

İsrafat: Gereksiz yere harcamalar, savurganlıklar.

Lisan-ı hâl: Davranışların ifade ettiği anlam.

Mukadderat-ı beşer: Kader, nasip.

Müşahadat: Bir şeyi gözle görme, seyretme.. Müşahedeler.

Mütemadiyen: Sürekli olarak.

Müttefikan: Oy birliğiyle.

Saadet-i ebediye: Sonsuz mutluluk.

Saadet-i sermediye: Sonsuz mutluluk.

Saika: Sebep.

Sefâhet: Zevk ve eğlenceye aşırı derecede düşkünlük, cahillik, beyinsizlik.

Sefâhetkârane: Cahilce ve eğlence düşkünlü bir şekilde.

Sefaletthane: Çirkin işlerin yapıldığı yer.

Teessüf: Eseflenme, üzülme.

Tılsım-ı Kur’ânî: Kur’ân’ın sırlı formülü.

Zahiren: Görünüşte.

Zulümat: Karanlıklar.

Hem nev-i insanın ekseriyetini teşkil eden ihtiyarlardan ve hastalardan sorunuz. Elbette, ekseriyet-i mutlaka ile esefler, hasretler ile “Eyvah! Gençliğimizi bâd-ı hevâ, belki zararlı zâyî ettik. Sakın bizim gibi yapmayınız.” diyecekler. Çünkü beş-on senelik gençliğin gayr-i meşrû zevki için, dünyada çok seneler gam ve keder ve berzahta azap ve zarar ve âhirette Cehennem ve Sakar³² belâsını çeken adam; en acınacak bir hâlde olduğu hâlde,

الرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يَنْظُرُ لَهُ سırrıyla hiç acınmaya müstehak olamaz.

Çünkü: *Zarara rızasıyla girene merhamet edilmez ve lâyük değildir.*³³

Cenâb-ı Hak bizi ve sizi, bu zamanın câzibedâr fitnesinden kurtarsın ve muhafaza eylesin. Âmin.

* * *

Bâdiheva: Boşu boşuna.

Cazibedar: Cazibeli, çekici, alımlı.

Ekseriyet-i mutlaka: Mutlak çoğunluk.

Esef: Acıma, üzülme.

Nev’-i insan: İnsan türü.

Sakar: Sakar isimli Cehennem.

Teşkil etmek: Oluşturmak.

³² Bkz.: Kamer sûresi, 54/48; Müddessir sûresi, 74/26, 27, 42.

³³ Bkz.: İmâm er-Rabbânî, *el-Mektûbât* 2/83 (49. Mektup)

On Dördüncü Söz

Hâtime

وَمَا الْخَيْرُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ³⁴

(Gafil kafaya bir tokmak ve bir ders-i ibrettir.)

Ey gaflete dalıp ve bu hayatı tatlı görüp ve âhireti unutup, dünyaya talip bedbaht nefsim! Bilir misin neye benzersin? Deve kuşuna... Avcıyı görür uçamıyor, başını kuma sokuyor; tâ avcı onu görmesin. Koca gövdesi dışarda. Avcı görür. Yalnız o, gözünü kum içinde kapamış görmez.

Ey nefis! Şu temsile bak, gör; nasıl dünyaya hasr-ı nazar; aziz bir lezzeti, elîm bir eleme kalbeder.

Meselâ: Şu karyede (yâni Barla'da) iki adam bulunur. Birisinin yüzde doksan dokuz ahabbâ İstanbul'a gitmişler, güzelce yaşıyorlar. Yalnız bir tek burada kalmış. O dahi oraya gidecek. Bunun için şu adam İstanbul'a müştaktır, orayı düşünür, ahabbâ kavuşmak ister. Ne vakit ona denilse: "Oraya git!" sevinip gülerek gider.

İkinci adam ise, yüzde doksan dokuz dostları buradan gitmişler. Bir kısmı mahvolmuşlar. Bir kısmı ne görür, ne de görünür yerlere sokulmuşlar. Perişan olup gitmişler zanneder. Şu bîçâre adam ise, bütün onlara bedel yalnız bir misafire ünsiyet edip teselli bulmak ister. Onunla o elîm âlâm-ı firâkı kapamak ister.

Ey nefis! Başta Habîbullah, bütün ahabbânın kabrin öbür tarafındadırlar. Burada kalan bir iki tane ise, onlar da gidiyorlar. Ölümden ürküp, kabirden korkup, başını çevirme! Merdâne kabre bak, dinle ne talep eder! Erkekçesine ölümün yüzüne gül; bak ne ister! Sakın gafil olup ikinci adama benzeme!

Âlâm-ı firak: Ayrılık acıları.

Bedbaht: Mutsuz, mahrum.

Bîçare: Çaresiz.

Ders-i ibret: İbret dersi.

Elîm elem: Çok acı verici elem.

Hasr-ı nazar: Yalnız bir şeye gözünü dikmek.

Habibullah: Allah'ın (c.c.) sevgili kulu ve peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.)

Hâtime: Sonuç.

Kalb etme: Bir hâlden bir hâle çevirme, dönüştürme.

Karye: Köy.

Merdane: Mertçe, erkekçe.

Müştak: Çok arzulu.

Taleb: İstek.

Talib: İsteyen, istekli.

Temsil: Misal vermek.

Ünsiyet etme: Yakınlık kurma, alışma.

Ey nefsim! Deme: "Zaman değişmiş, asır başkalaşmış, herkes dünyaya dalmış, hayata perestiş eder, derd-i maîşetle sarhoştur." Çünkü; ölüm değişmiyor, firâk bekâya kalbolup başkalaşmıyor. Acz-i beşerî, fakr-ı insânî değişmiyor, ziyâdeleşiyor. Beşer yolculuğu kesilmiyor, sür'at peydâ ediyor.

Hem deme: "Ben de herkes gibiyim." Çünkü; herkes sana kabir kapısına kadar arkadaşlık eder.

Herkesle musibette beraber olmak demek olan teselli ise, kabrin öbür tarafında pek esassızdır.

Hem kendini başıboş zannetme! Zira, şu misafirhâne-i dünyada, nazar-ı hikmetle baksan hiçbir şeyi nizamsız, gayesiz göremezsin. Nasıl sen nizamsız, gayesiz kalabilirsin? Zelzele gibi vâkıalar olan şu hâdisât-ı kevnîye tesadüf oyuncağı değiller.

Meselâ: Zemine nebâtât ve hayvanât envâından giydirilen birbiri üstünde, birbiri içinde, gayet muntazam ve gayet münakkaş gömlekler, baştan aşağıya kadar gayelerle, hikmetlerle müzeyyen, mücehhez olduklarını gördüğün ve gayet âlî gayeler içinde, kemâl-i intizam ile meczup mevlevî gibi devredip döndürmesini bildiğin hâlde, nasıl oluyor ki, küre-i arzın; benî Âdemden, bâhusus ehl-i imandan beğenmediği bir kısım etvâr-ı gafletin sıklet-i mâneviyesinden, omuz silkmeye benzeyen zelzele gibi ^{35(Hâşiyeye)} mevt-âlûd hâdisât-ı hayatiyesini –bir mülhidin neşrettiği gibi– gayesiz, tesâdüfî zannederek bütün musîbetzedelerin elîm zâyîâtını bedelsiz hebâen-mensûr gösterip müthiş bir ye’sse atarlar. Hem büyük bir hata, hem büyük bir zulüm ederler.

Acz-i beşerî: İnsanın güçsüzlüğü.

Âlî: Yüce, yüksek.

Bâhusus: Özellikle.

Beka: Sonsuzluk.

Benî-Âdem: İnsanoğlu.

Derd-i maişet: Geçim derdi.

Ehl-i iman: Müminler.

Envâ’: Türler.

Etvar-ı gaflet: Gaflet tavırları, davranışları.

Fakr-ı insanî: İnsanoğlunun ihtiyacı.

Firak: Ayrılık.

Hâdisat-ı hayatiye: Hayata ait hâdiseler.

Hebâen-mensur: Boşu boşuna.

Hâdisat-ı kevnîye: Tabiattaki hâdiseler.

Kalbolmak: Bir hâlden başka bir hâle geçmek, dönüşmek.

Kemal-i intizam: Mükemmel düzen.

Küre-i arz: Yerküre, dünya.

Meczub: Cezbeye tutulmuş, kendinden geçmiş.

Mevlevî: Mevlevî tarikatına mensup kişi.

Mevt-âlûd: Ölümle iç içe.

Misafirhane-i dünya: Dünya misafirhanesi.

Muntazam: Düzenli.

Musibettede: Felâkete uğramış.

Mücehhez: Donatılmış.

Mülhid: Dinsiz.

Münakkaş: Nakışlı, işlemeli.

Müzeyyen: Süslü.

Nazar-ı hikmet: Hikmet açısından.

Nebatat ve hayvanat: Bitkiler ve hayvanlar.

Perestiş etme: Hayranlık, aşırı sevgi besleme, ibadet etme.

Sıklet-i mâneviye: Mânevî ağırlık.

Sür’at peyda etmek: Hızlanmak.

Ye’s: Ümitsizlik.

Zelzele: Deprem.

Zemin: Yeryüzü.

Ziyadeleşmek: Artmak, çoğalmak.

Belki öyle hâdiseler bir Hakîm ü Rahîm’in emriyle, ehl-i imanın fânî malını, sadaka hükmüne çevirip ibkâ etmektir. Ve küfrân-ı nimetten gelen günahlara keffârettir.

Nasıl ki bir gün gelecek, şu musahhar zemin; yüzünün zîneti olan âsâr-ı beşeriyeyi şirk-âlûd, şükürsüz görüp, çirkin bulur. Hâlık’ın emriyle, büyük bir zelzele ile bütün yüzünü siler, temizler. Allah’ın emriyle, ehl-i şirki Cehennem’e döker. Ehl-i şükre: “*Haydi, Cennet’e buyurun.*” der.

* * *

Âsâr-ı beşeriye: İnsanlığın yaptığı eserler.

Ehl-i şirk: Müşrikler.

Ehl-i şükre: Şükredenler.

Hakîm-i Rahîm: Her şeyi yerli yerince yapan, sonsuz rahmet. sahibi Allah (c.c.).

Hâlık: Yaradan.

İbka etmek: Ebedî kılmak.

Keffâret: Günahların affı için verilen sadaka.

Küfran-ı nimet: Nimete karşı nankörlük.

Musahhar: İnsana boyun eğmiş.

Şirk-âlûd: Şirk bulaşmış.

Zînet: Süs.

[34](#) “Bu dünya hayatı, aldatıcı ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir.” (Âl-i İmran sûresi, 3/185)

[35](#) ^(Hâşiyeye) İzmir’in zelzelesi münasebetiyle yazılmıştır.

On Dokuzuncu Söz

Risâlet-i Ahmediye‘ye Dâirdir.

وَمَا مَدَّحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي وَلَكِنْ مَدَّحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ * 36

Evet şu söz güzeldir. Fakat onu güzelleştiren, güzellerin güzeli olan evsâf-ı Muhammediye’dir.

“On Dört Reşehât”ı tazammun eden On Dördüncü Lem’a’nın

Birinci Reşhası

Rabbimizi bize tarif eden üç büyük, küllî muarrif var.

•**Birisi**; şu kitab-ı kâinattır ki, bir nebze şehâdetini on üç lem’a ile Arabî Nur Risalesi’nden On Üçüncü Ders’ten işittik.

•**Birisi**; şu kitab-ı kebîrin âyet-i kübrâsı olan Hâtemü’l-enbiyâ (aleyhissalâtü vesselâm)’dır.

•**Birisi de**; Kur’ân-ı Azîmüşşan’dır.

Şimdi, şu ikinci bürhân-ı nâtıkî olan Hâtemü’l-enbiyâ (aleyhissalâtü vesselâm)’ı tanımalıyız, dinlemeliyiz.

Evet, o bürhânın şahs-ı mânevîsine bak: *Sath-ı arz, bir mescid; Mekke, bir mihrab; Medîne, bir minber; o bürhân-ı bâhir olan Peygamberimiz (aleyhissalâtü vesselâm), bütün ehl-i imâna imam, bütün insanlara hatib, bütün enbiyâya reis, bütün evliyâyâ seyyid; bütün enbiyâ ve evliyâdan mürekkep bir halka-yı zikrin ser-zâkiri... Bütün enbiyâ, hayattar kökleri; bütün evliyâ, tarâvetdâr semereleri bir şecere-i nûrâniyedir ki; her bir dâvâsını, mu’cizâtlarına istinad eden bütün enbiyâ ve kerâmetlerine itimad eden bütün evliyâ tasdik edip imza ediyorlar..*

Âyet-i kübrâ: En büyük delil, âyet.

Burhan-ı bâhir: Açık, parlak delil.

Burhan-ı nâtıkî: Akleden ve konuşan delil.

Ehl-i iman: İman sahipleri, mü’minler.

Evsâf-ı Muhammediye: Efendi-mizin (s.a.s.) vasıfları, özellikleri.

Hâtemü’l-Enbiyâ: Son peygamber, peygamber mesleğine vurulan son mühür.

Kitab-ı kâinat: Kâinat kitabı. (Bilgi verme bakımından kitap gibi olan kâinât.)

Kitab-ı kebîr: Büyük kitap.

Küllî muarrif: Evrensel rehber.

Reşha / reşahât: Damla / damlalar. Bir nehrin ana kaynağından çıkan duru, berrak ilk sızıntı.

Risâlet-i Ahmediye: Efendimizin (s.a.s.) Peygamberliği, elçiliği.

Sath-ı arz: Yeryüzü.

Şahs-ı mânevî: Hükmî şahsiyet.

Tazammun: İçine almak, ihtiva etmek.

Zira O, ³⁷ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ der, dâvâ eder. Bütün sağ ve sol, yâni mazi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nûrânî zâkirler, aynı kelimeyi tekrar ederek, icmâ ile mânen ³⁸ صَدَقْتُ وَبِالْحَقِّ نَطَقْتُ derler. Hangi vehmin haddi var ki, böyle hesapsız imzalarla te’yid edilen bir müddeâyâ parmak karıştırsın?

Yedinci Reşha

İşte bak! Şu cezîre-i vâsiada vahşî ve âdetlerine mutaassıp ve inatçı muhtelif akvâmı, ne çabuk âdât ve ahlâk-ı seyyie-i vahşiyânelerini def’aten kal’ ve ref’ ederek bütün ahlâk-ı hasene ile teçhiz edip bütün âleme muallim ve medenî ümeme üstad eyledi.

Bak! Değil zâhirî bir tasallut, belki akılları, ruhları, kalbleri, nefisleri fetih ve teshir ediyor. Mahbûb-i kulûb, muallim-i ukûl, mürebbî-i nüfûs, sultan-ı ervâh oldu.

Âdât: Âdetler.

Ahlâk-ı hasene: Güzel, ideal ahlâk.

Ahlâk-ı seyyie-i vahşiyâne: Kaba ve kötü ahlâk.

Akvâm: Kavimler, milletler.

Cezire-i vâsia: Geniş ada.

Def’aten: Bir defada.

Enbiya: Peygamberler.

Evliya: Allah dostları, kullukta örnek kişiler.

Halka-yı zikir: Zikir halkası.

Hayattar: Canlı, dipdiri.

İcma: Bir meselede oluşan ittifak, genel kabul.

Kal’ ve ref’: Söküp atmak.

Mahbub-ı kulûb: Kalplerin sevgilisi.

Muallim-i ukul: Akılların öğretmeni.

Mucizat: Mucizeler.

Müddeâ: İddia, ispatlanmamış düşünce.

Mürebbi-yi nüfus: Nefislerin terbiyecisi, eğiticisi.

Mürekkep: Bir araya gelmiş oluşmuş.

Nuranî zâkir: Zikriyle etrafı aydınlatan kişi.

Serzâkir: Zikir edenlerin başı, zikri idare eden kişi.

Seyyid: Efendi, rehber, ileri gelen.

Sultan-ı ervah: Ruhların sultanı.

Şecere-i nuraniye: Pırıl pırıl, nurlu ağaç.

Tarâvetdâr semere: Taze, turfanda meyve.

Te’yid: Pekiştirmek, desteklemek.

Teçhiz: Donatmak, süslemek.

Teshir: Büyülemek, kendine bağlamak.

Ümem: Milletler.

Vehim: Yanlış ve mesnetsiz düşünce, zan, kuruntu.

Zahirî tasallut: Dışardan zorlama.

Sekizinci Reşha

Bilirsin ki; sigara gibi küçük bir âdeti, küçük bir kavimde büyük bir hâkim, büyük bir himmetle ancak dâimî kaldırabilir. Halbuki bak! Bu Zât, büyük ve çok âdetleri; hem inatçı, mutaassıp büyük kavimlerden, zâhirî küçük bir kuvvetle, küçük bir himmetle, az bir zamanda ref’ edip yerlerine öyle secâyâ-yı âliyeyi ki, dem ve damarlarına karışmış derecede sabit olarak vaz’ ve tesbit eyliyor. Bunun gibi daha pek çok hârîka icraâtı yapıyor.

İşte, şu asr-ı saadet‘i görmeyenlere Cezîretü’l-Arab’ı gözlerine sokuyoruz. Haydi yüzer feylesofu alsınlar, oraya gitsinler. Yüz sene çalışsınlar. O Zât’ın, o zamana nisbeten bir senede yaptığıının yüzden birisini acaba yapabilirler mi?

Dokuzuncu Reşha

Hem bilirsin; küçük bir adam, küçük bir haysiyetle, küçük bir cemaatte, küçük bir meselede, münazaralı bir dâvâda hicapsız, pervâsız; küçük, fakat hacâletâver bir yalanı; düşmanları yanında hilesini hissettirmeyecek derecede teessür ve telâş göstermeden söyleyemez. Şimdi bak bu Zât’a; pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifedâr, pek büyük bir haysiyetle, pek büyük emniyete muhtaç bir hâlde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husûmet karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük dâvâda; pek büyük bir serbestiyetle, bilâ-pervâ, bilâ-tereddüt, bilâ-hicap, telâşsız, samimî bir safvetle, büyük bir ciddiyetle; hasımlarının damarlarına dokunduracak şedit, ulvî bir sûrette söylediği sözlerinde hiç hilâf bulunabilir mi? Hiç hile karışması mümkün müdür? Kellâ! [39](#) إِنَّهُ هُوَ إِلَّا وَخِىُّ يُوْحَىٰ Evet, hak aldatmaz, hakikatbîn aldanmaz. Hak olan mesleği hileden müstağnidir. Hakikatbînin gözüne hayâlin ne haddi var ki, hakikat görünsün, aldatsın...

Bilâhicap: Utanmadan, sıkılmadan.

Bilâpervâ: Çekinmeden.

Bilâtereddüt: Tereddütsüz.

Dem: Kan.

Hacâlet-âver: Utandırıcı.

Hakikatbîn: Hakikati gören.

Haysiyet: İtibar, kıymet.

Hicap: Perde, engel, mahcubiyet.

Hilâf: Terslik, sözünden dönmek.

Himmet: Gayret, çaba, emek.

Husumet: Düşmanlık.

Kellâ: Asla.

Münazara: Tartışma.

Müstağnî: İhtiyaç hissetmeyen, tenezzül etmeyen.

Pervâ: Çekinmek, sakınmak.

Ref: Kaldırmak.

Safvet: Duruluk, berraklık, sâfilik.

Secâyâ-yı âliye: Yüce, ideal huylar, tabiatlar.

Şedit: Şiddetli.

Teessür: Etkilenmek, tesir altında kalmak.

Ulvî: Yüce.

Vaz’: Koymak, yerleştirmek.

[36](#) “Ben sözlerimle Muhammed’i (aleyhisselâtü vesselâm) övmüş olmadım; aslında sözlerimi Muhammed (aleyhisselâtü vesselâm)’la övmüş ve güzelleştirmiş oldum.” Hassân b. Sâbit’in sözü olarak; İbnü’l-Esîr, *el-Meselü’s-sâir* 2/357; el-Kalakşendî, *Subhu ’l-a ’şâ* 2/321; İmâm er-Rabbanî, *el-Mektûbât* 1/58 (44. Mektup).

[37](#) “Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

[38](#) “Doğru söyledin ve hakkı dile getirdin.”

[39](#) “O (Kur’ân, arkadaşınız Muhammed’e) vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir.” (Necm sûresi, 53/4)

Yirmi Birinci Söz

(İki Makam’dır)

Birinci Makam

[40](#) إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْفُورًا

Bir zaman sinnen, cismen, rütbeten büyük bir adam bana dedi: “Namaz iyidir. Fakat her gün her gün beşer defa kılmak çoktur. Bitmediğinden usanç veriyor?”

O zâtın o sözünden hayli zaman geçtikten sonra, nefsimi dinledim. İşittim ki, aynı sözleri söylüyor ve ona baktım gördüm ki; tenbellik kulağıyla şeytandan aynı dersi alıyor. O vakit anladım: O zât o sözü, bütün nüfus-i emmârenin namına söylemiş gibidir veya söylettirilmiştir. O zaman ben dahi dedim: “Mâdem nefsim emmâredir. Nefsini ıslah etmeyen, başkasını ıslah edemez. Öyle ise, nefsimden başlarım.”

Dedim: Ey nefis!.. Cehl-i mürekkebe içinde, tenbellik döşeginde, gaflet uykusunda söylediğin şu söze mukabil “*Beş İkaz*”ı benden işit.

Birinci İkaz

Ey bedbaht nefsim! Acaba ömrün ebedî midir?.. Hiç kat’î senedin var mı ki, gelecek seneye belki yarına kadar kalacaksın?.. Sana usanç veren, tevehhüm-i ebediyettir. Keyf için, ebedî dünyada kalacak gibi nazlanıyorsun. Eğer anlasa idin ki, ömrün azdır hem faidesiz gidiyor. Elbette onun yirmi dörtten birisini, hakikî bir hayat-ı ebediyenin saadetine medâr olacak bir güzel ve hoş ve rahat ve rahmet bir hizmete sarf etmek; usanmak şöyle dursun, belki ciddî bir iştîyak ve hoş bir zevki tahrike sebep olur.

Bedbaht: Talihsiz.

Cehl-i mürekkeb: Bilmediğinin de farkında olmama. (Zır câhillik.)

Cismen: Yapıca.

Medâr: Vesile, vâsıta, sebep.

Nüfus-i emmâre: Daima kötü şeyleri arzulayan nefisler, kişiler. (Nefs-i emmâre’nin çoğulu.)

Rütbeten: Rütbece.

Sinnen: Yaşca.

Tevehhüm: Zan, sanma.

İkinci İkaz

Ey şikem-perver nefsim! Acaba her gün her gün ekmek yersin, su içersin, havayı teneffüs edersin; sana onlar usanç veriyor mu?.. Mâdem vermiyor; çünkü; ihtiyaç tekerrür ettiğinden usanç değil, belki telezzüz ediyorsun. Öyle ise: Hâne-i cismimde senin arkadaşların olan kalbimin gıdası, ruhumun âb-ı hayâtı ve latîfe-i rabbâniye’nin havâ-yı nesimini cezb ve celbeden namaz dahi, seni usandırmamak gerektir.

Evet, nihayetsiz teessürat ve elemlere maruz ve mübtelâ ve nihayetsiz telezzüzata ve emellere

meftun ve pürsevdâ bir kalbin kut ve kuvveti, her şeye kadir bir Rahîm-i Kerîm'in kapısını niyaz ile çalmakla elde edilebilir.

Evet, şu fânî dünyada kemâl-i sür'atle vaveylâ-yı firâkı koparan giden, ekser mevcudatla alâkadar bir ruhun âb-ı hayâtı ise; her şeye bedel bir Mâbûd-u Bâki'nin, bir Mahbûb-u Sermedî'nin çeşme-i rahmetine namaz ile teveccüh etmekle içilebilir.

Evet, fitraten ebediyeti isteyen ve ebed için halkolunan ve ezelî ve ebedî bir Zât'ın âyinesi olan ve nihayetsiz derecede nazik ve letafetli bulunan zîşuur bir sırr-ı insanî, zînur bir latîfe-i rabbâniye, şu kasavetli, ezici ve sıkıntılı, geçici ve zulûmâtlı ve boğucu olan ahvâl-i dünyeviye içinde, elbette teneffüse pek çok muhtaçtır. Ve ancak namazın penceresiyle nefes alabilir.

Üçüncü İkaz

Ey sabırsız nefsim! Acaba geçmiş günlerdeki ibadet külfetini ve namazın meşakkatini ve musibet zahmetini, bugün düşünüp muzdarip olmak; hem gelecek günlerdeki ibadet vazifesini ve namaz hizmetini ve musibet elemi, bugün tasavvur edip sabırsızlık göstermek hiç kâr-ı akıl mıdır?

- Âb-ı hayat:** Hayat veren su.
- Ahvâl-i dünyeviye:** Dünya meseleleri, gündelik işler.
- Cezb=Celb etmek:** Kendine çekmek.
- Çeşme-i rahmet:** Rahmet çeşmesi.
- Fıtrat:** Yaradılış, tabiat.
- Firâk:** Ayrılık.
- Halk:** Yaratmak.
- Hâne-i cisim:** Vücut.
- Havâ-yi nesîm:** Hafif ve tatlı rüzgâr.
- Kâr-ı akıl:** Akıl kârı.
- Kasâvet:** Sıkıntı.
- Kût:** Gıda.
- Kemâl-i sür'at:** Çok hızlı.
- Latîfe-i Rabbaniye:** İlâhî bilginin, ilhamın algılandığı, ruhun da esası kabul edilen vicdan, gönül. (İlâhî marifetin parlak bir aynası.)
- Mâbûd-u Bâki:** Dâimî, ölümsüz Hz. Allah.
- Mahbûb-u Sermedi:** Dâimî, ölümsüz Sevgili.
- Meftun:** Sevdalı, tutulmuş, tutkun.
- Pürsevdâ:** Sevgiyle dolu.
- Râhim ü Kerim:** Engin merhamet ve keremin yegâne sahibi Hz. Allah.
- Sırr-ı insani:** Ruh âlemiyle açık münasebette bulunan kalb.
- Şikemperver:** Obur, midesine düşkün.
- Tasavvur:** Düşünmek.
- Teessürât:** Üzüntüler, kederler.
- Tekerrür:** Tekrarlanma.
- Telezzüz:** Lezzet, tat alma.
- Telezzüzât:** Lezzetler.
- Teveccüh:** Yönelme.
- Vâveylâ:** Feryat, çığlık.
- Zînur:** Nurlu, parlak.
- Zîşuur:** Şuur sahibi.
- Zulûmat:** Karanlıklar.

Şu sabırsızlıkta misâlin şöyle bir sersem kumandana benzer ki: Düşmanın sağ cenah kuvveti onun sağındaki kuvvetine iltihak etmiş ve ona taze bir kuvvet olduğu hâlde, o tutar mühim bir kuvvetini sağ cenâha gönderir, merkezi zayıflastırır. Hem sol cenahta düşmanın askeri yok iken ve daha gelmeden, büyük bir kuvvet gönderir, “Ateş et” emrini verir! Merkezi bütün bütün kuvvetten düşürtür. Düşman işi anlar; merkeze hücum eder; tar u mar eder.

Evet, buna benzersin. Çünkü; geçmiş günlerin zahmeti, bugün rahmete kalbolmuş. Elemi gitmiş, lezzeti kalmış. Külfeti, kerâmete iltihak ve meşakkati, sevaba inkılab etmiş. Öyle ise; ondan usanç almak değil, belki yeni bir şevk, taze bir zevk ve devamı ciddî bir gayret almak lâzım gelir. Gelecek günler ise; mâdem gelmemişler, şimdiden düşünüp usanmak ve fütur getirmek, aynen o günlerde açlığı ve susuzluğu ile bugün düşünüp bağırıp çağırmak gibi bir divâneliktir.

Mâdem hakikat böyledir, âkıl isen, ibadet cihetinde yalnız bugünü düşün. Ve “Onun bir saatini, ücreti pek büyük, külfeti pek az, hoş ve güzel ve ulvî bir hizmete sarf ediyorum.” de. O vakit senin acı bir füturun, tatlı bir gayrete inkılâb eder.

İşte ey sabırsız nefsim! Sen, üç sabır ile mükellefsin. **Birisi:** Tâat üstünde sabırdır. **Birisi:** Ma’siyetten sabırdır. **Diğeri:** Musibete karşı sabırdır. Aklın varsa, şu üçüncü ikazdaki temsilde görünen hakikati rehber tut. Merdâne “*Yâ Sabûr!*” de, üç sabrı omuzuna al. Cenâb-ı Hakk’ın sana verdiği sabır kuvvetini eğer yanlış yolda dağıtmazsan her meşakkate ve her musîbete kâfi gelebilir.. ve o kuvvetle dayan.

Dördüncü İkaz

Ey sersem nefsim! Acaba şu vazife-i ubûdiyet neticesiz midir? ücreti az mıdır ki, sana usanç veriyor? Halbuki bir adam sana birkaç para verse veyahut seni korkutsa, akşama kadar seni çalıştırır ve fütursuz çalışırsın. Acaba, bu misafirhane-i dünyada âciz ve fakir kalbine kût ve gınâ ve elbette bir menzilin olan kabrinde gıdâ ve ziya ve her hâlde mahkemen olan Mahşer‘de senet ve berat ve ister istemez üstünden geçilecek Sırat Köprüsü’nde nur ve

Âkıl: Akıllı.

Cenâh: Taraf, yön.

Fütur: Gevşeklik, usanmak.

İltihâk: Katılmak.

İnkılâb: Dönüşmek.

Kalb olmak: Çevrilmek.

Kût: Gıda, azık.

Mâsiyet: Günâh.

Merdâne: Mertçe.

Tâat: İtâat, boyun eğme.

Târ u mâr: Perişan, darmadağınık.

Ulvî: Yüce.

Vazife-i ubudiyet: Kulluk vazifesi.

Ziyâ: Işık.

burak olacak bir namaz, neticesiz midir veyahut ücreti az mıdır? Bir adam sana yüz liralık bir hediye va’detse, yüz gün seni çalıştırır. Hulûf’l-va’d edebilir o adama itimad edersin, fütursuz işlersin.

Acaba hulfü'l-va'd hakkında muhâl olan bir Zât, Cennet gibi bir ücreti ve saadet-i ebediye gibi bir hediye-i sana va'd etse.. Pek az bir zamanda, pek güzel bir vazifede seni istihdam etse, sen hizmet etmezsen veya isteksiz, suhre gibi veya usançla, yarım yamalak hizmetinle O'nu va'dinde ittiham ve hediyesini istihfaf etsen, pek şiddetli bir tedibe ve dehşetli bir tazibe müstehak olacağını düşünmüyor musun? Dünyada hapsin korkusundan en ağır işlerde fütursuz hizmet ettiğin hâlde, Cehennem gibi bir haps-i ebedînin havfı, en hafif ve latîf bir hizmet için sana gayret vermiyor mu?

Beşinci İkaz

Ey dünyaperest nefsim! Acaba ibadetteki füturun ve namazdaki kusurun meşâgil-i dünyeviye'nin kesretinden midir? Veyahut derd-i maişetin meşgalesiyle vakit bulamadığından mıdır? *Acaba sırf dünya için mi yaratılmışsın ki, bütün vaktini ona sarf ediyorsun!*

Sen istidat cihetiyle bütün hayvanâtın fevkinde olduğunu ve hayat-ı dünyeviye'nin levâzımâtını tedârikte iktidar cihetiyle, bir serçe kuşuna yetişemediğini biliyorsun. Bundan neden anlamıyorsun ki, vazife-i asliyen hayvan gibi çabalamak değil; belki hakikî bir insan gibi, hakikî bir hayat-ı dâime için sa'yetmektir. Bununla beraber meşâgil-i dünyeviye dediğin, çoğu sana ait olmayan ve fuzûli bir surette karıştığın ve karıştırdığın malâyânî meşgalelerdir. En elzemini bırakıp, güya binler sene ömrün var gibi en lüzumsuz mâlûmat ile vakit geçiriyorsun. Meselâ: “Zühâl‘in etrafındaki halkaların keyfiyeti nasıldır? Ve Amerika tavukları ne kadardır?” gibi kıymetsiz şeylerle kıymettar vaktini geçiriyorsun. Güya, kozmoğrafya ilminden ve istatistikçi fenninden bir kemâl alıyorsun!..

Derd-i mâişet: Geçim sıkıntısı.

Dünyaperest: Dünyaya, taparcasına düşkün olan.

En elzem: En lüzumlu, en gerekli

Haps-i ebedî: Daimi hapis cezası.

Havf: Korku.

Hayat-i dâime: Bitmeyen, daimi hayat. (cennet hayatı)

Hulfü'l-vaad: Sözünden dönmek.

İstidat: Kabiliyet.

İstihdâm: Kullanmak.

İstihfaf etmek: Küçümsemek, ehemmiyet vermemek.

İttiham etmek: Suçlamak.

Kesret: Çokluk, yoğunluk.

Kozmoğrafya: Astronomi, gök bilimi.

Latîf: Hoş, güzel, hafif.

Levazımat: Gerekli olan şeyler.

Mâlâyânî: Boş, faydasız.

Meşâgil-i dünyeviye: Gündelik işler, meseleler.

Sa'y: Çalışma.

Saadet-i ebediye: Ebedî, sonsuz, mutluluk; cennet.

Suhre: Maskara.

Tâzip: Azâp etmek.

Te'dib: Cezâlandırmak.

Tedarik: Elde etme.

Vazife-i asliye: Asıl iş.

Zühâl: Satürn Gezegeni.

Eğer desen: “Beni namazdan ve ibadetten alıkoyan ve fütur veren öyle lüzumsuz şeyler değil, belki derd-i maişetin zarûrî işleridir.”

Öyle ise ben de sana derim ki: Eğer yüz kuruş bir gündelik ile çalışsan, sonra biri gelse, dese ki: “Gel on dakika kadar şurayı kaz, yüz lira kıymetinde bir pırlanta ve bir zümrüt bulacaksın.” Sen ona: “Yok, gelmem. Çünkü on kuruş gündeliğimden kesilecek, nafakam azalacak.” desen.. ne kadar divanece bir bahane olduğunu elbette bilirsin.

Aynen onun gibi; sen şu bağında, nafakan için işliyorsun. Eğer farz namazı terk etsen, bütün sa’yin semeresi, yalnız dünyevî ve ehemmiyetsiz ve bereketsiz bir nafakaya münhasır kalır. Eğer sen istirahat ve teneffüs vaktini, ruhun rahatına, kalbin teneffüsüne medâr olan namaza sarf etsen; o vakit bereketli nafaka-yı dünyeviye ile beraber, senin nafaka-yı uhreviyene ve zâd-ı âhiretine ehemmiyetli bir menba olan, iki mâden-i mânevî bulursun:

•**Birinci Mâden:** Bütün bağındaki⁴¹(Hâşiye) yetiştirdiğin –çiçekli olsun, meyveli olsun– her nebâtın, her ağacın tesbihâtından, güzel bir niyet ile, bir hisse alıyorsun.

•**İkinci Mâden:** Hem bu bağdan çıkan mahsulattan kim yese, –hayvan olsun, insan olsun, inek olsun, sinek olsun, müşteri olsun, hırsız olsun– sana bir sadaka hükmüne geçer. Fakat o şart ile ki: Sen, Rezzâk-ı Hakikî nâmına ve izni dairesinde tasarruf etsen ve O’nun malını, O’nun mahlûkatına veren bir tevziat memuru nazarıyla kendine baksan...

İşte bak: Namazı terk eden ne kadar büyük bir hasâret eder. Ne kadar ehemmiyetli bir serveti kaybeder. Ve sa’ye pek büyük bir şevk veren ve amelde büyük bir kuvve-i mânevî temin eden o iki neticeden ve o iki mâdenden mahrum kalır, iflâs eder. Hattâ ihtiyarlandıkça bahçecilikten usanır, fütur gelir. “Neme lâzım” der.. “Ben zâten dünyadan gidiyorum. Bu kadar zahmeti ne için çekeceğim?” diyecek, kendini tenbelliğe atacak. Fakat evvelki adam der: “Daha ziyade ibadetle beraber sa’y-i helâl çalışacağım. Tâ kabrime daha ziyade ışık göndereceğim. Âhiretime daha ziyade zahîre tedârik edeceğim.”

Derd-i maişet: Geçim derdi.

Hasâret: Kayıp, zarar.

Kuvve-i manevî: Mânevî güç.

Medar: Sebep, vesile.

Menba: Kaynak.

Münhasır: Sınırlı, çevrili, daraltılmış.

Nafaka-yı dünyeviye: Günlük veya aylık gelir, kazanç.

Nafaka-yı uhreviye: Ahirete ait sevaplar, kazançlar.

Rezzâk-ı Hakikî: Rızkın gerçek sahibi Hz. Allah.

Sa’y-i helâl: Helâl kazanç.

Sa’yin semeresi: Çalışma ve gay-retin meyvesi, ürünü.

Tevziât: Dağıtım.

Zâd-ı âhiret: Ahiret azığı.

Zahîre: Azık.

Elhâsıl: *Ey nefis! Bil ki: Dünkü gün senin elinden çıktı. Yarın ise; senin elinde senet yok ki, ona mâliksin. Öyle ise, hakikî ömrünü, bulunduğun gün bil. Lâakal günün bir saatini ihtiyat akçesi gibi, hakikî istikbal için teşkil olunan bir sandukça-yı uhreviye olan bir mescide veya bir*

seccâdeye at.

Hem bil ki; her yeni gün sana, hem herkese bir yeni âlemin kapısıdır. Eğer namaz kılmazsan, senin oünkü âlemin zulümâtı ve perişan bir hâlde gider. Senin aleyhinde Âlem-i Misâl’de şehâdet eder. Zira herkesin, her günde, şu âlemden bir mahsus âlemi var. Hem o âlemin keyfiyeti, o adamın kalbine ve ameline tâbidir.

Nasıl ki âyinende görünen muhteşem bir saray, âyinenin rengine bakar. Siyah ise, siyah görünür; kırmızı ise, kırmızı görünür. Hem onun keyfiyetine bakar. O âyine şişesi düzgün ise, sarayı güzel gösterir; düzgün değil ise, çirkin gösterir. En nâzik şeyleri kaba gösterdiği misillü; sen kalbinle, aklınla, amelinle, gönlünle, kendi âleminin şeklini değiştirirsin. Ya aleyhinde, ya lehinde şehâdet ettirebilirsin.

Eğer namazı kılsan, o namazın ile, o âlemin Sâni-i Zülcelâl’ine müteveccih olsan, birden, sana bakan âlemin tenevvür eder. Âdeta namazın bir elektrik lâmbası ve namaza niyetin onun düğmesine dokunması gibi, o âlemin zulümâtını dağıtır. Ve o herc ü merc-i dünyeviyedeki karmakarışık, perişanîyet içindeki tebeddülât ve harekât, hikmetli bir intizâm ve mânidar bir kitabet-i kudret olduğunu gösterir. ⁴² **âyet-i pür-envârından** bir nûrû, senin kalbine serper. Senin oünkü âlemini, o nurun in’ikâsıyla ışıklandırır. Senin lehinde nuraniyetle şehâdet ettirir.

Âlem-i misâl: Varlık ve hâdiselerin mânevî sûretler hâlinde, kendi özel kılıflarıyla ihsaslar dünyasına girip, görülüp hissedilmeleri, hatta bir kısım tesirlerle kendilerini zâhir veya bâtın hâsselerimize duyurdukları âlem, mânevî sûret ve modellerin akis ve temessül ettikleri âlem.

Âmi: Halktan, sıradan, herhangi biri.

Âyet-i pür-envâr: Pırıl pırıl âyet.

Âyine: Ayna.

Herc ü merc: Allak bullak, karmakarışık.

İcmâl: Özet, kısaca ifade etmek.

İn’ikâs: Yansıma, aksetme.

Lâakal: En az.

Misillü: Gibi.

Sandukça-yı uhreviye: Ahiret sandığı, kumbarası.

Sâni-i Zülcelâl: Her şeyi mükemmel ve harika yapan Ulu Allah.

Tafsîl: Uzunca ifade etmek.

Tebeddülât: Değişimler.

Tenevvür: Nurlanmak, aydınlanmak.

Zulümât: Karanlıklar.

Sakın deme: “Benim namazım nerede.. şu hakikat-i namaz nerede!” Zira bir hurma çekirdeği, bir hurma ağacı gibi, kendi ağacını tavsif eder. Fark yalnız icmâl ve tafsîl ile olduğu gibi; senin ve benim gibi bir âminin –velev hissetmezse– namazı, büyük bir velînin namazı gibi şu nurdan bir hissesi var, şu hakikattan bir sırrı vardır –velev şuurun taallûk etmezse– Fakat, derecata göre inkişaf ve tenevvürü ayrı ayrıdır.

Nasıl bir hurma çekirdeğinden, tâ mükemmel bir hurma ağacına kadar ne kadar merâtib bulunur... Öyle de; namazın derecatında da daha fazla merâtib bulunabilir. Fakat bütün o merâtibde, o hakikat-i nurâniyenin esâsı bulunur...

Hakikât-i namaz: Bütün şartlarına uyularak kılınan ideâl namaz.

İnkîşaf: Ortaya çıkma, belirmek.

Merâtîp: Mertebeler.

Taallûk: İlgili olma bağlanma.

Tavsîf etmek: Tanıtmak, özelliklerini bildirmek.

Tenevvür: Nurlanmak, aydınlanmak.

[40](#) “Çünkü namaz belirli vakitlerde müminlere farz kılınmıştır. (Nisâ sûresi, 4/103)

[41](#) ^(Hâşiy e) Bu makam, bir bağda bir zâta bir derstir ki, bu tarz ile beyân edilmiş.

[42](#) Allah göklerin ve yerin nûrudur. (Nûr sûresi, 24/35)

[43](#) Allahım! “Namaz dinin direğidir” (Tirmizî, *iman* 8; İbn Mâce, *fiten* 12; Müsned 5/231, 237) buyuran Rasulullah (sallallahü aleyhi ve sellem)’e ve onun âl ve ashabına salât ve selâm eyle.

Yirmi Üçüncü Söz

(Şu Söz'ün İki Mebhas'ı vardır.)

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ * ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ *

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ 44

Birinci Mebhas

İmanın binler mehâsininden yalnız beşini “Beş Nokta” içinde beyân ederiz.

Birinci Nokta

İnsan, nur-i iman ile âlâ-yı illiyyîne çıkar. Cennet'e lâyük bir kıymet alır. Ve zulmet-i küfür ile, esfel-i sâfilîne düşer. Cehennem'e ehil olacak bir vaziyete girer. Çünkü iman, insanı Sâni-i Zülcelâl'ine nisbet ediyor; iman, bir intisaptır. Öyle ise insan, iman ile insanda tezahür eden san'at-ı ilâhiye ve nukuş-i esmâ-yı rabbaniye itibarıyla bir kıymet alır. Küfür, o nisbeti kat'eder. O kat'dan san'at-ı rabbaniye gizlenir. Kıymeti dahi yalnız madde îtibarıyla olur. Madde ise, hem fâniye, hem zâile, hem muvakkat bir hayât-ı hayvanî olduğundan, kıymeti hiç hükmündedir. Bu sırrı bir temsil ile beyân edeceğiz.

Âlâ-yı illiyyîn: En yüksek yer, insanın erişebileceği en yüce makam.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı nokta, aşağıların aşağısı.

Fâniye: Gelip geçici.

Hayat-ı hayvanî: Hayvanî hayat.

İntisap: Bağlanmak, ait olmak.

Kat': Kesmek.

Mebhas: En yüksek yer, insanın erişebileceği en yüce makam.

Mehâsin: Güzellikler.

Muvakkat: Geçici.. Devamlı olmayan.

Nukuş-u esmâ-yı rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin bize yansıyış şekilleri.

Nur-i iman: İman ışığı.

San'at-ı ilâhiye: İlâhî sanat.

San'at-ı rabbâniye: İlâhî sanat.

Sâni-i Zülcelâl: Yüce Yaratıcı, Hz. Allah.

Tezahür: Görünmek, belirtmek.

Zâile: Biten, tükenen.

Zulmet-i küfür: Küfür karanlığı.

Meselâ insanların san'atları içinde nasıl ki maddenin kıymeti ile san'atın kıymeti ayrı ayrıdır. Bâzan müsavi, bâzan madde daha kıymettar, bâzan oluyor ki, beş kuruşluk demir gibi bir maddede beş liralık bir san'at bulunuyor. Belki bâzan, antika olan bir san'at, bir milyon kıymeti aldığı hâlde, maddesi beş kuruşa da değmiyor.

İşte öyle antika bir san'at, antikacıların çarşısına gidilse; hârîka-pişe ve pek eski hünerver san'atkârına nisbet ederek, o san'atkârı yâd etmekle ve o san'atla teşhir edilse, bir milyon fiatla satılır. Eğer, kaba demirciler çarşısına gidilse, beş kuruşluk bir demir bahasına alınabilir.

İşte insan, Cenâb-ı Hakk'ın böyle antika bir san'atıdır. Ve en nazik ve nâzenin bir mu'cize-i kudretidir ki: İnsanı, bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medar ve kâinata bir misâl-i musağgar suretinde yaratmıştır.

Eğer nur-i iman içine girse; üstündeki bütün mânidâr nakışlar o ışıkla okunur. O mü'min, şuur ile okur. Ve, o intisapla okutur. Yani: “Sâni-i Zülcelâl'in masnûuyum, mahlukuyum, rahmet ve keremine mazharım” gibi mânâlarla insandaki san'at-ı Rabbaniye tezahür eder. Demek Sâni'ine intisaptan ibaret olan iman; insandaki bütün âsâr-ı san'atı izhar eder. İnsanın kıymeti, o san'at-ı Rabbaniye'ye göre olur ve âyine-i Samedâniye itibarıyladır. O hâlde şu ehemmiyetsiz olan insan, şu itibarla bütün mahlukat üstünde bir muhatab-ı ilâhî ve Cennet'e lâayık bir misafir-i Rabbanî olur.

Eğer kat'-ı intisaptan ibaret olan küfür, insanın içine girse; o vakit bütün o mânidâr nukuş-u esmâyı ilâhiye karanlığa düşer, okunmaz. Zira Sâni' unutulsa, Sâni'a müteveccih mânevî cihetler de anlaşılmaz. Âdeta baş aşağı düşer. O mânidâr âlî san'atların ve mânevî âlî nakışların çoğu gizlenir.

Bâki kalan ve göz ile görülen bir kısmı ise, süflî esbaba ve tabiata ve tesadüfe verilip, nihayet sukut eder. Her biri birer parlak elmas iken, birer sönük şişe olurlar. Ehemmiyeti yalnız madde-i hayvaniyeye bakar.

Âli: Yüce.

Âsâr-ı san'at: Sanat eserleri.

Âyine-i Samedâniye: Cenab-ı Hakk'ın “Samed” isminin tecellilerinin aynası.

Harika-pîşe: Harika işler yapan.

Hünerver: Becerikli, maharetli.

İzhar: Göstermek.

Kat-ı intisap: Bağlılığın kesilmesi.

Madde-i hayvaniye: Canlı madde.

Mahlûk: Yaratılmış.

Mânidar: Mânalı.

Masnu: Yapılmış.

Mazhar: Nail olma, şereflenme. (Bir şeyin çıktığı, görüldüğü yer.)

Medâr: Odak noktası, merkez, eksen.

Misafir-i rabbânî: Allah'ın misafiri.

Misal-i musaggar: Küçük numune, maket.

Mucize-i kudret: Kudret harikası.

Muhatab-ı ilâhî: Allah'ın muhatabı.

Müsavi: Eşit, denk.

Nâzenin: Nazik görünümlü.

Nihâyet sukut: Çok çok aşağılara düşme.

Nukuş-u esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin bize yansıyış şekilleri.

Sâni: Yapan, sanatkâr.

Süflî: Alçak, bayağı.

Maddenin gayesi ve meyvesi ise, dediğimiz gibi; kısacık bir ömürde hayvanâtın en âcizi ve en muhtacı ve en kederlisi olduğu bir hâlde yalnız cüz'î bir hayat geçirmektir. Sonra tefessüh eder gider. İşte küfür, böyle mahiyet-i insâniyeyi yıkar; elmastan kömüre kalbeder.

İkinci Nokta

İman, nasıl ki bir nurdur, insanı ışıklandırıyor; üstünde yazılan bütün mektûbât-ı Samedâniye'yi okutturuyor. Öyle de, kâinatı dahi ışıklandırıyor. Zaman-ı mâzi ve müstakbeli, zulümâtı kurtarıyor. Şu sırrı, bir vâkıada

45 **اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ**

âyet-i kerîmesinin bir sırrına dair gördüğüm bir temsil ile beyân ederiz. Şöyle ki:

Bir vâkıa-yı hayâliyyede gördüm ki: İki yüksek dağ var, birbirine mukabil... Üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprü'nün altında pek derin bir dere... Ben o köprü'nün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da; her tarafı karanlık, kesif bir zulümât istilâ etmişti.

Ben sağ tarafıma baktım. Nihayetsiz bir zulümât içinde bir mezar-ı ekber gördüm, yani tahayyül ettim. Sol tarafıma baktım. Müthiş zulümât dalgaları içinde azîm fırtınalar, dağdağalar, dâhiyeler hazırlandığını görüyor gibi oldum. Köprü'nün altına baktım. Gayet derin bir uçurum görüyorum zannettim. Bu müthiş zulümâta karşı sönük bir cep fenerim vardı. Onu istîmal ettim. Yarım yamalak ışıyla baktım. Pek müthiş bir vaziyet bana göründü. Hattâ önümdeki köprü'nün başında ve etrafında öyle müthiş ejderhalar, arslanlar, canavarlar göründü ki; “Keşke bu cep fenerim olmasa idi, bu dehşetleri görmese idim.” dedim. O feneri hangi tarafa çevirdim ise, öyle dehşetler aldım. “Eyvâh! Şu fener, başıma belâdır” dedim. Ondan kızdım; o cep fenerini yere çarptım, kırdım. Güya onun kırılması, dünyayı ışıklandıran büyük elektrik lâmbasının düğmesine dokundum gibi birden o zulümât boşandı. Her taraf o lâmbanın nuru ile doldu. Her şeyin hakikatını gösterdi.

Azîm: Büyük.

Dağdağa: Gürültü.

Dâhiye: Belâ.

İstimal: Kullanmak.

Kalb: Değiştirme.

Kesif: Yoğun.

Mahiyet-i insaniye: İnsanın mahiyeti, asıl kimliği.

Mektubât-ı Samedâniye: İlâhî mektuplar, yeryüzü. (Her şeyin kendisine muhtaç olduğu Allah'ın eserleri.)

Mezar-ı ekber: Çok büyük mezar.

Tahayyül: Hayal etmek.

Tefessüh: Bozulmak, kokuşmak.

Vakıa-yı hayaliye: Hak yolcusunun kalb, ruh, fikir, hayal ve diğer latîfeleriyle mana âleminde seyahat ederken varlığın yaratılış hikmeti, mahiyeti ve hedefi ile ilgili gördüğü gerçekler.

Zulûmat: Karanlıklar.

Baktım ki: O gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Ve sağ tarafımda gördüğüm mezar-ı ekber; baştan başa güzel, yeşil bahçelerle nuranî insanların taht-ı riyâsetinde ibadet ve hizmet ve sohbet ve zikir meclisleri olduğunu fark ettim. Ve sol tarafımda, fırtınalı, dağdağalı zannettiğim uçurumlar, şâhikalar ise; süslü, sevimli, câzibedâr olan dağların arkalarında azîm bir ziyafetgâh, güzel bir seyrangâh, yüksek bir nüzhetgâh bulunduğunu hayâl meyal gördüm. Ve o müthiş canavarlar, ejderhalar zannettiğim mahlûklar ise; mûnis deve, öküz, koyun, keçi gibi hayvanât-ı ehliye olduğunu gördüm. 46 **عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ**

47 **اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ**

âyet-i kerîmesini okudum, o vâkıadan ayıldım.

İşte o iki dağ; mebde-i hayat, âhir-i hayat.. yani, âlem-i arz ve âlem-i berzahdır. O köprü ise; hayat yoludur. O sağ taraf ise; geçmiş zamandır. Sol taraf ise; istikbaldir. O cep feneri ise; hodbin ve bildiğine itimat eden ve vahy-i semâvîyi dinlemeyen enaniyet-i insâniyedir. O canavarlar zannolunan şeyler ise; âlemin hâdisatı ve acip mahlûkatıdır.

İşte enaniyetine itimat eden, zulûmât-ı gaflete düşen, dalâlet karanlığına mübtelâ olan adam; o vâkıada evvelki hâlîme benzer ki; o cep feneri hükmünde nâkıs ve dalâlet-âlûd malûmat ile zaman-ı mâziyi, bir mezar-ı ekber suretinde ve adem-âlûd bir zulûmât içinde görüyor. İstikbali, gayet fırtınalı ve tesadüfe bağlı bir vahşetgâh gösterir. Hem her birisi, bir Hakîm-i Rahîm'in birer memur-i musahharı olan hâdisat ve mevcudatı, muzır birer canavar hükmünde bildirir.

Acib: Şaşırtıcı, hayret verici.

Adem-âlûd: Yoklukla iç içe.

Âhir-i hayat: Hayatın sonu.

Âlem-i arz: Yeryüzü.

Âlem-i berzah: Kabir.

Dalâlet-âlûd: Dalâletle iç içe.

Enâniyet-i insaniye: İnsan benliği, gurur.

Hâdisât: Hâdiseler.

Hakîm-i Rahîm: Engin merhamet ve hikmetin yegâne sahibi Cenâb-ı Hak.

Hayvânât-ı ehliye: Evcil hayvanlar.

Hodbin: Bencil.

Mebde-i hayat: Hayat başlangıcı.

Memur-i musahhar: Görevli memur.

Mûnis: Uysal.

Nâkıs: Eksik.

Nuranî: Pırıl pırıl.

Nüzhetgâh: Gezme ve dinlenme yeri.

Seyrangâh: Gezinti, seyir yeri.

Şahika: Yüksek dağ, zirve.

Taht-ı riyaset: İdaresi altında.

Vahşetgâh: Ürkütücü, ıssız yer.

Vahy-i semâvî: İlâhî mesaj.

Zaman-ı mazi: Geçmiş zaman.

Zulûmât-ı gaflet: Gaflet karanlıkları.

[48](#) وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ

hükmüne mazhar eder.

Eğer hidâyet-i ilâhiye yetişse, iman kalbine girse, nefsin firavuniyeti kırılrsa, Kitabullah'ı dinlese, o vâkıada ikinci hâlîme benzeyecek. O vakit, birden kâinat bir gündüz rengini alır; nur-i ilâhî ile dolar.

Âlem [49](#) اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ âyetini okur. O vakit zaman-ı mâzi, bir mezar-ı ekber değil, belki her bir asrı bir nebinin veya evliyanın taht-ı riyâsetinde vazife-i ubûdiyeti îfâ eden ervâh-ı sâfiye cemâatlarının vazife-i hayatlarını bitirmekle, اللَّهُ أَكْبَرُ diyerek makamât-ı âliyeye uçmalarını ve müstakbel tarafına geçmelerini kalb gözü ile görür.

Sol tarafına bakar ki; dağlar-misâl bazı inkılâbat-ı berzahiye ve uhreviye arkalarında Cennet'in bağlarındaki saadet saraylarında kurulmuş bir ziyafet-i Rahmaniye'yi o nur-u iman ile uzaktan uzağa

fark eder. Ve fırtına ve zelzele, tâun gibi hâdiseleri, birer musahhar memur bilir. Bahar fırtınası ve yağmur gibi hâdisatı; sureten haşîn, mânen çok latîf hikmetlere medar görüyor. Hattâ mevti, hayât-ı ebediyenin mukaddimesi ve kabri, saadet-i ebediyenin kapısı görüyor. Daha sair cihetleri sen kıyas eyle. Hakikati temsile tatbik et.

Üçüncü Nokta

İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre hâdisatın tazyikatından kurtulabilir. “Tevekkeltü alallah”⁵⁰ der, sefine-i hayatta kemâl-i emniyetle hâdisâtın

Cihet: Yön.

Ervâh-ı sâfiye: Temiz, pırıl pırıl ruhlar.

Evliya: Allah dostları. (Kullukta örnek kişiler.)

Firavuniyet: Firavuna benzeme. (Allah’a baş kaldırma, isyan.)

Hayat-ı ebediye: Sonsuz, sınırsız hayat.

İnkılâbât-ı berzahiye ve uhreviye: Kabir ve Ahiret’te olacak büyük hâdiseler.

Hidayet-i İlâhiye: Cenâb-ı Hakk’ın doğru yola iletmesi.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten mutlak ve sınırsız kudret sahibi Hz. Allah.

Kemâl-i emniyet: Tam bir güven içinde.

Kitabullah: Kur’ân-ı Kerim.

Lâtif: Hoş, kibar, ince.

Makamât-ı âliye: Yüce makamlar.

Mazhar etmek: Söz konusu duruma düşürmek, maruz bırakmak.

Mevt: Ölüm.

Mukaddime: Başlangıç.

Musahhar: Görevli.

Nebî: Peygamber.

Sefine-i hayat: Hayat gemisi.

Seyran: Seyir, dolaşmak.

Sureten: Görünüşte.

Taht-ı riyaset: İdaresi altında.

Tazyikat: Sıkıntılar.

Tevekkeltü alâllah: Allah’a dayandım.

Vazife-i hayat: Ömür, hayat vazifesi.

Ziyafet-i Rahmâniye: İlâhî ziyafet, Allah’ın emsalsiz ikramlar.

dağlarvâri dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlak’ın yed-i kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzahta istirahat eder. Sonra saadet-i ebediyeye girmek için Cennet’e uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına değil, belki esfel-i sâfilîne çeker. Demek; *iman tevhide, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâireni iktiza eder.*

Fakat yanlış anlama. *Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki, esbabı dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüsü ise bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek; müsebbebatı, yalnız Cenâb-ı Hak’tan istemek ve neticeleri O’ndan bilmek ve O’na minnettar olmaktan ibarettir.*

Tevekkül eden ve etmeyenin misâlleri, şu hikâyeye benzer:

Vaktiyle iki adam; hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet

alıp girdiler. Birisi girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezaret eder. Diğeri hem ahmak, hem mağrur olduğundan yükünü yere bırakmıyor.

Ona denildi: “Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et.”

O dedi: “Yok, ben bırakmayacağım. Belki zâyi olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhafaza edeceğim.”

Yine ona denildi: “Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefîne-i Sultaniye daha kuvvetlidir. Daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın gittikçe ağırlaşan şu yüklere takat getiremeyecek. Kaptan dahi eğer seni bu hâlde görse, ya divânedir diye seni tardedecek. Ya, ‘Haindir, gemimizi ittiham ediyor, bizimle istihza ediyor, hapis edilsin.’ diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü ehl-i dikkat nazarında, zaafi gösteren tekebbürün ile, aczi gösteren gururun ile, riyâyı ve zilleti gösteren tasannuun ile kendini halka mudhike yaptın. Herkes sana gülüyor. denildikten sonra o bîçârenin aklı başına geldi. Yükünü yere koydu, üstünde oturdu. Oh!.. Allah senden razı olsun. Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum.” dedi.

Berzah: Kabir.

Dua-yı fiilî: Duada istenilen şeylerin sebeplerini de bizzat yerine getirmek. (Duanın hareketlerimizle örtüşmesi.)

Ehl-i dikkat: Hassas insanlar, dikkatli kişiler.

Esbab: Sebepler.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı nokta. (Cehennemın en aşağı tabakası.)

İktiza: Gerektirmek.

İttiham: İtham.

Mudhike: Gülünç.

Müsebbibat: Neticeler.

Nezâret: Bakmak; koruyup, kollamak.

Riya: Gösteriş.

Saâdet-i dâreyn: Dünya ve Ahiret mutluluğu.

Saadet-i ebediye: Sonsuz, bitmeyen mutluluk.

Sefîne: Gemi.

Sefîne-i sultaniye: Devlet gemisi.

Tard: Kovmak.

Tasannu’: Sunilik, yapmacıklık.

Tekebbür: Kibirlenmek, gururlanmak.

Telâkki: Kabul etmek, benimsemek.

Teslim: Allah’ın bütün emirlerine boyun eğmek.

Tevhid: Allah’ın birliğine inanmak.

Yed-i kudret: Kudret eli.

Zillet: Aşağılık.

İşte ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisenin karşısında titremekten ve hodfuruşluktan ve maskaralıktan ve şekâvet-i uhreviyeden ve tazyikat-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın..

Dördüncü Nokta

İman, insanı insan eder. Belki insanı sultan eder. Öyle ise, insanın vazife-i asliyesi, iman ve

duadır. Küfür, insanı gayet âciz bir canavar hayvan eder.

Şu meselenin binler delillerinden yalnız hayvan ve insanın dünyaya gelmelerindeki farkları, o meseleye vâzıh bir delildir. Ve bir bürhân-ı katı’dır. Evet, insâniyet, iman ile insâniyet olduğunu, insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farkları gösterir.

Çünkü: Hayvan, dünyaya geldiği vakit, âdeta başka bir âlemde tekemmül etmiş gibi istidatına göre mükemmel olarak gelir; yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda, bütün şerait-i hayatiyesini ve kâinatla olan münasebetini ve kavanin-i hayatını öğrenir, meleke sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve meleke-i ameliyeyi, yirmi günde serçe ve arı gibi bir hayvan tahsil eder, yani ona ilham olunur.

Demek; hayvanın vazife-i asliyesi, taallümle tekemmül etmek değildir. Ve mârifet kesbetmekle terakki etmek değildir. Ve aczini göstermekle meded istemek, dua etmek değildir. Belki vazifesi; istidatına göre taammüldür, amel etmektir, ubûdiyet-i fiiliyedir.

İnsan ise, dünyaya gelişinde her şeyi öğrenmeye muhtaç ve hayat kanunlarına câhil, hattâ yirmi senede tamamen şerait-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir-i ömrüne kadar öğrenmeye muhtaç, hem gayet âciz ve zaif bir surette dünyaya gönderilip, bir iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaati fark eder. Hayat-ı beşeriyenin muavenetiyle, ancak menfaatlerini celp ve zararlardan sakınabilir.

Âhir: En son.

Burhan-ı kâtı: Kesin delil.

Celp: Elde etme.

Hayat-ı beşeriye: İnsan hayatı.

Hodfuruşluk: Kendini beğendirmeye çalışma, gösterişi sevmek.

İktidar-ı hayatiye: Canlılığını devam ettirme gücü.

İstidad: Kâbiliyet.

Kavânîn-i hayat: Hayat kanunları.

Kesb: Kazanmak.

Marifet: Bilgi, ilim.

Meleke-i ameliye: Pratiklik, uygulama becerisi, yeteneği.

Muavenet: Yardımlaşma.

Şekâvet-i uhreviye: Ahiret’teki mutsuzluk.

Şerâit-i hayat: Hayat şartları.

Taallüm: Öğrenmek.

Taammül: Çalışmak.

Tazyikât-ı dünyeviye: Dünyadaki sıkıntılar.

Tekemmül: Olgunlaşmak, mükemmelleşmek.

Terakki: Yücelmek.

Ubudiyet-i fiiliye: Fiili kulluk.

Vâzıh: Açık.

Vazife-i asliye: Aslî vazife.

Demek ki, *insanın vazife-i fitriyesi; taallümle tekemmüldür; dua ile ubûdiyettir.* Yani: “Kimin merhametiyle böyle hakîmâne idare olunuyorum? Kimin keremiyle böyle müşfikane terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lütuflarıyla böyle nazeninâne besleniyorum ve idare ediliyorum?” bilmektir. Ve binden ancak birisine eli yetişemediği hâcâtına dair Kadîü’l-Hâcât’a lisan-ı acz ve fakr

ile yalvarmaktır. Ve istemek ve dua etmektir. Yani aczin ve fakrın cenahlarıyla makam-ı âlâ-yı ubûdiyete uçmaktır.

Demek, *insan bu âleme, ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir*. Mahiyet ve istidat itibarıyla her şey ilme bağlıdır. Ve bütün ulûm-i hakikîyenin esâsı ve madeni ve nuru ve ruhu; Mârifetullah’dır. Ve onun üssü’l-esâsı da iman-ı billâhtır.

Hem insan, nihayetsiz acziyle nihayetsiz beliyyata maruz ve hadsiz a’dânın hücumuna mübtelâ ve nihayetsiz fakrıyla beraber nihayetsiz hâcâta giriftar ve nihayetsiz metâlîbe muhtaç olduğundan; vazife-i asliye-i fitriyesi imandan sonra duadır. Dua ise, esâs-ı ubûdiyettir.

Nasıl bir çocuk, eli yetişmediği bir meramını, bir arzusunu elde etmek için; ya ağlar, ya ister. Yani; ya fiilî, ya kavlî lisan-ı acziyle bir dua eder. Maksuduna muvaffak olur. Öyle de: İnsan bütün zîhayat âlemi içinde nâzik, nâzenin, nâzdar bir çocuk hükmündedir. Rahmanürrahîm’in dergâhında; ya zaaf ve acziyle ağlamak veya fakr ve ihtiyacıyla dua etmek gerektir. Tâ ki, makasıdı ona müsahhar olsun veya teshirin şükrünü eda etsin. Yoksa bir sinekten vaveylâ eden ahmak ve haylaz bir çocuk gibi; “Ben kuvvetimle bu kabil-i teshir olmayan ve bin derece ondan kuvvetli olan acib şeyleri teshir ediyorum ve fikir ve tedbirimle kendime itaat ettiriyorum.” deyip küfrân-ı nimete sapmak, insâniyetin fitrat-ı asliyesine zıt olduğu gibi, şiddetli bir azaba kendini müstahak eder.

Â’dâ: Düşmanlar.

Beliyyât: Belâlar.

Cenah: Kanat.

Esas-ı ubudiyet: Kulluğun temeli.

Fakr: Fakirlik.

Fitrat-ı asliye: Asli yaratılış. (Yaratılış gayesi.)

Giriftar: Esir, tutkun.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Hakîmâne: Hikmetlice.

İman-ı billâh: Allah’a inanma.

Kâbil-i teshir: İdaresi mümkün.

Kâdiu’l-Hâcât: İhtiyaçları yerine getiren.

Kavlî: Sözlü.

Küfran-ı nimet: Nankörlük.

Lisan-ı acz ve fakr: Allah huzu-runda güçsüzlük ve yoksulluğumuzla ifade ettiğimiz durum.

Lisan-ı acz: Acizlik ifadesi.

Makam-ı âlâ-yı ubudiyet: En yüce kulluk makamı.

Marifetullah: Allah’ı tanıma, bilme.

Metâlîb: İstekler.

Musahhar: Emrine verilmiş, elinin altında.

Müşfikane: Şefkatlice.

Nazenin: Nazlı.

Nazeninâne: Hoşça, nazlı nazlı.

Tedbir: İdare.

Teshir: Emrine vermek.

Ulûm-i hakikiye: Gerçek ilimler.

Üssü’l-esası: Ana temeli.

Vâveylâ: Çığlık, yaygara.

Vazife-i fitriye: Tabii görev, yaratılışın gereği olan görev.

Zîhayat âlemi: Canlılar âlemi.

Beşinci Nokta

İman, duayı bir vesile-i kat'îye olarak iktiza ettiği ve fitrat-ı insâniye, onu şiddetle istediği gibi; Cenâb-ı Hak dahi “*Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var?*” mealinde: [51](#) قُلْ مَا يَغْنُبُوا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ferman ediyor. Hem

[52](#) اَدْعُوْنِي اَسْتَجِبْ لَكُمْ emrediyor.

Eğer desen: “Birçok defa dua ediyoruz, kabul olmuyor. Halbuki âyet umumîdir; her duaya cevap var.” ifade ediyor.

Elcevap: Cevap vermek ayrıdır, kabûl etmek ayrıdır. Her dua için cevap vermek var; fakat kabûl etmek, hem ayn-ı matlubu vermek Cenâb-ı Hakk’ın hikmetine tâbidir.

Meselâ; Hasta bir çocuk çağırır: “Yâ Hekim! Bana bak.”

Hekim: “Lebbeyk” der. “Ne istersin?” cevap verir.

Çocuk: “Şu ilâcı ver bana” der.

Hekim ise; ya aynen istediğini verir, yahut onun maslahatına binaen ondan daha iyisini verir, yahut hastalığına zarar olduğunu bilir, hiç vermez.

İşte Cenâb-ı Hak; Hakîm-i Mutlak, hâzır, nâzır olduğu için, abdin duasına cevap verir. Vahşet ve kimsesizlik dehşetini, huzuruyla ve cevabıyla ünsiyete çevirir. Fakat insanın hevâperestâne ve heveskârâne tahakkümüyle değil, belki hikmet-i rabbâniye’nin iktizasıyla ya matlûbunu veya daha evlâsını verir veya hiç vermez.

Hem, dua bir ubûdiyettir. Ubûdiyet ise; semerâtı, uhreviyedir. Dünyevî maksatlar ise; o nevi dua ve ibadetin vakitleridir. O maksatlar, gayeleri değil. Meselâ: Yağmur namazı ve duası bir ibadettir. Yağmursuzluk, o ibadetin vaktidir. Yoksa o ibadet ve o dua, yağmuru getirmek için değildir. Eğer sırf o niyet ile olsa; o dua, o ibadet hâlis olmadığından kabûle lââyık olmaz.

Ayn-ı matlub: İstenilenin aynısı.

Evlâ: Daha iyi.

Hakîm-i Mutlak: Her işini hikmetle yapan Hz.Allah.

Hevâperestâne: Nefse tapınırcasına.

Heveskârâne: Heveslice.

Hikmet-i Rabbâniye: Cenâb-ı Hakk’ın bileceği hikmet.

Küsuf ve husuf namazları: Güneş ve ay tutulduğunda kılınması sünnet olan namazlar.

Lebbeyk: “buyurun, emredin” manasında bir tabir.

Semerât: Meyveler. (Kâr)

Tahakküm: Dayatma.

Uhreviye: Ahiret’e ait.

Ünsiyet: Dostluk, ahbablık.

Vesile-i kat’îye: Uyulması gerekli sebep, olmazsa olmaz vesile.

Nasıl ki güneşin gurubu, akşam namazının vaktidir. Hem Güneş’in ve Ay’ın tutulmaları, küsûf ve husûf namazları denilen iki ibadet-i mahsusanın vakitleridir. Yani gece ve gündüzün nuranî âyetlerinin nikaplanmasıyla bir azamet-i ilâhiye’yi ilâna medar olduğundan, Cenâb-ı Hak ibadını o vakitte bir nevi ibadete davet eder. Yoksa o namaz –açılması ve ne kadar devam etmesi, müneccim hesabıyla muayyen olan– Ay ve Güneş’in husûf ve küsûflarının inkişafı için değildir.

Aynı onun gibi; yağmursuzluk dahi, yağmur namazının vaktidir. Ve beliyyelerin istilâsı ve muzır şeylerin tasallutu, bazı duaların evkât-ı mahsusalarıdır ki; insan o vakitlerde aczini anlar, dua ile niyaz ile Kadîr-i Mutlak'ın dergâhına iltica eder.

Eğer dua çok edildiği hâlde, beliyyeler def' olunmazsa, denilmeyecek ki: “Dua kabûl olmadı.” Belki denilecek ki: “Duanın vakti, kaza olmadı.” Eğer Cenâb-ı Hak fazl ve keremiyle belâyı ref' etse –nurun alâ nur– o vakit dua vakti biter, kaza olur.

Demek dua, bir sırr-ı ubûdiyettir. Ubûdiyet ise, hâlisen livechillâh olmalı. Yalnız aczini izhar edip, dua ile ona iltica etmeli. Rubûbiyet'ine karışmamalı. Tedbiri ona bırakmalı. Hikmetine itimad etmeli. Rahmetini ittiham etmemeli.

Evet hakikat-i hâlde âyât-ı beyyinâtın beyânıyla sabit olan: Bütün mevcudat, her birisi birer mahsus tesbih ve birer husûsî ibadet, birer has secde ettikleri gibi; bütün kâinattan dergâh-ı ilâhiye'ye giden, bir duadır.

•*Ya istidat lisaniyladır*; –bütün nebâtatın duaları gibi– ki; her biri lisan-ı istidatıyla Feyyaz-ı Mutlak'tan bir suret taleb ediyorlar. Ve esmâsına bir mazhariyet-i münkeşife istiyorlar.

•*Veya ihtiyac-ı fitrî lisaniyladır*; –bütün zîhayatın, iktidarları dâhilinde

Âyât-ı beyyinât: Apaçık âyetler.

Azamet-i İlâhiye: Allah'ın büyüklüğü, ululuğu.

Beliyye: Belâ.

Dergâh-ı İlâhiye: Cenab-ı Hakk'ın huzuru.

Evkât-ı mahsusa: Özel, belirli vakitler.

Feyyâz-ı Mutlak: Bereket ve bolluğun yegâne sahibi Hz. Allah.

Gurub: Batmak.

Hâlisen livechillâh: Sadece Allah için.

İhtiyac-ı fitrî: Yaratılıştan gelen ihtiyaç.

İstidât: Kabiliyet.

Kadîr-i Mutlak: Gücün yegâne sahibi Hz. Allah.

Kaza: Vaktinin bitmesi.

Kûsuf ve husuf namazları: Güneş ve ay tutulduğunda kılınması sünnet olan namazlar.

Mazhariyet-i münkeşife: Tecellinin gerçekleştiği ayna olabilme.

Medâr olmak: Sebep, vesile olmak

Nikap: Perde, peçe.

Nurun alâ nur: Nur üstüne nur. (“Umulanın çok çok üstünde” manasında kullanılan bir deyim.)

Ref': Kaldırmak.

Rububiyet: Cenâb-ı Hakk'ın, herkesi ve her şeyi içine alan ida-resi, terbiyesi.

olmayan hâcât-ı zarûriyeleri için dualarıdır– ki; her birisi o ihtiyâc-ı fitrî lisaniyle Cevâd-ı Mutlak'tan idame-i hayatları için bir nevi rızık hükmünde bazı metâlîbi istiyorlar.

•*Veya lisan-ı ızdırarıyla bir duadır ki*; muztar kalan her bir zîruh; kat'î bir iltica ile dua eder, bir hâmi-i meçhulüne iltica eder, belki Rabb-i Rahîm'ine teveccüh eder. *Bu üç nevi dua*, bir mâni olmazsa daima makbuldür.

•*Dördüncü nevi ki*; –en meşhurdur– ***bizim duamızdır***. Bu da iki kısımdır; *Biri*, fiilî ve hâlî; *diğeri*, kalbî ve kalîdir. Meselâ: Esbaba teşebbüs, bir dua-yı fiilîdir. Esbabın içtimaı; müsebbebi îcad etmek için değil, belki lisan-ı hâl ile müsebbebi Cenâb-ı Hak'tan istemek için bir vaziyet-i

marziye almaktır. Hattâ çift sürmek hazine-i rahmet kapısını çalmaktır. Bu nevi dua-yı fiilî, Cevâd-ı Mutlak'ın isim ve unvanına müteveccih olduğundan, kabûle mazhariyeti ekseriyet-i mutlakadır.

İkinci kısım: Lisan ile, kalb ile dua etmektir. Eli yetişmediği bir kısım metâlibi istemektir. Bunun en mühim ciheti, en güzel gayesi, en tatlı meyvesi şudur ki: Dua eden adam anlar ki; birisi var, onun hâtîrât-ı kalbini iştir, her şeye eli yetişir, her bir arzusunu yerine getirebilir, aczine merhamet eder, fakrına medet eder.

İşte ey âciz insan ve ey fakir beşer! Dua gibi hazine-i rahmetin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin medarı olan bir vesileyi elden bırakma. Ona yapış, a'lâ-yı illiyyîn-i insâniyete çık. Bir sultan gibi bütün kâinatın dualarını, kendi duan içine al. Bir abd-i küllî ve bir vekil-i umumî gibi
[53](#) *إِنَّكَ نَسِيعٌ de, Kâinatın güzel bir takvimi ol.*

* **

Abd-i küllî: Bütün varlıkları temsil edebilecek bir kul.

Âlâ-yı illiyyîn-i insaniyet: İnsanın çıkabileceği en yüksek mertebe.

Cevâd-ı Mutlak: Sonsuz ve sınırsız veren Hz.Allah, çok cömert.

Fiilî: Davranış ile.

Hâcât-ı zaruriye: Zarurî ihtiyaçlar.

Hâlî: Hâl ile.

Hâmî-i meçhul: Görünmeyen koruyucu.

Hâtîrât-ı kalb: Kalbe gelen duygular, fikirler.

İçtimâ: Toplanmak.

İdame-i hayat: Hayatı devam ettirmek.

İhtiyac-ı fitrî: Yaratılıştan gelen ihtiyaç.

Kalbî: Kalb ile.

Kâlî: Sözlü.

Kat'î: Kesin.

Lisan-ı hâl: Hâl dili.

Lisan-ı ızdırârî: Çaresizliğin ifade ettiği durum.

Metâlib: İstekler.

Muztar: Zor durumda kalan, çaresiz.

Takvim: Tam kıvam, en ideal şekil.

Vaziyet-i marziyye: Allah'ın hoşnut olacağı hal, tavır.

Vekil-i umumî: Herkesin vekili, umumun sözcüsü, tam yetkili temsilci.

Zîruh: Ruh sahibi.

[44](#) Biz insanı en mükemmel sûrette yarattık. * Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. * Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır. (Tîn sûresi, 95/4-6)

[45](#) Allah iman edenlerin yardımcısıdır, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. (Bakara sûresi, 2/257)

[46](#) Lutfettiği iman nûrundan dolayı hamdolsun Allah'a.

[47](#) Allah iman edenlerin yardımcısıdır, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. (Bakara sûresi, 2/257)

[48](#) İnkâr edenlerin dostları ise tağutlar olup onları aydınlıktan karanlıklara götürürler. (Bakara sûresi, 2/257)

[49](#) Allah göklerin ve yerin nûrudur. (Nûr sûresi, 24/35)

[50](#) Allah'a dayanıp güvendim. (Hûd sûresi, 11/56)

[51](#) De ki: “Duanız olmazsa Rabbim size ne diye değer versin ki? (Furkan sûresi, 25/77)

[52](#) Bana dua edin ki size karşılık vereyim. (Mü'min sûresi, 40/60)

[53](#) Yalnız senden medet umarız. (Fâtiha sûresi, 1/5)

Birinci Lem’a

Hazret-i Yûnus İbn-i Mettâ alâ Nebiyyinâ ve (aleyhissalâtü vesselâm)’ın münâcâtı, en azîm bir münâcâttır ve en mühim bir vesîle-i icâbe-i duâdır.

Hazret-i Yûnus (aleyhisselâm)’ın kıssa-yı meşhûresinin hülâsası:

Denize atılmış, büyük bir balık onu yutmuş. Deniz fırtınalı ve gece dağdağalı ve karanlık ve her taraftan ümit kesik bir vaziyette,

54 لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ شَبَّحْنَاكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

münâcâtı, ona sür’aten vasıta-yı necat olmuştur.

Şu münâcâtın sırr-ı azîmi şudur ki:

O vaziyette esbab bilküllüye sukût etti. Çünkü, o hâlde ona necat verecek öyle bir Zât lâzım ki; hükmü hem balığa, hem denize, hem geceye, hem cev-v-i semâya geçebilsin. Çünkü, onun aleyhinde “gece, deniz ve hût” ittifak etmişler. Bu üçünü birden emrine musahhar eden bir Zât onu sâhil-i selâmete çıkarabilir. Eğer bütün halk onun hizmetkârı ve yardımcısı olsa idiler, yine beş para faideleri olmazdı.

Demek esbabın tesiri yok. Müsebbibü’l-Esbab’dan başka bir melce’ olamadığını ayne’l-yakîn gördüğünden, sırr-ı ehadiyet, nur-i tevhid içinde inkişâf ettiği için şu münâcât birdenbire geceyi, denizi ve hûtü musahhar etmiştir. O nur-i tevhid ile hûtun karnını bir tahte’l-bahir gemisi hükmüne getirip ve zelzeleli dağvâri emvâc dehşeti içinde; denizi, o nur-i tevhid ile emniyetli

Ayne’l-yakin: Gözle görme kesinliğinde vicdânî duyuş ve inanış.

Azîm: Büyük.

Bilküllüye: Bütünüyle, tamamen.

Cevv-i semâ: Atmosfer, hava.

Dağdağa: Gürültü

Emvâc: Dalgalar.

Esbab: Sebepler.

Hût: Balık.

Kıssa-yı meşhure: Meşhur hâdise

Melce’: Sığınmak.

Musahhar etmek: Emri altında tutmak.

Münâcât: Yakarış, sessizce, içten içe duâ etme.

Müsebbibü’l-Esbab: Sebepleri birbirine bağlı icad eden, yaratan Hz. Allah.

Necat: Kurtuluş.

Nur-i tevhid: Cenâb-ı Hakk’ın birliğini gösteren nur.

Sırr-ı azîm: Çok büyük sır.

Sırr-ı ehadiyet: Cenâb-ı Hakk’ın birliğinin her varlıkta özel şekilde tecelli etmesi.

Sukût etmek: Ortadan kalkmak, düşmek.

Sür’aten: Hızlı bir şekilde.

Tahte’l-bahir: Denizaltı.

Vasıta-yı necat: Kurtuluş aracı, vesilesi.

Vesile-i icabe-i dua: Duaya cevap verilme sebebi.

bir sahrâ, bir meydan-ı cevelân ve tenezzühgâhı olarak o nur ile semâ yüzünü bulutlardan süpürüp, Kamer’i bir lâmba gibi başı üstünde bulundurdu. Her taraftan onu tehdit ve tazyik eden o mahlûkât,

her cihette ona dostluk yüzünü gösterdiler. Tâ sâhil-i selâmete çıktı, şecere-i yaktîn altında o lûtf-i rabbânîyi müşâhede etti.

İşte, Hazret-i Yûnus (aleyhisselâm)‘ın birinci vaziyetinden yüz derece daha müthiş bir vaziyetteyiz. Gecemiz, istikbâldir. İstikbâlimiz, nazar-ı gafletle, onun gecesinden yüz derece daha karanlık ve dehşetlidir. Denizimiz, şu sergerdân küre-i zeminimizdir. Bu denizin her mevcinde binler cenaze bulunuyor; onun denizinden bin derece daha korkuludur. Bizim hevâ-yı nefsimiz, hûtumuzdur; hayat-ı ebediyemizi sıkıp mahvına çalışıyor.

Bu hût, onun hûtundan bin derece daha muzırdır. Çünkü, onun hûtu yüz senelik bir hayatı mahveder. Bizim hûtumuz ise, yüz milyon seneler hayatın mahvına çalışıyor.

Mâdem hakikî vaziyetimiz budur; biz de Hazret-i Yûnus (aleyhisselâm)‘a iktidâen, umum esbabdan yüzümüzü çevirip doğrudan doğruya Müsebbibü’l-Esbab olan Rabbimize ilticâ edip [55](#) لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ شَبَّحْتَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ demeliyiz ve aynelyakîn anlamalıyız ki; gaflet ve dalâletimiz sebebiyle aleyhimize ittifak eden istikbâl, dünya ve hevâ-yı nefsin zararlarını defedecek yalnız o Zât olabilir ki; istikbâl taht-ı emrinde, dünya taht-ı hükmünde, nefsimiz taht-ı idaresindedir. Acaba Hâlık-ı semâvât ve arz‘dan başka hangi sebep var ki, en ince ve en gizli hâtırât-ı kalbimizi bilecek ve bizim için istikbâli, âhiretin îcâdıyla ışıklandıracak ve dünyanın yüz bin boğucu emvâcından kurtaracak, –hâşâ– Zât-ı Vâcibü’l-Vücut‘dan başka hiçbir şey, hiçbir cihette O’nun izni ve iradesi olmadan imdâd edemez ve halâskâr olamaz.

- Dalâlet:** Sapıklık, İslâm’a uymayan her türlü yanlış düşünce.
- Hâlık-ı semâvat ve arz:** Göklerin ve yerin Yüce Yaratıcısı Hz. Allah.
- Hâtırât-ı kalb:** Kalbe gelen duygular, fikirler.
- Hayat-ı ebediye:** Ebedî, sonsuz hayat.
- Halâskâr:** Kurtarıcı.
- Hevâ-yı nefis:** Nefsin haram olan şeylere karşı arzu ve isteği.
- İktidaen:** Uyarak.
- Kamer:** Ay.
- Küre-i zemin:** Yeryüzü
- Lutf-i Rabbânî:** Cenâb-ı Hakk’ın kullarına iyiliği ve ihsanı.
- Mevc:** Dalga.
- Mevt:** Ölüm.
- Meydan-ı cevelân:** Gezilebilecek alan.
- Nazar-ı gaflet:** Gafletli bakış.
- Sahil-i selâmet:** Güvenli sahil.
- Sergerdan:** Başı dönen, şaşkın.
- Sukût etmek:** Ortadan kalkmak, düşmek.
- Şecere-i yaktîn:** Kabak, kavun, karpuz gibi toprakta uzanan bitki.
- Taht-ı emr:** Emri altında.
- Taht-ı hükmünde:** Hükmü altında.
- Taht-ı idare:** İdaresi altında.
- Tenezzühgâh:** Gezinti yeri.
- Zât-ı Vâcibü’l-Vücut:** Varlığı kendinden ve kesin tek varlık olan Allah.

Mâdem hakikat-i hâl böyledir. Nasıl ki Hazret-i Yûnus (aleyhisselâm)‘a o münâcâtın neticesinde hûtu ona bir merkûb, bir tahte’l-bahir ve denizi bir güzel sahrâ ve gece mehtâplı bir lâtîf sûret aldı.

Biz dahi o münâcâtın sırrıyla;

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ demeliyiz.

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ cümlesiyle istikbâlimize, سُبْحَانَكَ kelimesiyle dünyamıza, إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ fıkrasıyla nefsimize

nazar-ı merhametini celb etmeliyiz. Tâ ki, nur-i iman ile ve Kur'ân'ın mehtâbıyla istikbâlimiz tenevvür etsin ve o gecemizin dehşet ve vahşeti, ünsiyet ve tenezzühe inkılâp etsin. Ve mütemâdiyen mevt ve hayatın değişmesiyle seneler ve karnlar emvâcı üstünde hadsiz cenazeler binip ademe atılan dünyamız ve zeminimizde, Kur'ân-ı Hakîm'in tezgâhında yapılan bir sefine-i mâneviye hükmüne geçen hakikat-i İslâmiyet içine girip selâmetle o denizin üstünde gezip, tâ sâhil-i selâmete çıkarak hayatımızın vazifesi bitsin. O denizin fırtınaları ve zelzeleleri, sinema perdeleri gibi tenezzühün manzaralarını tazelandirmekle, vahşet ve dehşet yerine, nazar-ı ibret ve tefekkürü keyiflendirerek okşayıp ışıklandırsın. Hem o sırr-ı Kur'ân'la, o terbiye-i Furkâniye ile; nefsimiz bize binmeyecek, merkûbumuz olup, bizi ona bindirip, hayat-ı ebediyemizin kazanmasına kuvvetli bir vasıtamız olsun.

Elhâsıl: *Mâdem insan, mâhiyetinin câmiyeti itibârıyla sıtmadan müteellim olduğu gibi, Arz'ın zelzele ve ihtizâzâtından ve kâinatın Kıyâmet hengâmında zelzele-i kübrâsından müteellim oluyor.*

Ve nasıl ki hurdebînî bir mikroptan korkar; ecrâm-ı ulviyeden zuhur eden kuyruklu yıldızdan dahi korkar.

Adem: Yokluk.

Câmiyet: Çok kapsamlı olma.

Celb etmek: Kendine çekmek.

Ecrâm-ı ulviye: Çok büyük gök cisimleri, yıldızlar.

Hakikat-i hâl: Gerçek durum.

Hakikat-i İslâmiyet: İslâmiyet gerçeği.

Hengâm: Vakit, sıra.

Hurdebînî: Mikroskobik, mikroskopla görülebilecek derecede küçük olan.

İhtizâzât: Titremeler, sarsılmalar.

İnkılâp etmek: Dönüşmek.

Karn: Asır, çağ.

Küre-i zemîn: Yeryüzü

Latîf: Güzel, hoş.

Merkub: Binek.

Müteellim: Acı, ıstırap çeken, üzüntülü.

Mütemadiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Nazar-ı ibret: İbretle bakma.

Nazar-ı merhamet: Merhametli bakış.

Sefine-i mâneviye: Mecâzî anlamda bir gemi.

Sırr-ı Kur'ân: Kur'ân'ın sırrı.

Tenevvür etmek: Aydınlanmak, nurlanmak.

Tenezzüh: Gezinti, dolaşma.

Terbiye-i Furkaniye: Kur'ân'ın terbiyesi.

Ünsiyet: Birine ısınma, dostluk, ahbablık.

Zelzele-i kübrâ: En büyük zelzele, kıyâmet.

Hem nasıl ki hânesini sever; koca dünyayı da öyle sever. Hem nasıl ki küçük bahçesini sever; öyle de, hadsiz ebedî Cennet'i dahi müştâkâne sever. Elbette, böyle bir insanın Mâbûdu, Rabbi, melcei, halâskârı, maksûdu öyle bir Zât olabilir ki, umum kâinat O'nun kabza-yı tasarrufunda,

zerrât ve seyyârât dahi taht-ı emrindedir.

Elbette öyle bir insan dâimâ Yûnusvârî (aleyhisselâm)

[56](#) لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ *demeye muhtaçtır.*

[57](#) سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

* * *

Halâskâr: Kurtarıcı.

Kabza-yı tasarruf: Yönetimi altında.

Mâbud: Kendisine ibadet edilen, İlâh.

Müştâkâne: Büyük bir özlemle.

Seyyârât: Gezegenler.

Yunusvârî: Hz. Yunus (a.s) gibi.

Zerrât: Zerreler.

[54](#) “(Sonra karanlıklar içinde şöyle yakarmıştı:) “Ya Rabbî! Sensin İlâh, Senden başka yoktur ilâh. Sübhansın, bütün noksanlardan münezzehsin, Yücesin. Doğrusu kendime zulmettim, yazık ettim. Affını bekliyorum Rabbim!” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

[55](#) “(Sonra karanlıklar içinde şöyle yakarmıştı:) “Ya Rabbî! Sensin İlâh, Senden başka yoktur ilâh. Sübhansın, bütün noksanlardan münezzehsin, Yücesin. Doğrusu kendime zulmettim, yazık ettim. Affını bekliyorum Rabbim!” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

[56](#) “(Sonra karanlıklar içinde şöyle yakarmıştı:) “Ya Rabbî! Sensin İlâh, Senden başka yoktur ilâh. Sübhansın, bütün noksanlardan münezzehsin, Yücesin. Doğrusu kendime zulmettim, yazık ettim. Affını bekliyorum Rabbim!” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

[57](#) “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

İkinci Lem’a

58 إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسْنِي الضُّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

Sabır kahramanı Hazret-i Eyyûb (aleyhisselâm)‘ın şu münâcâtı, hem mücerreb, hem tesirlidir. Fakat âyetten iktibas sûretinde bizler münâcâtımızda 59 مَسْنِي الضُّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ رَبِّ إِنِّي demeliyiz.

Hazret-i Eyyûb (aleyhisselâm)‘ın meşhur kıssasının hülâsası şudur ki:

Pek çok yara bere içinde epey müddet kaldığı hâlde, o hastalığın azîm mükâfâtını düşünerek kemâl-i sabırla tahammül edip kalmış. Sonra yaralarından tevellüd eden kurtlar, kalbine ve diline iliştiği zaman, zikir ve mârifet-i ilâhiyenin mahalleri olan kalb ve lisânına iliştikleri için, o vazife-i ubûdiyete halel gelir düşüncesiyle kendi istirahati için değil, belki ubûdiyet-i ilâhiye için demiş: “*Ya Rab! Zarar bana dokundu, lisânen zikrime ve kalben ubûdiyetime halel veriyor.*” diye münâcât edip, Cenâb-ı Hak o hâlis ve sâfi, garazsız, lillâh için o münâcâtı gayet hârika bir sûrette kabul etmiş. Kemâl-i âfiyetini ihsân edip envâ-yı merhametine mazhar eylemiş.

İşte bu Lem’ada “Beş Nükte” var.

Azîm: Büyük.

Envâ-yı merhamet: Çeşit çeşit lütuflar.

Garaz: Gizli maksat, gaye.

Halel: Zarar, ziyan.

İktibas: Alma, aktarma.

Kemâl-i âfiyet: Pek büyük bir sağlık.

Kemâl-i sabır: Pek büyük bir sabır.

Kıssa: Hadise, olay.

Lillâh: “Allah için” anlamında Arapça ifade.

Lisan: Dil.

Marifet-i ilâhiye: Allah’ı tanıma, bilme.

Mazhar eylemek: Nail etmek, şerefliendirmek.

Mücerreb: Denenmiş, tecrübe edilmiş.

Münâcât: Yakarış, sessizce, içten içe duâ etme.

Tevellüt etmek: Doğmak, ortaya çıkmak.

Ubudiyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk’a karşı kulluk.

Vazife-i ubudiyet: Kulluk vazifesi.

Birinci Nükte

Hazret-i Eyyûb (aleyhisselâm)‘ın zâhirî yara hastalıklarının mukâbili bizim bâtınî ve rûhî ve kalbî hastalıklarımız vardır. İç dışa, dış içe bir çevrilsek, Hazret-i Eyyûb’dan daha ziyâde yaralı ve hastalıklı görüneceğiz. *Çünkü, işlediğimiz her bir günah, kafamıza giren her bir şüphe, kalb ve rûhumuza yaralar açar.*

Hazret-i Eyyûb (aleyhisselâm)‘ın yaraları, kısacık hayat-ı dünyeviyesini tehdit ediyordu. *Bizim mânevî yaralarımız, pek uzun olan hayat-ı ebediyemizi tehdit ediyor. O münâcât-ı Eyyûbiye’ye, o hazretten bin defa daha ziyâde muhtacız.*

Bâhusus, nasıl ki o hazretin yaralarından neş’et eden kurtlar, kalb ve lisânına ilişmişler; öyle de,

bizleri, günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hâsıl olan vesveseler, şüpheler (neûzü billâh) mahall-i iman olan bâtın-ı kalbe ilişip imanı zedeler ve imanın tercümanı olan lisânın zevk-i rûhânîsine ilişip zikirden nefretkârâne uzaklaştırarak susturuyorlar.

Evet günah kalbe işleyip, siyahlandıra siyahlandıra tâ nur-i imanı çıkarıncaya kadar katılaştırıyor. Her bir günah içinde küfre gidecek bir yol var. O günah istiğfar ile çabuk imha edilmezse, kurt değil, belki küçük bir mânevî yılan olarak kalbi ısırıyor.

Meselâ, utandıracak bir günahı gizli işleyen bir adam, başkasının ıttılâından çok hicap ettiği zaman, melâike ve rûhâniyâtın vücudu ona çok ağır geliyor. Küçük bir emâre ile onları inkâr etmek arzu ediyor.

Hem meselâ, Cehennem azâbını intâc eden büyük bir günahı işleyen bir adam, Cehennem'in tehdidâtını işittikçe istiğfar ile ona karşı siper almazsa, bütün rûhuyla Cehennem'in ademini arzu ettiğinden, küçük bir emâre ve bir şüphe, Cehennem'in inkârına cesaret veriyor.

Bâtın-ı kalb: Kalbin içi.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı

Hayat-ı ebediye: Sonsuz, ebedî hayat, âhiret hayatı.

İttılâ: Öğrenme, haberdar olma.

Mahall-i iman: İmânın yeri.

Melâike: Melekler.

Mukâbil: Karşı, karşılık.

Münâcât-ı Eyyûbiye: Hz. Eyyûb'un (a.s.) duâsı.

Nefretkârâne: Nefret ettirecek, soğutacak bir tarzda.

Neş'et etmek: Meydana gelmek.

Neûzu billâh: Allah korusun!

Nur-i iman: İman nuru.

Ruhâniyât: Cismi olmayan, ruhânî varlıklar.

Tehdidât: Tehditler.

Zâhirî: Görünen, görünürdeki.

Zevk-i rûhanî: Rûhun aldığı lezzet.

Hem meselâ, farz namazını kılmayan ve vazife-i ubûdiyeti yerine getirmeyen bir adamın küçük bir âmirinden küçük bir vazifesizlik yüzünden aldığı tekdirden müteessir olan o adam, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in mükerrer emirlerine karşı farzında yaptığı bir tenbellik, büyük bir sıkıntı veriyor ve o sıkıntıdan arzu ediyor ve mânen diyor ki: “Keşki o vazife-i ubûdiyeti bulunmasa idi.” Ve bu arzudan bir mânevî adâvet-i ilâhiyeyi işmâm eden bir inkâr arzusu uyanır. Bir şüphe, vücûd-u ilâhiyeye dâir kalbe gelse, kat'î bir delil gibi ona yapışmaya meyleder. Büyük bir helâket kapısı ona açılır.

O bedbaht bilmiyor ki: İnkâr vasıtasıyla, gayet cüz'î bir sıkıntı vazife-i ubûdiyetten gelmeye mukâbil, inkârda milyonlar ile o sıkıntıdan daha müthiş mânevî sıkıntılara kendini hedef eder. Sineğin ısırmasından kaçıp, yılanın ısırmasını kabul eder. Ve hâkezâ... bu üç misâle kıyâs edilsin ki [60](#) عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ نَارٌ سırri anlaşılsın.

* * *

Adaveti ilâhiye: Cenab-ı Hak'a karşı düşmanlık.

Bâtın-ı kalb: Kalbin içi.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı

Hayat-ı ebediye: Sonsuz, ebedî hayat, âhiret hayatı.

İttılâ: Öğrenme, haberdar olma.

İşmam etmek: Hissettirmek, duyurmak.

Mahall-i iman: İmânın yeri.

Melâike: Melekler.

Mukâbil: Karşı, karşılık.

Münâcât-ı Eyyûbiye: Hz. Eyyûb’un (a.s.) duâsı.

Müteessir: Etkilenmiş.

Nefretkârâne: Nefret ettirecek, soğutacak bir tarzda.

Neş’et etmek: Meydana gelmek.

Neûzu billâh: Allah korusun!

Nur-i iman: İman nuru.

Ruhâniyât: Cismi olmayan, ruhânî varlıklar.

Tehdidât: Tehditler.

Tekdir: Azarlama.

Vazife-i ubûdiyet: Kulluk görevi.

Vücûd-u ilâhiye: Cenab-ı Hakk’ın varlığı.

Zâhirî: Görünen, görünürdeki.

Zevk-i rûhanî: Rûhun aldığı lezzet.

[58](#) “Ya Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın.” diye niyaz etmişti.” (Enbiyâ sûresi, 21/83)

[59](#) “Ya Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın.”

[60](#) “Bilâkis onların kalpleri paslandı.” (Mutaffîfîn sûresi, 83/14)

On Birinci Lem’a

“Mirkâtü’s-Sünne ve Tiryâku Marazı’l-Bid’a”

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ

[61](#) حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ

Şu âyetin Birinci Makamı, Minhâcü’s-Sünnet, İkinci Makamı, Mirkâtü’s-Sünnet’tir.

[62](#) فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

[63](#) قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ

Bu iki âyet-i azîmenin yüzer nüktesinden on bir nüktesi icmâlen beyân edilecek.

Âyet-i azîme: Pek büyük âyet.

İcmâlen: Kısaca, özet olarak.

Minhâcü’s-Sünnet: Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) Sünnet’inin genel metodu, takip ettiği geniş cadde.

Mirkatü’s-Sünne: Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) Sünnet’inin basamakları, dereceleri.

Tiryaku Marazı’l-Bid’a: Bid’at hastalığının ilâcı.

Birinci Nükte

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) ferman etmiş:

[64](#) مَنْ تَمَسَّكَ بِسُنَّتِي عِنْدَ فُسَادِ أُمَّتِي فَلَهُ أَجْرُ مِائَةِ شَهِيدٍ

Yani, “Fesâd-ı ümmetim zamanında kim benim sünnetime temessük etse, yüz şehidin ecrini, sevâbını kazanabilir.”

Evet Sünnet-i Seniyye’ye ittibâ, mutlaka gayet kıymettardır. Hususan bid’aların istilâsı zamanında Sünnet-i Seniyye’ye ittibâ etmek daha ziyâde kıymettardır. Hususan fesâd-ı ümmet zamanında Sünnet-i Seniyye’nin küçük bir âdâbına mürâat etmek, ehemmiyetli bir takvâyı ve kuvvetli bir imanı ihsâs ediyor. Doğrudan doğruya Sünnete ittibâ etmek, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)’ı hatıra getiriyor. O ihtârdan, o hâtıra, bir huzur-u ilâhî hâtırasına inkılâp eder. Hattâ en küçük bir muâmelede, hattâ yemek, içmek ve yatmak âdâbında Sünnet-i Seniyye’yi mürâat ettiği dakikada, o âdi muâmele ve o fitrî amel, sevâplı bir ibâdet ve şer’î bir hareket oluyor. Çünkü o âdi hareketiyle Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)’a ittibâını düşünüyor ve şeriatın bir edebi olduğunu tasavvur eder ve şeriat sahibi O olduğu hatırına gelir. Ve O’ndan Şâri-i Hakikî olan Cenâb-ı Hakk’a kalbi müteveccih olur. Bir nev’i huzur ve ibâdet kazanır.

İşte, bu sırra binâen Sünnet-i Seniyye’ye ittibâi kendine âdet eden, âdâtını ibâdete çevirir, bütün ömrünü semeredâr ve sevâbdâr yapabilir.

Âdâb: Davranış kuralları, ahlâkın gerektirdiği genel hareket tarzı.

Âdi: Basit, sıradan.

Bid’a: Dinde bir aslı olmayıp sonradan ortaya çıkan şey.

Ecr: Sepap, ücret, mükâfat.

Fesâd-ı ümmet: Ümmetin dinî ve ahlakî hayatının bozulması.

Fitrî: Tabîi, doğal.

İhsas etmek: Hissettirmek.

İhtar: Hatırlatma.

İnkılâp etmek: Dönüşmek, başka bir hâl almak.

Mürâât: Uyma, riayet etme.

Müteveccih: Yönelmiş, yönelik.

Semeredâr: Meyveli, faydalı.

Sevabdâr: Sevaplı.

Sünnet-i Seniyye: Peygamber Efendimizin (s.a.s.) üstün söz, hâl, davranış ve buyrukları.

Şâri-i Hakikî: Hükmetme yetkisi olan Hz. Allah.

Şer’î: Dinî.

Şeriat: Dinî hüküm ve kurallar.

Temessük: Tutunma, sarılma.

Zıll: Gölge.

İkinci Nükte

İmam Rabbânî Ahmed Farukî (kuddise sirruh) demiş ki: “Ben seyr-i rûhânîde kat-ı meratip ederken, tabakât-ı evliyâ içinde en parlak, en haşmetli, en letâfetli, en emniyetli; Sünnet-i Seniyye‘ye ittibâı, esas-ı tarîkat ittihâz edenleri gördüm. Hattâ o tabakanın âmi evliyâları, sâir tabakâtın has velilerinden daha muhteşem görünüyordu.”⁶⁵

Evet Müceddid-i Elf-i Sâni İmâm-ı Rabbânî (kuddise sirruh) hak söylüyor. Sünnet-i Seniyye‘yi esas tutan, Habibullah‘ın zılli altında makam-ı mahbûbiyete mazhardır.

* * *

Esas-ı tarîkat ittihâz etme: Temel prensip olarak benimsemek.

Fesâd-ı ümmet: Ümmetin dinî ve ahlakî hayatının bozulması.

İttiba: Tabi olma, uyma arkasında olma.

Kat-ı Meratip: İlerleme, yol alma

Makam-ı mahbubiyet: Allah tarafından sevilme makamı.

Seyr-i Rûhânî: Ruhani seyahat. Manevi arınma yolunda ilerleme.

Sünnet-i Seniyye: Peygamber Efendimizin (s.a.s.) üstün söz, hâl, davranış ve buyrukları.

Tabakat-ı evliya: Velilerin dereceleri.

Zıll: Gölge.

⁶¹ “Size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki zahmete uğramanız ona ağır gelir. Kalbi üstünüze titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir.” (Tevbe sûresi, 9/128)

⁶² “Buna rağmen aldırılmaz, yüz çevirirlerse, ey Resûlüm! de ki: “Allah bana yeter. O’ndan başka ilâh yoktur. Ben yalnız O’na dayanırım. Çünkü O, büyük Arş’ın, muazzam hükümlerinin sahibidir.” (Tevbe sûresi, 9/129). Ayrıca bu âyette söylenmesi emredilen kısım ile ilgili, “Kim bunu sabah-akşam yedi defa söylese, Allah ona yeter.” anlamındaki hadis için bkz.: Ebû Dâvûd, *edeb* 100, 101.

⁶³ “Ey Resûlüm, de ki: “Ey insanlar, eğer Allah’ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin.” (Âl-i İmran sûresi, 3/31)

⁶⁴ et-Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-evsat* 5/315; İbn Adiyy, *el-Kâmil* 2/327; el-Beyhakî, *ez-Zühed* s.118; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ* 8/200; el-Münzirî, *et-Terğîb ve’t-terhîb* 1/41; el-Münâvî, *Feyzu’l-kadîr* 6/261.

⁶⁵ İmam Rabbânî, *el-Mektûbât*, 1/240. (260. Mektup)

Yirmi Birinci Lem'a

İhlâs hakkında

[On Yedinci Lem'a'nın On Yedinci Notası'nın yedi mes'elesinden Dördüncü Mes'elesi iken, ihlâs münasebetiyle Yirminci Lem'a'nın İkinci Nokta'sı oldu. Nuraniyetine binâen Yirmi Birinci Lem'a olarak Lemeât'a girdi.]

(Bu Lem'a lâakal her on beş günde bir defa okunmalı.)

66 وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ

67 وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ

68 قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيْهَا * وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيْهَا

69 وَلَا تَسْتَرْوَا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا

İhlâs: Cenâb-ı Hakk'a karşı vazife ve sorumlulukları sırf Allah emrettiği için, yine O'nun hoşnutluğunu hedefleyerek yerine getirmek.

Lâakal: En az.

Nuraniyet: Aydınlık, parlaklık.

Ey âhiret kardeşlerim ve ey hizmet-i Kur'âniye'de arkadaşlarım! Bilirsiniz ve biliniz: Bu dünyada, hususen uhrevî hizmetlerde; en mühim bir esâs, en büyük bir kuvvet, en makbul bir şefaatchi⁷⁰, en metin bir nokta-yı istinâd, en kısa bir tarîk-ı hakikat, en makbul bir dua-yı mânevî, en kerâmetli bir vesile-i makâsıd, en yüksek bir haslet, en sâfî bir ubûdiyet, ihlâstır.

Madem ihlâsta mezkûr hâssalar gibi çok nurlar var ve çok kuvvetler var. Ve madem bu müdhiş zamanda ve dehşetli düşmanlar mukâbilinde ve şiddetli tazyîkat karşısında ve savletli bid'alar, dalâletler içerisinde bizler gayet az ve zaîf ve fakir ve kuvvetsiz olduğumuz hâlde, gayet ağır ve büyük ve umûmî ve kudsî bir vazife-i imaniye ve hizmet-i Kur'âniye omuzumuza ihsân-ı ilâhî tarafından konulmuş.

Elbette herkesten ziyâde bütün kuvvetimizle ihlâsı kazanmaya mecbur ve mükellefiz ve ihlâsın sırrını kendimizde yerleştirmek için gayet derecede muhtacız. Yoksa hem şimdiye kadar kazandığımız hizmet-i kudsiye kısmen zâyî olur, devam etmez; hem şiddetli mes'ul oluruz. ⁷¹ وَلَا تَسْتَرْوَا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا âyetindeki şiddetli tehdidkârâne nehy-i ilâhîye mazhar olup, saâdet-i ebediye zararına; mânâsız, lüzumsuz, zararlı, kederli, hodfüruşâne, sakîl, riyâkârâne bazı hissiyât-ı süfliye ve menâfî-i cüz'iyenin hatırı için ihlâsı kırmakla; hem bu hizmetteki umum kardeşlerimizin hukukuna tecavüz, hem hizmet-i Kur'âniye'nin hizmetine taarruz, hem hakâik-i imaniyenin kudsiyetine hürmetsizlik etmiş oluruz.

Ey kardeşlerim! Mühim ve büyük bir umûr-i hayriyenin çok muzır mânileri olur.

Bid'a: Dinin aslından uzaklaşma, dinde olmayan bir şeyin icad edil-mesi.

Esbab: Sebepler.

Haslet: Huy, mizaç.

Hâssa: Hususiyet, özellik.

Hissiyat-ı süfliye: Bayağı, değersiz hisler.

Hizmet-i Kur’âniye: Kur’ân-ı Kerim hizmeti.

Hodfuruşâne: Kendini methedercesine, övercesine.

İhsan-ı İlâhî: Cenâb-ı Hakk’ın ihsanı, nimeti.

Kudsî: Tertemiz, mukaddes.

Kudsiyet: Mukaddeslik, temizlik, paklık.

Menâfi-i cüz’iye: Küçük menfaatler.

Metin: Sağlam.

Mezkûr: Adı geçen, zikredilen.

Nehy-i İlâhî: İlâhi yasak.

Nokta-yı istinâd: Dayanak noktası.

Riyâkârâne: İki yüzlülükle, gösterişli bir tarzda.

Sakîl: Ağır, çirkin, kaba.

Savlet: Saldırı.

Tarik-i hakikat: Hakikat yolu.

Tazyikat: Sıkıştırmalar, baskılar.

Tehditkârâne: Tehdit edercesine.

Ubudiyet: Kulluk.

Uhrevî hizmet: Neticesi ve faydaları bütünüyle âhirette beklenilecek dînî vazife.

Umur-i hayriye: Hayırlı işler.

Vesile-i makasîd: Hedeflere ulaştıran vesile.

Şeytanlar o hizmetin hâdimleriyle çok uğraşır. Bu mânilere ve bu şeytanlara karşı, ihlâs kuvvetine dayanmak gerektir. İhlası kıracak esbâbdan; yılandan, akrepten çekindiğiniz gibi çekininiz. Hazret-i Yusuf (aleyhisselâm)

⁷² النَّفْسَ لِأَمَّارَةٍ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَجِمَ رَبِّي demesiyle, nefs-i emmâreye itimâd edilmez. Enâniyet ve nefs-i emmâre sizi aldatmasın. İhlâsı kazanmak ve muhâfaza etmek ve mânileri def etmek için, gelecek düsturlar rehberiniz olsun.

Birinci Düsturunuz

Amelinizde rızâ-yı ilâhî olmalı.

Eğer O râzı olsa, bütün dünya küsse ehemmiyeti yok. Eğer O kabul etse, bütün halk reddetse te’siri yok. O râzı olduktan ve kabul ettikten sonra, isterse ve hikmeti iktizâ ederse, sizler istemek talebinde olmadığınız hâlde, halklara da kabul ettirir, onları da râzı eder. Onun için, bu hizmette doğrudan doğruya yalnız Cenâb-ı Hakk’ın rızâsını esâs maksad yapmak gerektir.

İkinci Düsturunuz

Bu hizmet-i Kur’âniye’de bulunan kardeşlerinizi tenkid etmemek ve onların üstünde fazilet-füruşluk nev’inden gıpta damarını tahrik etmemektir.

Çünkü nasıl insanın bir eli diğer eline rekabet etmez, bir gözü bir gözünü tenkid etmez, dili kulağına itiraz etmez, kalb ruhun ayıbını görmez.. Belki birbirinin noksanını ikmâl eder, kusurunu örter, ihtiyâcına yardım eder, vazifesine muâvenet eder. Yoksa o vücut-i insanın hayatı söner, ruhu kaçır, cismi de dağılır.

Hem nasıl ki bir fabrikanın çarkları birbiriyle rekabetkârâne uğraşmaz, birbirinin önüne tekaddüm

edip tahakküm etmez, birbirinin kusurunu görerek tenkid edip, sa'ye şevkini kırıp atâlete uğratmaz. Belki bütün istidadlarıyla, birbirinin hareketini umûmî maksada tevcih etmek için yardım ederler; hakikî bir tesânüd, bir ittifâk ile gaye-i hilkatlerine yürürler. Eğer zerre mikdar bir taarruz, bir tahakküm karışsa, o fabrikayı karıştıracak, neticesiz, akîm bırakacak. Fabrika sahibi de o fabrikayı bütün bütün kırıp dağıtacak.

Enâniyet: Benlik, gurur.

İkmâl etmek: Tamamlamak.

İktiza etmek: Gerektirmek.

Nefs-i emmâre: Şeytanın vesvese ve oyunlarına karşı koymayan, sürekli günah arzusunda olan nefis.

Vücut-i insan: İnsan vücudu.

Rekabetkârâne: Rekâbetli bir şekilde.

Tekaddüm etmek: Öne geçmek.

Sa'y: Çalışma.

Tevcih etmek: Yönlendirmek.

Gaye-i hilkat: Yaratılış gayesi.

Atâlet: Âtıl, boş kalma, tembellik.

Tesânüd: Dayanışma.

İşte, ey Risale-i Nur şâkirdleri ve Kur'ân'ın hizmetkârları! Sizler ve bizler öyle bir insan-ı kâmil ismine lâıyk bir şahs-ı mânevînin âzâlarıyız ve hayat-ı ebediye içindeki saâdet-i ebediyeyi netice veren bir fabrikanın çarkları hükmündeyiz. Ve sâhil-i selâmet olan Dâru's-selâm'a ümmet-i Muhammediye'yi (aleyhissalâtü vesselâm) çıkaran bir sefine-i rabbâniyede çalışan hademeleriz. Elbette, dört ferdden bin yüz on bir kuvve-i mâneviyeyi temin eden sırr-ı ihlâsı kazanmak ile, tesânüd ve ittihâd-ı hakikîye muhtacız ve mecburuz.

Evet, üç elif ittihâd etmezse, üç kıymeti var. Sırr-ı adediyet ile ittihâd etse, yüz on bir kıymet alır. Dört kerre dört ayrı ayrı olsa, on altı kıymeti var. Eğer sırr-ı uhuvvet ve ittihâd-ı maksad ve ittifâk-ı vazife ile tevafuk edip bir çizgi üstünde omuz omuza verseler, o vakit dört bin dört yüz kırk dört kuvvetinde ve kıymetinde olduğu gibi, hakikî sırr-ı ihlâs ile, on altı fedâkâr kardeşlerin kıymet ve kuvvet-i mâneviyesi dört binden geçtiğine, pek çok vukuât-ı tarihiye şahadet ediyor.

Bu sırrın sırrı şudur ki: Hakikî, samimî bir ittifâkta her bir ferd, sâir kardeşlerin gözüyle de bakabilir ve kulaklarıyla da işitebilir. Güya on hakikî müttehid adamın her biri yirmi gözle bakıyor, on akılla düşünüyor, yirmi kulakla işitiyor, yirmi elle çalışıyor bir tarzda mânevî kıymeti ve kuvvetleri vardır.⁷³(Hâşiye)

Akîm: Güdük, kısır, verimsiz.

Amel: İş.

Dâru's-selâm: Emniyet ve huzurun yurdu.

İnsan-ı kâmil: Olgun, mükemmel insan.

İttifak-ı vazife: Aynı vazifede birleşmek, iş birliği.

İttihad etmek: Birleşmek, birlik.

İttihad-ı hakikî: Gerçek birlik.

İttihad-ı maksat: Aynı maksatta birleşmek, hedef birliği.

Kuvve-i mâneviye: Mânevî güç.

Medar olmak: Sebep olmak.

Müteallik: Alakalı, ilgili.

Müttehid: Birleşmiş.

Nokta-yi istinâd: Dayanak noktası.

Rıza-yi İlâhî: Allah rızası.

Sahil-i selâmet: Güvenli sahil.

Sefine-i Rabbâniye: Allah'ın gemisi.

Sırr-ı adebiyet: Sayılardaki sır.

Sırr-ı uhuvvet: Kardeşlik sırrı.

Sırr-ı uhuvvet-i hakikiye: Gerçek kardeşlik sırrı.

Şahs-ı mânevî: Hükmi şahsiyet, tüzel kişilik.

Şakirt: Öğrenci.

Tahakküm etmek: Zorla boyun eğdirmek, zorbalık.

Tevafuk: Birbirine uygun muvafık olma.

Vukuat-ı tarihiye: Tarihî olaylar.

Üçüncü Düsturunuz

Bütün kuvvetinizi ihlâsta ve hakta bilmelisiniz.

Evet, kuvvet haktır ve ihlâstadır. Haksızlar dahi, haksızlıkları içinde gösterdikleri ihlâs ve samimiyet yüzünden kuvvet kazanıyorlar.

Evet, kuvvet hakta ve ihlâsta olduğuna bir delil, şu hizmetimizdir. Bu hizmetimizde bir parça ihlâs, bu dâvâyı isbat eder ve kendi kendine delil olur. Çünkü, yirmi seneden fazla kendi memleketimde ve İstanbul'da ettiğimiz hizmet-i ilmiye ve diniyeye mukâbil, burada sizinle yedi-sekiz senede yüz derece fazla edildi. Halbuki, kendi memleketimde ve İstanbul'da burada benimle çalışan kardeşlerimden yüz, belki bin derece fazla yardımcılarım varken, burada ben yalnız, kimsesiz, garib, yarım ümmî, insafsız memurların tarassudât ve tazyikâtları altında yedi-sekiz sene sizinle ettiğim hizmet; yüz derece eski hizmetten fazla muvaffakiyeti gösteren mânevî kuvvet, sizlerdeki ihlâstan geldiğine kat'iyen şüphem kalmadı.

Hem itiraf ediyorum ki, samimî ihlâsınızla, şan ü şeref perdesi altında nefsimi okşayan riyâdan beni bir derece kurtardınız. İnşâallah tam ihlâsa muvaffak olursunuz, beni de tam ihlâsa sokarsınız.ş

Bilirsiniz ki, Hazret-i Ali (radıyallahü anh) o mu'cize-vârî kerâmetiyle ve Hazret-i Gavs-ı A'zam (kuddise sirruh), o hârika kerâmet-i gaybiyesiyle, sizlere bu sırr-ı ihlâsa binâen iltifat ediyorlar ve himâyetkârâne teselli verip hizmetinizi mânen alkışlıyorlar. Evet hiç şüphe etmeyiniz ki, bu teveccühleri, ihlâsa binâen gelir. Eğer bilerek bu ihlâsı kırsanız, onların tokadını yersiniz. Onuncu Lem'a'daki şefkat tokatlarını tahattur ediniz.

Böyle mânevî kahramanları arkanızda zahîr, başınızda üstad bulmak isterseniz [74](#) وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ sırrıyla ihlâs-ı tâmmı kazanınız.

Kardeşlerinizin nefislerini nefsinize —şerefte, makamda, teveccühde, hattâ menfaat-i maddiye gibi nefsin hoşuna giden şeylerde— tercih ediniz. Hattâ en latîf ve

Hazret-i Gavs-ı A'zam: Abdulkadir Geylânî hazretleri.

Himayetkârâne: Koruyup, gözeterek.

İhlâs-ı tâm: Tam, mükemmel bir ihlas.

Keramet-i gaybiye: Geleceğe ait bir meselede mazhar olunan ke-ramet.

Menfaat-i maddiye: Maddî çıkarlar.

Mucize-vâri: Mucize gibi.

Riyâ: Gösteriş.

Tahattur etmek: Hatırlamak.

Tarassudât: Gözetlemeler.

Tazyikât: Sıkıştırmalar.

Zahîr: Destek olan, arka çıkan.

güzel bir hakikat-i imaniyeyi muhtaç bir mü'mine bildirmek ki; en mâsumâne, zararsız bir menfaattir. Mümkün ise, nefsinize bir hodgâmlık gelmemek için, istemeyen bir arkadaş ile yaptırması hoşunuza gitsin. Eğer “Ben sevab kazanayım, bu güzel mes’eleyi ben söyleyeyim.” arzunuz varsa, çendan onda bir günah ve zarar yoktur. Fakat mâbeyninizdeki sırr-ı ihlâsa zarar gelebilir.

Dördüncü Düsturunuz

Kardeşlerinizin meziyetlerini şahıslarınızda ve faziletlerini kendinizde tasavvur edip, onların şerefleriyle şâkirâne iftihar etmektir.

Ehl-i tasavvufun mâbeyninde “*fenâ fi ’ş-şeyh, fenâ fi ’r-resûl*” ıstılahâtı var. Ben sofi değilim. Fakat onların bu düsturu, bizim meslekte “*fenâ fi ’l-ihvân*” sûretinde güzel bir düsturdur. Kardeşler arasında buna “*tefânî*” denilir. Yani, birbirinde fânî olmaktır. Yani, kendi hissiyât-ı nefsâniyesini unutup, kardeşlerinin meziyât ve hissiyâtıyla fıkren yaşamaktır. Zâten mesleğimizin esâsı uhuvvettir. Peder ile evlâd, şeyh ile mürid mâbeynindeki vasıta değildir. Belki hakikî kardeşlik vasıtalarıdır. Olsa olsa bir üstadlık ortaya girer.

Mesleğimiz “*Halîliye*” olduğu için, meşrebimiz “*hillet*”tir. Hillet ise, en yakın dost ve en fedâkâr arkadaş ve en güzel takdir edici yoldaş ve en civanmerd kardeş olmak iktizâ eder. Bu hilletin üssü’l-esâsı, samimî ihlâstır. Samimî ihlâsı kıran adam, bu hilletin gayet yüksek kulesinin başından sukût eder. Gayet derin bir çukura düşmek ihtimâli var. Ortada tutunacak yer bulamaz.

Evet, yol iki görünüyor. Cadde-i kübrâ-yı Kur’âniye olan şu mesleğimizden şimdi ayrılanlar, bize düşman olan dinsizlik kuvvetine bilmeyerek yardım etmek ihtimâli var.

Cadde-i kübrâ-yı Kur’âniye: Kur’ân-ı Kerim’in çizdiği, belirlediği büyük, geniş yol; sırât-ı müstakim.

Çendan: Gerçi.

Ehl-i tasavvuf: Tasavvuf erbabı, hayatlarını tasavvuf çizgisinde sürdürenler.

Fenâ fi ’l-ihvân: Hep arkadaşlarını düşünme, onlar için gerekirse kendini feda edebilme düşüncesi.

Fenâ fi ’r-resûl: Bütün varlığı ile Hz.Peygamber’e bağlı kalarak hep onu düşünmek.

Fenâ fi ’ş-şeyh: Bütün varlığı ile şeyhe bağlı kalarak hep onu düşünmek.

Hakikati imâniye: İman gerçeği.

Halîliye: Hz. İbrahim (a.s.)’ın yolu, samimiyet, fedakarlık, vefa gibi yüksek hasletler üzerine kurulu dostluk ve arkadaşlık.

Hillet: Samimi dostluk.

Hissiyat-ı nefsanîye: Nefse ait duygular.

Hodgâmlık: Kendi rahatını ve zevkini düşünme.

Istılahât: Terimler.

İftihar: Övünme.

İktiza etmek: Gerekmek.

Mâbeyn: Ara.

Meşreb: Yol, tarz.

Meziyât: Meziyetler, ayırıcı vasıflar, özellikler.

Meziyet: Ayırıcı vasıf, özellik, güzel huy.

Sukut etmek: Düşmek.

Şâkirâne: Şükrederek.

Üssü'l-esas: Ana esas, temel.

İnşâallah, Risale-i Nur yoluyla Kur'ân-ı Mu'cizü'l Beyan'ın dâire-i kudsiyesine girenler; daima nura, ihlâsa, imana kuvvet verecekler ve öyle çukurlara sukût etmeyeceklerdir.

Ey hizmet-i Kur'âniye'de arkadaşlarım! İhlâsı kazanmanın ve muhâfaza etmenin en müessir bir sebebi, '*râbîta-yı mevt*'tir. Evet, ihlâsı zedeleyen ve riyâyâ ve dünyaya sevk eden, tûl-i emel olduğu gibi, riyâdan nefret veren ve ihlâsı kazandıran, râbîta-yı mevttir. Yani, ölümünü düşünüp, dünyanın fânî olduğunu mülâhaza edip, nefsin desîselerinden kurtulmaktır. Evet ehl-i tarîkat ve ehl-i hakikat, Kur'ân-ı Hakîm'in

75 إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَمِيَّتُونَ 76 كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

gibi âyetlerinden aldığı dersle, râbîta-yı mevti sülûklarında esâs tutmuşlar, tûl-i emelin menşei olan tevehhüm-i ebediyeti o râbîta ile izâle etmişler. Onlar farazî ve hayalî bir sûrette kendilerini ölmüş tasavvur ve tahayyül edip ve yıkanıyor, kabre konuyor farz edip, düşünce düşünce nefs-i emmâre o tahayyül ve tasavvurdan müteessir olup uzun emellerinden bir derece vazgeçer. Bu râbîtanın fevâidi pek çoktur. Hadîste ²⁷ أَكْثَرُ مَا ذَكَرَ هَازِمُ اللَّذَاتِ –ev kemâ kâl– yani “Lezzetleri tahrib edip acılaştıran ölümü çok zikrediniz!” diye bu râbîtayı ders veriyor. Fakat mesleğimiz tarîkat olmadığı, belki hakikat olduğu için, bu râbîtayı ehl-i tarîkat gibi farazî ve hayalî sûretinde yapmağa mecbur değiliz. Hem meslek-i hakikate uygun gelmiyor. Belki âkıbeti düşünmek sûretinde, müstakbeli zaman-ı hâzıra getirmek değil, belki hakikat noktasında zaman-ı hâzırdan istikbale fikren gitmek, nazaran bakmaktır.

Desise: Hile, oyun.

Fevâid: Faydalar.

İzale etmek: Gidermek.

Müessir: Tesir eden, etken, faktör.

Mülâhaza etmek: Dikkatle bakmak, iyice düşünmek.

Müteessir: Etkilenmiş.

Nefs-i emmâre: Daima kötüye sevkeden, sürekli günah arzusunda olan nefis.

Rabîta-yı mevt: Ölümle irtibat halinde olmak. (Daima ölümü hatırdâ tutup, geçici, boş veya haram olan dünyevi zevk ve lezzetlerden uzak durarak nefis ve şeytanın hücumlarından kurtulmaya çalışmak).

Sülûk: Bir yola girip, devam etme.

Tahayyül etmek: Hayal etmek, hayalde canlandırmak.

Tevehhüm-i ebediyet: Dünyada sonsuz kalacağını zannetme. (Hiç ölümü düşünmeden sorumsuzca yaşama.)

Tûl-i emel: Hırs; bitmez, tükenmez istek.

Zaman-ı hazır: Şu an, içinde bulunulan zaman dilimi.

Evet, hiç hayale, faraza lüzum kalmadan bu kısa ömür ağacının başındaki tek meyvesi olan kendi cenazesine bakabilir. Onunla yalnız kendi şahsının mevtini gördüğü gibi, bir parça öbür tarafa gitse, asrının ölümünü de görür; daha bir parça öbür tarafa gitse, dünyanın ölümünü de müşahade eder, ihlâs-ı etemme yol açar.

İkinci Sebep: İman-ı tahkikînin kuvvetiyle ve mârifet-i Sâni'i netice veren masnûâtta tefekkür-i imanîden gelen lemeât ile bir nevi huzur kazanıp, Hâlık-ı Rahîm'in hâzır nâzır olduğunu düşünüp, O'ndan başkasının teveccühünü aramayarak, huzurunda başkalarına bakmak, meded aramak o huzurun

edebine muhâlif olduğunu düşünmek ile o riyâdan kurtulup ihlâsı kazanır. Her ne ise.. bunda çok derecât, merâtib var. Herkes kendi hissesine göre ne kadar istifade edebilse, o kadar kârdır. Risale-i Nur‘da riyâdan kurtaracak, ihlâsı kazandıracak çok hakâik zikredildiğinden ona havale edip, burada kısa kesiyoruz.

İhlâsı kıran ve riyâyâ sevk eden pek çok esbâbdan iki-üçünü muhtasaran beyan edeceğiz:

•**Birincisi:** Menfaat-i maddiye cihetinden gelen rekabet, yavaş yavaş ihlâsı kırar. Hem netice-i hizmeti de zedeler. Hem o maddî menfaati de kaçıırır.

Evet, hakikat ve âhiret için çalışanlara karşı bu millet bir hürmet ve bir muâvenet fikrini daima beslemiş. Ve bilfiil onların hakikat-i ihlâslarına ve sâdıkâne olan hizmetlerine bir cihette iştirâk etmek niyetiyle, onların hâcât-ı maddiyelerinin tedârikiyle meşgul olup, vakitlerini zâyi etmemek için, sadaka ve hediye gibi maddî menfaatlerle yardım edip, hürmet etmişler. Fakat bu muâvenet ve menfaat istenilmez, belki verilir. Hem kalben arzu edip muntazır kalmakla, lisan-ı hâl ile dahi istenilmez, belki ummadığı bir hâlde verilir. Yoksa ihlâsı zedelenir. Hem [78](#) وَلَا تَسْتَوُوا بِآيَاتِي تَمَّا قَلِيلًا âyetinin nehyine yanaşır, ameli kısmen yanar.

Bilfiil: Gerçekleşmiş olarak.

Hâcât-ı maddiye: Maddi ihtiyaçlar.

Hakaik: Hakikatler.

Hâlık-ı Rahîm: Merhamet ve ihsanı pek çok olan Yüce Yaratıcı.

İhlâs-ı etemm: Tastamam, en mükemmel ihlas.

İman-ı tahkikî: Sağlam, sarsılmaz iman.

Lemeât: Parıltılar.

Lisan-ı hâl: Hal dili, davranışların ortaya koyduğu anlam.

Marifet-i Sâni: Allah’ı bilmek.

Masnuat: Sanat eseri olan varlıklar. (Allah’ın yarattığı her şey).

Menfaat-i maddiye: Maddi çıkarlar.

Merâtip: Mertebeler.

Mevt: Ölüm.

Muavenet: Yardımlaşma.

Muhtasaran: Kısaca, özet olarak.

Muntazır: Bekleyen.

Nâzır: Bakan, sevk ve idare eden.

Nehy: Yasak.

Netice-i hizmet: Hizmetten beklenen netice, hedef.

Sülûk: Bir yola girip, devam etme.

Tefekkür-i imanî: İmanı pekiştiren şeyleri düşünme, mütalaa etme.

Teveccüh: Yönelme, yakınlık gösterme, takdir.

İşte bu maddî menfaati arzu edip muntazır kalmak, sonra nefs-i emmâre, hodgâmlık cihetiyle o menfaati başkasına kaptırmamak için, hakikî bir kardeşine ve o husûsî hizmette arkadaşına karşı bir rekabet damarı uyandırır. İhlâsı zedelenir, hizmette kudsiyeti kaybeder, Ehl-i hakikat nazarında sakîl bir vaziyet alır. Ve maddî menfaati de kaybeder. Her ne ise.. bu hamur çok su götürür, kısa kesip yalnız hakikî kardeşlerimin içinde sırr-ı ihlâsı ve samimî ittifâkı kuvvetleştirecek iki misal söyleyeceğim.

Birinci misal: Ehl-i dünya, büyük bir servet ve şiddetli bir kuvvet elde etmek için, hattâ bir kısım

ehl-i siyaset ve hayat-ı içtimâiye-i beşeriyenin mühim âmilleri ve komiteleri, iştirâk-i emvâl düsturunu kendilerine rehber etmişler. Bütün sû-i istîmâlât ve zararlarıyla beraber, hârîka bir kuvvet, bir menfaat elde ediyorlar. Halbuki, iştirâk-i emvâlin çok zararlarıyla beraber, iştirâkle mâhiyeti değişmez. Her birisi umuma gerçi bir cihette ve nezarete mâlik hükmündedir, fakat istifade edemez. Her ne ise... bu iştirâk-i emvâl düsturu a'mâl-i uhreviye'ye girse, zararsız, azîm menfaate medârdır. Çünkü bütün emvâl, o iştirâk eden her bir ferdin eline tamamen geçmesinin sırrını taşıyor.

Çünkü, nasıl ki dört beş adamdan –iştirâk niyetiyle– biri gazyağı, biri fitil, biri lâmba, biri şişe, biri kibrit getirip lâmbayı yaktılar. Her biri tam bir lâmbaya mâlik oluyor. O iştirâk edenlerin her birinin bir duvarda büyük bir âyinesi varsa, her birinin noksansız, parçalanmadan birer lâmba, oda ile beraber âyinesine girer.

Aynen öyle de, emvâl-i uhreviyede sırr-ı ihlâs ile iştirâk ve sırr-ı uhuvvet ile tesânüd ve sırr-ı ittihâd ile teşrîkü'l-mesâî, o iştirâk-i a'mâlden hâsıl olan umum yekûn ve umum nur, her birinin defter-i a'mâline bitemâmihâ gireceği ehl-i hakikat mâbeyninde meşhud ve vâki'dir ve vüs'at-ı rahmet ve kerem-i ilâhînin muktezâsıdır.

A'mâl-i uhreviye: Dînî ameller, işler. (Neticesi ve faydaları bütünüyle âhirette beklenecek dînî görevler.)

Âmil: Faktör, etken.

Azîm: Büyük.

Bitemâmihâ: Tamamen, eksiksiz.

Defter-i a'mâl: Amel, kazanç defteri.

Emvâl: Mallar.

Hayat-ı içtimaiye-i beşeriye: İnsanın sosyal hayatı, toplum hayatı.

Hodgâmlık: Kendi rahatını ve zevkini düşünme.

İştirak-i a'mâl: Aynı işlerde ortaklık.

İştirak-i emvâl: Mal ortaklığı.

Kudsiyet: Mukaddeslik, temizlik, paklık.

Mâbeyn: Ara.

Mâlik: Sahip, patron.

Mukteza: Gerektirici sebep.

Nefs-i emmâre: Şeytanın vesvese ve oyunlarına karşı koymayan, sürekli günah arzusunda olan nefis.

Nezaret: Bakma, idare etme.

Sakîl: Bayağı, sıkıcı, ağır.

Sırr-ı ittihad: Birleşme sırrı, birlikteki sır.

Sırr-ı uhuvvet: Kardeşlik sırrı.

Sû-i istîmâlât: Kötü kullanımlar.

Tesanüd: Dayanışma.

Teşrîkü'l-mesâî: Bir işte beraber çalışma, iş birliği.

Vüs'at-i rahmet: Rahmetin enginliği.

İşte, ey kardeşlerim! Sizleri inşâallah menfaat-i maddiye rekabete sevk etmeyecek. Fakat menfaat-i uhreviye noktasında bir kısım ehl-i tarîkat aldandıkları gibi, sizin de aldanmanız mümkündür. Fakat şahsî, cüz'î bir sevab nerede; mezkûr misal hükmündeki iştirâk-i a'mâl noktasında tezâhür eden sevab ve nur nerede?

İkinci misal: Ehl-i san'at, netice-i san'atı ziyâde kazanmak için, iştirâk-i san'at cihetinde mühim bir servet elde ediyorlar. Hattâ dikiş iğneleri yapan on adam, ayrı ayrı yapmağa çalışmışlar. O ferdî çalışmanın her günde yalnız üç iğne, o ferdî san'atın meyvesi olmuş. Sonra teşrîkü'l-mesâî düsturuyla

on adam birleşmişler. Biri demir getirip, biri ocak yandırıp, biri delik açar, biri ocağa sokar, biri ucunu sivriltilir ve hâkezâ... her birisi iğne yapmak san’atında yalnız cüz’î bir işle meşgul olup, iştigal ettiği hizmet basit olduğundan vakit zâyî olmayıp, o hizmette meleke kazanarak, gayet sür’atle işini görmüş. Sonra, o teşrîk-i mesâî ve taksim-i a’mâl düsturuyla olan san’atın semeresini taksim etmişler. Her birisine –bir günde– üç iğneye bedel üç yüz iğne düştüğünü görmüşler. Bu hâdise, ehl-i dünyanın san’atkârları arasında, onları teşrîk-i mesâîye sevk etmek için dillerinde destan olmuştur.

İşte, ey kardeşlerim! Madem umûr-i dünyeviyede, kesif maddelerde böyle ittihâd, ittifâk ile neticeler, böyle azîm yekûn faideler verir. Acaba, uhrevî ve nuranî ve tecezzi ve inkisâma muhtaç olmayarak ve fazl-ı ilâhî ile her birisinin âyinesine umum nur in’ikas etmek ve her biri umurun kazandığı misil sevaba mâlik olmak, ne kadar büyük bir kâr olduğunu kıyas edebilirsiniz. Bu azîm kâr, rekabetle ve ihlâssızlık ile kaçırılmaz!

İhlâsı kıran ikinci mâni: Hubb-u câhtan gelen şöhretperestlik sâikasıyla ve şan ü şeref perdesi altında teveccüh-i âmmeyi kazanmak, nazar-ı dikkati kendine celbetmekle enâniyeti okşamak ve nefis-i emmâreye bir makam vermektir ki,

Emvâl-i uhreviye: Ahirete ait mallar (dünya hayatında dine hizmet ederken sarf edilen maddi imkanlar).

Fazl-ı İlâhî: İlâhi lütuf, ihsan.

Hubb-u câh: Makam arzusu, düşkünlüğü.

În’ikâs: Yansıma, aksetme.

İnkisam: Bölünme, kısımlara ayrılma.

İştigal etmek: Bir şeyle meşgul olmak, çalışmak.

İştirak-i san’at: İş, üretim ortaklığı.

İttihad: Birleşme.

Kerem-i İlâhî: İlâhî ikram, Cenâb-ı Hakk’ın bol bol vermesi.

Kesif: Yoğun.

Menfaat-i uhreviye: Ahirete ait faydalar, neticesi ve faydaları bütünüyle âhirette beklenecek şeyler.

Meşhud: Görünen, şahit olunan.

Mezkûr: Adı geçen, zikredilen.

Sâika: Sebep, faktör.

Şöhretperestlik: Şöhret düşkünlüğü.

Taksim-i a’mâl: İş bölümü.

Tecezzî: Bölünme, parçalara ayrılma.

Teveccüh-ü âmme: Halkın takdi-ri, beğenisi.

Umur-i dünyeviye: Dünyaya ait işler.

en mühim bir maraz-ı rûhî olduğu gibi “şirk-i hafî” tâbir edilen riyâkârlığa, hodefüruşluğa kapı açar, ihlâsı zedeler.

Ey kardeşlerim! Kur’ân-ı Hakîm’in hizmetindeki mesleğimiz *hakikat ve uhuvvet* olduğu ve uhuvvetin sırrı, *şahsiyetini kardeşler içinde fânî edip*,^{79(Hâşiy e)} *onların nefislerini kendi nefesine tercih etmek* olduğundan, mâbeynimizde bu nevi hubb-i câhtan gelen rekabet te’sir etmemek gerektir. Çünkü mesleğimize bütün bütün münâfidir. Madem kardeşlerin şerefi umumiyetle her ferde âit olabilir; o büyük şeref-i mânevîyi, şahsî, hodefüruşâne, rekabetkârâne, cüz’î bir şerefe ve şöhrete fedâ etmek, Risale-i Nur şâkirdlerinden yüz derece uzak olduğu ümidindeyim.

Evet, Risale-i Nur şâkirdlerinin kalbi, aklı, ruhu; böyle aşağı, zararlı, süflî şeylere tenezzül etmez.

Fakat herkeste nefis-i emmâre bulunur. Bazı da hissiyât-ı nefsiye damarlara ilişir; bir derece hükmünü kalb, akıl ve ruhun rağmına olarak icrâ eder. Sizlerin kalb ve ruh ve aklınızı itham etmem. Risale-i Nur'un verdiği te'sire binâen itimâd ediyorum. Fakat nefis ve heva ve his ve vehim bazen aldatıyorlar. Onun için, bazen şiddetli ikaz olunuyorsunuz. Bu şiddet, nefis ve heva ve his ve vehme bakıyor; ihtiyatlı davranınız.

Evet eğer mesleğimiz şeyhlik olsa idi, makam bir olurdu veyahut mahdud makamlar bulunurdu. O makama müteaddit istidadlar namzed olurdu. Gıptakârâne bir hodgâmlık olabilirdi. Fakat mesleğimiz uhuvvettir. Kardeş kardeşe peder olamaz, mürşid vaziyetini takınamaz. Uhuvvetteki makam geniştir. Gıptakârâne müzâhameye medâr olamaz. Olsa olsa, kardeş kardeşe muavin ve zahîr olur; hizmetini tekmil eder. Pederâne, mürşidâne mesleklerdeki gıptakârâne hırs-ı sevab ve ulüvv-i himmet cihetiyle çok zararlı ve hatarlı neticeler vücuda geldiğine delil, ehl-i tarîkatin o kadar mühim ve azîm kemâlâtları ve menfaatleri içindeki ihtilâfâtın ve rekabetin verdiği vahîm neticelerdir ki; onların o azîm, kudsî kuvvetleri bid'a rüzgârlarına karşı dayanamıyor.

Azim: Büyük.

Gıptakârâne: İmrendirerek.

Hevâ: Zararlı ve günah olan arzular.

Hissiyat-ı nefsiye: Nefse ait duygular.

Hodfûruşluk: Kendini beğendirme.

Hodgâmlık: Kendi rahatını ve zevkini düşünme.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler, mükemmellikler.

Kevser-i Kur'ânî: Kur'ân-ı Kerim'in tathî, bereketli beyan pınarı.

Mâbeyn: Ara.

Mürşidâne: Mürşid tavrıyla, mürşid gibi davranarak.

Müzâhame: Karşılıklı sıkıntı verme, itişme, kakışma.

Namzet olmak: Aday olmak

Nev: Tür.

Pederâne: Baba tavrıyla, baba gibi davranarak.

Riyâkârlık: İkiyüzlülük.

Şirk-i hafî: Gizli şirk.

Tezahür etmek: Ortaya çıkmak, belirtmek..

Uhuvvet: Kardeşlik.

Ulüvv-i himmet: Yüksek gayret.

Üçüncü mâni: Korku ve tamahdır. Bu mâni diğer bir kısım mânilerle beraber “Hücumât-ı Sitte”de⁸⁰ tamamıyla izah edildiğinden ona havale edip, Cenâb-ı Erhamürrâhimîn'den bütün esmâ-yı hüsnâ'sını şefaathî yapıp niyaz ediyoruz ki: “Bizleri ihlâs-ı tâmma muvaffak eylesin... Âmîn...”

⁸¹ اَللّٰهُمَّ بِحَقِّ الْاِخْلَاصِ اجْعَلْنَا مِنْ عِبَادِكَ الْمُخْلِصِينَ الْمُخْلِصِينَ اٰمِيْنَ اٰمِيْنَ

⁸² سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ

* * *

Bid'a: Dinin aslından uzaklaşma, dinde olmayan bir şeyin icad edilmesi.

Cenâb-ı Erhamürrâhimîn: Merhametlilerin en merhametlisi Cenâb-ı Hakk.

Esmâ-yı hüsnâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Hücumât-ı Sitte: Altı hücum.

Zahîr: Destek olan, arka çıkan.

Tamâ': Aç gözlülük, doymazlık, tamahkârlık.

[66](#) “Namazlara kalkıp huşû ile Allah’ın divânında durun.” (Bakara sûresi, 2/238)

[67](#) “Sakın birbirinizle ihtilâf etmeyin; sonra korkuya kapılıp zaafa düşersiniz, rüzgârınız (kuvvetiniz) gider.” (Enfâl sûresi, 8/46)

[68](#) “Nefsini maddî ve mânevî kirlerden arındıran felâha erer * Onu günahlarla örten ise ziyana uğrar.” (Şems sûresi, 91/9-10)

[69](#) “Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayım.” (Bakara sûresi, 2/41)

[70](#) “Allahü Tealâ’nın, ancak ihlâsla yapılan ameli kabul buyurduğuna dair bkz.: Nesâî, *Cihad* 24; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 4/126

[71](#) “Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayım.” (Bakara sûresi, 2/41)

[72](#) “Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder.” (Yusuf sûresi, 12/53)

[73](#) ^(Hâşiye) Evet sırr-ı ihlâs ile samimî tesanüd ve ittihad, hadsiz menfaate medar olduğu gibi; korkulara hattâ ölüme karşı en mühim bir

siper, bir nokta-yi istinaddir. Çünkü ölüm gelse, bir ruhu alır. Sırr-ı uhuvvet-i hakikiye ile rıza-yi ilâhî yolunda, âhirete müteallik işlerde,

kardeşleri adedince ruhları olduğundan biri ölse, “Diğer ruhlarım sağlam kalsınlar; zira o ruhlar her vakit sevabları bana kazandırmakla

mânevî bir hayatı idame ettiklerinden ben ölmüyorum.” diyerek,^{*1} ölümü gülerек karşılar. “Ve o ruhlar vasıtasıyla sevab cihetinde

yaşıyorum, yalnız günah cihetinde ölüyorum.” der, rahatla yatar.

[74](#) “(Hatta kendileri ihtiyaç duysalar bile) o kardeşlerine öncelik verir, onlara verilmesini tercih ederler.” (Haşır sûresi, 59/9)

[75](#) “Hiç şüphe yok ki sen de öleceksin, onlar da ölecekler.” (Zümer sûresi, 39/30)

[76](#) “Her canlı ölümü tadacaktır.” (Âl-i İmran sûresi, 3/185)

[77](#) Tirmizî, *Sıfatü ’l-kıyâmet* 26, *zühd* 4; Nesâî, *cenâiz* 3; İbni Mâce, *zühd* 31; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned* 2/292.

[78](#) “Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayım.” (Bakara sûresi, 2/41)

[79](#) ^(Hâşiye) Evet bahtiyar odur ki; kevser-i Kur’ânî’den süzülen tatlı, büyük bir havuzu kazanmak için, bir buz parçası nev’indeki şahsiyetini ve enâniyetini o havuz içine atıp eritendir.

[80](#) Mektubat’ta Yirmi Dokuzuncu Mektub’un Altıncı Kısmı’dır.

[81](#) “Allah’ım! İhlâs sûresinin hakkı için, bizi (bütün davranışlarında) ihlâsı hedefleyen ve ihlâsa erdirilmiş kullarından eyle.. âmin, âmin.”

[82](#) “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin.”

(Bakara sûresi, 2/32)

Bir Kısım Kardeşlerime

Hususi Bir Mektuptur

Yazıda usanan ve ibâdet ayları olan Şuhûr-i Selâsede sâir evradı, beş cihetle ibâdet sayılan⁸³(Hâşiy e) Risale-i Nur yazısına tercih eden kardeşlerime iki hadîs-i şerifin bir nüktesini söyleyeceğim.

Birincisi

⁸⁴يُورَثُ مَدَادُ الْعُلَمَاءِ بِدَمَاءِ الشَّهَدَاءِ —ev kemâ kâl— Yani: “*Mahşerde ulemâ-yı hakikatin sarf ettikleri mürekkeb, şehidlerin kanıyla müvâzene edilir; o kıymette olur.*”

İkincisi

⁸⁵مَنْ تَمَسَّكَ بِسُنَّتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي فَلَهُ أَجْرُ مِائَةِ شَهِيدٍ —ev kemâ kâl— Yani: “Bid’aların ve dalâletlerin istilâsı zamanında Sünnet-i Seniyyeye ve Hakikat-i Kur’âniye’ye temessük edip hizmet eden, yüz şehid sevâbını kazanabilir.”

Bid’a: Dinin aslından uzaklaşma, dinde olmayan bir şeyin icad edilmesi.

Dalâlet: Sapıklık, yanlışlık. (İslam’a uymayan her türlü yanlış düşünce.)

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan çıkanlar.

Hakikat-i Kur’âniye: Kur’ân gerçeği.

Mücadele: Gayret etme.. bütün olumsuzluklara karşı koyup İslam’ı yaymak için var gücüyle çalışma.

Neşr-i hakikat: Gerçeği yaymak.

Şuhur-i Selâse: Üç aylar.

Sünnet-i Seniyye: Peygamber Efendimizin (s.a.s.) üstün davranış, söz, hal ve buyrukları.

Tefekkürî: Tefekküre ait, tefekkür ile meydana gelen.

Ulema-yı hakikat: Hem ilimde hem de amelde ileri olan İslam âlimleri.

Ey tenbellik damarıyla yazıdan usanan ve ey sofi-meşreb kardeşler!

Bu iki hadîsin mecmûu gösterir ki, böyle zamanda hakâik-i imaniyeye ve esrâr-ı şeriat ve sünnet-i seniyyeye hizmet eden mübarek, hâlis kalemlerden akan siyah nur veya âb-ı hayat hükmünde olan mürekkeblerin bir dirhemi, şühedânın yüz dirhem kanı hükmünde yevm-i mahşerde size faide verebilir. Öyle ise, onu kazanmaya çalışınız.

Eğer deseniz: Hadîste “âlim” tâbiri var, bir kısmımız yalnız kâtibiz.

Elcevap: Bir sene bu risaleleri ve bu dersleri anlayarak ve kabul ederek okuyan, bu zamanın mühim, hakikatli bir âlimi olabilir. Eğer anlamasa da, mâdem Risale-i Nur şakirdlerinin bir şahs-ı mânevîsi var; şüphesiz o şahs-ı mânevî bu zamanın bir âlimidir. Sizin kalemlerinizi ise, o şahs-ı mânevînin parmaklarıdır. Kendi nokta-yı nazarımda liyâkatsız olduğum hâlde, haydi hüsn-i zannınıza binâen bu fakire bir üstadlık ve tebaiyet noktasında bir âlim vaziyetini verdiğinizden bağlanmışsınız. Ben ümmî ve kalemsiz olduğum için, sizin kalemlerinizi benim kalemim sayılır, hadîste gösterilen ecri alırsınız.

Said Nursî

Âb-ı Hayat: Hayat veren su.

Ecir: Sevap, mükafat.

Esrar-ı şariat: Dînî hükümlere ait sırlar.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

Hüs-n-ü zan: Bir kişi veya bir şey hakkında iyi, olumlu düşünme.

Mecmû: Bütün, genel.

Nokta-yı nazar: Bakış açısı.

Sofi-meşrep: Tasavvufa yatkın.

Şahs-ı Mânevî: Bir topluluğu temsil eden genel özellikler.

Şuheda: Şehitler

Tebaiyet: Uymak, tabi olmak.

Ümmi: Herhangi bir eğitim almamış, okuma yazma bilmeyen.

Yevm-i Mahşer: Mahşer günü.

[83](#) ^(Hâşiy e) Bu kıymetli mektupta Üstadımızın işaret ettiği beş nev’i ibâdetin kendilerinden izahını talep ettik. Aldığımız izah aşağıya yazılmıştır.

- 1 - En mühim bir mücâhede olan ehl-i dalâlete karşı mânen mücâhede etmektir.
- 2 - Üstadına neşr-i hakikat cihetinde yardım sûretiyle hizmet etmektir.
- 3 - Müslümanlara iman cihetinde hizmet etmektir.
- 4 - Kalemle ilmi tahsil etmektir.
- 5 - Bazan bir saati bir sene ibâdet hükmüne geçen tefekkürî olan ibâdeti yapmaktır.

Rüşdü, Hüsrev, Re’fet

[84](#) Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâü ulûmi’ d-dîn* 1/6, 8; İbnü’l-Cevzî, *el-İlelü’l-mütenâhiye* 1/81

[85](#) et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 5/315; İbn Adıyy, *el-Kâmil* 2/327; el-Beyhakî, *ez-Zühed* s.118; ed-Deylemî, *el-Müsneid* 4/198; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ* 8/200; el-Münzirî, *et-Terğîb ve’t-terhîb* 1/41; el-Münâvî, *Feyzu’l-kadîr* 6/261.

Konferans

(Teşrin-i sâni 1950'de)

Ankara Üniversitesi'nde

Profesör ve meb'uslarımız ve Pakistanlı misafirlerimiz ve muhtelif fakülte talebelerinin huzurunda, Fakülte Mescidinde gece yarısına kadar devam eden bir mecliste verilen ve büyük bir alâka ve ehemmiyetle dinlenmiş olan bir konferanstır.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ

وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ 86

İman ve İslâmiyet Âb-ı Hayatına Susamış Kıymetli Kardeşlerim!

Evvelâ: İtiraf edeyim ki, bu konferansın verildiği kürsüde bulunmuş olmak itibarıyla sizlerden farkım yoktur. Sizin bir kardeşinizim. Hem bu konferans, benim çok muhtaç olduğum gayet nâfi' bir dersimdir. Muhatab, kendimdir. Dersimi müzakere nev'inden, siz mübarek kardeşlerime okuyacağım. Kusurlar bendendir. Kemâl ve güzellikler, istifade ettiğim Risâle-i Nur eserlerine aittir. Bir mâni başımıza gelmezse, haftada bir defa olarak devam edeceğimiz dinî konferanslardan, bugün birincisi imana dairdir. Çünkü Bediüzzaman Said Nursî'nin Birinci Millet Meclisinde beyân ettiği gibi, “*Kâinatta en yüksek hakikat imandır, imandan sonra namazdır.*” Bunun için biz de konferansımızın Kur'ân, İman, Peygamberimiz Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) Efendimiz hakkında olmasını münasib gördük. İkincisi de inşaallah namaz ve ibadete ait olacaktır.

Müzakere: Görüşme.

Nâfi': Faydalı.

Teşrin-i sâni: Kasım ayı.

Bu mevzuları bize ders verecek bir eser aradık. Nihayet bu hayatî ve ebedî ihtiyacımızı, asrımızın fehmine uygun ve ikna edici bir tarzda ders veren ve yarım asra yakındır, büyük bir itimad ve emniyete mazhar olmakla en muteber dinî bir eser olan “Risâle-i Nur”u intihab ettik. Şimdi, ilk konferansımızın niçin iman mevzuunda olduğunu izah ile, bu eser ve müellifi hakkında gayet kısa olarak mâlûmat vereceğiz. Şöyle ki:

Bu asırda din ve İslâmiyet düşmanları, evvelâ imanın esaslarını zayıflatmak ve yıkmak plânını, programlarının birinci maddesine koymuşlardır. Hususan bu yirmi beş sene içinde, tarihte görülmemiş bir hâlde münâfikâne ve çeşit çeşit maskeler altında imanın erkânına yapılan sû-i kasdlar pek dehşetli olmuştur, çok yıkıcı şekiller tatbik edilmiştir.

Halbuki: İmanın rükünlerinden birisinde hâsıl olacak bir şüphe veya inkâr, dinin teferruatında yapılan lâkaydlıktan pek çok defa daha felâketli ve zararlıdır. Bunun içindir ki; şimdi en mühim iş, taklidî imanı tahkikî imâna çevirerek imanı kuvvetlendirmektir, imanı takviye etmektir, imanı kurtarmaktır. Her şeyden ziyade imanın esâsâtıyla meşgul olmak kat'î bir zarûret ve mübrem bir ihtiyaç, hattâ mecburiyet hâline gelmiştir. Bu, Türkiye'de böyle olduğu gibi; umum İslâm dünyasında da böyledir.

Evet, temelleri yıpratılmış bir binanın odalarını tamir ve tezyine çalışmak, o binanın yıkılmaması için ne derece bir fâide temin edebilir? Köklerinin çürütülmesine çabalanan bir ağacın kurumaması için, dal ve yapraklarını ilâçlayarak tedbir almaya çalışmak, o ağacın hayatına bir fâide verebilir mi?..

İnsan, saray gibi bir binadır; temelleri, erkân-ı imaniyedir. İnsan, bir şeceredir; kökü esâsât-ı imaniyedir. İmanın rükünlerinden en mühimmi, İman-ı Billâh’tır; Allah’a imandır. Sonra Nübüvvet ve Haşir’dir. Bunun için, bir insanın en başta elde etmeye çalıştığı ilim; iman ilmidir. İlimlerin esası, ilimlerin şahı ve padişahı; iman ilmidir.

Erkân: Esaslar.

Erkân-ı imaniye: İmanın şartları.

Esasat-ı imaniye: İman esasları.

Fehm: Anlayış.

Haşir: İnsanların öldükten sonra diriltilip Allah’ın (c.c.) huzurunda toplanmaları.

Hususan: Özellikle.

İman-ı Billah: Allah’a iman.

İntihab etmek: Seçmek.

Mübrem: Kaçınılmaz, vazgeçilmez.

Münâfıkane: Münâfıkça bir tavırla.

Şecere: Ağaç.

Tahkikî iman: Delillere dayanarak kalpte sağlam bir şekilde kök salan iman.

Tezyin: Süslemek.

Nübüvvet: Peygamberlik.

İman, yalnız icmâlî bir tasdikten ibaret değildir. İmanın çok mertebeleri vardır. Taklidî bir iman, hususan bu zamandaki dalâlet, sapkınlık fırtınaları karşısında çabuk söner. Tahkikî iman ise sarsılmaz, sönmez bir kuvvettir. Tahkikî imanı elde eden bir kimsenin, iman ve İslâmiyet’i dehşetli dinsizlik kasırgalarına da mâruz kalsa, o kasırgalar bu iman kuvveti karşısında tesirsiz kalmaya mahkûmdur. Tahkikî imanı kazanan bir kimseyi, en dinsiz feylesoflar dahi, bir vesvese veya şüpheyi düşürtemez.

İşte bu hakikatlara binaen, biz de tahkikî imanı ders vererek, îmânı kuvvetlendirip insanı ebedî saadet ve selâmete götürecek Kur’ân ve iman hakikatlerini câmi’ bir eseri, sebat ve devam ve dikkatle okumayı kat’iyetle lâzım ve elzem gördük. Aksi takdirde, bu zamanda dünyevî ve uhrevî dehşetli musibetler içine düşmek, şüphe götürmez bir hakikat hâlinedir. Bunun için yegâne kurtuluş çaremiz, Kur’ân-ı Hakîm’in îmânî âyetlerini ve bu asra bakan âyet-i kerîmelerini tefsir eden yüksek bir Kur’ân tefsirine sarılmaktır.

Şimdi, “Böyle bir eser, bu asırda var mıdır?” diye bir suâlin içinizde hâsıl olduğu; nurânî bir heyecanı ifade eden sîmâlarınızdan anlaşılmaktadır.

Evet, bu çeşit ihtiyacımızı tam karşılayacak olan bir eseri bulmak için çok dikkat ve itina ile aradık. Nihayet, hem Türk gençliğine, hem umum Müslümanlara ve beşeriyete Kur’ânî bir rehber ve bir mürşid-i ekmel olacak bir eserin Bediüzzaman Said Nursî’nin Risâle-i Nur eserleri olduğu kanaatine vardık. Bizimle beraber, bu hakikate Risâle-i Nur’la îmânını kurtaran yüzbinlerle kimseler de şâhiddir.

Evet, yirminci asırda küllî ve umumî bir rehberlik vazifesini görecek Kur'ânî bir eserin müellifinin, şu hususiyetleri haiz olmasını esas ittihaz ettik. Bu hâsiyetlerin de tamamıyla Risâle-i Nur'da ve müellifi Bediüzzaman Said Nursî'de mevcut olduğunu gördük. Şöyle ki:

•**Birincisi:** Müellifin, yalnız Kur'ân-ı Hakîm'i kendine üstad edinmiş olması...

Beşeriyet: İnsanlık.

Câmi: Kapsayan.

Dalalet: Doğru yoldan çıkmak.

Dünyevî: Dünyayla ilgili.

Elzem: En lüzumlu.

Esas ittihaz etmek: Esas edinmek.

Haiz olmak: Sahip olmak.

Hâsiyet: Özellik.

İcmalî: Özet bir şekilde.

Kur'ân-ı Hakîm: Hikmetli Kur'ân-ı Kerim.

Küllî ve Umumî: Genel ve kapsamlı.

Müellif: Yazar.

Mürşid-i ekmel: En mükemmel yol gösterici.

Nuranî: Nurlu, parlak.

Uhrevî: Ahiretle ilgili.

•**İkincisi:** Kur'ân-ı Hakîm, hakikî ilimleri havi bir kitab-ı mukaddestir. Ve bütün asırlarda, insanların umum tabakalarına hitâb eden, ezelî bir hutbedir. Bunun için, Kur'ân'ı tefsir ederken, hakikatın sâfi olarak ifade edilmesi ve böylece hakikî bir tefsir olması için, müfessirin kendi hususî meslek ve meşrebinin tesiri altında kalmamış ve hevesi karışmamış olması lâzımdır. Ve hem de Kur'ân'ın mânâlarını keşf ile tezahür eden Kur'ân hakikatlerinin tesbiti için elzemdir ki: O müfessir zât, her bir fende mütehassıs geniş bir fikre, ince bir nazara ve tam bir ihlâsa mâlik bir allâme ve hem gayet âlî bir dehâ ve nüfuzlu, derin bir içtiha ve bir kuvve-i kudsiyeye sahip olsun...

•**Üçüncüsü:** Kur'ân tefsirinin tam bir ihlâsla te'lif edilmiş olması ki: Müellifin, Cenâb-ı Hakk'ın rızasından başka, hiçbir maddî, mânevî menfaâtı gaye edinmemesi ve bu ulvî hâletin müellifin hayatındaki vukuatlarda müşâhede edilmiş olması...

•**Dördüncüsü:** Kur'ân'ın en büyük mu'cizelerinden birisi de, gençlik ve tazeliğini muhafaza etmesidir. Ve o asırda inzal edilmiş gibi, her asrın ihtiyacını karşılayan bir vechesi olmasıdır.

İşte, bu asırda meydana getirilen bir tefsirde; Kur'ân-ı Hakîm'in asrımıza bakan vechesinin keşf edilip, avâmdan en havâssa kadar her tabakanın istifade edebileceği bir üslûbla izah ve isbat edilmiş olması...

•**Beşincisi:** Müfessirin, Kur'ân ve iman hakikatlerini, cerh edilmez delîl ve hüccetlerle isbat ederek tedris etmesi. Yâni, pozitivizm (isbatiyecilik)i bir esas ittihaz etmiş olması...

•**Altıncısı:** Ders verdiği Kur'ânî hakikatlerin; hem aklı, hem kalbi, hem ruhu ve vicdanı tenvir ve tatmin ve nefsi musahhar etmesi ve şeytanı dahi ilzam edecek derecede kuvvetli ve gayet belig, nâfiz ve müessir olması...

•**Yedincisi:** Hakikatlerin derkine de mâni olan benlik, gurur, ucub ve enaniyet gibi kötü hasletlerden kurtarıp, tevazu ve mahviyet gibi yüksek ve güzel ahlâklara sahip kılması...

Âlî: Yüksek.

Allâme: Âlim, bilgin.

Avam: Sıradan kişiler.

Belîğ: Etkili ve güzel ifade.

Derk: Anlama.

Elzem: Ena lüzumlu.

Enâniyet: Benlik.

Halet: Hâl, durum.

Havas: Seçkin kişiler.

Hâvi: Kapsayan.

Hüccet: Delil.

İnzal etme: İndirmek.

Kitab-ı mukaddes: Kutsal kitap

Kur’ân-ı Hakîm: Hüküm ve hikmet kitabı Kur’ân-ı Kerim.

Kuvve-i kudsiye: Cenab-ı Hakk’ın verdiği hususî kuvvet.

Mahviyet: Alçakgönüllülük.

Meşreb: Mizaç, özel tutum.

Müessir: Etkili.

Musahhar: Boyun eğmiş.

Mütehasıs: Uzman.

Nafiz: Tesirli.

Nüfuzlu: Etkili.

Tedris etmek: Ders vermek.

Tenvir: Aydınlatma.

Ucb: Kendini beğenmişlik.

Ulvî: Yüce.

Veche: Yön, taraf.

•**Sekizincisi:** Kur’ân-ı Kerîm’i tefsir eden bir allâmenin Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)’ın Sünnet’ine ittiba’ etmiş olması ve Ehl-i Sünnet ve Cemaat mezhebi üzere ilmiyle âmil olması ve a’zamî bir zühd ve takvâ ve a’zamî ihlâs ve dine hizmetinde a’zamî sebat, a’zamî sıdk ve sadakat ve fedakârlığa, a’zamî iktisad ve kanaata mâlik olması şarttır.

Hülâsa olarak; müfessirin, Kur’ânî risaleleriyle, risâlet-i Ahmediye’nin (aleyhissalâtü vesselâm) a’zamî takvâ ve a’zamî ubûdiyeti ve kuvve-i kudsiyesiyle de velâyet-i Ahmediye’nin lemeâtına mazhar olmuş hâdim-i Kur’ân bir zât olması...

•**Dokuzuncusu:** Müfessirin, Kur’ânî ve Şer’î meseleleri beyân ederken, şu veya bu tazyik ve işkenceyi nazara almayan, herhangi bir tesir altında kalarak fetva vermeyen ve ölümü istihkar edip, dünyaya meydan okuyacak bir iman kuvvetiyle hakikatı pervasızca söyleyen İslâmî şecaat ve cesârete mâlik olan bir müfessir olması gerektir.

Hem îdam plânlarının tatbik edildiği ve bir tek dinî risale neşrettirilmediği dehşetli bir devirde, bilhassa imha edilmesi ve söndürülmesi hedef tutulan Kur’ânî, Şer’î esâsâtı te’lif ve neşretmiş olduğu meydanda olmakla bir mürşid-i kâmil ve İslâm’ın bu asırda hakikî bir rehber-i ekmeli ve Kur’ân’ın muteber bir müfessir-i a’zamı olmuş olması lâzımdır.

İşte bu zamanda, yukarıda mezkûr dokuz şart ve hususiyetlerin, müellif Said Nursî’de ve eserleri olan Nur Risaleleri’nde aynıyla mevcut olduğu, hakikî ve mütebahhir ulemâ-yı İslâm’ın icmâ ve tevâtür ve ittifakıyla sabit olmuştur. Ve hem intibaha gelmekte olan bu Millet-i İslâmiye’ce, Avrupa

ve Amerika‘ca mâlûm ve musaddaktır. İşte arkadaşlar! Biz, böyle bir tefsir-i Kur‘ân arıyor ve böyle bir müfessir istiyorduk.

A‘zamî: En büyük, en yüksek.

Âmil: Sebep.

Ehl-i sünnet ve cemaat mezhebi: İnanç ve amelde Kur‘ân ve Sünnet’e sımsıkı bağlı, İslâm ümmetinin ana kitlesini oluşturan anlayış.

Hâdim-i Kur‘ân: Kur‘ân‘ın hizmetkârı.

İcmâ: Oy birliği.

İstihkar etmek: Küçümsemek.

İttiba‘ etmek: Tâbi olmak, uymak.

İttifak: Fikir ve görüş birliği.

Kuvve-i kudsiye: Cenab-ı Hakk‘ın verdiği hususî, kudsî kuvvet.

Lemaat: Parıltılar.

Millet-i İslâmiye: İslâm milleti.

Musaddak: Doğruluğu kesin olan.

Müfessir-i a‘zam: En büyük tefsirci.

Mürşid-i kâmil: Mükemmel yol gösterici.

Mütebahhir: Engin, derin, ilim sahibi büyük âlim.

Pervasızca: Korkmadan, çekinmeden.

Rehber-i ekmel: En mükemmel rehber.

Risalet-i Ahmediye: Hz. Peygamber‘in (s.a.s.) peygamberliği

Sıdk: Doğruluk.

Şecaat: Cesaret.

Takva: Cenab-ı Hakk‘ın yasaklarından kaçınıp emirlerini yerine getirmek.

Tevatür: Yalanda ittifak etmeleri aklen imkân ve ihtimâlî bulunmayan birçok kişinin naklettiği kesin bilgi.

Ubudiyet: Kulluk.

Ulema-yı İslâm: İslâm âlimleri.

Velâyet-i Ahmediye: Hz. Peygamber‘in (s.a.s.) velâyeti.

Zühd: Nefsânî zevk ve arzudan uzak durarak kendini ibadete vermek.

Kıymetli kardeşlerim! Böyle dehşetli bir asırda, insanın en büyük meselesi: Îmânı kurtarmak veya kaybetmek dâvasıdır. Umumî harbler beşere intibah vermiş, dünya hayatının fânîliğini ihtar etmiştir. Ve bâkî bir âlemde, ebedî bir saadet içinde yaşamak hissini uyandırmıştır. Elbette böyle muazzam bir dâvayı, şaşırtıcı ve aldatıcı bir zamanda kazanabilmek için, bir dâva vekili bulmakta,^{87(Hâşiy e)} çok dikkatli olmamız lâzımdır. Bunun için, tedkikatımızı biraz daha genişleteceğiz. Şöyle ki:

Asrımızdan evvelki, İslâmiyet‘in ilm-i kelâm dâhîleri ve dinimizin hârika imamları ve Kur‘ân-ı Hakîm‘in dâhî müfessirlerinin vücûda getirdikleri eserler, kıymet takdiri mümkün olmayacak derecede kıymettardır. O zâtlar, İslâmiyet‘in birer güneşidirler. Fakat bu zaman, o büyük zâtların yaşadığı zaman gibi değildir.

Eski zamanda dalâlet, cehaletten geliyordu. Bunun yok edilmesi kolaydır. Bu zamanda dalâlet, – Kur‘ân ve İslâmiyet‘e ve imâna taarruz– fen ve felsefe ve ilimden geliyor. Bunun izalesi müşkildir. Eski zamanda ikinci kısım, binden bir bulunuyordu; bulunanlardan, ancak binden biri, irşâd ile yola gelebilirdi. Çünkü öyleler hem bilmiyorlar, hem kendilerini bilir zannediyorlar.

Hem bundan evvelki asırlarda, müsbet ilimlerin, yirminci asırdaki kadar terakki etmemiş olduğu mâlûmunuzdur. Şu hâlde, bu asırda dünyaya yayılmış olan dinsizlik ve maddiyyûnluğu kökünden yıkabilmek, hak ve hakikat yolunu gösterip, beşeri sırat-ı müstakîme kavuşturmak, îmânı

kurtarabilmek için, ancak ve ancak Kur’ân-ı Hakîm’in bu asra bakan vechesini keşf edip, umumun müstefid olabileceği bir şekilde tefsir edilmesi, elbette bu asırda kabil olacaktır.

İşte Bediüzzaman Said Nursî; Kur’ân-ı Kerîm’deki bu asrın muhtaç olduğu hakikatleri keşfedip, Nur Risaleleri’nde, herkesin kabiliyeti nisbetinde istifade edebileceği bir tarzda tefsir ve izah etmek muvaffakiyetine mazhar olmuştur. Bunun içindir ki: Risâle-i Nur, emsâli görülmemiş bir şâheserdir kanaatına varılmıştır.

Bâki: Daimî, sonsuz.

Beşer: İnsanlık.

Dalale t: Doğru yoldan çıkmak.

Esasat: Esaslar.

İlm-i Kelâm: İnanç konularını ele alan kelâm ilmi.

İntibah: Uyanma.

İzale etmek: Gidermek.

Kur’ân-ı Hakîm: Hüküm ve hikmet kitabı Kur’ân-ı Kerim.

Maddiyyunluk: Mânevî âlemi reddeden, her şeyi madde ile izah etmeye çalışan akıl, materyalizm.

Müsbet ilimler: Pozitif bilimler.

Müste fid: Faydalanan.

Sırat-ı müstakim: Doğru yol.

Tedkikat: İncelemeler.

Terakki: İlerleme.

Umumî harbler: Dünya savaşları.

Vech: Yön.

Ve yine Risâle-i Nur’daki bu imtiyazdan dolayıdır ki, bu mübarek İslâm milletinden milyonlarca bahtiyar kimseler, tercihan ve ziyade bir ihtiyaç duyarak, büyük bir iştîyâk ve sevgiyle senelerce devam eden tazyikatlar içerisinde Risâle-i Nur’u okumuşlardır.

Hem Risâle-i Nur ihtiyaç zamanında te’lif edildiğinden; Türkiye ve İslâm dünyası genişliğinde gelişmiş ve dünyayı alâkadar eden bir imtiyaza mazhar olduğunu gözlere göstermiştir...

Kıymetli kardeşlerim! Said Nursî kırk sene evvel İstanbul’da iken, “Kim ne isterse sorsun.” diye, hârikulâde bir ilânat yapmıştır. Bunun üzerine o zamanın meşhur âlim ve allâmeleri, Bediüzzaman’ın hücrelerine katile katile gidip, her nevi ilimlere ve muhtelif mevzulara dair sordukları en müşkil, en muğlak suâlleri, Bediüzzaman duraklamadan, doğru olarak cevaplandırmıştır.

Böyle had ve hudûdu tâyin edilmeyen, yâni “Şu veya bu ilimde veya mevzuda, kim ne isterse sorsun.” diye bir kayıt konulmadan ilânat yapmak ve neticede daima muvaffak olmak; beşer tarihinde görülmemiş ve böyle ihatalı ve yüksek bir ilme sahip böyle bir İslâm dâhîsi, şimdiye kadar zuhur etmemiştir. (Asr-ı saadet müstesna.)

Hattâ o zamanlarda, Mısır Ezher Üniversitesi reislerinden meşhur Şeyh Bahid Efendi, İstanbul’a bir seyahat için geldiğinde, Kürdistan’ın sarp, yalçın kayaları arasından gelerek, İstanbul’da bulunan Bediüzzaman Said Nursî’yi ilzam edemeyen İslâm ulemâsı, Şeyh Bahid’den bu genç hocanın (Bediüzzaman’ın) ilzam edilmesini isterler. Şeyh Bahid de, bu teklifi kabul ederek bir münazara zemini arar. Ve bir namaz vakti, Ayasofya Câmii’nden çıkılıp “çayhâne”ye oturulduğunda, bunu fırsat telâkki eden Şeyh Bahid Efendi, Bediüzzaman Said Nursî’ye hitâben:

Yâni: “Avrupa ve Osmanlı Devleti hakkında ne diyorsunuz? Fikriniz nedir?” Şeyh Bahid Efendi hazretlerinin bu suâlden maksadı; Bediüzzaman Said Nursî’nin, şek olmayan bir bahr-i umman gibi ilmini ve ateşpâre-i zekâsını tecrübe etmek değildi. Zaman-ı istikbale ait şiddet-i ihatasını ve idare-i âlemdeki siyasetini anlamak fikrinde idi.

Allâme: Bilgin.

Ateşpare-i zekâ: Ateş parçası zekâ.

Bahr-i umman: Okyanus.

Hadd ü hudud: Sınırlar.

İdare-i âlem: Dünya idaresi.

İlzam etmek: Delil göstererek muhalifini susturmak.

İmtiyaz: Ayrıcalıklık.

Münazara: Tartışma.

Mütenevvi’: Çeşitli.

Şek: Şüphe.

Şiddet-i ihata: Geniş bilgi.

Tercihan: Tercih ederek.

Zaman-ı istikbal: Gelecek zaman.

Zuhur: Ortaya çıkma.

Buna karşı, Bediüzzaman‘ın verdiği cevap şu oldu:

إِنَّ الْأَوْرَثَةَ حَامِلَةٌ بِالْإِسْلَامِيَّةِ فَسَتَلِدُ يَوْمًا مَا،
وَإِنَّ الْغُثْمَانِيَّةَ حَامِلَةٌ بِالْأَوْرَثَانِيَّةِ فَسَتَلِدُ أَيْضًا يَوْمًا مَا

Yâni: “Avrupa bir İslâm Devletine, Osmanlı Devleti de bir Avrupa Devletine hâmilelerdir. Bir gün gelip doğuracaklardır.”

Bu cevaba karşı, Şeyh Bahid Hazretleri: “Bu gençle münazara edilmez, ben de aynı kanaatta idim. Fakat bu kadar vecîz ve beligâne bir tarzda ifade etmek, ancak Bediüzzaman’a hasır.” demiştir. Nitekim Bediüzzaman’ın dediği gibi, ihbaratın iki kutbu da tahakkuk etmiş. Bir iki sene sonra Meşrutiyet devrinde, şeâir-i İslâmiye‘ye muhalif çok âdât-ı ecnebiyeyi ahz etmek ve gittikçe Türkiye‘de yerleştirmekle; ve şimdi Avrupa‘da Kur’ân’a ve İslâmiyet’e karşı gösterilen hüsn-i alâka ve bilhassa bahtiyar Alman Milleti’nde fevç fevç İslâmiyet’i kabul etmek gibi hâdiseler; o ihbarı tamamıyla tasdik etmişlerdir.

İşte büyük ulemâ-yı İslâm ve meşayih-i kirâm çok tecrübe ve imtihanlarla şöyle bir kanaata varmışlardır ki: Bediüzzaman ne söylerse hakikattir.

Bediüzzaman’ın eserleri, sünihat-ı kalbiye olup, cumhûr-i ulemânın tasdik ve takdirine mazhardır.

Ehl-i ilim, ehl-i tasavvuf ve ehl-i mekteb ve fen, Bediüzzaman’ın eserlerinden sadece istifâza ve istifade ederler. Evet, üç aylık bir tahsili bulunan ve kırk seneden beri Kur’ân-ı Kerîm‘den başka bir kitapla iştigal etmeyen, yüz otuzu Türkçe, on beşi Arapça olan eserlerini te’lif ederken hiçbir kitaba müracaat etmediği, henüz hayatta olan kâtibleri tarafından şehâdet edilen.. esasen kütüphânesi de bulunmayan, yarım ümmi bir zât, öyle misilsiz bir ilânatla, ulûm-i cedide de dâhil mütenevvi’ ilimlerde, yüksek âlimler ve büyük büyük mürşidlerle, genç yaşında yaptığı münazaraların hepsinde muvaffak

Âdât-ı ecnebiye: Yabancı âdetleri.

Ahzetmek: Almak, kabul etmek.

Beligane: Açık ve net olarak.

Cumhur-u ülema: Âlimlerin ekseriyeti.

Ehl-i mekteb ve fen: Modern bilim ve teknikle meşgul olanlar

Ehl-i tasavvuf: Tasavvuf ehli.

Hüs-n-ü alâka: İyi ilgi.

İhata: Kuşatma.

İhbârât: Haber vermeler, haberler.

İstifaza: Mânevî olarak aydınlanmak.

İştigal etmek: İlgilenmek.

Meşayih-i kiram: Şerefli şeyhler.

Muğlak: Kapalı.

Münazara: Tartışma.

Müşkil: Zor.

Sünühat-ı kalbiye: Kalbe doğan şeyler.

Şeâir-i İslâmiye: İslâm'ı temsil eden semboller. İslâm'a has özellikler.

Tahakkuk etmek: Gerçekleşmek.

Ulema-yı İslâm: İslâm âlimleri.

Ulûm-u cedîde: Modern bilimler.

Veciz: Özlü.

olduğu meydanda bulunan, ittifaklı olan meseleleri tasdik ve ihtilâflı olanları tashih eden, kendisi için “Bediüzzaman’ın cevap veremeyeceği bir suâl yoktur.” diye allâmeler tarafından tasdik edilen; ve Avrupa’nın bir kısım idraksiz ve garazkâr feylesoflarının, müteşabih âyet-i kerîme ve hadîs-i şeriflere yaptığı taarruzlarını, o âyet ve hadîslerin birer mu’cize olduğunu eserleriyle isbat ederek itirazlarını kökünden yıkan ve böylece evhama düşürülen bâzı ehl-i ilmi de kurtarıp, İslâmiyet’e olan hücumları akîm bırakan Said Nursî gibi bir müellifin, elbette dâhî bir müfessir-i Kur’ân ve onun ilminin vehbî ve vasi olduğuna, eserleri olan Nur Risaleleri’nin bir hayat boyunca okumaya lâayık hârika bir şaheser olduğuna şüphe edilemez.

Müteyakkız kardeşlerim! Hem bizim, hem İslâm dünyasının ebedî hayatının necâtını, kurtulmasını temin edecek ve bizi tenvir ve irşâd ederek dalâletten muhafaza edecek bir eser intihab etmekte, bu kadar dikkatli olmamız çok lüzumludur. Çünkü bu zamanda, türlü türlü aldatmalarla, perde arkasında İslâm gençliğini yoldan çıkarmaya çalışıyorlar.

Bir eser okunacağı veya bir söz dinleneceği zaman, evvelâ

مَنْ قَالَ وَلَمْ يَفْعَلْ وَلَمْ يَفْعَلْ وَفِيمَا قَالَ ؟

Yâni, kim söylemiş? Kime söylemiş? Ne için söylemiş? Ne makamda söylemiş? olan bir kaide-i esasiyeyi, nazar-ı itibara almalı. Evet kelâmın tabakatının ulviyeti, güzelliği ve kuvvetinin menbaı, şu dört şeydir: Mütakellim, muhatab, maksad ve makam. Yoksa, her ele geçen kitap okunmamalı, her söylenen söze kulak vermemelidir. Meselâ: Bir kumandanın, bir orduya verdiği arş emriyle; bir neferin, arş sözü arasında ne kadar fark vardır? Birincisi, koca bir orduyu harekete getirir. Aynı kelâm olan ikincisi, belki bir neferi bile yürütemez.

İşte, bu dört esastan dolayı ve hem Said Nursî’ye karşı kalblerinde büyük bir sevgi taşıyan yüz binlerle kimseler, sevgiyle üstadlarının en küçük hâline dahi, büyük bir ehemmiyet vererek onları öğrenip ittiba’ etmek, uymak arzu-

Akîm bırakmak: Sonuçsuz bırakmak.

Garazkâr: Garazlı, kinli.

İntihab: Seçmek.

Kâide-i esasiye: Temel kâide, prensip.

Menbâ: Kaynak.

Mütekekkim: Sözü söyleyen.

Müşâbih: Birden fazla anlamı mümkün olan, gerçek manasının anlaşılması için başka izah veya delillere ihtiyaç duyulan çeşitli meseleleri insan aklına yaklaştırmak için kullanılan benzetme veya mecazî ifade.

Müteyakkız: Uyanık, dikkatli.

Nazar-ı itibar: Dikkate alma.

Necat: Kurtuluş.

Nefer: Er.

Tenvir etmek: Aydınlatmak.

Ulviyet: Yükseklik.

Ümmî: Okuma yazma bilmeyen.

Vâsi: Geniş.

Vehbî: Çalışmakla kazanılmayıp Allah'ın (c.c.) lütfu ile olan.

sunu taşıdıklarından; buradaki bir kısım kardeşlerimiz, üstadımızın hayatı, eserleri, meslek ve meşrebi hakkında mâlûmat verilmesini ısrar ile istediler.

Fakat, Bediüzzaman gibi bir zâtın hayatı ve eserleri ve seciyelerini tam ifade edemeyeceğiz. Bu hakikat, basiretli ehl-i ilim olan ediblerce de itiraf edilmiş olduğundan bu hizmet, bizim haddimizden çok uzaktır. Hem Bediüzzaman hakkında mâlûmat almak isteyen kardeşlerimize, bunun ancak ve ancak Risâle-i Nur Külliyyatı'nı dikkat ve devamla okumak sûretiyle mümkün olduğunu arz ederiz.

* * *

Seciye: Huy, karakter.

[86](#) “Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla. Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'a dır. Salat ve selâm Efendimiz Hz. Muhammed'e (sallallahü aleyhi ve selem) ve O'nun Âlinin ve Ashabının hepsine hayırlı olsun!”

[87](#) ^(Hâşîye) Bu zamanda, böyle bir dava vekilinin, Risâle-i Nur olduğuna Risâle-i Nur'la îmanlarını kurtaran milyonlarca kimseler şahiddir.